

กระบวนการจัดการแหล่งพักอาศัยเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน
: กรณีศึกษา หมู่บ้านคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเอกพัฒนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาที่อยู่อาศัยและอสังหาริมทรัพย์ ภาควิชาเคหการ
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2564
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

HOMESTAY MANAGEMENT FOR SUSTAINABLE TOURISM : A CASE STUDY OF
BAANKIRIWONG LANSKA DISTRICT, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Housing Development in Housing and Real Estate

Development

Department of Housing

FACULTY OF ARCHITECTURE

Chulalongkorn University

Academic Year 2021

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	กระบวนการจัดการแหล่งพักอาศัยเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน: กรณีศึกษา หมู่บ้านคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช
โดย	น.ส.ณิชนันท์ ภัททิยากุล
สาขาวิชา	การพัฒนาที่อยู่อาศัยและอสังหาริมทรัพย์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	รองศาสตราจารย์ยุวดี ศิริ

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเอกพัฒนศาสตรมหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.ปิ่นรัชฎ์ กาญจนะจฤติ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ฉวีวรรณ เต๋นไพบูลย์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ยุวดี ศิริ)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยสิทธิ์ ด่านกิตติกุล)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(อาจารย์มัลลิกา จงศิริ)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.ชวลิต นิตยะ)

6370013225 : MAJOR HOUSING AND REAL ESTATE DEVELOPMENT

KEYWORD: Ecotourism Covid-19 Community Empower men Homestay

Nichakan Pattiyakool : HOMESTAY MANAGEMENT FOR SUSTAINABLE TOURISM : A CASE STUDY OF
BAANKIRIWONG LANSKA DISTRICT, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE . Advisor: Assoc. Prof.
YUWADEE SIRI

The villagers in Baan Kiriwong lead a peaceful lifestyle and tend to treat one another like family members. Because of these unique characteristics, the community has overcome a number of natural disasters which makes it being regarded as a strong community. The main occupation of the residents is working in mixed fruit orchards. During non-harvest seasons, they form occupational groups based on the resources of the community. Meanwhile, to generate additional income, some of the residents have transformed their houses into homestays, following the community model of managing an ecotourism business. As a result of these efforts, the village has been a recipient of the Thailand Tourism Awards. This study, therefore, aimed to investigate the physical characteristics of these homestays to better understand the stay patterns and the optimal way to transform houses into homestays, as well as to explore the principles of homestay management and the community participation process.

The findings revealed that the main factor that empowered this village to achieve sustainable ecotourism management was the shared cooperation of community leaders, villagers and community enterprises. Many of the villagers have transformed their houses into homestays by demarking their compound to ensure the privacy and comfort of the host, his/her family members and visitors. Various activities are arranged to satisfy visitors' interests such as those organized by community enterprises, involving the local lifestyle and including local nature trails. The community leaders collaborate with the government sector, the private sector or other development organizations and villagers to engender these activities. Interdependence in the community has been the key to successful collaboration between concerned sectors. It can be concluded that sustainable ecotourism depends on the following factors: 1) community identity, 2) community ownership, 3) integration of homestay and tourist activities and 4) tourists' conscience. The process of sustainable management is achieved through cooperation from various parties. However, the first step to this success is that the villagers must clearly understand this development plan as they are the key factor contributing to the strength and the sustainable development of the Kiriwong community.

Field of Study:	Housing and Real Estate Development	Student's Signature
Academic Year:	2021	Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความรู้ความกรุณาอย่างยิ่งจากรองศาสตราจารย์ ยุวดี ศิริ
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำปรึกษา คำแนะนำ ความคิดเห็น ที่เป็นประโยชน์มาโดย
ตลอดด้วยความเมตตา และ ความเอาใจใส่ติดตามผลงานของผู้วิจัย

ขอกราบขอบพระคุณ รศ.ดร.ฉวีวรรณ เต๋นไพบูลย์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รศ.
ดร.ชวลิต นิตยะ, รศ.ดร.ชัยสิทธิ์ ด้านกิตติกุล, อ.มัลลิกา จงศิริ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่ได้กรุณาสละ
เวลาเพื่อเป็นคณะกรรมการเข้าสอบ และกรุณาให้ความรู้ คำปรึกษา และข้อคิดเห็น เพื่อให้วิทยานิพนธ์
นี้มีความสมบูรณ์และเป็นประโยชน์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ภาคเคหการทุกท่าน และเจ้าหน้าที่สำนักทะเบียน จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัยที่อำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ เป็นอย่างดี และให้ความช่วยเหลือ คำปรึกษา ในการทำ
วิทยานิพนธ์ครั้งนี้

ณิชากรนต์ ภัททิยากุล

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญภาพ	1
สารบัญตาราง.....	6
บทที่ 1 บทนำ	7
1.1. ความเป็นมาและความสำคัญ.....	7
1.2. วัตถุประสงค์.....	11
1.3. ขอบเขตงานวิจัย.....	11
1.4. คำถามงานวิจัย.....	12
1.5. นิยามศัพท์เฉพาะ.....	12
1.6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	14
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	15
แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	15
2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการและการจัดการองค์กร	15
2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน.....	17
2.3 แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน.....	21
2.4 แนวความคิดเกี่ยวกับโฮมสเตย์.....	22
2.5 แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน	25
2.6 แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงอนุรักษ์.....	29

2.7 แนวความคิดเกี่ยวกับขีดความสามารถในการรองรับได้ของแหล่งท่องเที่ยว	33
2.8 แนวความคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภคของนักท่องเที่ยว.....	35
2.9 แนวความคิดเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับการบริการในธุรกิจโฮมสเตย์	37
งานวิจัยเกี่ยวข้อง.....	39
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	41
3.1 กรอบแนวคิดในงานวิจัย.....	41
3.2 การรวบรวมข้อมูล.....	42
3.2.1 ข้อมูลทุติยภูมิ	42
3.2.2 ข้อมูลปฐมภูมิ	42
3.3 เครื่องมือในงานวิจัย	42
3.4 การกำหนดกลุ่มประชากรตัวอย่าง	43
3.5 การดำเนินการเก็บข้อมูล.....	44
3.5.1 วิธีดำเนินการเก็บข้อมูลกลุ่มประชากรตัวอย่าง	44
3.5.2 การจำแนกลักษณะกลุ่มประชากรตัวอย่างโฮมสเตย์บ้านคีรีวง	45
3.6 คำตอบในงานวิจัย.....	48
3.7 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล	49
3.8 แผนดำเนินการวิจัย.....	50
บทที่ 4 หมู่บ้านคีรีวง.....	51
4.1 ประวัติความเป็นมาและสภาพทั่วไป.....	51
4.2 ข้อมูลพื้นฐาน	53
4.2.1 ข้อมูลด้านกายภาพ.....	53
4.2.2 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ.....	60
4.2.3 ข้อมูลด้านสังคม.....	64
4.3 สถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของบ้านคีรีวง	65

4.3.1	แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	65
4.3.2	ศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	70
4.3.3	ปัจจัยที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว	73
4.3.4	ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บ้านคีรีวง.....	73
บทที่ 5	ผลการศึกษากายภาพและการสำรวจ.....	76
5.1	ข้อมูลการปรับเปลี่ยนและเปลี่ยนแปลงที่พักอาศัย.....	76
5.1.1	อาศรมอิสรา โทมสเตย์.....	77
5.1.2	ขุนน้ำคีรีวง โทมสเตย์.....	79
5.1.3	สกายรูฟ โทมสเตย์.....	82
5.1.4	บ้านพีวีว โทมสเตย์.....	85
5.1.5	บ้านป่าเป็น โทมสเตย์.....	88
5.1.6	เพชรคีรี โทมสเตย์.....	91
5.1.7	ขนานายทั้ง โทมสเตย์.....	95
5.1.8	รูปแบบกลุ่มนักท่องเที่ยว.....	102
บทที่ 6	ผลการสัมภาษณ์.....	103
6.1	ข้อมูลจากการสัมภาษณ์.....	104
6.1.1	ข้อมูลจากการสัมภาษณ์องค์กรรัฐ.....	104
6.1.2	ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน.....	105
6.1.3	ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชน.....	111
6.1.4	ข้อมูลสรุปจากการสัมภาษณ์ผู้ทำโฮมสเตย์.....	116
6.2	แนวความคิดในการจัดตั้งและการบริหารจัดการแหล่งพักอาศัยให้เป็นโฮมสเตย์บ้านคีรีวง.....	117
6.3	ปัจจัยภายในที่มีผลต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน.....	118
6.3.1	ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ.....	118
6.3.2	ปัจจัยด้านสังคม.....	120

6.4	ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน	121
6.4.1	การสนับสนุนจากองค์กรรัฐ	121
6.4.2	การสนับสนุนจากองค์กรเอกชน	121
6.4.3	การสนับสนุนจากนักท่องเที่ยวและแขกผู้มาเยือน	122
6.5	ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนศิรัวงกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	122
6.5.1	ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชน	122
6.5.2	ประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับชุมชน	123
บทที่ 7	สรุปอภิปรายผลวิจัยและข้อเสนอแนะ	125
7.1	ผลสรุปของงานวิจัย	125
7.1.1	ลักษณะทางกายภาพ การปรับเปลี่ยนและเปลี่ยนแปลงที่พักอาศัย	125
7.1.2	การปรับเปลี่ยนและเปลี่ยนแปลงที่พักอาศัยที่สอดคล้องกับพัฒนาการหมู่บ้านศิรัวง	129
7.1.3	แนวคิดการจัดการด้านแหล่งพักอาศัยเป็นโฮมสเตย์เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	130
7.1.4	การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนศิรัวง	133
7.2	อภิปรายผลการศึกษา	135
7.2.1	แนวความคิดเกี่ยวกับโฮมสเตย์	135
7.2.2	แนวคิดเรื่องจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนศิรัวง	135
7.2.3	การบริหารจัดการแหล่งพักอาศัยเป็นโฮมสเตย์ที่เหมาะสมกับทรัพยากรและวิถีชีวิตชุมชน	136
7.2.4	เปรียบเทียบแหล่งพักอาศัยเป็นโฮมสเตย์บ้านศิรัวงกับมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย 10 ด้าน 31 ดัชนีชี้วัด	136
7.2.5	สรุปจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์บ้านศิรัวง (SWOT ANALYSIS)	144
7.3	ข้อค้นพบในงานวิจัย	145
7.4	ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย	146
7.4.1	ข้อเสนอแนะสำหรับชุมชน	146

7.4.2 ข้อเสนอแนะสำหรับภาครัฐ.....	148
7.5 ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป	148
บรรณานุกรม.....	149
ภาคผนวก ก.....	154
ภาคผนวก ข.....	163
ภาคผนวก ค.....	170
ภาคผนวก ง.....	174
ประวัติผู้เขียน.....	179

สารบัญภาพ

ภาพ 1.1 ชุมชนคีรีวง.....	8
ภาพ 1.2 ผลิตภัณฑ์จากกลุ่มมัธยม.....	9
ภาพ 1.3 ลักษณะที่พักอาศัยที่เป็นโฮมสเตย์	9
ภาพ 1.4 รายได้จากการท่องเที่ยวอำเภอลานสกา	10
ภาพ 1.5 จำนวนนักท่องเที่ยวอำเภอลานสกา.....	10
ภาพ 1.6 แสดงความสัมพันธ์ของวัตถุประสงค์และตัวแปร.....	12
ภาพ 3.1แสดงเครื่องมือตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย.....	43
ภาพ 3.2 แสดงขั้นตอนงานวิจัย.....	44
ภาพ 3.3 แผนที่แสดงโฮมสเตย์บ้านคีรีวง	45
ภาพ 3.4ลักษณะบ้านปูนที่เป็นโฮมสเตย์บ้านคีรีวง	47
ภาพ 3.5 รูปแบบบ้านพักที่มีการสร้างใหม่.....	47
ภาพ 3.6 รูปแบบบ้านพักที่มีการปรับปรุง.....	47
ภาพ 3.7 ลักษณะบ้านไม้ที่เป็นโฮมสเตย์บ้านคีรีวง	48
ภาพ 3.8 ลักษณะบ้านปูนและบ้านไม้ (ผสม) ที่เป็นโฮมสเตย์บ้านคีรีวง	48
ภาพ 3.9 ลักษณะบ้านบ้านครึ่งปูนครึ่งไม้ที่เป็นโฮมสเตย์บ้านคีรีวง.....	48
ภาพ 3.10 แสดงวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล.....	49
ภาพ 3.11 แสดงแผนดำเนินการวิจัย.....	50
ภาพ 4.1 ภัยธรรมชาติที่เกิดในปลายปี พ.ศ. 2531	52
ภาพ 4.2 สภาพปัจจุบันของหมู่บ้านคีรีวง	54
ภาพ 4.3 สภาพปัจจุบันของหมู่บ้านคีรีวง	55
ภาพ 4.4 แผนที่แสดงอาณาเขตและเขตการปกครองหมู่บ้านคีรีวง	57
ภาพ 4.5 แผนที่แสดงอาณาเขตตำบลกำโลน.....	58
ภาพ 4.6 ถนนทางเข้าหมู่บ้านคีรีวง	59

ภาพ 4.7 รถสองแถวสู่หมู่บ้านคีรีวง.....	59
ภาพ 4.8 ผลผลิตจากสวนสมรม	61
ภาพ 4.9 กลุ่มทุเรียนกวน.....	62
ภาพ 4.10 กลุ่มมัดย้อมสีธรรมชาติ.....	62
ภาพ 4.11 กลุ่มบ้านสมุนไพร.....	63
ภาพ 4.12 กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต	63
ภาพ 4.13 สวนสมรม	66
ภาพ 4.14 นานหินท่าหา	67
ภาพ 4.15 แผนที่แสดงเส้นทางเดินป่าจากชุมชนคีรีวงสู่ยอดเขาหลวง.....	69
ภาพ 4.16 แผนที่แสดงสถานที่ในคีรีวง.....	72
ภาพ 5.1 แผนที่โฮมสเตย์ที่ศึกษา	76
ภาพ 5.2 อาศรมอิสรา โฮมสเตย์	77
ภาพ 5.3แผนที่อาศรมอิสรา โฮมสเตย์.....	77
ภาพ 5.4 แผนที่อาศรมอิสรา โฮมสเตย์ (พ.ศ.2549).....	78
ภาพ 5.5 แผนที่อาศรมอิสรา โฮมสเตย์ (ปรับปรุง พ.ศ.2558).....	78
ภาพ 5.6 พื้นที่สำหรับนักท่องเที่ยว	79
ภาพ 5.7 ส่วนพักผ่อน	79
ภาพ 5.8 แผนที่ ชุมน้ำคีรีวง โฮมสเตย์	79
ภาพ 5.9 ชุมน้ำคีรีวง โฮมสเตย์	80
ภาพ 5.10 แผนที่ชุมน้ำคีรีวง โฮมสเตย์.....	81
ภาพ 5.11 ภายในชุมน้ำคีรีวง โฮมสเตย์	81
ภาพ 5.12 แผนที่ สกายรูฟ โฮมสเตย์.....	82
ภาพ 5.13 สกายรูฟ โฮมสเตย์.....	82
ภาพ 5.14 หน้าร้านค้าสกายรูฟ โฮมสเตย์ชั้น 1 (เดิม).....	83

ภาพ 5.15	แผนผังสกายรูฟ โหมนสเตย ชั้น 1 (เดิม).....	83
ภาพ 5.16	แผนผังสกายรูฟ โหมนสเตยชั้น 2 (ต่อเติม).....	84
ภาพ 5.17	ภายในห้องพักสกายรูฟ โหมนสเตย.....	84
ภาพ 5.18	แผนที่บ้านพื้ว โหมนสเตย.....	85
ภาพ 5.19	บ้านพื้ว โหมนสเตย.....	85
ภาพ 5.20	แผนผังบ้านพื้ว โหมนสเตย (เดิม).....	86
ภาพ 5.21	แผนผังบ้านพื้ว โหมนสเตย (ต่อเติม).....	86
ภาพ 5.22	ภายในบ้านพื้ว โหมนสเตย.....	87
ภาพ 5.23	ส่วนพักผ่อน.....	87
ภาพ 5.24	ส่วนครัวและรับประทานอาหาร พื้วโหมนสเตย.....	87
ภาพ 5.25	แผนที่บ้านป่าเป็น โหมนสเตย.....	88
ภาพ 5.26	บ้านป่าเป็น โหมนสเตย.....	88
ภาพ 5.27	แผนผังบ้านป่าเป็น โหมนสเตย (เดิม).....	89
ภาพ 5.28	ภายในบ้านป่าเป็น โหมนสเตย.....	90
ภาพ 5.29	แผนผังบ้านป่าเป็น โหมนสเตย (ปรับปรุง).....	90
ภาพ 5.30	เพชรศิรี โหมนสเตย.....	91
ภาพ 5.31	แผนที่ เพชรศิรี โหมนสเตย.....	91
ภาพ 5.32	แผนผังเพ็ชรศิรี โหมนสเตย ชั้น 1 (เดิม).....	92
ภาพ 5.33	เพ็ชรศิรี โหมนสเตย ชั้น 1 (ต่อเติม).....	93
ภาพ 5.34	แผนผังเพ็ชรศิรี โหมนสเตย ชั้น 1 (ต่อเติม).....	93
ภาพ 5.35	ภายในเพ็ชรศิรี โหมนสเตย ชั้น 1.....	93
ภาพ 5.36	ห้องพักชั้น 2 เพ็ชรศิรีโหมนสเตย.....	94
ภาพ 5.37	แผนผังเพ็ชรศิรี โหมนสเตย ชั้น 2 (ต่อเติม).....	94
ภาพ 5.38	โหมนสเตย ชั้น 2 (ต่อเติม).....	94

ภาพ 5.39 ขน้านายทั้ง โทมสเตย์.....	95
ภาพ 5.40 แผนที่ ขน้านายทั้ง โทมสเตย์.....	95
ภาพ 5.41 แผนผังขน้านายทั้ง โทมสเตย์ (เดิม).....	96
ภาพ 5.42 แผนผังขน้านายทั้ง โทมสเตย์ (บ้านประถม)	96
ภาพ 5.43 แผนผังขน้านายทั้ง โทมสเตย์ (บ้านประถม)	97
ภาพ 5.44 ขน้านายทั้ง โทมสเตย์ (บ้านประถม) ชั้น 1	97
ภาพ 5.45 ขน้านายทั้ง โทมสเตย์ (บ้านประถม) ชั้น 2	97
ภาพ 5.46 แผนผังขน้านายทั้ง โทมสเตย์ (บ้านมัธยม).....	98
ภาพ 5.47 แผนผังขน้านายทั้ง โทมสเตย์ (บ้านมัธยม).....	98
ภาพ 5.48 ขน้านายทั้ง โทมสเตย์ ชั้น2 (บ้านมัธยม).....	99
ภาพ 5.49 ขน้านายทั้ง โทมสเตย์ ชั้น 1(บ้านมัธยม).....	99
ภาพ 5.50 แผนผังขน้านายทั้ง โทมสเตย์ (บ้าน ปวช.).....	99
ภาพ 5.51 แผนผังขน้านายทั้ง โทมสเตย์ (บ้าน ปวช.).....	100
ภาพ 5.52 ขน้านายทั้ง โทมสเตย์ ภายนอก (บ้าน ปวช.).....	100
ภาพ 5.53 ขน้านายทั้ง โทมสเตย์ ภายใน (บ้าน ปวช.).....	100
ภาพ 6.1 การสัมภาษณ์หน่วยงานของรัฐ.....	104
ภาพ 6.2 การสัมภาษณ์อดีตผู้นำชุมชน.....	105
ภาพ 6.3 โครงสร้างชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์	108
ภาพ 6.4 พัฒนาการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชนคีรีวง	110
ภาพ 6.5 การดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์บ้านคีรีวง	111
ภาพ 6.6 ผลิตภัณฑ์กลุ่มมัดย้อมสีธรรมชาติ.....	111
ภาพ 6.7 ผลิตภัณฑ์กลุ่มทุเรียนกวน	112
ภาพ 6.8 ผลิตภัณฑ์กลุ่มใบไม้บ้านคีรีวง.....	113
ภาพ 6.9 ผลิตภัณฑ์กลุ่มบ้านสมุนไพรร	113

ภาพ 6.10 ผลิตภัณฑ์กลุ่มสายเทียน	114
ภาพ 6.11 พัฒนาการเกี่ยวกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนคีรีวง.....	115
ภาพ 6.12 แนวคิดในการบริหารจัดการโฮมสเตย์บ้านคีรีวง	117
ภาพ 6.13 วิสาหกิจชุมชนโฮมสเตย์.....	118
ภาพ 6.14 สวนผสมผสาน (สวนสมรม).....	118
ภาพ 6.15 อาชีพเสริมของชาวคีรีวง	119
ภาพ 6.16 กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคีรีวง	119
ภาพ 7.1 พัฒนาการการปรับปรุง โฮมสเตย์บ้านคีรีวง	127
ภาพ 7.2 การปรับปรุง ต่อเติม โฮมสเตย์บ้านคีรีวง.....	128
ภาพ 7.3 พัฒนาการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหมู่บ้านคีรีวง	129
ภาพ 7.4 ผังสรุปการบริหารจัดการโฮมสเตย์บ้านคีรีวง	131
ภาพ 7.5 การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหมู่บ้านคีรีวง.....	133
ภาพ 7.6 แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหมู่บ้านคีรีวง.....	136
ภาพ 7.7 การบริหารจัดการแหล่งพักอาศัยเป็นโฮมสเตย์.....	136
ภาพ 7.8 ที่พักโฮมสเตย์บ้านคีรีวง	137
ภาพ 7.9 อาหารพื้นบ้านของหมู่บ้านคีรีวง.....	137
ภาพ 7.10 ที่ประกอบอาหารสำหรับนักท่องเที่ยว.....	138
ภาพ 7.11 ภาชนะสำหรับขาย.....	139
ภาพ 7.12 พัฒนาการของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	146
ภาพ 7.13 แผนที่หมู่บ้านคีรีวง โดยผู้วิจัย	147

สารบัญตาราง

ตาราง 3.1 โคมสเดย์บ้านคีรีวง	46
ตาราง 5.1 ลักษณะทางกายภาพของโคมสเดย์บ้านคีรีวง	101
ตาราง 7.1 ลักษณะการใช้พื้นที่ร่วมกันระหว่างเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว	126
ตาราง 7.2 ลักษณะการต่อเติมพื้นที่พักอาศัย	126
ตาราง 7.3 แหล่งพักอาศัยที่เป็นโคมสเดย์บ้านคีรีวง เปรียบเทียบกับมาตรฐานโคมสเดย์ไทย	140

บทที่ 1

บทนำ

1.1. ความเป็นมาและความสำคัญ

จากนโยบายการท่องเที่ยวของประเทศไทย และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม¹ ประเทศไทยยังคงต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในหลายบริบท โดยมีข้อจำกัดในการพัฒนาประเทศ จึงต้องมีการเตรียมความพร้อมของคนและระบบให้สามารถปรับตัวพร้อมรับความเปลี่ยนแปลงในอนาคตและสร้างภูมิคุ้มกันให้ทุกภาคส่วนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การบริการการท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ด้านกายภาพ ที่อยู่อาศัยและการพัฒนา “คน” ที่เป็นหัวใจสำคัญของการบริหารและบริการ การมีส่วนร่วมในการพัฒนา และการบริหารจัดการที่ไม่ทำลายบริบทเดิม

ปัจจุบันการท่องเที่ยวในรูปแบบ เชนเจอร์รี่ หรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco-tourism) ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากจากนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศ เห็นได้จากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีการขยายตัวรวดเร็วทั่วภูมิภาคของโลกและคาดว่าจะยังคงเติบโตต่อไปในอนาคต สิ่งสำคัญที่จำเป็นจะต้องมีควบคู่กับการท่องเที่ยวเชิงชุมชน คือการบริการต่าง ๆ ให้แก่นักท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจและช่วยกันรักษาสภาพแวดล้อมและคุณลักษณะที่ดีไปพร้อม ๆ กัน ได้แก่ การบริการด้านที่พัก อาหาร สินค้าชุมชน การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน นับได้ว่าเป็นรากฐาน ที่สร้างคุณค่าและความยั่งยืนแก่ทรัพยากรทางธรรมชาติ ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ (จุฑามาศ เพ็งโคณา 2564) ก่อเกิดประโยชน์ทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวผู้มาเยือน

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ยกกระดับแนวคิด “ปีท่องเที่ยววิถีไทย 2558” โปรโมทจังหวัดท่องเที่ยวใหม่² ภายใต้โครงการ “เมืองต้องห้าม...พลาด” คัดสรร 12 เมืองทางเลือจาก 5 ภูมิภาคทั่วประเทศ เชื่อมโยงการท่องเที่ยวเมืองหลักเดิม นครสองธรรม จ.นครศรีธรรมราช จึงเป็นหนึ่งใน 12 เมืองที่มีศักยภาพ มีจุดเด่น ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วิถีชีวิต และศิลปวัฒนธรรม และมีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว

¹ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. “ยุทธศาสตร์ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2560 – 2564).”

² MGR online 2564 . “12 เมืองต้องห้าม...พลาด.”

ภาพ 1.1 ชุมชนคีรีวง

ที่มา : ผู้วิจัย

จากสถานการณ์ COVID-19 ทำให้แต่ละชุมชนต้องพึ่งพาตัวเอง นำพาชุมชนให้อยู่กับสถานการณ์โรคอุบัติใหม่ที่ไม่สามารถคาดการณ์ถึงเหตุการณ์ล่วงหน้าได้ ชุมชนหนึ่งที่พบว่าสามารถอยู่กับวิกฤติการณ์นี้แม้ว่าสถานการณ์จะทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น ที่ซึ่งมีลักษณะเป็นชุมชนเข้มแข็ง พึ่งพาตนเอง คือหมู่บ้านคีรีวง

หมู่บ้านคีรีวง ตั้งอยู่ที่ ต.กำโลน อ.ลานสกา จ.นครศรีธรรมราช เป็นบริเวณของชุมชนเก่าแก่ที่อพยพไปอาศัยอยู่เชิงเขาหลวง เมื่อก่อนนั้นชุมชนนี้จะมีชื่อว่า บ้านขุนน้ำ เพราะตั้งรกรากอยู่ใกล้ต้นน้ำจากยอดเขาหลวง ชุมชนมีวิถีชีวิตที่สงบ สังคมแบบเครือญาติ อาชีพหลักคือการทำสวนผลไม้ผสม หรือเรียกว่า “สวนสมรม” ขณะเดียวกันนอกฤดูการผลิตไม้ชาวบ้านมีการรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มอาชีพหลากหลายกลุ่ม เกิดวิสาหกิจชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนานำพารายได้สู่ชุมชน กลุ่มโฮมสเตย์ เป็นหนึ่งในกลุ่มอาชีพที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจเป็นอย่างมาก ด้วยเสน่ห์ของ หมู่บ้านคีรีวง คือความสงบและความเงียบ การสัมผัสวิถีชีวิตแบบชนบท พร้อมบรรยากาศหมู่บ้านที่อยู่กลางหุบเขา เลยทำให้ที่นี่กลายเป็นชุมชนต้นแบบในการจัดการธุรกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จนได้รับรางวัล **ยอดเยี่ยมอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ประจำปี 2541 (Thailand Tourism Awards)** ประเภทเมืองและชุมชน จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย **จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**

การรวมตัวของชุมชนคีรีวงทำให้เกิดทางเลือกในการดำรงชีวิตอันหลากหลายพึ่งตนเองได้หลายรูปแบบ จึงก่อให้เกิดความยั่งยืน โดยชาวบ้านมีทักษะในการพึ่งตนเอง อันเกิดจากการผสมผสานความรู้ความสามารถหลาย ๆ ด้านเข้าด้วยกัน มีการดำรงชีวิตอยู่บนฐานของครอบครัวและเครือญาติมากขึ้น โดยชุมชนได้ใช้ระบบการพึ่งตนเอง และระบบการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันตามกระบวนการทางภูมิปัญญาในสังคมของชุมชนจากอดีต ร่วมกันพัฒนาระบบการจัดการด้านต่าง ๆ ขึ้นมา จึงมีศักยภาพในการต่อยอดพัฒนาให้เป็น “ชุมชนเข้มแข็ง” โดยมุ่งตอบโจทย์ความสมดุลใน 3 มิติ ประกอบด้วย มิติเศรษฐกิจ ด้านการสร้างงาน สร้างรายได้ให้ชุมชน สามารถพึ่งพาตนเองได้ มิติทางสังคม และมิติทางสิ่งแวดล้อม ด้านการดูแลรักษาระบบนิเวศและความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ โดยแนวทางดังกล่าวเป็นหนึ่งในกลยุทธ์การสร้างที่ยั่งยืน สร้างรายได้ให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

แสดงให้เห็นถึงกระบวนการดังกล่าวสะท้อนวิสาหกิจชุมชน เช่น กลุ่มมัตย้อมสีธรรมชาติบ้านคีรีวง เกิดจากวิกฤติธรรมชาติ ย้อนไปเมื่อปี พ.ศ. 2518 และพ.ศ.2531 เกิดอุทกภัย ปีพ.ศ. 2539 เกิดภัยแล้ง ล้วนทำให้ไม่สามารถจะเก็บเกี่ยวผลไม่ได้ ทั้งนี้เมื่ออาชีพหลักไม่สามารถพึ่งพาได้ ชุมชนจึงหาทางออกโดยการสร้างอาชีพเสริม แต่ทำอย่างไรให้ยั่งยืน ตกทอดไปสู่ลูกหลาน และไม่ทิ้งพื้นฐานอาชีพเดิมที่ทำอยู่และสืบทอดกันมา กระทั่งก่อตั้งกลุ่ม

ขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2539 จนมาถึงปัจจุบัน สำหรับปัจจัยในการหาอาชีพเสริมเมื่อครั้งก่อตั้งกลุ่มนั้นมีอยู่ด้วยกัน 4 ข้อ คือ 1.ต้องสอดคล้องกับอาชีพเดิม 2.ใช้องค์ความรู้และภูมิปัญญาดั้งเดิม 3.วัตถุประสงค์ได้ในชุมชนเอง อาจซื้อได้บ้าง แต่จะต้องพึ่งพาวัตถุดิบในชุมชนให้ได้มากที่สุด 4.กระบวนการผลิตหลีกเลี่ยงสารเคมี เพราะหมู่บ้านเป็นป่าต้นน้ำธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ กลุ่มมัดย้อมสีธรรมชาติบ้านศรีวังมีสินค้ามากมาย ทั้งลักษณะผ้าผืนและผ้าที่แปรรูปตัดเย็บออกมาเป็นสินค้าชนิดต่าง ๆ เป็นผลิตภัณฑ์สินค้าจากธรรมชาติ ไร้สารเคมี สวยงาม ประณีต เป็นงานฝีมือ สมาชิกได้รับผลตอบแทนดีมาก จนบางครั้งผลิตสินค้าไม่ทันตามความต้องการตลาด ตลอด 21 ปีที่ตั้งกลุ่มขึ้นมา นับว่าประสบความสำเร็จพอสมควร สมาชิกบางคนทำเป็นอาชีพเสริม บางคนยึดเป็นอาชีพประจำ เป็นการสร้างอาชีพให้สมาชิกและชุมชนมีความเข้มแข็งและมีความเป็นอยู่ดีขึ้น ความสำเร็จดังกล่าวพิสูจน์ได้ด้วยรางวัลยอดเยี่ยมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวประจำปี 2541 ประเภทเมืองและชุมชน จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ภาพ 1.2 ผลิตภัณฑ์จากกลุ่มมัดย้อม

ที่มา : ผู้วิจัย

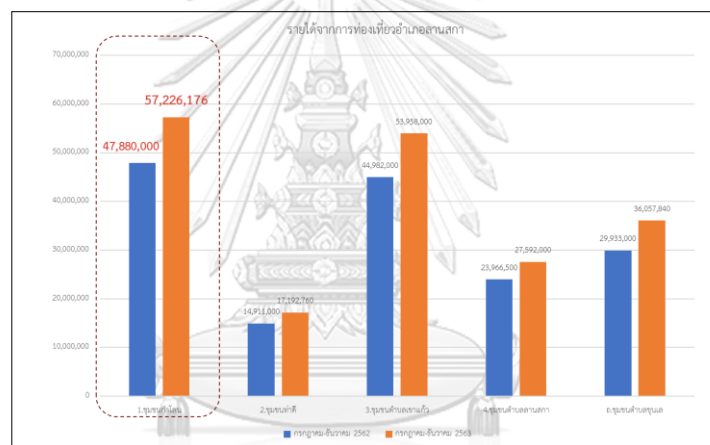
วันนี้ชุมชนศรีวังถูกปูทางไปสู่ “ชุมชนเข้มแข็ง” ด้วยการนำความรู้ความสามารถ บนพื้นฐานวัฒนธรรมคุณค่าดั้งเดิม ที่ทำให้เศรษฐกิจชุมชนมีการพึ่งพาเอื้อเฟื้อกันและกันจนสามารถสร้างรายได้กลับคืนสู่ชุมชน และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน พร้อมทั้งจะขับเคลื่อนแนวคิดดังกล่าวขยายสู่ชุมชนต่าง ๆ ซึ่งการดำเนินงานที่ผ่านมาได้ต่อยอดให้เห็นว่า พลังจากทุกฝ่ายสร้างคุณค่าที่ยิ่งใหญ่ได้ และชุมชนที่เข้มแข็งวันนี้คืออนาคตที่ดีของเศรษฐกิจไทย ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวคิดการจัดการด้านแหล่งพักอาศัยและกระบวนการต่าง ๆ ที่ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและสามารถอยู่กับวิกฤติดังกล่าวได้

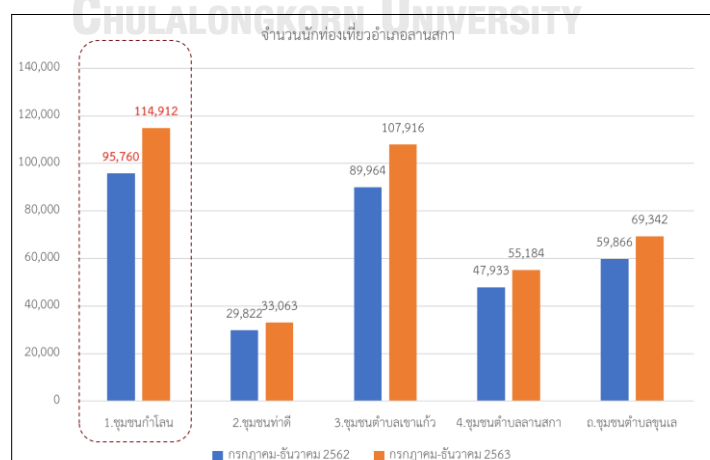
ภาพ 1.3 ลักษณะที่พักอาศัยที่เป็นโฮมสเตย์

ที่มา : ผู้วิจัย

นครศรีธรรมราชเป็นดินแดนที่หลากหลายและเป็นแผ่นดินที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นจังหวัดที่สวนกระแส จากสถานการณ์ COVID-19 ส่งผลให้ผู้คนมีความเครียดจึงแสวงหาที่พึ่งทางใจ ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงศรัทธาจึงเป็นอีกทางเลือกของนักท่องเที่ยว กระแสไอโซเทคักัดเจตีย์ บวกกับต้นทุนด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลายของนครศรีธรรมราช ทั้งทางธรรมชาติ ทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม หนุนเสริมให้นครศรีธรรมราชเป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยว อีกทั้งมีการขยายเส้นทางบินของสายการบินต่าง ๆ ทั้งในภูมิภาคและข้ามภูมิภาค ตลอดจนถึงการเดินทางทางเรือที่เปิดเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยง จากอำเภอลิ-ชล นครศรีธรรมราช-สมุย สุราษฎร์ธานี ส่งผลให้เศรษฐกิจภาพรวมและอัตราการเข้าพักเฉลี่ยของนครศรีธรรมราช ยืนหนึ่งมาตลอดหลังวิกฤติ COVID-19 ซึ่งเป็นช่วงไตรมาส 3 (กรกฎาคม-กันยายน 2563) และต่อเนื่องถึงไตรมาส 4 (ตุลาคม-ธันวาคม 2563) คาดการณ์ว่า จำนวนผู้มาเยี่ยมเยือนน่าจะเติบโตขึ้นประมาณร้อยละ 30 เฉพาะเดือนตุลาคมนี้ มีผู้มาเยี่ยมเยือนมากถึง 502,783 คนต่อครั้ง และเมื่อเปรียบเทียบกับปีที่ผ่านมา ช่วงไตรมาส 3 จะเห็นว่ามี การขยายตัวเพิ่มขึ้น ตามลำดับ

ภาพ 1.5 จำนวนนักท่องเที่ยวอำเภอละนสภา
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพ 1.4 รายได้จากการท่องเที่ยวอำเภอละนสภา
ที่มา : ผู้วิจัย

ปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดการเดินทางเพิ่มขึ้นของนักท่องเที่ยว (วรรณวิไล สนิทผล 2564) ประเมินได้ ดังนี้

1. ศรีทธา Marketing กระแสความเชื่อความศรัทธาต่อไอ้ไข่ เด็กวัดเจดีย์ อ.สิชล ทำให้ผู้คนเดินทางมาสักการะ และขอพรทุกภูมิภาค ทั้งนี้ ททท.สำนักงานนครศรีธรรมราชได้จัดเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงเพื่อกระจายการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ท่องเที่ยว ในหลายเส้นทาง **เส้นทางวัดพ่อท่านคล้ายวาจาสิทธิ์-อาหารพื้นเมืองผักพื้นบ้าน-คีรีวง สตูดิโอศิลปะ-เลือกซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชน ผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อม สบู่มั่งคุด ทุเรียนห่อกาบหมาก** เป็นหนึ่งในเส้นทางที่สามารถเชื่อมโยงวิถีชีวิตชุมชน และธรรมชาติ จนผู้คนให้ความสนใจเป็นอย่างมาก
2. การขยายและเพิ่มเส้นทางบิน เป็นปัจจัยหลักที่ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าถึงพื้นที่ได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว ปัจจุบันนครศรีธรรมราช มี 5 สายการบินที่เปิดให้บริการเที่ยวบินต่อวัน จำนวน 54 เที่ยวบิน รองรับผู้โดยสารโดยเฉลี่ย วันละ 5,000 - 6,000 คน อีกทั้งยังมีเลือกระหว่างดอนเมือง-นครศรีธรรมราช หรือ สุวรรณภูมิ-นครศรีธรรมราชนอกจากนี้ยังมีเปิดสายการบินข้ามภูมิภาค ระหว่าง นครศรีธรรมราช-เชียงใหม่ และนครศรีธรรมราช ล้วนเป็นปัจจัยหนุนเสริมให้ นครศรีธรรมราช เป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยว

1.2 วัตถุประสงค์

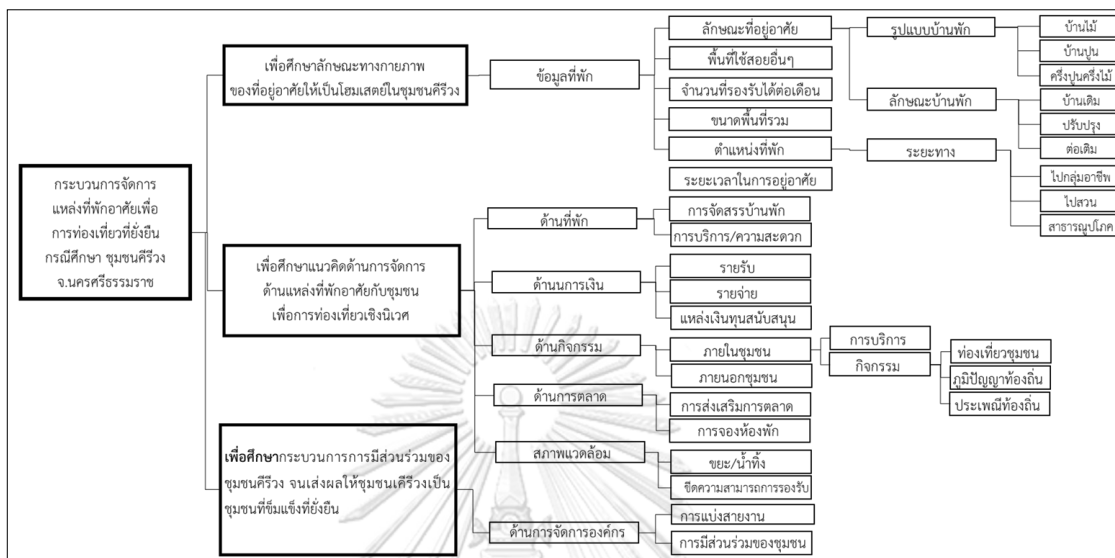
- 1.2.1 เพื่อศึกษาลักษณะทางกายภาพของที่อยู่อาศัยเป็นโฮมสเตย์ในชุมชนคีรีวง
- 1.2.2 เพื่อศึกษาแนวคิดด้านการจัดการแหล่งที่พักอาศัยกับชุมชน เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน
- 1.2.3 เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน จนส่งผลให้ชุมชนคีรีวงเป็นชุมชนเข้มแข็งที่ยั่งยืน

คีรีวง

1.3 ขอบเขตงานวิจัย

- 1.3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ทำการศึกษา
หมู่บ้านคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช
- 1.3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา
 - 1.3.2.1 ลักษณะทางกายภาพของที่อยู่อาศัยที่ปรับเปลี่ยนเป็นโฮมสเตย์ในชุมชนคีรีวง ประกอบไปด้วยข้อมูลด้านที่พัก เช่น ตำแหน่งที่พัก ลักษณะที่อยู่อาศัย พื้นที่ใช้สอย ขนาดพื้นที่ใช้งาน รูปแบบบ้านพัก ลักษณะบ้านพัก เพื่อศึกษาดังกล่าวลักษณะทางกายภาพมีผลกับการบริหารจัดการด้านที่พักอย่างไร
 - 1.3.2.2 แนวคิดด้านการจัดการด้านแหล่งที่พักอาศัยกับชุมชน เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบไปด้วย ด้านที่พัก ด้านการเงิน ด้านกิจกรรม ด้านการตลาด ด้านสภาพแวดล้อม เพื่อศึกษาถึงแนวทางการจัดการเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของชุมชนหรือไม่อย่างไร

1.3.2.3 กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนศิวิล ประกอบไปด้วยด้านการจัดการองค์กร การแบ่งสายงานของคนในชุมชน เพื่อศึกษาถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนจนทำให้ชุมชนเข้มแข็งและยั่งยืนได้อย่างไร

ภาพ 1.6 แสดงความสัมพันธ์ของวัตถุประสงค์และตัวแปร
ที่มา : ผู้วิจัย

1.3.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา

เก็บข้อมูลเบื้องต้น เป็นช่วงในกระแสการท่องเที่ยว ปีพ.ศ.2541-2564 (ปัจจุบัน) ซึ่งย้อนหลังเป็นระยะเวลา 23 ปี อยู่ในช่วงที่จะสามารถสืบค้นข้อมูลจากผู้ที่เริ่มบุกเบิกชุมชนได้

1.4 คำถามงานวิจัย

องค์ประกอบใดบ้างที่ทำให้ชุมชนศิวิลเป็นชุมชนเข้มแข็งที่ยั่งยืน

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ³ หมายถึง การท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว โดยมี กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิด จิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

³ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. “ยุทธศาสตร์ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2560 – 2564).”

การจัดการแหล่งท่องเที่ยว⁴ หมายถึง การกระทำอย่างมีเป้าหมายที่สอดคล้องกับหลักการ ทฤษฎี และแนวคิดที่เหมาะสม ยิ่งไปกว่านี้ยังต้องคำนึงถึงสภาพที่แท้จริง ทั้งข้อจำกัดต่าง ๆ ของสังคมและสภาพแวดล้อม การกำหนดแนวทาง มาตรการ และแผนปฏิบัติการที่ดีต้องคำนึงถึงกรอบความคิดที่ได้กำหนดไว้ มิฉะนั้นแล้วการจัดการท่องเที่ยวจะดำเนินไปอย่างไรทิศทางและประสบความล้มเหลว

แหล่งพักอาศัยเพื่อการท่องเที่ยว⁵ (Accommodation for Tourism) มีวัตถุประสงค์รองรับการเดินทางของนักท่องเที่ยว ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการท่องเที่ยว เนื่องจากการส่งเสริมการท่องเที่ยว ย่อมต้องการให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวยังท้องถิ่นต่าง ๆ โดยใช้ระยะเวลาเดินทางท่องเที่ยวที่นานที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ดังนั้น แหล่งที่พักอาศัยจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่อำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวเป็นการชั่วคราวได้อย่างพึงพอใจ มีความสุข และ สนุกกับการเดินทาง

โฮมสเตย์⁶ หมายถึง การท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่ง ซึ่งนักท่องเที่ยวจะพักรวมกับเจ้าของบ้านหลังเดียวกัน และศึกษาธรรมชาติ วิถีชีวิตไทย หรือวัฒนธรรมไทย โดยมีการจัดบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก ตามสมควร

ความยั่งยืน⁷ หมายถึง ความสามารถในการดำรงสภาพอยู่ได้ต่อไปยังอนาคต ภายใต้เงื่อนไขและข้อจำกัด ตามวงจรการเปลี่ยนแปลงทั้งหลาย ทั้งภายในและภายนอก โดยมีสามองค์ประกอบเป็นเงื่อนไขที่สำคัญและจำเป็น ซึ่งต่างเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอ เกี่ยวโยง และวนเวียนกันเป็นกลไกควบผสมเรียกว่า วงจรความยั่งยืน เรื่อยไปเป็นเวลายาวนาน ด้วยความขยันหมั่นเพียร วิริยะอุตสาหะอดทนอดกลั้น

ชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง ชุมชนที่มีขีดความสามารถในการจัดการปัญหาของตนเองได้ ด้วยการมีผู้นำที่มีความสามารถ มีการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง บนพื้นฐานวัฒนธรรม ความเชื่อ คุณค่าดั้งเดิม ศาสนา และเศรษฐกิจชุมชนที่พึ่งพาเอื้อเฟื้อกันและกัน โดยแต่ละชุมชนได้ใช้ศักยภาพของตนเองเข้าคลี่คลายและจัดการปัญหาได้ด้วยตนเองภายใต้ความร่วมมือและสนับสนุนจากองค์กรภายนอก

⁴ มนัส สุวรรณ และคณะ 2564, “โครงการศึกษาแนวทางและการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลและสภาตำบล การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย”

⁵ สาทิศ สุขผ่องศรี, “แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนศิ่วัง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช”(วิทยานิพนธ์ปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2543), หน้า 66

⁶สุรเชษฐ์ บุญพงษ์มณี, “การจัดการที่อยู่อาศัยโฮมสเตย์ ณ บ้านท่าคา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม” (วิทยานิพนธ์ ปริญญา มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2549), หน้า 37

⁷ ปิยะพันธ์ ทยานิธิ, “คอลัมน์ คิดเป็นเห็นต่าง: วัฒนธรรม แหล่งบ่มเพาะทุจริต”, www.thai-iod.com/imgUpload

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงลักษณะของแหล่งพักอาศัยที่สามารถปรับเปลี่ยนมาเป็นโฮมสเตย์ เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมแหล่งพักอาศัยเพื่อการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์
2. ทราบถึงแนวทางด้านการจัดการด้านแหล่งพักอาศัยกับชุมชน วิถีชีวิต โดยการนำความสัมพันธ์ดังกล่าวมาจัดการกับกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน
3. ทราบถึงกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนจนเป็นชุมชนเข้มแข็ง เพื่อให้ชุมชนอื่นสามารถนำไปเป็นต้นแบบในการพัฒนาชุมชนในอนาคต

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาที่มีความเกี่ยวข้องกันในหลากหลายเรื่อง คือ การจัดการแหล่งที่พักอาศัย เพื่อการท่องเที่ยวและการเปลี่ยนแปลงรูปแบบที่อยู่อาศัย ภายหลังจากท่องเที่ยวเข้ามามีบทบาทในชุมชนเป็นอย่างมาก จึงจำเป็นต้องศึกษาแนวคิดและทฤษฎี รวมทั้งศาสตร์ทางด้านต่าง ๆ เพื่อนำมาบูรณาการทางความคิด ดังนี้

- 2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการและการจัดการองค์กร
- 2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- 2.3 แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน
- 2.4 แนวความคิดเกี่ยวกับโฮมสเตย์
- 2.5 แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- 2.6 แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงอนุรักษ์
- 2.7 แนวความคิดเกี่ยวกับขีดความสามารถในการรองรับได้ของแหล่งท่องเที่ยว
- 2.8 แนวความคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภคของนักท่องเที่ยว
- 2.9 งานวิจัยเกี่ยวข้อง

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการและการจัดการองค์กร

ความหมายของการจัดการ

การจัดการ (Management) ตามพจนานุกรมฉบับพระราชบัณฑิตสถาน พ.ศ.2542 ให้ความหมาย การจัดการ หมายถึง การสั่งงาน ควบคุมงาน ดำเนินงาน

การจัดการ⁸ หมายถึง “กระบวนการ กิจกรรมหรือการศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ในอันที่จะเชื่อมั่นได้ว่า กิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินไปใน แนวทางที่จะบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

การจัดการ⁹ ว่าเป็นกระบวนการที่ประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 5 ขั้นตอน คือ การวางแผน การจัดองค์กร การบังคับบัญชา การประสานงาน และการควบคุม

สรุป ความหมายของ “การจัดการ” หมายถึง กระบวนการ กิจกรรมหรือการศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ในอันที่จะเชื่อมั่นได้ว่า กิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินไปในแนวทางที่จะบรรลุผลสำเร็จตาม

⁸ เกรค เฟรช และ ฮีทเตอร์ สวาร์ด, “ความหมายของการจัดการ”, www.elfhs.ssru.ac.th/pokkrong_ma

⁹ อองรี ฟาโยล์ 2564, “ทฤษฎีองค์การขององรี ฟาโยล์”, <https://www.novabizz.net/management-107.html>

วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหน้าที่อื่นที่จะสร้างและรักษาไว้ซึ่งสถานะที่จะเอื้ออำนวยต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ ด้วยความพยายามร่วมกันของกลุ่มบุคคล

แนวคิดในการจัดการ

แบ่งได้ 3 กลุ่มหลัก ๆ ได้แก่ แนวคิดคลาสสิก แนวคิดพฤติกรรมมนุษย์ และแนวคิดการจัดการสมัยใหม่

1. กลุ่มคลาสสิกมี แนวคิดหลักในการจัดการที่เน้นการแยกการบริหารออกจากการเมือง โดยมีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องได้แก่ การจัดการเชิงวิทยาศาสตร์ การจัดการเชิงบริหาร และการจัดการตามแนวคิดของระบอบราชการ

ทฤษฎีการจัดการแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific Management) การศึกษาหลักการบริหารในยุคคลาสสิกให้ความสนใจไปที่ ทฤษฎีการจัดการที่มุ่งเน้นไปต่องค์การโดยรวมและพยายามที่จะแสวงหาวิธีการในการปรับปรุงประสิทธิภาพประสิทธิผลใน การดำเนินงานขององค์การให้ดีขึ้นวิวัฒนาการของความคิดทางการบริหารอย่างเป็นระบบในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานสาธารณะ เกิดขึ้นในยุโรปช่วงประมาณต้นศตวรรษที่ 20 แนวความคิดที่มีชื่อเสียงมากคือ ทฤษฎีระบบราชการของ Max Weber จุดสนใจคือ การศึกษาระบบโครงสร้างขององค์การขนาดใหญ่ที่มีอยู่มากมายในขณะนั้น จึงได้เสนอแนวทางการ จัดการองค์การขนาดใหญ่ที่มีรูปแบบขึ้นมาในปี ค.ศ. 1911 โดยมีการกำหนดลักษณะโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจนสำหรับใน ส่วนของการศึกษาการบริหารในแง่ของการจัดการ ได้เริ่มต้นเมื่อต้นศตวรรษที่ 20 เช่นกัน โดยกลุ่มบุคคลซึ่งต่อมามีการเรียกว่า “กระบวนกรจัดการแบบวิทยาศาสตร์”

Frederick W. Taylor ชี้ให้เห็นถึงข้อดีของวิธีการจัดการแบบวิทยาศาสตร์มีความสำคัญและดีกว่าการจัดการแบบความเคยชิน หรือ Rule of Thumb ซึ่งเป็นการบริหารที่ไม่มีรูปแบบ อาศัยวิธีการบริหารแบบเก่าๆ ที่ได้รับมาจากบรรพบุรุษ Taylor จึง เสนอให้องค์การมีการจัดตั้งระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้นมาใช้ โดยอาศัยวิธีการศึกษาแบบวิทยาศาสตร์เข้ามาช่วยนั่น คือ การสร้างหลักการบริหารต้องทำอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยเทคนิคหรือวิธีการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ คือ กฎระเบียบ วิธีการ ในทำงาน มาตรฐานการทำงานต่องค์การจะนำมาใช้ ต้องผ่านการศึกษาวเคราะห์เชิงประจักษ์เสียก่อนโดยมีการสังเกต จับ เวลา จดบันทึกวิเคราะห์วิจัยมาแล้วอย่างดีว่าเป็นวิธีการที่ดีที่สุดแล้ว สามารถนำมาใช้ในการทำงานนั้น ๆ ได้อย่างดี

2. กลุ่มพฤติกรรมมนุษย์เป็นกลุ่มที่ให้ความสำคัญกับมนุษย์ กลุ่มนี้มองว่ามนุษย์ไม่ใช่เครื่องจักร แต่เป็นทรัพยากรที่มีความรู้สึก นึกคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องได้แก่ แนวคิดจิตวิทยาอุตสาหกรรม พฤติกรรมมนุษย์ เป็นต้น-นักทฤษฎีมนุษยสัมพันธ์ (Human Relations) ซึ่งมีลักษณะความคิดที่เป็นจุดเด่นตรงที่ยึดปรัชญาความเชื่อที่สวนทางกับ วิทยาศาสตร์การจัดการ กล่าวคือ เปลี่ยนความสนใจจากการพยายามปรับปรุงองค์การโดยวิธีออกแบบการทำงานและการ วางแผนให้รางวัลตามปริมาณงานที่ทำมาเป็นการให้ความสำคัญต่อความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการของกลุ่มลูกจ้างและการ นิเทศงานฝ่ายหัวหน้าคนงาน สำนักความคิดมนุษยสัมพันธ์มีความเชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคม ซึ่งมีความต้องการที่ไร้เหตุผล และมีได้หวังผลตอบแทนในทางเศรษฐกิจแต่เพียง

อย่างเดียวดังนั้น ทฤษฎีมนุษยสัมพันธ์จึงมีความเชื่อว่าคนงานเป็นมนุษย์ที่มี อารมณ์ความรู้สึกความคิดเห็น ค่านิยมความเชื่อและบุคลิกลักษณะซึ่งลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้เป็นปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพ ขององค์การ

3.กลุ่มการจัดการสมัยใหม่เน้นการสร้างระบบการจัดการทำงานโดยนำความรู้ในทางคณิตศาสตร์ สถิติ วิศวกรรม การบัญชี เข้ามาช่วยในการจัดการ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดวิทยาการจัดการ การบริหาร ศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์ แนวคิดเชิง สถานการณ์ และแนวคิดเชิงระบบ

ทฤษฎีหลักการบริหาร (Science of Administration) เป็นแนวคิดทางการบริหารที่มีความสำคัญซึ่ง เกิดขึ้นในยุคคลาสสิกเช่นกันนักวิชาการที่เสนอวิธีการจัดการ ตามหลักการบริหารนี้มีอยู่หลายท่าน แต่ที่มี ชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ได้แก่ Luther Gulick and Lyndull Urwick , Henri Fayol, Mary Parker Follet แนวคิดเกี่ยวกับหลักการบริหารเกิดจากความเชื่อของนักวิชาการในยุคนั้นที่ว่า หลักการบริหาร แบบวิทยาศาสตร์ที่มีลักษณะเป็นสากลนั้นมีอยู่แล้วในโลกนี้ การบริหารก็คือการบริหารขอเพียงแต่ให้สามารถ สร้างหลักการบริหารที่เห็นสากลขึ้นมาไว้เท่านั้นก็จะนำไปปรับใช้ในการบริหารงานได้ทุกประเภท นั่นคือสามารถ นำไปประยุกต์ใช้ได้ทุกนักทฤษฎีการจัดการแบบการบริหาร หรืออาจเรียกว่าทฤษฎีหลักการบริหารให้สนใจใน เรื่องเกี่ยวกับการปรับปรุงการทำงานของฝ่ายบริหาร หรือฝ่ายจัดการโดยเฉพาะ แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการ ทำงานของพนักงานระดับล่าง ทั้งนี้เนื่องจากทฤษฎีกลุ่มนี้มีสมมุติฐานว่า “ความสำเร็จของงานขึ้นอยู่กับ การทำงานของฝ่ายจัดการหรือฝ่ายบริหารโดยเฉพาะอย่าง”

2.2 แนวความคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่การท่องเที่ยวที่ คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชนและชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของในการจัดการ ดูแล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน ความสำเร็จของ การจัดการท่องเที่ยวนำไปสู่การพัฒนา ศักยภาพของชุมชน พื้นที่ เศรษฐกิจชุมชน สังคม ประชาชนในชุมชนให้มีชีวิต อยู่ดีกินดี และ สิ่งแวดล้อมได้รับการอนุรักษ์ รวมถึงการดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตอันดีงามของชุมชน สืบทอดรุ่นต่อรุ่น บริหารทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดความยั่งยืนในชุมชน

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชนตามนิยาม คือ การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของ สิ่งแวดล้อม สังคม และ วัฒนธรรม ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว อธิบายว่า องค์ประกอบของการท่องเที่ยวโดยชุมชนมี 4 ด้าน ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรม องค์การชุมชน การจัดการและการเรียนรู้ โดยองค์ประกอบของการท่องเที่ยวโดย ชุมชน ประกอบไปด้วย 8 องค์ประกอบ มีดังนี้

1. สิ่งดึงดูดใจ เป็นทรัพยากรธรรมชาติ ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชนนั้นเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยว ทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ประเพณี วัฒนธรรม ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น วิธีการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ การมีวิถีชีวิตที่อยู่ด้วยการพึ่งพาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่อยู่ในท้องถิ่น

2. กิจกรรมการท่องเที่ยว มุ่งสร้างกิจกรรมที่สร้างสรรค์ในแหล่งท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว เป็นผู้ร่วมกิจกรรมมากกว่าผู้ชม (More Participate than Observe) โดยเปิดโอกาสให้ นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเพื่อศึกษา เรียนรู้ และลงมือปฏิบัติจริงกับเจ้าของภูมิปัญญาหรือแหล่งท่องเที่ยว นำไปสู่การได้รับประสบการณ์จากการมีส่วนร่วม เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าใจถึงประวัติความเป็นมาและวัฒนธรรมของพื้นที่ท่องเที่ยว ในเรื่องต่าง ๆ ได้หลากหลาย เช่น สถานที่ วัฒนธรรม ประเพณี การประกอบอาชีพต่าง ๆ

3. องค์กรชุมชนและเจ้าของภูมิปัญญา จัดตั้งกลุ่มในชุมชนที่เข้มแข็ง ประสานงานกันอย่างเป็นระบบ มีความเข้าใจอันดีต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน บันทึกหรือจัดทำฐานข้อมูลของภูมิปัญญา ปรากฏชาวบ้าน หรือสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นภูมิปัญญาแต่อดีต และมีความสามัคคีกันเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว

4. การมีส่วนร่วมของสมาชิกชุมชน สมาชิกจำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมทางความคิด วางแผน ปฏิบัติ รับผิดชอบ ประเมินผล และร่วมรับผลประโยชน์ โดยการมีส่วนร่วมดังกล่าวเป็นกระบวนการรับผลที่เกิดขึ้นร่วมกัน สร้างความรักและห่วงใยให้กับสมาชิกในชุมชน

5. สิ่งอำนวยความสะดวกสิ่งต่าง ๆ ที่มีบริการสำหรับนักท่องเที่ยว เพื่อให้การเดินทางเป็นไปได้ด้วยความสะดวกสบาย ได้แก่ บริการเรื่องพาหนะ ห้องน้ำสาธารณะ ที่พักที่สัมผัสวิถีชุมชน (Homestay) อาหาร รวมถึงข้อมูลต่าง ๆ ที่ประกอบการท่องเที่ยว

6. การจัดการอย่างยั่งยืน การบริหารการท่องเที่ยวในภาพรวม ประกอบด้วยการสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว โดยเน้นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้สามารถรักษาความมั่นคงของระบบ นิเวศ ตลอดจนวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนเพื่อประโยชน์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

7. สร้างการเรียนรู้และเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม ผ่านการมีส่วนร่วมในการกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์จริง ที่เป็นไปตามลักษณะเฉพาะของพื้นที่เป้าหมายที่ไปท่องเที่ยว เรียกว่าเรียนรู้ ดูของจริง ลงมือทำ เป็นการท่องเที่ยวที่ได้เรียนรู้ตัวตนที่แท้จริงของชุมชน โดยนักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมลงทำกิจกรรมกับชุมชนและแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับชุมชนในสถานที่จริง

8. พัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้านและชุมชน สามารถยกระดับฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่นให้ดีขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างเศรษฐกิจที่เข้มแข็งจากฐานราก ให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การเตรียมความพร้อมของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่เป็นตัวกำหนดเป้า และความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยว กำหนดเป็น 12 ขั้นตอน มีรายละเอียดดังนี้

1. ศึกษาความเป็นไปได้ ด้วยประเมินศักยภาพเบื้องต้นของชุมชนอาจจะเป็นผู้ดำเนินการเอง หรือ ขอให้ผู้เชี่ยวชาญนอกพื้นที่มาเป็นผู้ร่วมประเมิน โดยพิจารณาในประเด็น 5 องค์ประกอบ ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจ การเข้าถึง กิจกรรมการท่องเที่ยว ที่พักแรม และสิ่งอำนวยความสะดวก นำมาประเมินผลเบื้องต้น ความเป็นไปได้จึงดำเนินการขั้นต่อไป

2. สร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วม ในการจัดการท่องเที่ยวทั้งภายในและภายนอกชุมชนเพื่อให้ชุมชนมีกระบวนการการพึ่งพาอาศัยและรับผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน

3. ศึกษาศักยภาพชุมชน และความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยว รวมถึงบันทึกลักษณะทางกายภาพของ ทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนและพื้นที่เครือข่าย ศึกษาประวัติศาสตร์ ชุมชน เรื่องเล่า ตำนาน ภูมิปัญญา วัฒนธรรม กลุ่มต่าง ๆ ที่มีบทบาทและประเพณีของชุมชน

4. วิเคราะห์ และสรุปผลการศึกษา ศักยภาพร่วมกัน นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากการลงพื้นที่ คำบอกเล่า และการสังเกตมา วิเคราะห์ศักยภาพ โดยใช้ SWOT Analysis วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อให้สมาชิกในชุมชนได้ เห็นศักยภาพของชุมชน ร่วมกันกำหนดแนวทางการพัฒนาปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่ เป็นจุดอ่อนและอุปสรรค โดยใช้เทคนิค TOWS Matrix กำหนดแนวทางใน การพัฒนาหรือกลยุทธ์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน จำแนกเป็น 4 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์เชิงรุก (SO Strategy) กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST Strategy) กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO Strategy) และกลยุทธ์เชิงรับ (WT Strategy)

5. พัฒนาศักยภาพของทรัพยากร การท่องเที่ยว โดยนำผลของการศึกษาศักยภาพมาดำเนินการในแต่ละประเด็นที่ต้องได้รับการพัฒนา เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ของการท่องเที่ยว

6. กำหนดวิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ นโยบาย และกฎกติกาต่าง ๆ ใน การจัดการท่องเที่ยว กำหนดเป้าหมายของการท่องเที่ยวในช่วงเวลาระยะกลางถึงระยะยาว กำหนดขอบเขต ที่ชุมชนจะดำเนินการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว การพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวหลักของชุมชน โดยการกำหนดวิสัยทัศน์ และพันธกิจต้อง กำหนดตามความพร้อม และความเป็นไปได้ตามศักยภาพของชุมชน

7. กำหนดรูปแบบ การบริหารจัดการ การท่องเที่ยว มีจัดตั้งองค์กรกลางในชุมชนเพื่อทำหน้าที่ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชน อำนวยความสะดวก และประสานงานระหว่างนักท่องเที่ยวกับกลุ่มสมาชิกที่จัดการการท่องเที่ยว

8. จัดทำโปรแกรม และกิจกรรม การท่องเที่ยวภายในชุมชน โดยการออกแบบโปรแกรม กิจกรรมการท่องเที่ยวอยู่บนพื้นฐานของการสืบทอด สืบสานวัฒนธรรม ประเพณี ของชุมชน รวมถึงการไม่ทำลายทรัพยากรของชุมชน

9. ทดลองและประเมินผล กิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน มีการทดสอบความพร้อมการจัดการท่องเที่ยว โดยการทดสอบอาจใช้กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในชุมชน โดยทำที่สุดต้องประเมินถึงผลกระทบทางบวกและลบที่เกิดขึ้นกับทรัพยากรในชุมชนในทุกด้านเพื่อเป็นการถอดบทเรียนในแต่ละกิจกรรม

10. พัฒนารูปแบบท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้ง โดยการพัฒนาศูนย์บริการชุมชนในด้านการบริการ ให้มีทักษะเป็นมืออาชีพ มีความรู้ลึก รู้รอบและรู้จักจริงเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน ประเพณี ภูมิปัญญาต่าง ๆ

11. จัดโปรแกรมการส่งเสริมการตลาด รวมถึงการติดตั้งข้อมูลในการสื่อความหมายใน แหล่งท่องเที่ยว เช่น ประวัติ ความเป็นมา ป้ายบอกทางในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับการบริการที่ดีและสะดวกสบาย

12. การติดตามและประเมินผล เพื่อตรวจสอบการจัดการท่องเที่ยว และนำผลที่ได้ไปพัฒนาการท่องเที่ยวทุกมิติ เพื่อให้การท่องเที่ยวมีความพร้อมเป็นแหล่งสร้างการเรียนรู้ และประสบการณ์ที่มีคุณค่ากับนักท่องเที่ยว

การตลาดเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การวางแผนการตลาดมีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวชุมชนเป็นการสร้างคุณค่า (Value Creation) ให้แก่นักท่องเที่ยวโดยเริ่มต้นจากการกำหนดคุณลักษณะ (Attributes) ของแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว สร้างจุดเด่น (Features) ให้กับแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว และทำจุดเด่นให้เป็นคุณประโยชน์ (Benefits) กิจกรรมการท่องเที่ยว และต้องไม่หยุด พัฒนา โดยมุ่งสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์ (Creative Tourism) เพื่อเพิ่มคุณค่า (Value) ทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกว่าการที่นำเสนอมีความคุ้มค่ากับการเดินทางเข้ามาเยือนในแหล่งท่องเที่ยว และคุ้มค่ากับค่าใช้จ่ายที่เสียไป เมื่อลูกค้าประทับใจในแหล่งท่องเที่ยวกิจกรรมการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวกลับมาท่องเที่ยวซ้ำ (Repeat Visitation) เกิดการบอกต่อ (Word of Mouth) และเต็มใจที่จะจ่ายค่าบริการการท่องเที่ยวในราคาที่สูงขึ้น (Willingness to Pay More)

การตลาดการท่องเที่ยวชุมชนสามารถนำแนวคิดส่วนประสมทางการตลาด (7Ps Marketing Mix)¹⁰(Kotler 2564) มาประยุกต์ใช้ในการบริหารการตลาดการท่องเที่ยวชุมชน มีดังนี้

1. ผลิตภัณฑ์ (Product) เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิตของชุมชน และสิ่งอื่น ๆ โดยรวมเรียกว่า ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว

2. ราคา (Price) คุณค่าของผลิตภัณฑ์กิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบตัวเงิน

¹⁰ Kotler 2564 , "ส่วนประสมทางการตลาด", <https://www.brandingchamp.com>

3. ช่องการจัดจำหน่าย (Place) การเข้าถึงข้อมูลของการท่องเที่ยวในรูปแบบเอกสาร ฐานข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต โปรแกรมการท่องเที่ยว ภาพแหล่งท่องเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยว
4. การส่งเสริมการตลาด (Promotion) การติดต่อสื่อสารข้อมูลระหว่างชุมชนที่จัดการท่องเที่ยวกับนักท่องเที่ยว เพื่อสร้างกระตุ้นทัศนคติ การรับรู้ และการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว
5. บุคลากร (People) สมาชิกทุกคนในชุมชนล้วนเป็นตัวกลางที่ทำหน้าบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ของชุมชน
6. กระบวนการ (Process) กระบวนการบริการการท่องเที่ยวในมุมมองของนักท่องเที่ยวต้องเป็นกระบวนการที่ไม่ยุ่งยาก ไม่ซับซ้อนต่อการใช้บริการ
7. ภูมิทัศน์ หรือ สภาพทางกายภาพ (Physical Evidence) เป็นสิ่งที่ชุมชนต้องเตรียมไว้แสดงเป็นรูปธรรม เพื่อความสะดวกของการท่องเที่ยว เช่น สถานที่จอดรถ ที่พักแรม ที่พักแบบ สัมผัสวิถีชุมชน ร้านอาหาร ห้องน้ำในแหล่งท่องเที่ยว ถึงขยะ ป้ายบอกทาง ข้อมูล หรือ แผนที่ เส้นทางท่องเที่ยวภายในชุมชน ป้ายแสดงประวัติความเป็นมาของแหล่งท่องเที่ยว

2.3 แนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

ความหมายของการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเองเน้นการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันกับประชาชน ใช้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชนแก้ไขร่วมกับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุน ติดตามการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งชุมชน โดยไม่ได้เริ่มที่การวางแผนแต่เริ่มที่การทบทวนปัญหาในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน และสามารถแก้ไขปัญหาที่ ในชุมชนได้อย่างยั่งยืนจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสามารถสรุปหลักการเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนได้ดังนี้คือ การรับฟังความคิดเห็นของชุมชนเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง ทราบถึงปัญหาที่แท้จริงของชุมชน นำมาซึ่งกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันช่วยกันคิด ช่วยกันทำในการแก้ไขปัญหาลองผิดลองถูกในชุมชนกันเอง มีอิสระในการคิด มีการวางแผนร่วมกัน เกิดการมีเป้าหมายเดียวกันในการร่วมกันแก้ไขปัญหา มีการปฏิบัติตามแนวทางที่ร่วมกันคิดในชุมชนนั้น ๆ ไปในแนวทางเดียวกัน และนำสิ่งที่ได้หรือปัญหาที่เกิดขึ้นมาพูดคุยกันและมีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกันเพื่อให้ได้สิ่งที่ดีที่สุดสำหรับการปฏิบัติของชุมชน

จากความหมายดังกล่าวมาข้างต้น จึงหมายถึงการเปิดโอกาสให้ผู้นำชุมชนได้มีส่วนช่วยเหลือกัน ตั้งแต่ การวางแผน การบริหารงบประมาณ การดำเนินการ และการติดตามและประเมินผล ดังนั้นผลสำเร็จของการพัฒนาจึงขึ้นอยู่กับการสนับสนุนของประชาชนและการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแข็งขัน โดยประชาชน ต้องรู้ว่าพวกตนต้องการอะไรเพื่อการพัฒนาของตนเอง

2.4 แนวความคิดเกี่ยวกับโฮมสเตย์

ความหมายและลักษณะโฮมสเตย์ไทย

โฮมสเตย์เป็นรูปแบบที่พักประเภทหนึ่งของการท่องเที่ยวแบบชนบท (Rural Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ บ้านพักที่อยู่ในชุมชนชนบทที่มีประชาชนเป็นเจ้าของบ้าน และประชาชนสมาชิกในครัวเรือนซึ่งอาศัยอยู่ประจำ และบ้านนั้นเป็นสมาชิกในรูปแบบของกลุ่ม ชมรม หรือว่าสหกรณ์ที่ร่วมจัดกันเป็นโฮมสเตย์ในชุมชน โดยนักท่องเที่ยวสามารถเข้าพักร่วมกับเจ้าของบ้าน และผู้เป็นเจ้าของบ้านเองก็มีความยินดีในการบริการ รับรองเรื่องห้องพัก อาหาร และกับนักท่องเที่ยว และเต็มใจ ที่จะรับนักท่องเที่ยว พร้อมทั้งถ่ายทอดประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นแก่นักท่องเที่ยวและพานักท่องเที่ยวเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวและทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น เล่นน้ำตก ขี่จักรยาน นั่งเรือเดินป่าศึกษาธรรมชาติและได้เรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนในถิ่นนั้น ๆ ได้ด้วย มีผู้พักรวมกันไม่เกิน 20 คน โดยมีค่าตอบแทน และจัดบริการสิ่งอำนวยความสะดวกตามสมควร อันมีลักษณะเป็นการประกอบกิจการเพื่อหารายได้เสริม

จากการสืบค้นและติดตามความเป็นมา พบว่าการท่องเที่ยวในรูปแบบโฮมสเตย์ในประเทศไทยเกิดขึ้นมาเป็นเวลานาน แต่รูปแบบและกิจกรรมอาจมีลักษณะที่แตกต่างกันไป โดยสามารถแบ่งตามยุคสมัยได้ดังนี้

1. โฮมสเตย์หมู่บ้าน (Village Homestay) โฮมสเตย์ลักษณะนี้ ประกอบไปด้วยบ้านพักชาวบ้านที่มีอยู่เดิมในชุมชน หรือหมู่บ้านมีการเปลี่ยนพื้นที่บางส่วนภายในบ้านให้เป็นที่พักของนักท่องเที่ยวโดยที่เจ้าของบ้านยังคงพักอาศัยอยู่ในบ้านของตนตามปกติ โฮมสเตย์หมู่บ้านดำเนินกิจการภายใต้แนวคิดในการปฏิบัติต่อผู้เข้าพักเสมือนแขกที่มาเยือน ไม่ใช่ฐานะนักท่องเที่ยว และตระหนักว่ารายได้จากการท่องเที่ยวเป็นเพียงรายได้เสริมจากอาชีพหลักของชุมชนโฮมสเตย์หมู่บ้านดำเนินการโดยชุมชนในรูปแบบของคณะกรรมการ มีระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับสมาชิก การเงิน แนวทางในการดำเนินงานและอื่น ๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะทำเป็นลายลักษณ์อักษร **สงครณมหาวิทยาลัย**

2. โฮมสเตย์เรือนพัก (Guest Homestay) โฮมสเตย์เรือนพักเป็นการดำเนินงานในรูปแบบที่เจ้าของบ้านเป็นเจ้าของกิจการไม่อยู่ในรูปแบบของกลุ่มอาจมีการจ้างคนในชุมชนมาช่วยงานเมื่อนักท่องเที่ยวเข้าพักจำนวนบ้านพักตั้งแต่หนึ่งหลังขึ้นไป รายได้จากการท่องเที่ยวอาจเป็นรายได้หลักหรือรายได้เสริมจากอาชีพหลัก ลักษณะเรือนพักอาจเป็นเจ้าของบ้านเพียงหลังเดียวที่จัดแบ่งพื้นที่บางส่วนภายในบ้านให้เป็นที่นอนค้างคืนสำหรับนักท่องเที่ยว หรือเป็นบ้านที่สร้างขึ้นหรือจัดไว้ให้นักท่องเที่ยวพักแยกจากต่างหากอาจอยู่ในบริเวณเดียวกันหรือใกล้ กับเจ้าของบ้านเพื่อความสะดวกในการดูแล และขณะเดียวกันก็ให้ความเป็นส่วนตัวแก่นักท่องเที่ยวด้วย

การกำหนดมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย

จากที่ได้กล่าวมาในข้างต้น ได้นำมาสู่การหามาตรฐานในการพัฒนาสถานที่พักสัมผัสวัฒนธรรม (Homestay) เพื่อเป็นการสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการว่าจะได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ตามมาตรฐานที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้กำหนดเอาไว้ โดยอาศัยหลักเกณฑ์

ประกาศกรมการท่องเที่ยว เรื่อง กำหนดมาตรฐานบริการท่องเที่ยวมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย พ.ศ. 2554 ดังต่อไปนี้

เพื่อให้เป็นการสอดคล้องกับการปรับปรุงชื่อหน่วยงาน ตามพระราชกฤษฎีกาเปลี่ยนชื่อสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นกรมการท่องเที่ยว พ.ศ. 2553 และการปรับปรุงภารกิจของกรมการท่องเที่ยวตามกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พ.ศ. 2553 เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2553 ดังนั้น เพื่อให้การปฏิบัติงานของกรมการท่องเที่ยวสอดคล้องกับบทบาท ภารกิจในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านบริการท่องเที่ยวการส่งเสริม สนับสนุนพัฒนาที่พักสัมผัสวัฒนธรรมชนบทให้ได้มาตรฐาน และพัฒนาเครือข่ายเพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน ก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 อธิบดีกรมการท่องเที่ยว ในฐานะหัวหน้าส่วนราชการ จึงออกประกาศกรมการท่องเที่ยว เรื่องกำหนดมาตรฐานบริการท่องเที่ยวมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย พ.ศ.2545 ดังนี้ ข้อ 1 ประกาศนี้เรียกว่า “ประกาศกรมการท่องเที่ยว เรื่อง กำหนดมาตรฐานบริการท่องเที่ยว มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย พ.ศ. 2554” ข้อ 2 ประกาศกรมการท่องเที่ยว เรื่องกำหนดมาตรฐานบริการท่องเที่ยวมาตรฐานโฮมสเตย์ไทยพ.ศ. 2554 ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป ข้อ 3 ให้ยกเลิก ประกาศสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว เรื่องกำหนดมาตรฐานบริการท่องเที่ยว

มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย พ.ศ. 2551

หมวด 2 มาตรฐานและตัวชี้วัด

ข้อ 5 ดัชนีชี้วัดมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย กำหนดให้มีดัชนีชี้วัดมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย 10 ด้าน 31 ดัชนีชี้วัด

มาตรฐานที่ 1 ด้านที่พัก

- 1.1 ลักษณะบ้านพักที่เป็นสัดส่วน
- 1.2 ที่พักที่นอนสะอาด และสบาย
- 1.3 มีห้องอาบน้ำและห้องส้วมที่สะอาดมิดชิด
- 1.4 มีมุมพักผ่อนภายในบ้านหรือในชุมชน

มาตรฐานที่ 2 ด้านอาหาร

- 2.1 ชนิดของอาหาร และวัตถุดิบที่ใช้ประกอบอาหาร
- 2.2 มีน้ำดื่มที่สะอาด
- 2.3 ภาชนะที่บรรจุอาหารที่สะอาด
- 2.4 ห้องครัว และอุปกรณ์ที่ใช้ในครัวที่ถูกต้องลักษณะ

มาตรฐานที่ 3 ด้านความปลอดภัย

- 3.1 มีการเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับการปฐมพยาบาลเบื้องต้น
- 3.2 มีการจัดเวรยามดูแลความปลอดภัย

มาตรฐานที่ 4 ด้านอธยาศัยไมตรีของเจ้าบ้านและสมาชิก

- 4.1 การต้อนรับและการสร้างความคุ้นเคย
- 4.2 การสร้างกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้ในวิถีของชุมชน

มาตรฐานที่ 5 ด้านรายการนำเที่ยว

- 5.1 มีรายการนำเที่ยวที่ชัดเจนซึ่งต้องผ่านการยอมรับจากชุมชน
- 5.2 ข้อมูลกิจกรรมการท่องเที่ยว
- 5.3 เจ้าของบ้านเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น หรือประสานงานให้มัคคุเทศก์ท้องถิ่นนำเที่ยว

มาตรฐานที่ 6 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- 6.1 มีแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน หรือบริเวณใกล้เคียง
- 6.2 มีการดูแลแหล่งท่องเที่ยว
- 6.3 มีแผนงาน หรือมาตรการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อลดผลกระทบจากการท่องเที่ยว

และลดสภาวะโลกร้อน

- 6.4 มีกิจกรรมในการลดผลกระทบจากการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และลดสภาวะโลกร้อน

มาตรฐานที่ 7 ด้านวัฒนธรรม

- 7.1 การดำรงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น
- 7.2 การรักษาวินัยชุมชน คงไว้เป็นกิจวัตรปกติ

มาตรฐานที่ 8 ด้านการสร้างคุณค่า และมูลค่าของผลิตภัณฑ์ชุมชน

- 8.1 ผลิตภัณฑ์จากชุมชนเพื่อเป็นของที่ระลึกของฝากหรือจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว
- 8.2 มีผลิตภัณฑ์ที่สร้างคุณค่า และมูลค่าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

มาตรฐานที่ 9 ด้านการบริหารของกลุ่มโฮมสเตย์

- 9.1 มีการรวมกลุ่มของชาวบ้าน
- 9.2 มีคณะกรรมการบริหารกลุ่มโฮมสเตย์
- 9.3 กฎ กติกา การทำงานของคณะกรรมการ
- 9.4 มีการกระจายและผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม
- 9.5 ระบบการจองล่วงหน้า ลงทะเบียน และชำระเงินล่วงหน้า
- 9.6 รายละเอียดค่าธรรมเนียมและบริการต่าง ๆ ที่ชัดเจน และเป็นปัจจุบัน

มาตรฐานที่ 10 ด้านการประชาสัมพันธ์

- 10.1 มีเอกสาร สิ่งพิมพ์ ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน

10.2 มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

หมวด 3 วิธีการและเกณฑ์การประเมินมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย

ข้อ 6 การยื่นขอขึ้นทะเบียนและการตรวจสอบเบื้องต้น ให้เป็นไปตามที่กรมการท่องเที่ยวกำหนด

ข้อ 7 การวัดเกณฑ์มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย ให้ใช้ค่าคะแนนเฉลี่ยแบบค่ามัธยฐานเลขคณิต (x) หรือค่าร้อยละ โฮมสเตย์ที่ได้มาตรฐานโฮมสเตย์ไทยจะต้องมีระดับค่ามัธยฐานเลขคณิต (x) เฉลี่ยรวม ของทุกค่าทั้ง 10 มาตรฐาน จะต้องมีระดับคะแนนเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 3.50 จากค่าจำนวนเต็ม 5 หรือไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 จากค่าจำนวนเต็ม 100

ข้อ 8 การตรวจประเมินมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย ให้เป็นไปตามหลักการและวิธีการประเมิน ตามที่กำหนด ในประกาศกรมการท่องเที่ยว ว่าด้วยการประเมินมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย

ข้อ 9 โฮมสเตย์ไทยที่ได้รับมาตรฐานจะถูกประเมิน เมื่อครบอายุการรับรองมาตรฐาน 3 ปีและ ยื่นขอรับรองมาตรฐานใหม่ การประเมิน หากมีระดับคะแนนต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานจะถูกถอดถอนการรับรองมาตรฐาน พร้อมทั้งต้องส่งคืนเครื่องหมายรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย และหนังสือรับรองต่อกรมการท่องเที่ยว

หมวด 4 ตราสัญลักษณ์

ข้อ 10 โฮมสเตย์ไทยที่ผ่านการประเมินและได้มาตรฐาน จะได้รับเครื่องหมายรับรองมาตรฐาน โฮมสเตย์ไทย พร้อมหนังสือรับรองซึ่งแสดงความเป็นมาตรฐาน ตามที่กำหนดในระเบียบกรมการท่องเที่ยวว่าด้วยการใช้เครื่องหมายรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย โดยผู้ได้รับมาตรฐานโฮมสเตย์ไทยมีสิทธิใช้ตราสัญลักษณ์มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย

2.5 แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน มหาวิทยาลัย

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ว่า “การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกันกับระบบนิเวศ จากบทเรียนของการพัฒนาประเทศโครงการพัฒนาหลายโครงการเป็นโครงการที่ดี แต่ไม่สามารถประสบผลสำเร็จได้ เนื่องจากมองที่โครงการเป็นตัวตั้งไม่ได้มองที่ประชาชน ดังนั้นการให้บทบาทและความสำคัญของประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและรู้สึกเป็นเจ้าของ เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาที่ยั่งยืนในส่วนขององค์กรประชาชน และองค์กรพัฒนาเอกชน เห็นว่าหากจะให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน ต้องมองที่ชุมชนเป็นศูนย์กลาง จึงเกิดแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนขึ้น

การท่องเที่ยวกลายเป็นเครื่องมือที่รัฐบาลให้ความสำคัญเนื่องจากมีความสำคัญต่อการสร้างรายได้ เพื่อพัฒนาประเทศอย่างมากและยังเป็นรายได้ที่เป็นอันดับต้น ๆ ของประเทศ และมีการกระจายไปในหลายภาคอย่างค่อนข้างชัดเจน เช่น การเดินทาง ที่พัก การซื้อของที่ระลึก ภัตตาคาร ร้านอาหารต่าง ๆ จึงมีการประกอบกิจการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ขยายมากขึ้น เช่นการ

เพิ่มขึ้นของสถานที่พัก ทั้งโรงแรมขนาด 5 ดาว 4 ดาว ไปจนถึงที่พักแบบพื้นบ้านที่เรียกว่าโฮมสเตย์ การเพิ่มขึ้นของร้านอาหาร และแหล่งบริการอื่น ๆ เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ และการขยายตัวไปในแทบทุกภูมิภาคของไทย ก่อให้เกิดการตื่นตัวเพราะมองว่าเป็นเรื่องง่ายที่จะมีรายได้เพิ่มจากการท่องเที่ยว ที่เป็นผู้ซื้อสินค้าถึงที่ไม่ว่าจะที่ใดก็ตาม แต่จากการที่ทรัพยากรการท่องเที่ยวมีจำกัดไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวทางด้านธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น ซึ่งผู้ดูแลหรือเป็นเจ้าของก็คือประชาชนที่อยู่ในชุมชนนั้น ๆ ว่าจะมีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวได้อย่างไร เพราะทรัพยากรทุกอย่างต้องมีข้อจำกัดในการใช้ทั้งสิ้น อย่างไรก็ตาม การใช้อย่างยั่งยืน และเป็นไปได้หรือไม่ที่จะดำเนินการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงและควรทำอย่างไรเมื่อชุมชนกลายเป็นสินค้าหรือ เครื่องมือที่เป็นทั้งผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ ในขณะเดียวกันเป็นสิ่งที่ทำลายและละเอียดอ่อนอย่างยิ่ง เหมือนกับการที่ต้องคำนึงถึงความรู้สึก ความยินดีของผู้เกี่ยวข้อง ทั้งยังเป็นผู้ที่กล่าวอ้างถึงอยู่ตลอดเวลาในการที่รัฐบาลจะดำเนินการพัฒนาใด ๆ จึงต้องให้ความสำคัญต่อชุมชนในระดับต้น ๆ และชุมชนต้องได้รับประโยชน์อยู่เสมอ

1. หลักการทำงานการท่องเที่ยวโดยชุมชน

จากแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่มองชุมชนเป็นศูนย์กลางหรือฐานเพื่อกำหนดทิศทาง แผนงาน แผนปฏิบัติการของตนเองโดยดำเนินการพร้อมกันทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมนั้น จึงทำให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาแบบองค์รวมและเกี่ยวกับกลุ่มคนต่าง ๆ มากมาย เมื่อมองในบริบทของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ต้องการให้ชุมชนมีส่วนร่วมและได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวจึงควรต้องมีหลักการร่วมกัน ดังนี้

1. การท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องมาจากความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง
2. สมาชิกในชุมชนต้องมีส่วนร่วมทั้งการคิดร่วม วางแผนร่วม ทำกิจกรรมร่วมติดตาม ประเมินผลร่วมกัน เรียนรู้ร่วมกันและรับประโยชน์ร่วมกัน
3. ชุมชนต้องการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม เป็นชมรม เป็นองค์กร หรือจะเป็นองค์กรชุมชนเดิมที่มีดำเนินการด้านการกำหนดทิศทาง นโยบายการบริหาร การจัดการ การประสานงาน เพื่อให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นไปตามเจตนารมณ์ของสมาชิกในชุมชนที่เห็นร่วมกัน
4. รูปแบบและกิจกรรมของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ต้องคำนึงการอยู่ร่วมกันอย่างมีศักดิ์ศรี มีความเท่าเทียมกัน มีความเป็นธรรม ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ ประเพณีและวัฒนธรรม
5. มีกฎ กติกาที่เห็นร่วมจากชุมชน สามารถควบคุมและดูแลให้เป็นไปตามกติกาที่วางไว้
6. ชุมชนที่จัดการท่องเที่ยว ควรมีกระบวนการเรียนรู้ระหว่างกันและกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการทำงานการท่องเที่ยว โดยชุมชนให้ถูกต้องเหมาะสม และมีความชัดเจน
7. การท่องเที่ยวโดยชุมชนจะต้องมีมาตรฐานที่มาจากข้อตกลงร่วมภายในชุมชน
8. รายได้ที่ได้รับจากกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีส่วนไปสนับสนุนการพัฒนาชุมชนและรักษาสิ่งแวดล้อม

9. การท่องเที่ยวจะไม่ใช่อาชีพหลักของชุมชน ชุมชนต้องดำรงอาชีพหลักของตนเองไว้ได้ ทั้งนี้ หากอาชีพของชุมชนเปลี่ยนเป็นการจัดการท่องเที่ยวจะเป็นการทำลายชีวิตและจิตวิญญาณดั้งเดิมของชุมชนอย่างชัดเจน

10. องค์กรชุมชนมีความเข้มแข็งพอที่จะจัดการกับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้และพร้อมจะหยุดเมื่อเกินความสามารถในการจัดการ

2. กระบวนการทำงานเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว

หากชุมชนมีความพร้อม มีปัจจัยเอื้ออำนวยต่อการเข้ามามีบทบาทจัดการการท่องเที่ยวแล้วนั้น ผู้นำชุมชนและแกนนำที่หลากหลาย ตัวแทนกลุ่ม ชุมชนหลายแห่งตัดสินใจเปิดการท่องเที่ยว โดยชุมชนและเป็นฝ่ายจัดการเองนั้นมีรูปแบบการคิดตัดสินใจด้วยการมองวิสัยทัศน์ 3 รูปแบบด้วยกัน คือ

1. มองกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือหนึ่งในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารกับคนภายนอก ให้เกิดความรู้ความเข้าใจต่อสภาพปัญหาชุมชนที่ประสบอยู่ และหวังว่าจะได้เพื่อนที่เข้าใจร่วมแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน อันเป็นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคนต่างวัฒนธรรมเพื่อประสานการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาของชุมชนนั้น

2. การท่องเที่ยวทำให้เกิดผลกระทบทางสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม จำเป็นที่ชุมชนต้องรวมตัวกันเข้ามามีการจัดการให้นักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องให้ปฏิบัติอยู่ในกฎกติกาของชุมชน การจัดระเบียบการแบ่งปันผลประโยชน์แก่ผู้คนที่เกี่ยวข้องและผลประโยชน์ในชุมชน การสร้างมาตรฐานต่าง ๆ ของการท่องเที่ยวโดยชุมชนเอง ทั้งเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบมากเกินไปจนขีดความสามารถที่ชุมชนจะจัดการได้

3. การท่องเที่ยวเป็นกระบวนการเรียนรู้ระหว่างคนกับธรรมชาติ เป็นการสร้างโอกาสในการฟื้นฟูวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และสิ่งแวดล้อม โดยมองที่รายได้เป็นเพียงแค่ผลพลอยได้จากกระบวนการเรียนรู้ท่ามกลางการท่องเที่ยว

ซึ่งทั้ง 3 รูปแบบนี้มีพื้นฐานการคิดจากชุมชนเอง ที่มีความภูมิใจในวัฒนธรรม และภูมิปัญญาของตนเองที่พร้อมจะสื่อต่อคนภายนอก โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดนอกจากนั้นแล้วชุมชนเองยังต้องการความเข้าใจ ความร่วมมือของนักท่องเที่ยวในเคารพในกฎ กติกา ที่ชุมชนร่วมกันสร้างไว้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของคนต่างวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์ของการจัดการการท่องเที่ยวชุมชน

มาจากการกำหนดจากวิสัยทัศน์ที่จัดทำร่วมกันในชุมชน และนำมากำหนดเป็นวัตถุประสงค์ที่เป็นรูปธรรม ให้มีความชัดเจนขึ้นโดยชุมชนจะมีการกำหนดวัตถุประสงค์หลักอยู่ 4 ประการด้วยกัน คือ

1. เพื่อให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เน้นคนเป็นศูนย์กลาง การพัฒนาเป็นกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับกิจกรรมการพัฒนาชุมชนในรูปแบบอื่น ๆ ที่ต้องเอื้ออำนวยการเรียนรู้ต่อกันและกันได้
2. เพื่อให้กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นตัวกระตุ้นส่งเสริมให้ชุมชน โดยเฉพาะเยาวชนได้เข้าใจ เห็นคุณค่าของ ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนให้คงอยู่ต่อไป
3. เพื่อก่อให้เกิดการรวมตัวกันของคนในชุมชน ที่เผชิญต่อผลกระทบทางการท่องเที่ยวแบบเดิม ให้เข้ามามีส่วนร่วมจัดการลดผลกระทบดังกล่าว และจัดระเบียบชุมชนให้เป็นระบบที่ทำให้ชุมชนอยู่ ร่วมกัน อย่างสันติสุข
4. เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องของวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิต กับสาธารณชนภายนอก

3. การประเมินความเป็นไปได้ของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

เนื่องจากการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเป็นสิ่งที่ต้องเกี่ยวข้องกับคนภายนอกดังนั้น ทักษะ ความชัดเจน การจัดการให้เหมาะสม จึงเป็นเรื่องที่ชุมชนเองยังมีความกังวลอยู่พอสมควร แม้ว่าจะมี ปัจจัยที่เอื้อ และการสนับสนุนจากภายนอกพอสมควร แต่ชุมชนเองต้องสามารถคาดการณ์ และประเมิน ว่า วิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ ของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นมีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงไร โดยการร่วมกันอภิปราย ระดมความคิดเห็น จากชุมชนให้กว้างขวางจนสามารถสรุปด้วยมติของชุมชนเอง ซึ่งมี องค์ประกอบการประเมินอยู่ 7 ประการด้วยกัน คือ

1. ผู้นำชุมชน และแกนนำชุมชน สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ภายนอก และสภาพปัญหาชุมชน ตลอดจนมองแนวทางแก้ไขปัญหา ได้แบบชัดเจน และมองกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมหนึ่ง หรือ กิจกรรมร่วมเชื่อมต่อทิศทาง การแก้ไข ปัญหา โดยภาพรวมของชุมชนได้ แล้วจึงได้กำหนดเป็น วัตถุประสงค์เป้าหมายการทำกิจกรรมการท่องเที่ยว
2. การมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งหมดเนื่องจากเป็นเรื่องที่ต้องเกี่ยวข้องกับสิทธิของชุมชน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมชุมชนที่ชุมชนต้องมีการคิด ไตร่ตรองวินิจฉัย และร่วมตัดสินใจจะเปิดหมู่บ้านรองรับอย่างไร ควรเป็นรูปแบบใด ใครบ้างที่เกี่ยวข้อง ใครมีบทบาทจัดการอย่างไร และภายหลังนักท่องเที่ยวกลับแล้วมีการลดผลกระทบอย่างไร ด้วยวิธีการใด ตลอดจนการแบ่งปันผลประโยชน์ภายในชุมชน
3. ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดตั้งองค์กรภายในชุมชน เพื่อรับผิดชอบกิจกรรมนี้ หรือผลักดัน ให้องค์กรชุมชนอื่นที่พิจารณาแล้วว่า มีความพร้อมทำหน้าที่รับผิดชอบเป็นหน่วยงานหนึ่งขององค์กรนั้น ๆ แต่ทั้งนี้การดำเนินการขององค์กรต้องเป็นไปด้วยความโปร่งใสเพราะมีผลประโยชน์ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง
4. การพิจารณาเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น หรือของดีในชุมชนเพื่อจัดปรับเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวให้ สอดคล้องต่อชุมชน ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมให้น้อยที่สุดเท่าที่สามารถจะทำได้

5. ความพร้อมของผู้ที่สนใจจะเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว จะมีบทบาทหลากหลายมากขึ้น คือจะมีผู้ที่เกี่ยวข้องกับที่พัก อาหาร การดูแลความปลอดภัย การนำพานักท่องเที่ยว การสื่อความหมาย และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต้องไม่ใช่กระจุกตัวอยู่เฉพาะกลุ่มแกนนำภายในชุมชนเท่านั้น ควร มีระบบกระจายที่ทั่วถึงและเป็นธรรม

6. การเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงที่รองรับนักท่องเที่ยวเพื่อสามารถจัดปรับกระบวนการให้เหมาะสม สอดคล้องยิ่งขึ้น และร่วมแก้ไขปัญหาก็ที่เกี่ยวข้องตลอดจนการลดผลกระทบของการท่องเที่ยวในครั้งต่อไป

7. ประสบการณ์ทักษะในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ต้องบูรณาการให้เหมาะสมกับโปรแกรมการท่องเที่ยวชุมชนด้วย

4. การเตรียมความพร้อมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นงานพัฒนาชุมชนอย่างหนึ่ง เป็นสิ่งที่ดีเหมือนง่ายแต่ทำยาก ที่ว่ายากนั้นก็ เพราะการท่องเที่ยวเป็นการพัฒนาที่ตอบสนองกระแสบริโภคนิยม การท่องเที่ยวทำให้ชุมชนหลุดออกจากฐานการผลิตเดิมในภาคการเกษตร สู่อุตสาหกรรมบริการ กำลังซื้อที่สูงกว่าของนักท่องเที่ยวจึง สามารถกำหนด “สินค้า” และ “บริการ” ได้ตามความต้องการ ทำให้สภาพทางสังคมและวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวมักถูกครอบงำจากวัฒนธรรมภายนอกที่เข้ามาพร้อมกับนักท่องเที่ยว เป็นดาบสองคม และมีความเกี่ยวข้องอย่างยิ่งในการนำไปใช้ในการพัฒนา อย่างไรก็ตามก่อนที่จะเปิดหมู่บ้านต้อนรับนักท่องเที่ยว ชุมชนควรจะต้อง รู้ตัว เข้าใจและตระหนักต่อการท่องเที่ยวนี้ตลอดจนการสร้างภูมิคุ้มกัน โดยการเตรียมความพร้อมชุมชน

2.6 แนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงอนุรักษ์

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นแนวความคิดที่เพิ่งปรากฏขึ้นเมื่อไม่นานมานี้ และยังมีการใช้คำภาษาอังกฤษอื่น ๆ ที่ให้ความหมายเช่นเดียวกัน ที่สำคัญได้แก่ Nature Tourism, Green Tourism เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวดังกล่าวล้วนแต่เป็นการบ่งบอกถึง การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable tourism) ซึ่งจากการประชุม Globe 1990 ณ ประเทศแคนาดาได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนว่า "การพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่าง ๆ ของอนุชนรุ่นหลังด้วย การท่องเที่ยวนี้มีความหมายรวมถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจสังคม และความงามทางสุนทรียภาพ ในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศด้วย" โดยมีลักษณะที่สำคัญคือ เป็นการท่องเที่ยวที่ดำเนินการภายใต้ขีดจำกัดความสามารถของธรรมชาติ และต้องตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน ประชาชน ประเพณีและวัฒนธรรมด้วย

Ceballos Lascurain (1991) อาจจะเป็นคนแรกที่ได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่า “เป็นการท่องเที่ยว รูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติ โดยไม่ให้เกิดการรบกวนหรือทำ ความเสียหายแก่ธรรมชาติ แต่มีวัตถุประสงค์ศึกษาเรียนรู้ถึงธรรมชาติเหล่านั้น”

Elizabeth Boo (1991) ให้คำจำกัดความการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่า “การท่องเที่ยวแบบอิงธรรมชาติที่ เอื้อประโยชน์ต่อ การอนุรักษ์ อันเนื่องมาจากการมีเงินทุนสำหรับการปกป้องดูแลรักษาพื้นที่ มีการสร้างงานให้กับ ชุมชนหรือท้องถิ่น พร้อมทั้งให้การศึกษาศึกษาและสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม”

Western (1993) ได้ปรับปรุงคำจำกัดความการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของ The Ecotourism Society ให้ สั้นและกระชับ แต่มีความหมายสมบูรณ์มากขึ้นคือ “การเดินทางท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อแหล่งธรรมชาติซึ่งมี การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนท้องถิ่นดีขึ้น”

เสรี เวชบุษกร (2538) ให้คำจำกัดความการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่า “การท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อ แหล่งท่องเที่ยว ที่เป็นธรรมชาติและต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคม ซึ่งหมายรวมถึงวัฒนธรรมของชุมชนในท้องถิ่น ตลอดจนโบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้วย”

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นแนวคิดใหม่ในการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดผลกระทบ ในทางลบน้อยที่สุด แนวคิดนี้ได้รับความสนใจจากประเทศต่าง ๆ นับตั้งแต่พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา โดยได้รับความ สนับสนุนจากองค์การสหประชาชาติและองค์การการท่องเที่ยวโลก ประเทศไทยก็ได้รับเอาแนวคิดนี้มาศึกษาและ ดำเนินการจนปรากฏผลเป็นรูปธรรมมากพอสมควร จากการศึกษาถึงผลกระทบของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่มี ต่อประเทศไทยในระยะเวลาที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่ามีทั้งผลกระทบในทางบวกและผลกระทบในทางลบ

ผลกระทบในทางบวก คือ ทำให้เกิดรายได้จากการใช้จ่ายใช้สอยของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้า เป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศจะทำให้ประเทศไทยมีรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศเพิ่มขึ้นอีกทางหนึ่ง นอกเหนือไปจากการส่งสินค้าออก นอกจากนั้นเงินที่นักท่องเที่ยวนำไปใช้จ่ายใช้สอยย่อมมากระจายไปสู่ท้องถิ่นที่มี แหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่ทำให้เศรษฐกิจของท้องถิ่นดีขึ้น นอกจากผลดีทางด้านเศรษฐกิจแล้วยังก่อให้เกิดผลดีทางด้าน สังคมและวัฒนธรรม โดยมีการแลกเปลี่ยนและเรียนรู้วัฒนธรรมซึ่งกันและกันระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในท้องถิ่น

ส่วนผลกระทบในทางลบ คืออาจทำให้สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวเกิดความเสื่อมโทรม จากการไม่ ระมัดระวังของนักท่องเที่ยวหรือจากการขาดการวางแผนที่ดีของหน่วยงานในท้องถิ่นในด้านการพัฒนาแหล่ง ท่องเที่ยว ทำให้มีการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างสิ้นเปลืองในระยะเวลาสั้น ๆ นอกจากนี้ชุมชนในท้องถิ่นที่มี แหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่อาจไม่ได้รับผลประโยชน์ตอบแทนเท่าที่ควรเนื่องจากไม่ได้รับโอกาสเข้าร่วมในการจัดการและ การให้บริการผลประโยชน์ ส่วนใหญ่ไปตกอยู่กับผู้ประกอบการท่องเที่ยวที่มีเงินทุนมากและอยู่นอกแหล่งชุมชน นั้น ๆ ส่วนชุมชนในท้องถิ่นกลับต้องประสบกับปัญหาต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวนำมาเข้ามา เช่น ปัญหาการส่งเสียงดัง รบกวนของนักท่องเที่ยว ปัญหาการจราจรติดขัดและปัญหาค่าครองชีพในท้องถิ่นสูงขึ้น เพื่อลดผลกระทบในทางลบ ให้น้อยลง ได้เสนอให้มีทางเลือกใหม่ในการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยอาศัยหลักการที่สำคัญ 2 ประการคือ ประการ

แรก ต้องเป็นการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และประการที่สอง ต้องเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จากหลักการทั้ง 2 ประการนี้จึงเป็นที่มาของการท่องเที่ยวในรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แนวคิดพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์¹¹

1. เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ (Nature-based) รวมถึงแหล่งวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ ซึ่งมีความเป็นเอกลักษณ์ เฉพาะถิ่น (Identical or Unique) และทรงคุณค่าในพื้นที่นั้น
2. เป็นการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ (Responsibly Travel) และมีการจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainable Management) ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบ หรือส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมค่อนข้างต่ำ และช่วยส่งเสริมการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ของแหล่งท่องเที่ยวให้ยั่งยืนตลอดไป
3. เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ (Learning) และการให้การศึกษา (Education) เกี่ยวกับระบบนิเวศ และสิ่งแวดล้อมของ แหล่งท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge) ความประทับใจ (Appreciation) และประสบการณ์ (Experience) ที่มีคุณค่า ซึ่งจะสร้างความตระหนักและจิตสำนึกที่ถูกต้องทางด้านการอนุรักษ์ ทั้งต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น ตลอดจนผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง
4. เป็นการท่องเที่ยวที่นำไปสู่การกระจายรายได้ ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับประเทศ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น (Involvement of Local Community or People Participation) ในภาคบริการต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น (Local Benefit)

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์¹²

กล่าวได้ว่าโดยทั่วไปแล้วการวางแผนการท่องเที่ยวซึ่งรวมไปถึงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ด้วยนั้นจะเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ดังนี้

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Natural Resource Tourism)

สิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง ตั้งแต่ในระดับท้องถิ่น จนถึงระดับภูมิภาค และระดับโลก อาจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นก็ได้ โดยสิ่งเหล่านั้นจะต้องมีความงดงาม แปลกตา มีความสำคัญหรือมีคุณค่า รวมทั้งวิถีการดำเนินชีวิตอันดั้งเดิมที่สะท้อนให้เห็นถึงอารยธรรมอันทรงคุณค่า และมีลักษณะเด่นเป็นเอกลักษณ์ ก็ถือเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว

2. นักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์¹³ นักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สามารถจำแนกได้เป็น 4 ประเภทด้วยกันคือ

ประเภทที่ 1 นักท่องเที่ยวแบบหัวกะทิ (Hard-Core Nature Tourists) เป็นนักท่องเที่ยวที่เน้นความสำคัญในการศึกษาค้นคว้าขณะที่เที่ยวชมธรรมชาติ

ประเภทที่ 2 นักท่องเที่ยวชมธรรมชาติแบบอุทิศตน (Dedicated Nature Tourists) เป็นนักท่องเที่ยวที่เน้นเจาะจงไปเที่ยวสถานที่ ธรรมชาติโดยเฉพาะ เพื่อจะได้รู้ได้เข้าใจในธรรมชาติหรือประเพณีท้องถิ่น

¹¹ สุรเชษฐ์ เชษฐมาส และดร.ชนิ เอมพันธ์, สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2539)

¹² สุรเชษฐ์ เชษฐมาส และดร.ชนิ เอมพันธ์, สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2539)

¹³ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ. (ม.ป.ท.).(ม.ป.ป)

ประเภทที่ 3 นักท่องเที่ยวธรรมชาติเป็นหลัก (Mainstream Nature Tourists) เป็นนักท่องเที่ยวที่ชอบไปสถานที่แปลก ๆ ที่ไม่เคยไปมาก่อน เช่น ไปเยือนลุ่มน้ำอเมซอน (Amazon) อุทยานกอริลลาในรวันดา (Rawanda Gorilla Park) หรือจุดหมายปลายทางอื่น ๆ ที่เป็นการริเริ่มสำหรับโปรแกรมท่องเที่ยวพิเศษ

ประเภทที่ 4 นักท่องเที่ยวธรรมชาติตามโอกาส (Casual Nature Tourists) เป็นนักท่องเที่ยวที่บังเอิญต้องไปชมธรรมชาติ เพราะเป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมท่องเที่ยวที่ตนได้เลือกไป

3. การตลาด¹⁴

การตลาดนับเป็นส่วนสำคัญในการชักจูงนักท่องเที่ยวให้ไปท่องเที่ยว โดยเป็นสื่อกลางระหว่างนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งในเชิงการตลาดจะต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจนว่า การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีลักษณะอย่างไร โดยการให้ข้อมูลและสิ่งที่คาดหวังจากการท่องเที่ยว (Expectation) อย่างถูกต้องแก่นักท่องเที่ยว เพื่อเป็นการช่วยให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจว่า รูปแบบของการท่องเที่ยวในลักษณะเช่นนี้เหมาะสม กับความสนใจ และตรงตามความต้องการของตนเองหรือไม่ และสามารถยอมรับกฎหรือกติกาของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้หรือไม่

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าการตลาดเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเลือกสรรประเภทและคุณภาพของนักท่องเที่ยว เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวในเชิงคุณภาพ (Qualitative Tourism) มากกว่าการท่องเที่ยวในเชิงปริมาณ (Quantitative Tourism) อันจะเป็นหนทาง นำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งส่วนใหญ่งานด้านการส่งเสริมการตลาดเป็นหน้าที่ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

4. การบริการ

การท่องเที่ยวซึ่งรวมถึงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นต่อการสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ในขณะที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยว แต่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นั้นต้องการบริการที่เน้นการให้ข้อมูลข่าวสาร และการบริการเพื่อให้นักท่องเที่ยว ได้รับประสบการณ์ ความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นท้องถิ่น เช่น บริการด้านสื่อความหมายธรรมชาติ การมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในภาคบริการ ซึ่งได้แก่ การจัดที่พักที่สอดคล้องกลมกลืนกับธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น (ecolodge) เป็นมัคคุเทศก์นำทางในการเดินป่า เป็นต้น

กิจกรรมที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

กิจกรรมท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติและแหล่งวัฒนธรรม นับได้ว่ามีความหลากหลาย ซึ่งกิจกรรมบางประเภทอาจมีลักษณะที่บ่งชี้ว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ในขณะที่บางกิจกรรมอาจมีความกำกวม หรือคาบเกี่ยว ซึ่งต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบ วัตถุประสงค์ในการปฏิบัติ กิจกรรม และการให้บริการว่ามุ่งเน้นอะไร และอย่างไร เช่น เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ ศึกษาหาความรู้ ผจญภัย กีฬาสุนัขขนาน เพื่อความบันเทิง สัมผัสองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว แลกเปลี่ยนและถ่ายทอดประสบการณ์ เป็นต้น

¹⁴ สุรเชษฐ์ เชษฐมาส และดร.ชนันท์ เอ็มพันธ์, สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2539)

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะต้องมีเรื่องของการเรียนรู้ และได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับธรรมชาติ เข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งเอกสารคู่มือท่องเที่ยวธรรมชาติอุทยานแห่งชาติเขาหลวง (2542) ได้แบ่งกลุ่มกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ออกเป็น 3 กลุ่ม ซึ่งมีทั้งกิจกรรมหลัก และกิจกรรมเสริม คือ

- กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Ecotourism Activities) เป็นกิจกรรมหลัก
- กิจกรรมท่องเที่ยวที่เน้นการได้ใกล้ชิดชื่นชมธรรมชาติ เป็นกิจกรรมหลัก
- กิจกรรมท่องเที่ยวที่เน้นการผจญภัยตื่นเต้นท้าทายกับธรรมชาติ (adventurous recreational activities) เป็นกิจกรรมเสริม

เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องและไปด้วยกันได้กับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กล่าวคือ เป็นกิจกรรมที่กระทำในพื้นที่ธรรมชาติ มีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวต่อกลุ่มต่อกิจกรรม ทั้งนี้ เพื่อไม่สร้างผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมธรรมชาติ

1. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ได้แก่ การเดินป่า (Hiking / Trekking) กิจกรรมศึกษาธรรมชาติ (Nature Education) กิจกรรมถ่ายภาพธรรมชาติ บันทึกเทปวีดีโอ เทปเสียงธรรมชาติ

2. กิจกรรมท่องเที่ยวประเภทชื่นชมธรรมชาติและกิจกรรมท่องเที่ยวประเภทตื่นเต้นผจญภัยท้าทายกับธรรมชาติ ได้แก่ กิจกรรมชม ทิวทัศน์ธรรมชาติในบรรยากาศที่สงบ (Relaxing) กิจกรรมขี่จักรยานตามเส้นทางธรรมชาติ (Terrain / Mountain Biking)

2.7 แนวความคิดเกี่ยวกับขีดความสามารถในการรองรับได้ของแหล่งท่องเที่ยว

ขีดความสามารถในการรองรับได้คือความสามารถหรือสมรรถนะของพื้นที่ที่จะสามารถรองรับการประกอบกิจกรรมนันทนาการของนักท่องเที่ยว การพัฒนาสถานที่ใดสถานที่หนึ่งให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว จำเป็นต้องศึกษาขีดความสามารถในการรองรับได้ซึ่งเป็นการศึกษาปัจจัยชี้วัดผลกระทบจากกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีต่อระบบนิเวศ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการประเมินขีดความสามารถในการรองรับได้ด้านการท่องเที่ยว คุณลักษณะโดยทั่วไปของขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวจะขึ้นอยู่กับภูมิประเทศ ขนาดของพื้นที่รองรับ ประเภทของกิจกรรม และประสบการณ์หรือลักษณะนิสัยของนักท่องเที่ยว ระดับความหนาแน่นที่ยังคงให้ความพึงพอใจต่อกิจกรรมนันทนาการของนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวจะผันแปรแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ การประเมินขีดความสามารถในการรองรับได้มีหลายวิธี และผลจากการประเมินอาจเป็นค่าคงที่หรือค่าที่ยืดหยุ่นได้ คือไม่ใช่ค่าตัวเลขเพียงอย่างเดียวแต่ยังประกอบไปด้วยการจัดการที่ดี การปรับพฤติกรรมนักท่องเที่ยว มาตรการการป้องกัน มีผู้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับขีดความสามารถในการรองรับได้ของแหล่งท่องเที่ยวดังนี้

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย กล่าวว่า ขีดความสามารถในการรองรับได้ ของแหล่งท่องเที่ยวแบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ

1. **ขีดความสามารถในการรองรับได้ด้านกายภาพ (Physical Carrying Capacity)** คือจำนวนสูงสุดของหน่วยการใช้ เช่น คน รถยนต์ และเรือ ซึ่งได้นำเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่นั้น โดยไม่ทำให้สถานทีนั้นเสื่อมโทรม สึกกร่อนจากความแออัดของนักท่องเที่ยว และหน่วยการใช้จะมีมากหรือน้อยย่อมแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่

2. **ขีดความสามารถในการรองรับได้ด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Carrying Capacity)** เป็นขีดความสามารถในการรองรับได้ขององค์ประกอบทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว สภาพแวดล้อมที่มีคุณค่าทางวิชาการก็ได้โดยระดับของกิจกรรมการท่องเที่ยวและการพัฒนาต้องไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรชีวภาพ เช่น การลดลงของสัตว์ป่า การลดลงของที่อยู่อาศัยของสัตว์ การเกิดมลพิษทางเสียงและทางน้ำ

3. **ขีดความสามารถในการรองรับได้ด้านสังคม (Social Carrying Capacity)** หมายถึงจำนวนสูงสุดของนักท่องเที่ยวที่แหล่งท่องเที่ยวสามารถรองรับได้โดยที่ยังคงรักษาประสบการณ์นั้นหนาการณ์ที่มีคุณภาพและระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการเยือนแหล่งท่องเที่ยวนั้นและรวมถึงระดับสูงสุดที่จะไม่ทำให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่นจนเกิดความไม่พอใจ

4. **ขีดความสามารถในการรองรับได้ด้านเศรษฐกิจ (Economic Carrying Capacity)** หมายถึง ระดับการพัฒนาที่ระบบเศรษฐกิจดำเนินต่อไปได้อย่างเหมาะสมโดยไม่เกิดปัญหาความขัดแย้งของสมาชิกในสังคม ไม่กระทบต่อการลงทุนและการดำรงชีพประชากร

การพิจารณาขีดความสามารถในการรองรับมีมุมมองจากหลายด้าน¹⁵ ดังนี้

1. ด้านปริมาณนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น มีสิ่งที่จะต้องพิจารณา คือ ช่วงที่มีการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ช่วงเวลาที่มีปริมาณพอเหมาะ และช่วงเวลาเพิ่มขึ้นสูงสุด

2. ด้านพื้นที่สามารถพิจารณา ได้ 3 พื้นที่ คือ

2.1 แหล่งที่มาของนักท่องเที่ยว เกี่ยวกับความพร้อมในการไปท่องเที่ยว

2.2 เขตต่อเนื่องระหว่างแหล่งที่มาถึงแหล่งท่องเที่ยว เกี่ยวกับความคับคั่งของการเดินทาง

2.3 เขตเป้าหมายการท่องเที่ยว คือพื้นที่ท่องเที่ยวในพื้นที่จะพิจารณาเกี่ยวกับความอึดตัวใน ระดับที่จะทำลายสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว

3. ด้านผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการพัฒนาเกินขีดความสามารถในการรองรับ ได้แก่

3.1 ผลกระทบต่อภาพลักษณ์ ซึ่งจะทำให้เกิดการลดลงของความดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว

3.2 ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเดิมให้เสื่อมสภาพลง ทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและระบบนิเวศ

ขีดความสามารถในการรองรับได้ คือ จำนวนนักท่องเที่ยวสูงสุดที่แหล่งท่องเที่ยวจะรองรับได้โดยไม่ทำลาย หรือ ก่อให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุด ต่อสังคม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และชุมชน พื้นที่ท่องเที่ยวที่มีการจัดการเชิงอนุรักษ์ควรมุ่งขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่นั้น ๆ ว่าสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ประมาณ

¹⁵ นพดล กรุดนาค “การศึกษาขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่เกาะพีพี จังหวัดกระบี่ 2549) , หน้า

ก็คน โดยสามารถพิจารณาจาก สิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่ เช่น จำนวนที่พัก ที่จอดรถ รถสาธารณะ กิจกรรมที่รองรับนักท่องเที่ยว ภูมิทัศน์ที่เริ่มเปลี่ยนแปลงไปจนมีผลกระทบต่อธรรมชาติรอบ ๆ พื้นที่ และที่สำคัญ จำนวนพันธุ์พืชหรือพันธุ์สัตว์ที่หายากในพื้นที่เปราะบาง ลดลงหรือไม่ หรือแม้กระทั่งความรู้สึกของคนในพื้นที่ต่อนักท่องเที่ยวในพื้นที่ว่ายินดีต้อนรับหรือรู้สึกว่ารบกวน องค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นสิ่งบ่งชี้ขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ ซึ่งแต่ละพื้นที่จะมีขีดความสามารถในการรองรับที่แตกต่างกันไป ตามบริบทในแต่ละพื้นที่ หากพบว่ามีการใช้พื้นที่เกินขีดความสามารถในการรองรับ จำเป็นต้องมาตรการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อแก้ปัญหา เช่น การพักการใช้พื้นที่ชั่วคราว หรือ การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวในการเยี่ยมชม การแก้ปัญหาในแต่ละพื้นที่จะไม่เหมือนกันขึ้นอยู่กับปัญหาที่พบและสิ่งที่สนับสนุนการแก้ปัญหาที่มีมากน้อยเพียงใด หากว่าพื้นที่ใดเป็นพื้นที่ธรรมชาติ จะต้องการระยะเวลาในการฟื้นฟูเนื่องจากธรรมชาติต้องการเวลาในการเยียวยาตนเอง

2.8 แนวความคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภคของนักท่องเที่ยว

ในส่วนนี้กล่าวถึงแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว องค์ประกอบของพฤติกรรม รูปแบบพฤติกรรมนักท่องเที่ยว และปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยว ดังนี้

ความหมายพฤติกรรมนักท่องเที่ยว

เลวิทท์ (พิบูล ทีปะปาล, 2543 : 109 อ้างจาก Levitt. n.d.) ได้กล่าวไว้ว่า ก่อนที่มนุษย์จะแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งออกมาจะมีมูลเหตุที่จะทำให้เกิดพฤติกรรมนั้นขึ้นเสมอ ซึ่งมูลเหตุการณ่นั้นจะเป็นตัวกระตุ้นเร่งเร้าจิตใจ ทำให้เกิดความต้องการ และจากความต้องการนั้นจะส่งผลให้เกิดแรงจูงใจให้แสดงพฤติกรรมนั้นออกมาในที่สุด

สรชัย พิศาลบุตร และนฤมล สมิตินันท์ (2526 : 38-29) ได้กล่าวว่า พฤติกรรมของมนุษย์อาจแตกต่างกันไปตามสถานภาพทางสังคมของแต่ละคน การแสดงออกอาจแสดงออกได้หลากหลายรูปแบบ ซึ่งอาจมีเหตุผลหลายอย่างประกอบกัน กล่าวคือ ส่วนหนึ่งมาจากความพอใจส่วนตัว และอีกส่วนหนึ่งเพื่อต้องการแสดงสถานภาพของตนเอง เพื่อให้เป็นที่ยอมรับและได้รับการยกย่องจากสังคม แต่สำหรับบางคนการเดินทางท่องเที่ยวมีเหตุผลมาจากความต้องการหลีกเลี่ยงภาระกิจในชีวิตประจำวันที่ซ้ำซาก รวมถึงการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความอยากรู้อยากเห็น อยากรับประสบการณ์แปลกๆ ใหม่ ๆ

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า พฤติกรรมนักท่องเที่ยว คือ การปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยวที่แสดงออกในขณะที่เดินทางท่องเที่ยว อาจแสดงออกได้หลายรูปแบบ เช่น คำพูด สีหน้า การกระทำ หรือท่าทาง เป็นต้น ซึ่งการแสดงออกเหล่านี้อาจมีรากฐานมาจากอุปนิสัยหรือความต้องการของแต่ละบุคคล ที่อาจจะคล้ายคลึงกันหรือแตกต่างกัน หรืออาจเกิดจากสิ่งแวดล้อม หรือประสบการณ์ของแต่ละบุคคลที่ได้รับในขณะนั้น

องค์ประกอบของพฤติกรรม¹⁶

ได้ให้ความคิดเห็นของพฤติกรรมมนุษย์สามารถแบ่งออกเป็น 7 องค์ประกอบ ได้แก่

1. ความมุ่งหมาย (Goal) คือความต้องการหรือวัตถุประสงค์ที่ทำให้เกิดกิจกรรมที่ตอบสนอง ต่อความต้องการ กิจกรรมบางอย่างอาจส่งผลต่อความต้องการได้ทันที แต่ความต้องการหรือวัตถุประสงค์บางอย่างอาจต้อง

¹⁶ จักรกฤษณ์ เรืองเวช, “พฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จังหวัดชลบุรี.วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม”. 2550. ฉบับที่3, หน้า 10

ใช้เวลานานจึงจะบรรลุผล กล่าวคือคนเรามักจะตอบสนองความต้องการหลาย ๆ อย่างในเวลาเดียวกันและมักจะเลือกสิ่งที่ต้องการที่เร่งด่วนก่อนจะตอบสนองความต้องการที่ห่างไกลภายหลัง

2. ความพร้อม (Readiness) คือ สภาพความพร้อมหรือภาวะมีความพร้อมทั้งทางร่างกายและจิตใจ เพื่อตอบสนองความต้องการในการทำกิจกรรม ซึ่งคนเราจะสามารถตอบสนองความต้องการได้หมดทุกอย่าง แต่ความต้องการบางอย่างอาจอยู่เหนือความสามารถของตน

3. สถานการณ์ (Situation) คือ เหตุการณ์ที่เปิดโอกาสให้ผู้ทำกิจกรรมสามารถเลือก ทำกิจกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการ

4. การแปลความหมาย (Interpretation) คือ ก่อนที่เราจะเลือกทำกิจกรรมใดก็ตาม จะต้องพิจารณาถึงสถานการณ์ก่อนตัดสินใจเลือกทำกิจกรรมนั้นและคาดว่าจะพึงพอใจมากที่สุด

5. การตอบสนอง (Response) เป็นการเลือกทำกิจกรรมนั้นเพื่อตอบสนองความต้องการ โดยจากการเลือกในขั้นตอนของการแปลความหมายแล้ว

6. ผลที่ได้รับหรือผลที่ตามมา (Consequence) หากเลือกทำกิจกรรมนั้นแล้ว ย่อมได้ผลลัพธ์จากการเลือกกระทำนั้น ซึ่งผลที่ได้อาจจะตรงตามที่คิดไว้หรืออาจตรงข้ามกับความหมายก็ได้

7. ปฏิกริยาต่อความผิดหวัง (Reaction to Thwarting) หากเราไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการได้ ถือว่าประสบกับความผิดหวัง เช่น บุคคลนั้นอาจต้องทำการย้อนกลับไป แปลความหมายใหม่และเลือกวิธีการตอบสนองในรูปแบบใหม่ เป็นต้น กล่าวโดยสรุป องค์ประกอบของพฤติกรรมนั้นเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความต้องการโดยผ่านขั้นตอนต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการในการทำกิจกรรมอาจมีทั้งความต้องการที่ประสบความสำเร็จหรืออาจมีผิดหวัง ขึ้นอยู่กับผู้เลือกทำกิจกรรมนั้น ๆ

รูปแบบพฤติกรรมนักท่องเที่ยว

รูปแบบพฤติกรรมนักท่องเที่ยวพื้นฐานที่สุดคือ การแบ่งนักท่องเที่ยวออกเป็น 2 กลุ่มตามลักษณะของพฤติกรรมของการเดินทาง คือ การแบ่งว่าบุคคลนั้นเป็นนักท่องเที่ยวหรือนักเดินทาง นักท่องเที่ยวคือบุคคลซึ่งซื้อรายการนำเที่ยวเหมาจ่ายจากบริษัทนำเที่ยว ในขณะที่นักเดินทางคือบุคคลซึ่งจัดการการเดินทางด้วยตนเอง เช่น ซื้อตั๋วเครื่องบินเอง จองที่พักเอง กำหนดสถานที่ท่องเที่ยวด้วยตนเอง เป็นต้น

รูปแบบพฤติกรรมนักท่องเที่ยวออกเป็น 4 รูปแบบ¹⁷ ได้แก่

1. นักท่องเที่ยวแบบประหยัด (Budget Travelers) โดยทั่วไปแล้วนักท่องเที่ยวประเภทนี้มักแสวงหาการท่องเที่ยวที่ใช้ค่าใช้จ่ายต่ำ

2. นักท่องเที่ยวชอบผจญภัย (Adventurous Travelers) เป็นนักท่องเที่ยวที่มีความชื่นชอบในกิจกรรมระหว่างการหยุดพักผ่อนหรือการท่องเที่ยวแบบผจญภัย

3. นักท่องเที่ยวประเภทเดินทางระหว่างวันหยุด (Vacationers Travelers) เป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มเล็ก ๆ ซึ่งนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ค่อนข้างมีความกระตือรือร้นแต่มีรายได้ค่อนข้างน้อย

4. นักท่องเที่ยวแบบชอบเดินทางโดยใช้ระยะเวลาเดินทางยาวนาน (Moderates Travelers) เป็นนักท่องเที่ยวที่มีใจรักการท่องเที่ยวเดินทางอย่างมากและมักจะชอบการเดินทางที่ใช้ระยะเวลาที่นานมากกว่า

¹⁷ Perreault และ Dorden (1979) , “การกำหนดรูปแบบพฤติกรรมนักท่องเที่ยว”

สำนักงานเศรษฐกิจศึกษา ได้เสนอรูปแบบพฤติกรรมนักท่องเที่ยวได้แก่ นักท่องเที่ยวประเภทหลงใหลในทะเล (Active sea lovers) มีความชอบต่างจากนักท่องเที่ยวประเภทชอบผูกมิตร (Contact - minded holiday makers) ที่มีลักษณะที่ชอบติดต่อกับผู้อื่น ชอบแสวงหามิตรใหม่โดยเฉพาะที่เป็นคนที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น ส่วนนักท่องเที่ยวประเภทชอบชมธรรมชาติ (Nature Viewers) จะชื่นชอบความงามของภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยวเป็นอย่างยิ่ง แต่ในขณะที่นักท่องเที่ยวประเภทแสวงหาการพักผ่อน (Rest - seekers) จะใช้เวลาไปกับการนอนพักผ่อนหย่อนใจมากกว่าการทำกิจกรรมอื่น ๆ ซึ่งนักค้นหา (Discovers) จะชอบทำกิจกรรมประเภทการผจญภัย และชอบแสวงหามิตรใหม่อยู่เสมอ ส่วนนักท่องเที่ยวแบบเดินทางพร้อมครอบครัว (Family - orientated) จะเป็นนักท่องเที่ยวที่หลงใหลในแสงแดดและทะเล และชอบเดินทางท่องเที่ยวกับครอบครัวและนักท่องเที่ยวแบบประเพณีนิยม (Traditionalists) จะชอบเดินทางท่องเที่ยวที่เน้นความปลอดภัยเป็นลำดับแรกและไม่ชอบการเสี่ยงภัย สรุปได้ว่า รูปแบบพฤติกรรมนักท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับความต้องการของแต่ละบุคคล ซึ่งจะมีลักษณะพฤติกรรมที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้อาจเกิดจากความชื่นชอบหรือการเรียนรู้และการสร้างประสบการณ์ใหม่ ๆ ให้แก่ตนเอง

กล่าวโดยสรุปคือ ปัจจัยมีผลต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยว ประกอบด้วยปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางประชากรศาสตร์ ปัจจัยทางภูมิศาสตร์ ปัจจัยทางการเมือง ปัจจัยทางสื่อมวลชน ปัจจัยทางเวลาและปัจจัยทางเทคโนโลยี

2.9 แนวความคิดเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับการบริการในธุรกิจโฮมสเตย์

การให้บริการหรือต้อนรับบุคคลที่เราไม่เคยรู้จักมาก่อนนั้นต้องมีการเตรียมการบริการ ซึ่งมีหลักดังนี้

การเตรียมคนและการบริการในบ้าน

เจ้าของบ้านจะต้องมีการเตรียมคนที่จะคอยบริการลูกค้าหรือนักท่องเที่ยวที่มีความรู้รอบตัวในพื้นที่นั้น ๆ เพื่อพูดคุย หรือให้ความรู้และตอบข้อซักถาม ในกรณีที่ลูกค้าหรือนักท่องเที่ยวเป็นชาวต่างชาติควรจัดเตรียมคนที่สามารถสื่อสารภาษาได้อย่างน้อยหนึ่งคน เพื่อทำหน้าที่เป็นล่ามภายในบ้าน แต่การพูดคุยก็ต้องดูความเหมาะสมเพราะบางครั้งนักท่องเที่ยวอาจต้องการความเป็นส่วนตัว การพูดคุยในเวลาที่ไม่เหมาะสมอาจเป็นการสร้างความรำคาญให้กับนักท่องเที่ยวได้ ส่วนในกรณีที่นักท่องเที่ยวต้องเสียเงินมากกว่าค่าใช้จ่ายพื้นฐานที่กำหนดไว้ เจ้าของบ้านควรชี้แจงให้นักท่องเที่ยว ทราบเพื่อให้เขาตัดสินใจด้วยตัวเองว่ายินดีที่จะเสียค่าใช้จ่ายในส่วนนี้หรือไม่ ส่วนการจัดสรรหน้าที่เจ้าของบ้านก็ควรมี การจัดสรรหน้าที่ที่รับผิดชอบของแต่ละคนให้ชัดเจน เพื่อไม่ให้เกิดความสับสน เช่น หน้าที่ จัดเตรียมสถานที่ หน้าที่ทำอาหาร หรือหน้าที่พาเที่ยว เป็นต้น

การเตรียมเพื่อนบ้าน และผู้ให้บริการอื่น ๆ (ในชุมชน)

การให้บริการในธุรกิจโฮมสเตย์ไม่เพียงแต่เป็นการให้บริการในบ้านเท่านั้นยังรวมถึงการบริการของชุมชนหรือท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วยผู้ที่เป็นเจ้าของบ้านนอกจากจะต้องจัดเตรียมสถานที่ภายในบ้านแล้วยังต้องมีการบอกกล่าวแจ้งให้ทราบหรือประสานงานกับท้องถิ่นหรือให้เพื่อนบ้านทราบเพื่อช่วยกันอำนวยความสะดวกและดูแลความปลอดภัย รวมถึงการให้บริการในรูปแบบอื่น ๆ ด้วย เช่น บริการนำเที่ยวสถานที่ชุมชนที่น่าสนใจ การเช่าอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในการท่องเที่ยว เช่น การเช่าจักรยาน การเช่าเรือ ควรมีการกำหนดราคาที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน แผนที่การเดินทาง ก็ควรจัดทำให้ชัดเจนและง่ายต่อการทำความเข้าใจ และสามารถใช้ได้จริง ธุรกิจแบบโฮมสเตย์เป็น

ธุรกิจที่ต้องใกล้ชิดกับลูกค้ามากที่สุดธุรกิจหนึ่ง เพราะลูกค้าจะต้องอยู่กับเจ้าบ้าน ตั้งแต่ตื่นเช้าขึ้นมาจนกระทั่งเข้านอน ฉะนั้นเจ้าของบ้านจึงต้องคำนึงถึงบทบาทของการเป็นเจ้าบ้านที่ดีเป็นสำคัญ ความเป็นมิตรไมตรี และยิ้มแย้มแจ่มใส จะทำให้ลูกค้าเกิดความประทับใจและกลับมาใช้บริการอีก

ผู้เป็นเจ้าของถิ่นในฐานะเป็นเจ้าของบ้านที่ดีจะต้องมีบทบาทต่อการต้อนรับนักท่องเที่ยว ดังนี้

1. รู้ข่าวสาร และข้อมูลต่าง ๆ กว้างขวาง ข่าวสาร และข้อมูลทางการท่องเที่ยวที่ทันสมัย ทันเหตุการณ์ รู้อย่างถูกต้องและชัดเจน

1.1 ข้อมูลเกี่ยวกับการเดินทาง ที่พัก ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก รู้เรื่องท้องถิ่นของเรา ประดุจแม่คนุศุภที่ดี

1.2 เรื่องการติดต่อประสานงาน กรณีที่นักท่องเที่ยวได้รับอุบัติเหตุ เจ็บป่วย อุบัติเหตุ ต้องรู้แหล่งที่จะแจ้ง เพื่อขอความช่วยเหลือ เบอร์โทรศัพท์ฉุกเฉิน

1.3 รอบรู้ข่าวสารบ้านเมือง รู้เรื่องเบ็ดเตล็ดรอบตัวเรา ที่จะพูดคุยกับนักท่องเที่ยวได้

2. แนะนำและดักเตือนในสิ่งที่ควรปฏิบัติ และไม่ควรปฏิบัติ ข้อนี้ส่วนใหญ่ เป็นเรื่องวัฒนธรรมจารีตประเพณี ความเชื่อในท้องถิ่น เมื่อพบเห็นว่านักท่องเที่ยวทำผิดแบบแผน ระเบียบการ ควรเข้าไปแนะนำว่าไม่ควรปฏิบัติ เช่น การสวมรองเท้าเข้าไปในบ้าน ศาสนสถาน การใช้เท้าชี้ การแต่งกายเข้าไปในสถานที่ท่องเที่ยวบางแห่งที่มีระเบียบกำหนดไว้บางกรณี หรือบางสิ่งบางอย่างอาจเกิดความไม่ปลอดภัย ทั้งอาหารการกินและการเดินทาง เมื่อเราทราบก็ควรแนะนำให้นักท่องเที่ยวทราบด้วย เช่น อาหารบางประเภท ยาเสพติด พาหนะเดินทาง การเดินทางเข้าไปเที่ยวชมควรติดต่อผู้ใด หน่วยงานใด เป็นต้น

3. รู้วิธีการปฐมพยาบาลเบื้องต้น กรณีที่มีเหตุฉุกเฉิน นักท่องเที่ยวได้รับการบาดเจ็บ อาจจำเป็นต้องให้การรักษาพยาบาลเบื้องต้น กรณีที่ถูกพิษและสัตว์ที่เป็นอันตราย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเดินป่าถูกแมลงสัตว์กัดต่อย การเล่นน้ำทะเลถูกพิษกะพุนไฟ ปะการังไฟ หรือถูกกระแสไฟฟ้าจมน้ำ บางกรณีอาจเจ็บป่วยกะทันหันเช่น เป็นลมเป็นลมบ้าหมู เมื่อได้พบเห็นแล้วสามารถให้การปฐมพยาบาลและช่วยเหลือในขั้นต้นได้ การเป็นเจ้าของบ้านที่ดีต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางเยี่ยมเยือนท้องถิ่นให้ได้รับความปลอดภัย ได้รับความสะดวก ได้รับความยุติธรรมต่อการซื้อสินค้าต่าง ๆ ย่อมได้รับความประทับใจและอยากเดินทางมาเยี่ยมเยือนอีกมาใช้บริการอีก

องค์ประกอบของความพึงพอใจในการบริการ¹⁸

ความพึงพอใจที่เกิดขึ้นในกระบวนการบริการระหว่างผู้ให้บริการและผู้รับบริการ เป็นผลของการรับรู้และประเมินคุณภาพของการบริการในสิ่งที่ผู้รับบริการคาดหวังว่าจะได้รับและสิ่งที่ผู้รับบริการได้รับจริงในแต่ละสถานการณ์ ซึ่งระดับความพึงพอใจอาจไม่คงที่ ผันแปรไปตามช่วงเวลาที่แตกต่างกันได้ ทั้งนี้ความพึงพอใจในการบริการมีองค์ประกอบ 2 ประการ คือ

1. องค์ประกอบด้านการรับรู้คุณภาพของผลิตภัณฑ์บริการ ผู้รับบริการจะรับรู้ว่าคุณผลิตภัณฑ์บริการที่ได้รับมีลักษณะตามพันธะสัญญาของกิจการแต่ละประเภทตามที่ควรจะเป็นมากน้อยเพียงใด เช่น แยกที่เข้าพักในโรงแรมจะได้พักในห้องพักรักที่จองไว้ ลูกค้าที่เข้าไปในภัตตาคารควรจะได้รับอาหารตามที่สั่ง เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นบริการที่

¹⁸ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช หน่วยที่ 8-15, 2545

ผู้รับบริการควรจะได้รับตามลักษณะของการบริการแต่ละประเภท ซึ่งจะสร้างความพึงพอใจให้ลูกค้าในสิ่งที่ลูกค้าต้องการ

2. องค์ประกอบด้านการรับรู้คุณภาพของการนำเสนอบริการ ผู้รับบริการจะรับรู้่วิธีการนำเสนอบริการ ในกระบวนการบริการของผู้ให้บริการมีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด ไม่ว่าจะเป็นความสะดวกในการเข้าถึงบริการพฤติกรรมและการแสดงออกของผู้ให้บริการตามบทบาทหน้าที่ และปฏิกิริยาการตอบสนองการบริการของผู้ให้บริการต่อผู้รับบริการในด้านความรับผิดชอบต่องาน การใช้ภาษาสื่อความหมายและการปฏิบัติตนในการให้บริการ

งานวิจัยเกี่ยวข้อง

สุรเชษฐ์ บุญพงษ์มณี (2549) ได้ทำการศึกษาเรื่องการจัดการที่อยู่อาศัยโฮมสเตย์ ณ บ้านท่าคา อ.อัมพวา จ.สมุทรสงครามการบริหารจัดการโดยชุมชนเป็นแนวทางในการพัฒนาที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวยั่งยืน พบว่าอาคารที่อยู่อาศัยเดิมต้องถูกปรับเปลี่ยนต่อเติมให้เป็นโฮมสเตย์ มีการปรับเปลี่ยนพื้นที่การใช้งานบางส่วนให้ตอบรับกับนักท่องเที่ยวมากขึ้น ส่วนใหญ่แล้วมีการปรับปรุงบริเวณห้องน้ำเพราะเจ้าของบ้านต้องการพื้นที่ส่วนตัวมากขึ้น

มนกันต์ ถิ่นนคร (2554) ได้ทำการศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการแหล่งที่พักโฮมสเตย์ บ้านคีรีวงพบว่า ชุมชนมีการวางแผนการใช้ทรัพยากรอย่างชาญฉลาด สร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรได้ดีทั้งทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรบุคคล และชุมชนมีการจัดการที่เหมาะสมและมีมาตรฐานเหมาะสมกับสภาพชุมชน แต่ควรระวังเรื่องขีดจำกัดของการรองรับได้ของนักท่องเที่ยว

สาทิศ สุขม่วงศรี (2554) ได้ทำการศึกษาเรื่องแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนคีรีวง อ.ลานสกา จ.นครศรีธรรมราช พบว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนในปัจจุบันมี 2 รูปแบบคือ ศึกษาวิถีชีวิตชุมชน ศึกษาธรรมชาติ ซึ่งทั้งสองรูปแบบมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน และเป็นองค์ประกอบซึ่งกันและกัน รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนคีรีวงในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีความเป็นไปได้ เช่น การลงทุนเกี่ยวกับการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขนาดเล็กที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่ำ เช่น ร้านอาหาร ร้านเครื่องดื่ม ร้านจำหน่ายสินค้าที่จำเป็นสำหรับการใช้ประจำวัน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับชุมชนและการสนับสนุนจากภาคีที่เกี่ยวข้อง โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลกำโลน เป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการ

นราธิป ผลบุญยรักษ์ (2547) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การปรับที่อยู่อาศัยเดิมเป็นโฮมสเตย์ ของชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ต.ปลายโพรงพาง อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม พบว่าในจำนวน 19 หลังคาเรือน มีการปรับที่อยู่อาศัยเด่นชัดคือห้องน้ำและห้องครัว ปัจจัยมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจปรับที่อยู่อาศัยเดิมขึ้นอยู่กับสภาพทางกายภาพของเจ้าของบ้านโดยระยะเวลายาวนานของตัวอาคารที่มีการก่อสร้างมานานโดยเฉพาะโครงสร้างของอาคารส่วนใหญ่เป็นโครงสร้างไม้ การปรับรูปแบบเป็นไปได้ทั้งเป็นการปรับปรุงของเดิมให้มีการใช้งานได้อย่างดีโดยยังคงเดิมส่วนใช้สอยเอาไว้ หรือมีการปรับเอารูปแบบใหม่ของการใช้สอยในพื้นที่นั้น ๆ

ประยงค์ จุลรัตน์ (2556) ได้ทำการศึกษาเรื่องกระบวนการพัฒนาชนบทที่ยั่งยืนในมุมมองผู้นำท้องถิ่น ต.กำโลน อ.ลานสกา จ.นครศรีธรรมราช พบว่ากระบวนการพัฒนาชนบทเป็นการพัฒนาที่สามารถทำให้สังคมชนบทมีความเจริญที่สมดุล คนในชนบทมีความรู้ มีคุณธรรมและจริยธรรม แต่ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคือ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาสังคม

ศิริมา พิมแสนนิล (2559) ได้ทำการศึกษาเรื่องกลยุทธ์การตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาหมู่บ้านคีรีวง อ.ลานสกา จ.นครศรีธรรมราช พบว่านักท่องเที่ยวที่มีปัจจัยประชากรศาสตร์ต่างกัน มีผลต่อกลยุทธ์การตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และรูปแบบพฤติกรรมนักท่องเที่ยวไม่มีผลต่อกลยุทธ์การตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากการศึกษาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า

จากการศึกษาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่าอาคารที่อยู่อาศัยเดิมต้องถูกปรับเปลี่ยนต่อเติมให้เป็นโฮมสเตย์ เพราะอาคารพักอาศัยเดิมเมื่อนำมาพัฒนาเป็นโฮมสเตย์มีรูปแบบการใช้งานที่เพิ่มมากขึ้น พื้นที่การใช้งานจึงไม่สามารถรองรับพฤติกรรมที่เพิ่มขึ้นของจำนวนผู้พักอาศัยจึงเป็นที่มาที่เจ้าของบ้านมีความจำเป็นต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลง พื้นที่ให้ตอบสนองต่อความต้องการของการใช้พื้นที่

การบริหารจัดการโดยชุมชนเป็นแนวทางในการพัฒนาที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนเพราะทุกคนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการคิด แสดงความคิดเห็นและแสดงออกถึงความต้องการของเจ้าของพื้นที่โดยตรง เป็นที่มาที่ทำให้ชุมชนถูกขับเคลื่อนด้วยคนภายในชุมชน และเมื่อคนภายในชุมชนได้พัฒนาอย่างต่อเนื่องจึงเป็นเหตุที่ทำให้เกิดการพัฒนาดังกล่าว ในชุมชนตามมา รวมทั้งการท่องเที่ยวที่เป็นส่วนหนึ่งของรายได้ เป็นที่มาของการรักษาทรัพยากรที่มีส่วนสำคัญกับการท่องเที่ยว เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรด้านบุคคล

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษากระบวนการต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดการจัดการแหล่งพักอาศัย รวมทั้งการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการของคนในชุมชนเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เป็นการถอดบทเรียนและนำเสนอกระบวนการดังกล่าวให้เป็นประโยชน์กับชุมชนอื่นในอนาคต

นอกจากนี้จากการศึกษาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ายังไม่มีการศึกษาถึงกระบวนการจัดการแหล่งพักอาศัยและชุมชนเพื่อความยั่งยืน กรณีศึกษา คือหมู่บ้านคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นชุมชนที่มีศักยภาพในหลากหลายด้าน เช่น ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านเศรษฐกิจ หลักการและวิธีการปฏิบัติที่เป็นลักษณะเฉพาะของตนเอง ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานดั้งเดิม คือเป็นกระบวนการให้การศึกษาแก่ชุมชนเพื่อพัฒนาความรู้ ความคิดให้มีศักยภาพและสามารถพึ่งตนเองได้หรือช่วยตนเองได้ในทุกด้าน ดังนั้นการศึกษาถึงกระบวนการจัดการชุมชนจึงเป็นการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ให้ครบถ้วนถึงความพร้อมในทุกด้าน เพื่อที่จะสามารถจัดการกับปัญหาและความต้องการต่าง ๆ ได้ การดำเนินงานด้านการพัฒนาชุมชนเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาประเด็นดังกล่าวเพื่อให้ทราบถึงกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชน จนเป็นชุมชนเข้มแข็งเพื่อนำไปเป็นชุมชนต้นแบบในการพัฒนาชุมชนอื่นในอนาคต เพราะเชื่อว่ามีอีกหลากหลายชุมชนในประเทศไทยที่มีศักยภาพอยู่มาก หากเพียงไม่ทราบถึงกระบวนการพัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชนให้มีศักยภาพและความเป็นอยู่ที่ดียิ่งขึ้น

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษากระบวนการจัดการแหล่งพักอาศัยเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน กรณีศึกษา หมู่บ้านคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยศึกษาเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของที่อยู่อาศัยให้เป็นโฮมสเตย์ในชุมชนคีรีวงศึกษาแนวคิดด้านการจัดการด้านแหล่งพักอาศัยกับชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนคีรีวง ศึกษากระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชน จนส่งผลให้ชุมชนคีรีวงเป็นชุมชนเข้มแข็งที่ยั่งยืน โดยมีกรอบความคิดในการศึกษาและวิธีการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

3.1 กรอบแนวคิดในงานวิจัย

3.2 การรวบรวมข้อมูล

3.2.1 ข้อมูลทุติยภูมิ

3.2.2 ข้อมูลปฐมภูมิ

3.3 เครื่องมือในงานวิจัย

3.4 การกำหนดกลุ่มประชากรตัวอย่าง

3.5 การดำเนินการเก็บข้อมูล

3.6 คำตอบในงานวิจัย

3.7 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

3.8 แผนดำเนินการวิจัย

3.1 กรอบแนวคิดในงานวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรม (Literature Review) และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยนำแนวคิด และทฤษฎีด้านการจัดการที่พักนักท่องเที่ยวในรูปแบบที่พักโฮมสเตย์ เช่น การบริหารจัดการด้านกายภาพ การอยู่อาศัย เพื่อมากำหนดกรอบแนวคิดในงานวิจัยเพื่อดูความสัมพันธ์ของตัวแปร เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาเป็นแนวทางและข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการแหล่งพักอาศัยให้เป็นโฮมสเตย์ มีรายละเอียดดังนี้

ศึกษาลักษณะทางกายภาพของบ้านพักอาศัย เช่น ทำเลที่ตั้ง พื้นที่ใช้สอยในบ้าน รวมถึงรูปแบบการพักอาศัย

ศึกษาแนวความคิดของผู้ประกอบการโฮมสเตย์ ทั้งในเรื่องของแนวความคิด การเข้าร่วมกลุ่มโฮมสเตย์และแนวความคิดในการบริหารจัดการโฮมสเตย์ในด้านต่าง ๆ แนวคิดด้านการจัดการด้านแหล่งพักอาศัยกับชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนคีรีวง

ศึกษาศึกษากระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่มี “คน” ในชุมชนเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ชุมชนขับเคลื่อนไปด้วยความรัก สามัคคี เกิดเป็นชุมชน “เข้มแข็ง” และยั่งยืน

3.2 การรวบรวมข้อมูล

3.2.1 ข้อมูลทุติยภูมิ

1. ศึกษาทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการที่อยู่อาศัยโฮมสเตย์ เพื่อการท่องเที่ยว
2. เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร รายงานวิจัย และบทความต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ทำการศึกษา

3.2.2 ข้อมูลปฐมภูมิ

1. การสำรวจพื้นที่ และสภาพทั่วไปทางกายภาพในปัจจุบันของหมู่บ้านศิรีวง จากสมาชิกเจ้าของบ้านโฮมสเตย์ในปัจจุบัน โดยใช้การสังเกต สำรวจ และถ่ายภาพ บ้านพักอาศัยที่เป็นโฮมสเตย์ที่เปิดรับนักท่องเที่ยวต่อเนื่อง 14 หลัง
2. การสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าของบ้านที่เข้าร่วมทำโฮมสเตย์ 7 หลัง แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ รูปแบบที่มีการปรับปรุง และรูปแบบสร้างใหม่ โดยใช้การเสกกีตฝั่งบริเวณ และภาพถ่ายภายในเพื่อศึกษาพื้นที่การใช้งานของบ้าน
3. เก็บข้อมูลเชิงลึกโดยสัมภาษณ์ ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มอาชีพ องค์กรรัฐ เพื่อทราบถึงแนวคิดด้านการจัดการด้านแหล่งที่พักอาศัยกับชุมชน

3.3 เครื่องมือในงานวิจัย

1. แบบสำรวจ ใช้การเสกกีตภาพแผนผังการใช้พื้นที่ภายในบ้าน เพื่อแสดงพื้นที่ใช้สอย ขนาดพื้นที่รวม การพลอตจุดแสดงความสัมพันธ์ของบ้านพักอาศัยที่ทำเป็นโฮมสเตย์ และภาพถ่ายเพื่อแสดงลักษณะทางกายภาพทั่วไปของบ้านพักอาศัยที่ใช้เป็นโฮมสเตย์
2. แบบสัมภาษณ์ เพื่อตอบตามวัตถุประสงค์ แบ่งออกเป็น
 - 2.1 แบบสัมภาษณ์ เจ้าของบ้านที่เข้าร่วมทำโฮมสเตย์ เพื่อเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับที่อยู่อาศัยที่ใช้เป็นโฮมสเตย์ เช่น ระยะเวลาการอยู่อาศัย การปรับเปลี่ยนพื้นที่การใช้สอย และข้อมูลของนักท่องเที่ยว
 - 2.2 แบบสัมภาษณ์ เชิงลึกกลุ่มผู้นำชุมชน เพื่อเก็บข้อมูลแนวคิดด้านการจัดการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งที่พักอาศัย เช่น ด้านที่พัก ด้านกิจกรรม ด้านการตลาด ด้านการจัดการองค์กร และด้านสภาพแวดล้อม

วัตถุประสงค์	ตัวแปรหลัก	ตัวแปรรอง	เครื่องมือ	ผลการศึกษา	กลุ่มประชากร	การสรุปผล
1. เพื่อศึกษาลักษณะทางกายภาพของที่อยู่อาศัยให้เป็นโฮมสเตย์ในชุมชนศิรีวง	ข้อมูลที่พัก	ลักษณะที่อยู่อาศัย พื้นที่ใช้สอยอื่นๆ ขนาดพื้นที่รวม ตำแหน่งที่พัก ระยะเวลาในการอยู่อาศัย ข้อมูลนักท่องเที่ยว	-การสังเกต/ สำรวจ -สัมภาษณ์ผู้ทำ โฮมสเตย์ -ถ่ายภาพ -เสกัภาพถ่าย	-แผนผังการใช้ พื้นที่และ ปรับเปลี่ยนพื้นที่ -ภาพถ่ายบ้าน	กลุ่มเจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์ -แบบดั้งเดิม 3 หลัง -แบบปรับปรุง 3 หลัง -แบบสร้างใหม่ 3 หลัง *คัดเลือกจากกลุ่มประชากรที่เข้าถึงได้	ลักษณะทางกายภาพ มีผลกับการบริหารจัดการด้านที่พัก อย่างไร
2. เพื่อศึกษาแนวคิดด้านการจัดการด้านแหล่งที่พักอาศัยกับชุมชน เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	-ด้านที่พัก -ด้านการเงิน -ด้านกิจกรรม -ด้านการตลาด -ด้าน สภาพแวดล้อม	การจัดสรรบ้านพัก รายรับ/รายจ่าย/แหล่งเงินทุน ภายในชุมชน/ภายนอกชุมชน การส่งเสริมการตลาด ขีดความสามารถการรองรับ	-สัมภาษณ์ผู้นำ กลุ่ม -ถ่ายภาพ	-แผนภาพการ เชื่อมโยงของการ จัดการด้านต่างๆ -ภาพถ่ายชุมชน	-กลุ่มสมาชิกที่มีส่วนร่วมกับการทำ กิจกรรมโฮมสเตย์ : xx คน -กลุ่มผู้นำกลุ่มอาชีพ : 5 คน จาก 5 กลุ่มอาชีพ คือ 1)กลุ่มผ้าบาติกลายเทียน 2)กลุ่มมัดย้อม 3) กลุ่มลูกไม้ 4)กลุ่มบ้านสมุนไพร 5)กลุ่ม ลูกขุนน้ำ	แนวทางการจัดการ เกี่ยวข้องกับ ความสัมพันธ์ของ ชุมชนหรือไม่อย่างไร
3. เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน จนเป็นชุมชนเข้มแข็ง นำไปสู่การเป็นชุมชนต้นแบบในการพัฒนาชุมชนอื่นในอนาคต	-ด้านการจัดการ องค์กร	การแบ่งสายงาน การมีส่วนร่วมของชุมชน	-สัมภาษณ์ผู้นำ ชุมชน -ถ่ายภาพ	-แผนภาพการ เชื่อมโยงของการ จัดการด้านต่างๆ -ภาพถ่ายชุมชน	-กลุ่มผู้นำชุมชน 2 คน : ผู้ใหญ่บ้านตำบลกำโลน และ หัวหน้ากลุ่มท่องเที่ยวเขาคอง -องค์กรรัฐ : 1)อบต.กำโลน 2)การท่องเที่ยวนครศรีฯ	กระบวนการการมี ส่วนร่วมของชุมชนทำ ให้ชุมชนเข้มแข็งและ ยั่งยืนอย่างไร

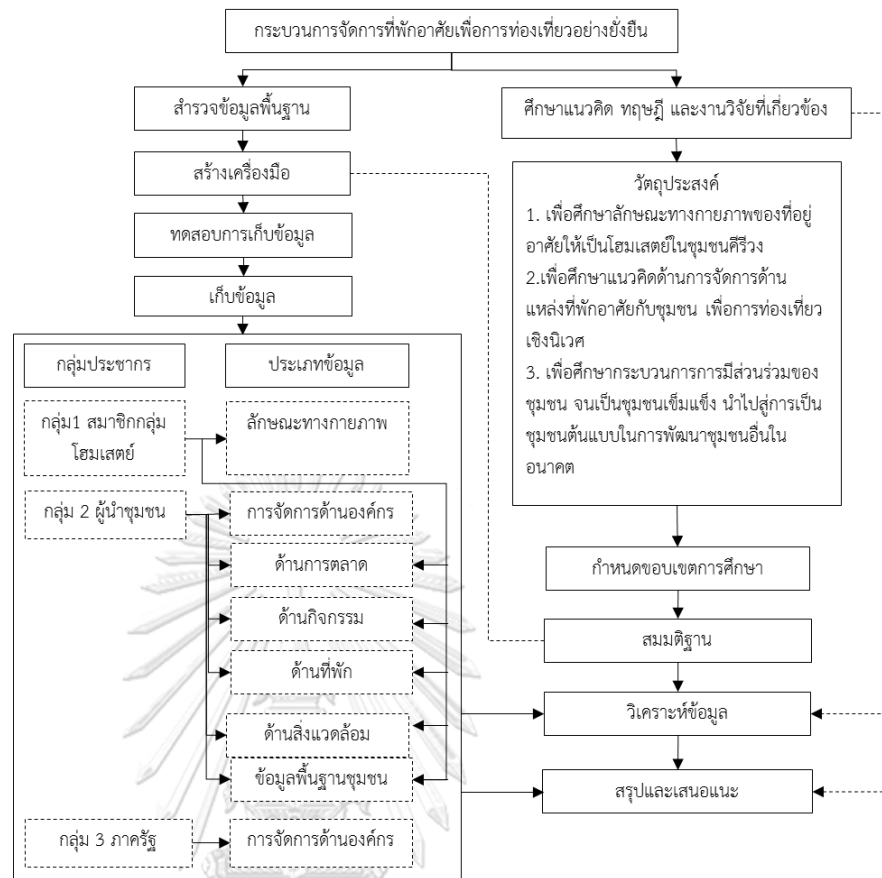
ภาพ 3.1แสดงเครื่องมือตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

ที่มา : ผู้วิจัย

3.4 การกำหนดกลุ่มประชากรตัวอย่าง

การกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่กลุ่มสมาชิกที่เป็นเจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์ในปัจจุบัน กลุ่มผู้นำ สมาชิกที่มีส่วนร่วมกับการทำกิจกรรม

1. กลุ่มสมาชิกเจ้าของบ้านพักโฮมสเตย์ ใช้วิธีการสำรวจและสัมภาษณ์ แบ่งโฮมสเตย์ออกเป็น 2 กลุ่ม ตามลักษณะบ้านพักกลุ่มที่ 1 รูปแบบที่พักอาศัยที่มีการปรับปรุงกลุ่มที่ 2 รูปแบบที่พักอาศัยที่สร้างขึ้นใหม่ ทั้งหมด 14 หลัง นำมาสู่การคัดเลือกและสัมภาษณ์เชิงลึก 7 หลัง เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพ พื้นที่ใช้สอย การจัดการที่พักโฮมสเตย์และการบริการนักท่องเที่ยว
2. กลุ่มผู้นำที่มีส่วนร่วมกับการทำกิจกรรมโฮมสเตย์ กลุ่มประชากรนี้ได้มีส่วนร่วมกิจกรรมอย่างอื่นที่ เกี่ยวเนื่องกับโฮมสเตย์ ได้แก่ 1)กลุ่มผ้าบาติกลายเทียน 2)กลุ่มมัดย้อม 3)กลุ่มลูกไม้ 4)กลุ่มบ้านสมุนไพร 5)กลุ่มโฮมสเตย์ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก หัวหน้ากลุ่ม กลุ่มละ 1 คน รวมทั้งหมด 5 คน
3. กลุ่มผู้นำชุมชน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในหลักการจัดการจากคณะกรรมการบริหารกลุ่มโฮมสเตย์ จำนวน 2 คน โดยการสัมภาษณ์ ได้แก่ 1) ผู้ใหญ่บ้าน 2) หัวหน้ากลุ่มโฮมสเตย์ชุมชนศิรีวง
4. กลุ่มภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในหลักการและการจัดการองค์กร จำนวน 1 หน่วยงาน โดยการสัมภาษณ์ ได้แก่ 1)อบต.กำโลน

ภาพ 3.2 แสดงขั้นตอนงานวิจัย
ที่มา : ผู้วิจัย

3.5 การดำเนินการเก็บข้อมูล

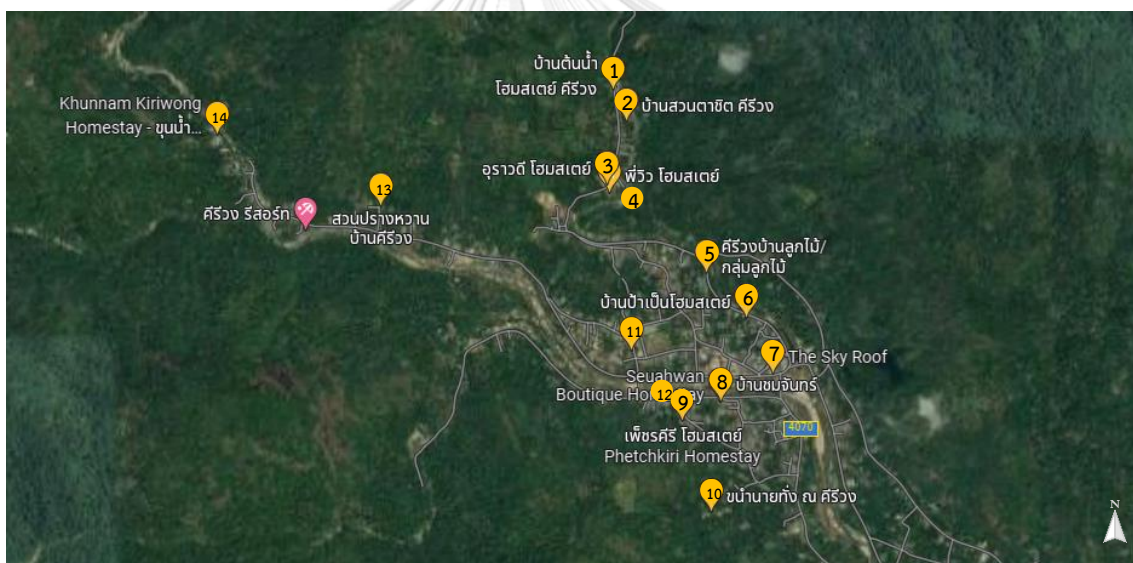
3.5.1 วิธีดำเนินการเก็บข้อมูลกลุ่มประชากรตัวอย่าง

1. แบบสัมภาษณ์ที่ 1 มีเนื้อหาเกี่ยวกับแนวความคิดนโยบายในการบริหารจัดการชุมชนและที่อยู่อาศัย โดยการสัมภาษณ์ผู้นำองค์กรรัฐ 1 ท่าน คือ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลกำโลน และ ผู้นำท้องถิ่น 2 ท่าน คือ อดีตปลัดอำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช และ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 10 หมู่บ้านศิรีวัง
2. แบบสัมภาษณ์ที่ 2 มีเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน แนวความคิดในการบริหารจัดการกลุ่มอาชีพ โดยการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มวิสาหกิจชุมชน 6 คือ กลุ่มบ้านสมุนไพร กลุ่มมัดย้อมสีธรรมชาติบ้านศิรีวัง กลุ่มลายเทียนผ้าบาติกบ้านศิรีวัง กลุ่มใบไม้บ้านศิรีวัง กลุ่มทุเรียนกวนบ้านศิรีวัง กลุ่มโฮมสเตย์บ้านศิรีวัง
3. แบบสัมภาษณ์ที่ 3 มีเนื้อหาเกี่ยวกับรายละเอียดกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยการสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ถึงการมีส่วนร่วมในกลุ่มอาชีพต่าง ๆ

4. แบบสำรวจกายภาพบ้านพักอาศัยที่เป็นโฮมสเตย์ที่เปิดรับนักท่องเที่ยวต่อเนื่อง 14 หลัง คัดเลือกรูปแบบบ้านพักที่มีรูปแบบทางกายภาพใกล้เคียงกัน สู่การสัมภาษณ์เชิงลึก นำมาซึ่งแบบสัมภาษณ์ที่ 4 มีเนื้อหาเกี่ยวกับการจัดการแหล่งพักอาศัยเป็นโฮมสเตย์ ใช้วิธีการสำรวจและสัมภาษณ์เชิงลึกบ้านแต่ละหลัง จำนวน 7 หลัง

3.5.2 การจำแนกลักษณะกลุ่มประชากรตัวอย่างโฮมสเตย์บ้านคีรีวง

จากการสำรวจพื้นที่พบว่าแหล่งพักอาศัยที่เป็นโฮมสเตย์บ้านคีรีวงกระจายตัวอยู่ทั่วทั้ง 4 หมู่ คือ หมู่ 5, หมู่ 8, หมู่ 9 และ หมู่ 10 โดยแหล่งพักอาศัยที่เป็นโฮมสเตย์บ้านคีรีวงจะอยู่ตามถนนที่เลียบบไปกับคลองหลักๆ ซึ่งก็จะขนานไปกับถนนเส้นหลักอยู่ 3 เส้นตามแผนที่ โดยได้สำรวจและพบว่าแหล่งพักอาศัยที่เป็นโฮมสเตย์บ้านคีรีวงมีจำนวนหลายแห่ง แต่ในสถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัสโควิด 19 ได้ปิดรับนักท่องเที่ยวไปหลายแห่ง แต่ก็ยังพบว่ามีแหล่งพักอาศัยที่เป็นโฮมสเตย์ที่มีการปรับตัว จึงยังสามารถเปิดและรับนักท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง มีทั้งหมด 14 แห่ง ดังภาพ 3.3

ภาพ 3.3 แผนที่แสดงโฮมสเตย์บ้านคีรีวง

ที่มา : ผู้วิจัย

จากการสำรวจพื้นที่พบว่าข้อมูลทางกายภาพเกี่ยวกับแหล่งพักอาศัยที่เป็นโฮมสเตย์ทั้ง 14 แห่ง โดยแบ่งออกเป็นรูปแบบของแหล่งพักอาศัยที่เป็นโฮมสเตย์ คือ รูปแบบที่มีการปรับปรุงบ้าน และรูปแบบที่เป็นการสร้างบ้านใหม่ นำมาซึ่งการศึกษาลักษณะของบ้านพักดังกล่าว โดยสามารถแสดงรายละเอียดได้ดังนี้

ตาราง 3.1 โคมสเตอร์บ้านคีรีวง

ลำดับ	หมู่	โคมสเตอร์	รูปแบบ		ลักษณะ			
			ปรับปรุง	สร้างใหม่	บ้าน ปูน	บ้าน ครึ่งปูน ครึ่งไม้	บ้าน ไม้	บ้านปูน และบ้าน ไม้ (ผสม)
1	10	บ้านต้นน้ำโคมสเตอร์คีรีวง	•		•			
2	10	โคมสเตอร์บ้านสวนตาชิต	•		•			
3	10	อูราวดิโคมสเตอร์	•		•			
4	10	บ้านพีวีโคมสเตอร์	•		•			
5	10	บ้านลูกไม้โคมสเตอร์		•	•			
6	10	บ้านป่าเป็นโคมสเตอร์	•		•			
7	10	สกายรูฟ โคมสเตอร์		•	•			
8	5	ซีอวานโคมสเตอร์คีรีวง		•				•
9	8	เพชรคีรี โคมสเตอร์	•			•		
10	5	ขนานายทั้ง โคมสเตอร์		•			•	
11	9	อาคารอิสรา โคมสเตอร์	•		•			
12	8	บ้านโอม โคมสเตอร์		•	•			
13	9	สวนปรางหวาน โคมสเตอร์		•			•	
14	9	ขุนน้ำคีรีวง โคมสเตอร์		•	•			
รวม (หลัง)			7	7	10	1	2	1

ที่มา : รวบรวมและสรุปข้อมูลโดยผู้วิจัย (2564)

1.รูปแบบของแหล่งพักอาศัยเป็นโคมสเตอร์ จากตาราง 3.1 แสดงถึงรูปแบบของแหล่งพักอาศัยที่เป็น

โคมสเตอร์ จากการสำรวจพบว่าบ้านพักโคมสเตอร์ที่มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว มี 2 รูปแบบ คือ รูปแบบบ้านพักที่มีการปรับปรุงทั้งหมด 7 หลัง ได้แก่ บ้านต้นน้ำโคมสเตอร์คีรีวง โคมสเตอร์บ้านสวนตาชิต อูราวดิโคมสเตอร์ บ้านพีวีโคมสเตอร์ บ้านป่าเป็นโคมสเตอร์ เพชรคีรี โคมสเตอร์ และอาคารอิสรา โคมสเตอร์รูปแบบบ้านพักที่มีการสร้างใหม่ทั้งหมด 7 หลัง ได้แก่ บ้านลูกไม้โคมสเตอร์ สกายรูฟโคมสเตอร์ ซีอวานโคมสเตอร์คีรีวง ขนานายทั้งโคมสเตอร์ บ้านโอมโคมสเตอร์ สวนปรางหวานโคมสเตอร์ และขุนน้ำคีรีวง โคมสเตอร์ โดยทั้งสองรูปแบบมีสัดส่วนครึ่งต่อครึ่ง จากจำนวนบ้านพักที่สำรวจทั้งหมด 14 หลัง

ภาพ 3.4 ลักษณะบ้านปูนที่เป็นโฮมสเตย์บ้านคีรีวง

ภาพ 3.5 รูปแบบบ้านพักที่มีการสร้างใหม่

ภาพ 3.6 รูปแบบบ้านพักที่มีการปรับปรุง

2.ลักษณะของแหล่งพักอาศัยเป็นโฮมสเตย์ จากตาราง 3.1 แสดงถึงลักษณะของแหล่งพักอาศัยที่เป็นโฮมสเตย์ จากการสำรวจพบว่า ลักษณะของบ้านพักมี 4 ลักษณะ คือ ลักษณะบ้านปูน 10 หลัง ได้แก่ บ้านต้นน้ำโฮมสเตย์คีรีวง โฮมสเตย์บ้านสวนตาชิต อูราวดิโฮมสเตย์ บ้านพีวโฮมสเตย์ บ้านป่าเป็นโฮมสเตย์ สกายรูฟโฮมสเตย์ อาศรมอิสราโฮมสเตย์ บ้านโอมโฮมสเตย์ และขุนน้ำคีรีวงโฮมสเตย์ ลักษณะบ้านครึ่งปูนครึ่งไม้ 1 หลัง ได้แก่ เพ็ชรคีรี โฮมสเตย์ ลักษณะบ้านไม้ 2 หลัง ได้แก่ ข่านายทั้งโฮมสเตย์และสวนปรางหวานโฮมสเตย์ ลักษณะบ้านปูนและบ้านไม้ (ผสม) 1 หลัง ได้แก่ ชื่อวานโฮมสเตย์คีรีวง พบว่าลักษณะของบ้านพักเป็นบ้านปูนมีสัดส่วนที่มากที่สุดจากการสัมภาษณ์เจ้าของบ้านได้ทราบเหตุผลถึงการสร้างบ้านปูน คือความคงทนแข็งแรง และง่ายต่อการดูแลรักษา ลำดับถัดมาคือ ลักษณะบ้านไม้ จากการสัมภาษณ์พบว่าเจ้าของบ้านที่สร้างบ้านไม้ทั้ง 2 หลัง มีการสะสมไม้เก่าและมีความชำนาญเรื่องงานไม้เป็นพิเศษจึงได้สร้างที่พักอาศัยเป็นไม้ตามความถนัด

ภาพ 3.9 ลักษณะบ้านบ้านครึ่งปูนครึ่งไม้ที่เป็นโฮมสเตย์บ้านศรีวัง
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพ 3.7 ลักษณะบ้านไม้ที่เป็นโฮมสเตย์บ้านศรีวัง
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพ 3.8 ลักษณะบ้านปูนและบ้านไม้ (ผสม) ที่เป็นโฮมสเตย์บ้านศรีวัง
ที่มา : ผู้วิจัย

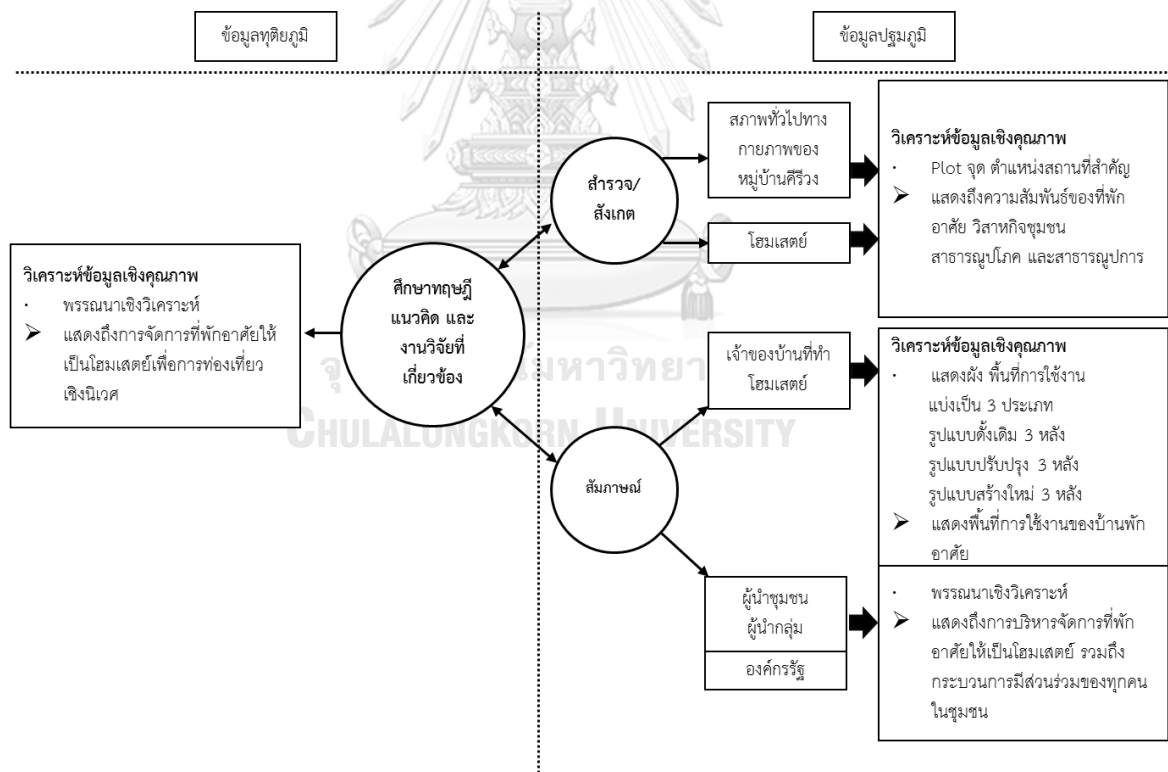
3.6 คำตอบในงานวิจัย

1. ลักษณะทางกายภาพของแหล่งพักอาศัยแบบโฮมสเตย์ มีผลกับการบริหารจัดการด้านแหล่งพักอาศัย โดยการนำเสนอแผนผังการใช้พื้นที่ภายในบ้าน เพื่อแสดงพื้นที่ใช้สอย ขนาดพื้นที่รวม และภาพถ่ายเพื่อแสดงลักษณะทางกายภาพทั่วไปของบ้านพักอาศัยที่ใช้เป็นโฮมสเตย์
2. แนวทางการจัดการด้านแหล่งพักอาศัย และด้านอื่น ๆ เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับชุมชน นำเสนอโดยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์เกี่ยวกับการจัดการแหล่งพักอาศัยให้เป็นโฮมสเตย์ และการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

- กระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนทำให้ชุมชนเข้มแข็งและยั่งยืนนำเสนอโดยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ถึงกระบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันทั้งชาวบ้าน ผู้นำชุมชนองค์กรรัฐ

3.7 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

- วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิ
 - การใช้ข้อมูลมาประกอบในการพรรณนาเชิงวิเคราะห์เกี่ยวกับการจัดการแหล่งพักอาศัยให้เป็นโฮมสเตย์ และการบริหารจัดการชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จาก
 - การสำรวจ แสดงแผนผังบ้านพักที่มีการปรับเปลี่ยนเป็นโฮมสเตย์เพื่อแสดงพื้นที่การใช้งาน
 - การสัมภาษณ์ และข้อมูลทุติยภูมิต่าง ๆ มาประกอบในการพรรณนาเชิงวิเคราะห์เกี่ยวกับ ลักษณะทางกายภาพของที่อยู่อาศัย การบริหารจัดการที่พักอาศัยให้เป็นโฮมสเตย์ รวมถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกคนในชุมชน เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ และสมมติฐาน

ภาพ 3.10 แสดงวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ที่มา : ผู้วิจัย

3.8 แผนดำเนินการวิจัย

กิจกรรม	TIMELINE													
	Jun-21	Jul-21	Aug-21	Sep-21	Oct-21	Nov-21	Dec-21	Jan-22	Feb-22	Mar-22	Apr-22	May-22	Jun-22	Jul-22
1 ศึกษาทบทวน วรรณกรรม	■	■												
2 เก็บข้อมูล จัดหมวดหมู่ วิเคราะห์เบื้องต้น		■												
3 นำเสนอโครงร่างวิทยานิพนธ์			■											
4 สัมภาษณ์ เก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์สรุปผล				■	■	■								
5 ตรวจสอบการศึกษาโดยผู้เชี่ยวชาญ						■	■							
6 เขียนรายงานการวิจัยเพื่อสรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ								■	■					
7 เขียนรายงานฉบับสมบูรณ์ ตรวจสอบแบบวิทยานิพนธ์(บัณฑิตวิทยาลัย)								■	■					
8 จัดทำบทความทางวิชาการ								■	■					
9 นำเสนอบทความทางวิชาการ										■	■	■	■	
10 สอบวิทยานิพนธ์												■	■	■
11 ส่งเล่มวิทยานิพนธ์													■	■
12 สำเร็จการศึกษา													■	■

ภาพ 3.11 แสดงแผนดำเนินการวิจัย

ที่มา : ผู้วิจัย

บทที่ 4

หมู่บ้านคีรีวง

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาประวัติความเป็นมาที่เกิดขึ้นกับชุมชนคีรีวง เพื่อให้ทราบและเป็นข้อมูลในการศึกษา และวิเคราะห์เรื่องกระบวนการจัดการแหล่งพักอาศัยเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนกรณีศึกษา หมู่บ้านคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ดังนี้

4.1 ประวัติความเป็นมาและสภาพทั่วไป

4.2 ข้อมูลพื้นฐาน

4.2.1 ข้อมูลด้านกายภาพ

4.2.2 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

4.2.3 ข้อมูลด้านสังคม

4.3 สถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของบ้านคีรีวง

4.3.1 แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

4.3.2 ศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

4.3.3 ปัจจัยที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว

4.3.4 ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บ้านคีรีวง

4.1 ประวัติความเป็นมาและสภาพทั่วไป

หมู่บ้านคีรีวงเป็นชุมชนเล็ก ๆ ในตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีประวัติศาสตร์เก่าแก่อันน่าภูมิใจในความเป็นมา ความกล้าหาญ ความอดทน และการต่อสู้ของบรรพบุรุษ นับเนื่องไปได้ถึงกว่า 200 ปี ตั้งอยู่ในวงล้อมของภูเขาบริเวณเชิงเขาหลวง ซึ่งเป็นภูเขาที่เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารสำคัญหลายสายของจังหวัดนครศรีธรรมราช และเป็นแหล่งต้นน้ำ ส่วนหนึ่งของแม่น้ำตาปี แม่น้ำสายสำคัญที่หล่อเลี้ยงผืนแผ่นดินภาคใต้ตอนกลาง

เดิมหมู่บ้านแห่งนี้มีชื่อว่า บ้านขุนน้ำ แต่มาเปลี่ยนชื่อเป็น บ้านคีรีวง อันมีความหมายว่า บ้านที่อยู่ภายในวงล้อม (วง) ของภูเขา (คีรี) ตามชื่อวัดเก่าแก่แห่งหนึ่งซึ่งตั้งอยู่ใจกลางหมู่บ้าน ชื่อวัดคีรีวง ตามสภาพภูมิประเทศที่มีภูเขาล้อมรอบสามด้าน เมื่อครั้งที่มีประชาชนหลายครอบครัวได้พากันอพยพจากตัวเมืองนครศรีธรรมราชเข้ามาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนอยู่บริเวณที่ราบเชิงเขาหลวง ในราว พ.ศ. 2381 และใช้ชื่อนี้อย่างเป็นทางการ เมื่อมีการจัดแบ่งเขตการปกครองท้องถิ่นของตำบลกำโลนสืบมาจนกระทั่งปัจจุบัน

ชาวคีรีวงกลุ่มแรกที่เข้ามาตั้งรกรากที่นี่เป็นกลุ่มไพร่ที่หลบหนีจากการถูกเกณฑ์ให้ไปรบที่ไทรบุรีในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (สมัยรัชกาลที่ 1-2) พวกเขาได้เดินลัดเลาะเรื่อยขึ้นมาตามสายคลองขุนน้ำ (คลองท่าดี) มุ่งหน้าเข้าสู่ป่าในเทือกเขานครศรีธรรมราช หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า เขาหลวงจนกระทั่งมาถึงที่ราบระหว่างหุบเขาซึ่งมีภูเขาล้อมรอบไว้หมดทุกด้าน

นอกจากจะเป็นการยากแก่การติดตามแล้ว บริเวณพื้นที่ราบเล็ก ๆ นี้ยังเป็นพื้นที่อันอุดมสมบูรณ์ มีน้ำไหลตลอดทั้งปี ด้วยเป็นจุดรวมของลำคลองเล็ก ๆ 3 สาย คือ คลองปง คลองท่าชาย และคลองท่าหา ก่อนจะไหลมารวมกันเป็นคลองท่าดี ไหลลงสู่ตัวเมืองนครศรีธรรมราช ออกสู่ทะเลที่ปากนคร (อยู่ห่างจากตัวเมือง 10 กิโลเมตร) ไพร่หนีนายกลุ่มนี้จึงได้พร้อมใจสร้างที่พักอาศัยอยู่กันเป็นชุมชนเล็ก ๆ แล้วปลูกไม้ผลรอบ ๆ หมู่บ้านต่อมาเมื่อบริเวณที่ราบเชิงเขามีผู้คนอาศัยอยู่มากขึ้น ก็เริ่มขยายขยายขึ้นไปทำสวนบนภูเขาที่ล้อมรอบอยู่ 3 ด้าน คือ เขาจริงโร เขายอดพล และเขาหอยสังข์

ชาวบ้านศรีวิ้งจัดการปกครองตนเองโดยอาศัยความเป็นญาติมิตร เนื่องจากความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องเป็นเครือญาติกันทั้งหมด ซึ่งสืบเนื่องมาจากการแต่งงานของคนในชุมชนที่มีอยู่ไม่กี่ตระกูล ไม่ต้องใช้ระเบียบ คำสั่ง หรือกลไกใด ๆ จากรัฐ หรือจากหัวเมืองใด ๆ นอกจากนี้เมื่อมีการเก็บค่ารัชชูปการและศึกษาพลี ชาวบ้านจึงต้องเดินเท้านำเงินนี้ไปเสียให้แก่หลวง เพื่อที่จะได้มีใบอนุญาตผ่านด่านต่าง ๆ ขณะเดินทางนำผลผลิตของตนไปแลกกับชาวเมืองนครศรีธรรมราชและหม่นอก (ปากน้ำชายฝั่งทะเลอำเภอปากพนัง)

ชีวิตของชาวศรีวิ้งดำเนินไปอย่างเรียบง่ายสุขสงบ ทั้งจากสภาพพื้นที่อันอุดมสมบูรณ์ และการพึ่งพาอาศัยกันในลักษณะเครือญาติ จนมาเผชิญกับภัยธรรมชาติครั้งใหญ่ถึง 3 ครั้ง เมื่อเกิดมหาวาตภัยและอุทกภัยครั้งแรก ในปี พ.ศ. 2505 ครั้งที่ 2 ในปี พ.ศ. 2518 และครั้งที่ 3 ในปี พ.ศ. 2531

ภัยธรรมชาติ 2 ครั้งแรก สร้างความเสียหายให้แก่หมู่บ้านอย่างมหาศาล ดินภูเขาถล่มลงมา น้ำป่าพัดพาบ้านเรือน ต้นไม้ และที่ดินทำกินพังเสียหาย ชาวบ้านต่างก็ต่อสู้กับภัยธรรมชาติด้วยตัวเอง พวกเขาใช้ก้อนหินมาถมตลิ่งเพื่อจัดทางน้ำ ปรับเปลี่ยนเส้นทางน้ำที่จะถ่อเรือไปยังหมู่บ้านอื่น และรื้อฟื้นปลูกสร้างสวนผลไม้ขึ้นมาใหม่ ส่วนในครั้งที่ 3 ภัยธรรมชาติก็ได้ทำลายเส้นทางน้ำของหมู่บ้านที่ใช้ติดต่อกับโลกภายนอกจนหมดสิ้น ชาวศรีวิ้งต้องร่วมแรงร่วมใจกันระเบิดและขุดเจาะภูเขาทำทางถนนทางเข้า-ออกสู่ภายนอกหมู่บ้านด้วยตนเองอีกครั้งหนึ่ง

ภัยธรรมชาติที่เกิดในปลายปี พ.ศ. 2531 ครั้งนี้ คือครั้งใหญ่ที่สุดที่ทำให้ ศรีวิ้ง เป็นที่รู้จักของสาธารณชนอย่างกว้างขวาง เมื่อเกิดมหาวาตภัยครั้งใหญ่ที่สุดของภาคใต้ ในวันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2531 น้ำป่าได้ไหลบ่าจากเขาหลวงลงมาท่วมหมู่บ้านเชิงเขาที่สวยงามด้วยธรรมชาติแห่งนี้ จนได้รับความบอบช้ำอย่างแสนสาหัส

ภาพ 4.1 ภัยธรรมชาติที่เกิดในปลายปี พ.ศ. 2531

ที่มา : <https://www.chillpainai.com/>

แต่ด้วยชีวิตและวิญญาณของชาวคีรีวงที่เป็นนักต่อสู้ อดทน อดออม ขยัน มีความรักความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และการบริหารจัดการในชุมชนของตนอย่างมีประสิทธิภาพ ชาวคีรีวงก็สามารถพลิกแผ่นดินกอบกู้ชุมชนของตนขึ้นมาใหม่ได้อย่างมั่นคงในที่สุด และทำให้พวกเขาเรียนรู้ว่าจะต้องรักษาสภาพธรรมชาติของป่าไว้เพื่อรักษาสมดุลของระบบนิเวศ มิให้ภัยธรรมชาติทำลายชุมชนเล็ก ๆ ของพวกเขาได้อีก

ปัจจุบันชาวบ้านคีรีวงต่างทำมาหากินด้วยความสงบสุข ท่ามกลางบรรยากาศที่ร่มรื่นไปด้วยสวนผลไม้และสวนป่านานาพรรณ (สวนสมรม) จากเชิงเขาหลวงไปถึงภูเขาสูงด้านบน อันเป็นแหล่งต้นน้ำของลำคลองหลายสายที่ไหลลงมาบรรจบกันที่หมู่บ้านกลายเป็นคลองท่าดี ไหลหล่อเลี้ยงให้ความชุ่มชื้นแก่ผู้คนในหมู่บ้านตลอดทั้งปี

จากชุมชนเล็ก ๆ ในอดีต ชุมชนคีรีวงเริ่มขยายตัวขึ้น บ้านเรือนกระจุกตัวอยู่ ณ บริเวณที่ราบเชิงหลวงและกระจายไปตามเส้นทางคมนาคมทั้งสองฟากถนนภายในหมู่บ้าน โดยมีถนนสายเล็ก ๆ แยกจากถนนสายใหญ่ (สายนครศรีธรรมราช-อำเภอลานสกา) คือ ถนนสายศาลาสังกะสี-บ้านคีรีวง (สุดปลายทางที่หมู่บ้านระยะทางประมาณ 10 กิโลเมตร) เข้าไปยังหมู่บ้าน

ในปี พ.ศ. 2541 ชุมชนคีรีวงได้รับรางวัลยอดเยี่ยมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (Thailand Tourism Award) จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ประเภทแหล่งท่องเที่ยวเมืองและชุมชน (กินรีทอง) ได้รับการยอมรับโดยทั่วไปว่าเป็นชุมชนต้นแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ของจังหวัดนครศรีธรรมราชและภาคใต้ โดยได้รับการประกาศเกียรติคุณว่าหมู่บ้านคีรีวงตั้งอยู่เชิงเขาหลวง ชาวชุมชนมีวิถีชีวิตแบบชาวสวนอยู่กับธรรมชาติ และได้พัฒนาบริการนักท่องเที่ยวขึ้นมาเป็นธุรกิจใหม่ของชุมชน ประกอบด้วยการนำทางเดินป่า ลูกรหาบ การจัดที่พักแบบรวมกับครอบครัวชาวบ้าน (Homestay) โดยการจัดตั้งชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขึ้นเป็นองค์กรกลางของชาวชุมชน จัดแบ่งหน้าที่ไปยังกลุ่มต่าง ๆ ให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างทั่วถึง

4.2 ข้อมูลพื้นฐาน

4.2.1 ข้อมูลด้านกายภาพ

(1) ลักษณะภูมิประเทศ

ชุมชนคีรีวงตั้งอยู่บริเวณที่ราบเชิงเขาหลวง ซึ่งเป็นภูเขาที่สูงที่สุดในเทือกเขานครศรีธรรมราช และอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติป่าท่าजू-ขุนน้ำ-เขาธง อันเป็นแหล่งต้นน้ำที่สำคัญ ใช้ในการหล่อเลี้ยงไร่นาและประชากรในพื้นที่ด้านตะวันตกของตัวเมืองนครศรีธรรมราช ทำให้มีน้ำใช้น้ำดื่มตลอดปี ความลาดชันของพื้นที่เฉลี่ยประมาณ ร้อยละ 2-5 ภูเขาในหมู่บ้าน ได้แก่ เขาใหญ่ เขาหน้าล่อน เขาในโฮ เขาปลายปง และเขาสันสวรรค์

ลักษณะดินในหมู่บ้านเป็นกลุ่มดินที่มีเนื้อร่วนปนทราย สีดินเป็นสีน้ำตาล สีเหลือง หรือสีแดง เกิดจากวัตถุต้นกำเนิดดินจำพวกตะกอนลำน้ำในคลองท่าดี และการสลายตัวผุพังของหินเนื้อหยาบจากเขาหลวงเป็นดินลึกการระบายน้ำดี แต่มีปัญหาหน้าชะล้างพังทลายหน้าดินอยู่เสมอโดยเฉพาะบริเวณที่มีความลาดชันสูง

ลำน้ำธรรมชาติในหมู่บ้าน คือ คลองท่าดี ต้นน้ำเกิดจากเขาหลวงที่ไหลเป็นคลองลำงาและ คลองท่าชาย (ไหลผ่านหมู่ที่ 8 บ้านคีรีทอง) เมื่อมาบรรจบกันกลายเป็นคลองใหญ่ (คลองขุนน้ำไหลผ่าน หมู่ที่ 9 บ้านขุนคีรี) น้ำจากคลองใหญ่ไปบรรจบกับคลองปง (ไหลผ่านหมู่ที่ 10 บ้านคีรีธรรม) กลายเป็น คลองท่าดีในที่สุดแต่เดิมคลองนี้เป็นคลองเล็ก ๆ ไหลผ่านหมู่บ้านคีรีวงก่อนจะเข้าสู่บ้านย่านยาว วังไทร วัดจันทร์ วัดโคกและหมู่บ้านอื่น ๆ ในตำบลท่าดีตามลำดับ แต่เมื่อคราวเกิดมหาอุทกภัยครั้งร้ายแรง เมื่อ วันที่ 21 พฤศจิกายน พ.ศ. 2531 ฝนตกหนักจนปริมาณน้ำในคลองสูงมากและเชี่ยวกราก น้ำป่าได้ไหลบ่าท่วมทะลักเข้าหมู่บ้าน พัดพาบ้านเรือนและสิ่งก่อสร้างริมฝั่งน้ำจมหายไปในพริบตามาแล้ว

ภาพ 4.2 สภาพปัจจุบันของหมู่บ้านคีรีวง
ที่มา : ผู้วิจัย

(2) ลักษณะภูมิอากาศ¹⁹

เนื่องจากอยู่ในเขตภูมิอากาศแบบคาบสมุทรโดยได้รับอิทธิพลลมมรสุมจากสองฟากทะเล (ทะเลอันดามันและอ่าวไทย) จึงทำให้ฤดูกาล มี 2 ฤดู คือ ฤดูร้อนและฤดูฝน เช่นเดียวกับสภาพภูมิอากาศของจังหวัดนครศรีธรรมราช

ฤดูร้อนอยู่ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์-เมษายน (3 เดือน) ฤดูฝนแบ่งเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงแรก เดือนพฤษภาคม-ตุลาคมมีฝนตกไม่มากนัก ส่วนช่วงหลัง เดือนพฤศจิกายน-มกราคม มีฝนตกชุก (รวม 9 เดือน)

¹⁹ สำนักงานจังหวัดนครศรีธรรมราช, บรรยายสรุปจังหวัดนครศรีธรรมราช, 2542 หน้า 6

อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 27-28 องศาเซลเซียส แต่บริเวณยอดเขาหลวงอาจลดลงเหลือเพียง 5 องศาเซลเซียส

ภาพ 4.3 สภาพปัจจุบันของหมู่บ้านคีรีวง
ที่มา : ผู้วิจัย

(3) เขตการปกครอง ขนาด และอาณาเขต

ชุมชนคีรีวงตั้งอยู่ในตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช มีพื้นที่ประมาณ 8,173 ไร่ ประกอบด้วย 4 หมู่บ้าน คือ

1. หมู่ที่ 5 บ้านคีรีวง
2. หมู่ที่ 8 บ้านคีรีทอง
3. หมู่ที่ 9 บ้านขุนคีรี
4. หมู่ที่ 10 บ้านคีรีธรรม

แต่เดิมคีรีวงเป็นหมู่บ้านค่อนข้างใหญ่ มีชุมชนอาศัยอยู่ประมาณ 700 หลังคาเรือน ทำให้การบริหารจัดการและการปกครอง ตลอดจนงานบริการประชาชนของ อบต.กำโลนทำได้ไม่ทั่วถึง จึงได้มีการแยกเขตการปกครองท้องถิ่นในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2536²⁰ แยกหมู่บ้านคีรีวงออกไปอีก 3 หมู่บ้าน โดยคงคำว่า คีรี เอาไว้เป็นอนุสรณ์ว่า ครั้งหนึ่งหมู่บ้านดังกล่าวเคยอยู่ในชุมชนเดียวกัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. บ้านคีรีวง (หมู่ที่ 5) มีพื้นที่ประมาณ 2,569 ไร่ อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอไปทางทิศเหนือประมาณ 12 กิโลเมตร ประกอบด้วยกลุ่มบ้าน 4 กลุ่ม คือ บ้านหัวนอน บ้านควนบน บ้านวัดใหม่ และบ้านวัดกลาง มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอุทยานแห่งชาติป่าทำงิ้ว-ขุนน้ำ-เขาธง

ทิศใต้ ติดต่อกับอุทยานแห่งชาติเขาหลวง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอุทยานแห่งชาติป่าทำงิ้ว-ขุนน้ำ-เขาธง

²⁰ ฉัตรชัย สุกระกาญจน์, คณะมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครศรีธรรมราช, 2542 หน้า 25, 28, 30 และ 33

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอุทยานแห่งชาติป่าท่างิ้ว-ขุนน้ำ-เขารัง

2. บ้านศรีทอง (หมู่ที่ 8) มีพื้นที่ประมาณ 890 ไร่ อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอไปทางทิศเหนือ ประมาณ 13.8 กิโลเมตร ประกอบด้วยกลุ่มบ้าน 3 กลุ่ม คือ บ้านท่าชาย บ้านแพรงดั่ง และ บ้านหนองไอน้ำ มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับบ้านขุนศรี (หมู่ที่ 9)

ทิศใต้ ติดต่อกับอุทยานแห่งชาติป่าท่างิ้ว-ขุนน้ำ-เขารัง

ทิศตะวันออก ติดต่อกับบ้านศรีวัง (หมู่ที่ 5)

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอุทยานแห่งชาติเขาหลวง

3. บ้านขุนศรี (หมู่ที่ 9) มีพื้นที่ประมาณ 2,195 ไร่ อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอไปทางทิศเหนือ ประมาณ 14.5 กิโลเมตร ประกอบด้วยกลุ่มบ้าน 6 กลุ่ม คือ บ้านท่าหา บ้านในเกาะ บ้านมะปรางหวาน บ้านคลองยาว บ้านวังยาว และบ้านเชิงแตระ มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับอุทยานแห่งชาติเขาหลวง

ทิศใต้ ติดต่อกับบ้านศรีทอง (หมู่ที่ 8)

ทิศตะวันออก ติดต่อกับบ้านศรีธรรม (หมู่ที่ 10)

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอุทยานแห่งชาติเขาหลวง

4. บ้านศรีธรรม (หมู่ที่ 10) มีพื้นที่ประมาณ 2,519 ไร่ อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอไปทางทิศเหนือประมาณ 14 กิโลเมตร ประกอบด้วยกลุ่มบ้าน 5 กลุ่ม คือ บ้านโนนา บ้านใหญ่ บ้านหัวเหว บ้านหัวหมง และบ้านหน้าวัด มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับบ้านหนองโนหมง ตำบลพรหมโลก

ทิศใต้ ติดต่อกับบ้านศรีวัง (หมู่ที่ 5)

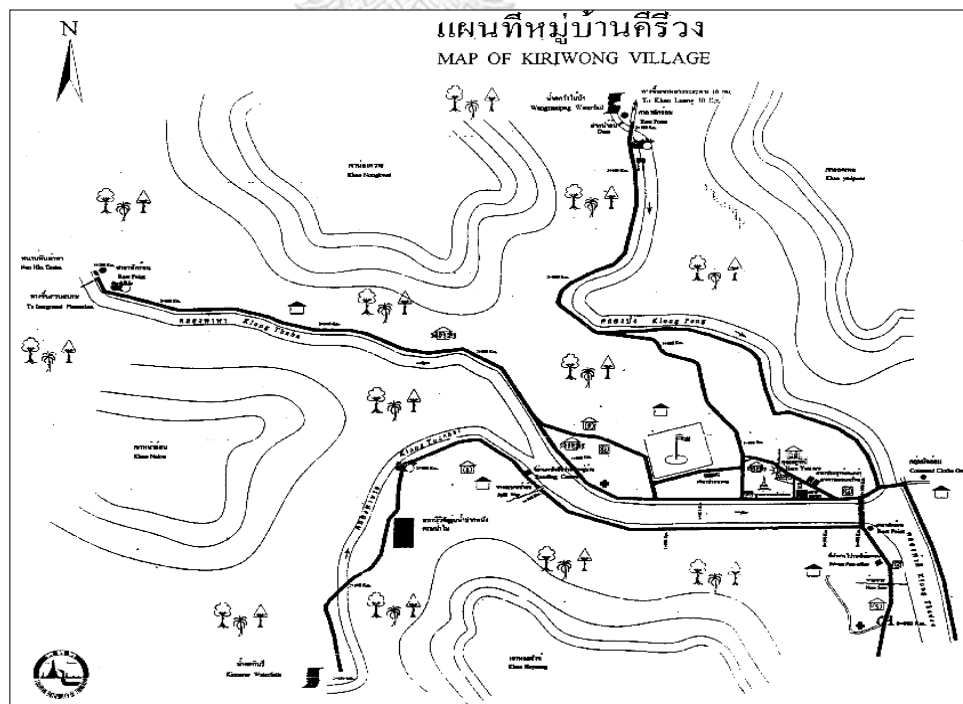
ทิศตะวันออก ติดต่อกับบ้านเขายอดพล ตำบลกำโลน

ทิศตะวันตก ติดต่อกับบ้านขุนศรี (หมู่ที่ 9)

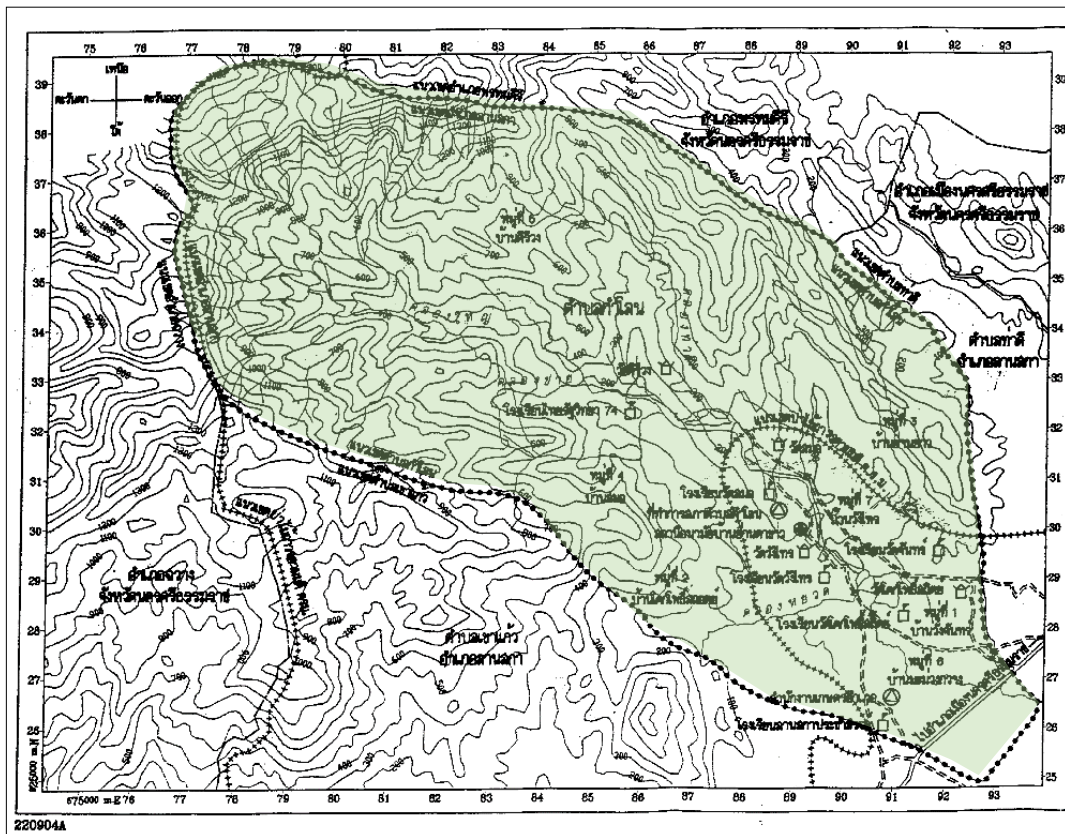
บ้านศรีวัง (หมู่ที่ 5) เป็นที่ตั้งของที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) กำโลน โดยแต่ละหมู่บ้านจะมีผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการเข้าไปเป็นคณะกรรมการบริหาร อบต. หมู่บ้านละ 2 คน (รวม 8 คน) นอกจากนี้ ยังมีองค์กรชุมชนและผู้นำชุมชนตามธรรมชาติอีกมากมายเป็นที่ยอมรับนับถือของคนในชุมชน

ในหมู่บ้านทั้ง 4 หมู่บ้านของชุมชนศรีวัง มีการจัดแบ่งเป็นกลุ่มต่าง ๆ ตามความถนัด ความสนใจ และความเหมาะสมของแต่ละครอบครัว โดยในแต่ละกลุ่มจะมีผู้นำกลุ่มและมีการบริหารจัดการในรูปแบบองค์กรท้องถิ่นรวม 11 กลุ่ม ดังนี้

1. บ้านคีรีวง (หมู่ที่ 5)
 - กลุ่มแม่บ้านหัตถกรรม (ทำหม้าต้อ ตะกร้า ไม้กวาด)
 - กลุ่มเสรีพัฒนา (ทำกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กในหมู่บ้าน)
2. บ้านคีรีทอง (หมู่ที่ 8)
 - กลุ่มแม่บ้านทำ ขนม (ขนมเค้กและคุกกี้)
3. บ้านขุนคีรี (หมู่ที่ 9)
 - กลุ่มบ้านสมุนไพร
 - กลุ่มงดสูบบุหรี่
4. บ้านคีรีธรรม (หมู่ที่ 10)
 - กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต บ้านคีรีวง
 - ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บ้านคีรีวง
 - กองทุนเติมสีเขียวใส่เขาหลวง (ปัจจุบันรวมอยู่กับชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวง)
 - กลุ่มแม่บ้านทุเรียนกวน
 - กลุ่มมัตถ์ย้อมสีธรรมชาติ และกลุ่มอื่น ๆ ที่มีอยู่ในทั้ง 4 หมู่บ้าน เช่น กลุ่มแม่บ้านพัฒนาหมู่บ้าน (ทำกิจกรรมเกี่ยวกับการบำเพ็ญประโยชน์พัฒนาหมู่บ้าน)

ภาพ 4.4 แผนที่แสดงอาณาเขตและเขตการปกครองหมู่บ้านคีรีวง
ที่มา :ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวง

ภาพ 4.5 แผนที่แสดงอาณาเขตตำบลบ้านศิริวง
 ที่มา :ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านศิริวง

(4) การคมนาคม

การเดินทางจากตัวเมืองนครศรีธรรมราชไปยังชุมชนศิริวงโดยทางรถยนต์ ใช้ทางหลวงจังหวัดสายนครศรีธรรมราช-อำเภอลานสกา (จากตัวเมืองถึงตัวอำเภอลานสกา ระยะทาง ประมาณ 26 กิโลเมตร) มีถนนทางแยกเข้าหมู่บ้านศิริวง (สายศาลาสังกะสี-ศิริวง) อยู่ทางขวามือ ประมาณหลักกิโลเมตรที่ 18 ถนนดังกล่าวเป็นเส้นทางคมนาคมสายหลักที่ใช้เดินทางเข้า-ออกหมู่บ้านเพียงสายเดียว บางช่วงเป็นถนน คสล. และบางช่วงเป็นถนนแอสฟัลต์ติกคอนกรีต ระยะทางประมาณ 10 กิโลเมตร สุดปลายทางที่หมู่บ้านศิริวง (หมู่ที่ 5) ที่บริเวณเชิงสะพานศิริวง (ข้ามคลองท่าดี)

สำหรับเส้นทางคมนาคมสายหลักที่ใช้เดินทางเข้า-ออกในแต่ละหมู่บ้าน นอกจากหมู่ที่ 5 (บ้านศิริวง) มีดังนี้

หมู่ที่ 8 (บ้านศิริทอง) มีเพียงสายเดียว คือ สายคลองท่าชาย ซึ่งแยกจากถนนสายศาลาสังกะสี-บ้านศิริวง ทางด้านซ้ายมือที่บริเวณเชิงสะพานศิริวงช่วงแรกเป็นถนน คสล.

หมู่ที่ 10 (บ้านศิริธรรม) ข้ามสะพานศิริวงเข้าไปเป็นถนนสายคลองท่าดี ภายในหมู่บ้านเป็นถนนคสล. ทั้งหมด ตรงเข้าไปยังใจกลางหมู่บ้านที่บริเวณวัดศิริวง

หมู่ที่ 9 (บ้านขุนคีรี) เป็นถนนสายคลองท่าดี เชื่อมระหว่างหมู่ที่ 10 กับหมู่ที่ 9 ส่วนถนนภายในหมู่บ้านเป็นถนน คสล. สุดปลายทางที่ตลาดท่าหา

ภาพ 4.6 ถนนทางเข้าหมู่บ้านคีรีวง
ที่มา : ผู้วิจัย

สำหรับทางรถสองแถวจากตลาดยาว ในอำเภอเมือง มีรถออก ตั้งแต่เวลา 07.00-16.00 น. ราคา 20 บาท

ภาพ 4.7 รถสองแถวหมู่บ้านคีรีวง
ที่มา : ผู้วิจัย

(5) สาธารณูปโภค

ไฟฟ้า โดยการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค มีใช้ทุกหลังคาเรือน

ประปา เป็นระบบประปาซึ่งจัดการโดยชุมชนเอง ใช้วิธีสร้างทำนบกั้นกักน้ำแล้วเดินท่อน้ำใช้ (ท่อP.V.C.) จากแหล่งน้ำตามธรรมชาติ (ลำคลอง ที่ไหลผ่านหมู่บ้าน) ไปยังแต่ละครัวเรือน โดยมีรายละเอียดดังนี้

- หมู่ที่ 5 (บ้านคีรีวง) ใช้น้ำจากคลองท่าชายและคลองท่าดี
- หมู่ที่ 8 (บ้านคีรีทอง) ใช้น้ำจากคลองท่าชาย
- หมู่ที่ 9 (บ้านขุนคีรี) ใช้น้ำจากคลองท่าหา
- หมู่ที่ 10 (บ้านคีรีธรรม) ใช้น้ำจากคลองปง

(6) สาธารณูปการ²¹

สถานศึกษาระดับประถมศึกษา ทั้งชุมชนมีเพียงแห่งเดียว คือ โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 74 ชุมชนบ้านคีรีวง (หมู่ที่ 9 บ้านขุนคีรี) สถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาไม่มีในชุมชน ชาวบ้านจึงส่งบุตรหลานไปเรียนที่โรงเรียนลานสกาประชาสรรค์ (หมู่ที่ 6 ตำบลกำโลน)

บริการทางด้านสาธารณสุขชุมชน ทั้งชุมชนมีเพียงแห่งเดียว คือ สถานีอนามัยบ้านคีรีวง (หมู่ที่ 9 บ้านขุนคีรี) ในกรณีที่การรักษาพยาบาลเกินขีดความสามารถของสถานีอนามัยแห่งนี้ ก็จะส่งผู้ป่วยไปยังโรงพยาบาลลานสกา (หมู่ที่ 1 ตำบลเขาแก้ว)

(7) ทรัพยากรธรรมชาติ²²

ส่วนใหญ่จะอยู่บนผืนป่าเขาหลวง (อุทยานแห่งชาติเขาหลวง) ซึ่งมีสัญญาณเป็นเทือกเขาสูงสลับซับซ้อนต่อเนื่องกันไป พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นดินที่เกิดจากการผุพังของหินอัคนีและมีเขาหินปูนอยู่เป็นหย่อม ๆ เนื่องจากอุทยานแห่งชาติเขาหลวงตั้งอยู่บนคาบสมุทร จึงเกิดสภาพป่าดิบชื้นขึ้นครอบคลุมทั่วไป

ทรัพยากรธรรมชาติบนผืนป่าเขาหลวง ได้แก่ ป่าไม้และพรรณพฤกษชาติ สัตว์ป่า กล้วยไม้ แหล่งท่องเที่ยว เช่น น้ำตก และเป็นแหล่ง รวมความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity) ของสรรพสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ

4.2.2 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

(1) อาชีพหลัก

ชุมชนคีรีวง มีลักษณะเศรษฐกิจแบบชุมชนพึ่งตนเอง มีรายได้หลักจากอาชีพทำ สวนผลไม้และทำ สวนป่าผลไม้ผสมผสาน ที่เรียกกันว่า สวนสมรม บนเขาสูงชัน

ผลผลิตหลัก ได้แก่ ทุเรียน (ส่วนใหญ่เป็นพันธุ์พื้นบ้าน) มังคุด (มังคุดคีรีวงได้ชื่อว่า มีรสชาติดีที่สุด) ลางสาด ลองกอง จำ ปาดะ หมาก ลูกเหลียง ลูกเนียง ฝักสะตอ ส้มแขก ขิง และพืชผักนานาชนิด

ผลผลิตทั้งหมด พ่อค้าแม่ค้าคนกลางซึ่งเป็นคนในหมู่บ้าน จะมารับซื้อที่ตลาดพืชผลทั้ง 3 แห่ง ได้แก่ ตลาดท่าชาย (หมู่ที่ 8 บ้านคีรีทอง) ตลาด ท่าหา (หมู่ที่ 9 บ้านขุนคีรี) และตลาดหัวเหว (หมู่ที่ 10 บ้านคีรีธรรม) อีกส่วนหนึ่งส่งไปขายที่ตลาดหัวอิฐ ตลาดชายส่งและตลาดกลางการค้าพืชผลทางการเกษตรของภาคใต้

²¹ ฉัตรชัย ศุกระกาญจน์, 2542, “พัฒนาการทางประวัติศาสตร์และศิลปกรรม”, <http://phramahathat.com>

²² คู่มือท่องเที่ยวธรรมชาติ, 2542, อุทยานแห่งชาติเขาหลวง นครศรีธรรมราช, ททท. สำนักงานภาคใต้เขต 2

ภาพ 4.8 ผลผลิตจากสวนสมรม

ที่มา : ผู้วิจัย

(2) อาชีพรอง

นอกจากอาชีพการทำสวนสมรมแล้ว ยังมีอาชีพรองหรืออาชีพเสริม ที่เกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยการรวมกลุ่มตามความสนใจ ความถนัด และความต้องการของตนโดยเฉพาะ ซึ่งทำให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์เหล่านี้ให้แก่นักท่องเที่ยวและผู้สนใจเข้ามาศึกษาดูงาน รวมทั้งส่งขายภายนอกหมู่บ้าน

กลุ่มที่สำคัญ ๆ ได้แก่

1. กลุ่มแม่บ้านทุเรียนกวน (หมู่ที่ 10 บ้านศิริธรรม) มีการบริหารจัดการกลุ่ม โดยมีสมาชิกจำนวน 9 คน ประกอบด้วยประธาน 1 คน เสรฐัญญิ 1 คน เลขานุการ 1 คน ที่เหลือเป็นฝ่ายวัสดุ (ซื้อทุเรียนกวนจากชาวบ้านในชุมชน ตะกร้ากาบหมาก และแผ่นพลาสติกใสสำหรับห่อตะกร้า) ฝ่ายบรรจุหีบห่อ และฝ่ายขาย โดยมีสมาชิกทั้งหมดทำหน้าที่ผลิตทุเรียนกวนบรรจุตะกร้ากาบหมากรายได้ทั้งหมดแบ่งเป็นสัดส่วน

- ร้อยละ 65 แบ่งให้สมาชิก
- ร้อยละ 10 คืนให้ชุมชนนำไปใช้จ่ายให้เป็นประโยชน์
- ร้อยละ 25 ที่เหลือเก็บไว้เป็นกองกลางสำหรับซื้อวัสดุ

ภาพ 4.9 กลุ่มทุเรียนกวน

ที่มา : ผู้วิจัย

2. กลุ่มมัดย้อมสีธรรมชาติ (หมู่ที่ 10 บ้านคีรีธรรม) เป็นการรวมกลุ่มทำกิจกรรมย้อมผ้าจากสีธรรมชาติ และแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ออกจำหน่ายของสตรีในชุมชน มีสมาชิกก่อตั้ง 10 คน ได้รับทุนสนับสนุนจาก โครงการพัฒนาอาชีพเสริมเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ (พ.อ.อ.)บ้านคีรีวง มูลนิธิโกมลคีมทองและ สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดฯ สมาชิกจะได้ค่าย้อม ค่าเย็บ และเงินปันผลทุก 6 เดือน รายได้ทั้งหมดแบ่งเป็นสัดส่วน ดังนี้

- ร้อยละ 60 ปันผลให้สมาชิก
- ร้อยละ 10 คืนให้ชุมชน
- ร้อยละ 30 ที่เหลือใช้เป็นทุนหมุนเวียน

(ข้อมูลจากเอกสารแนะนำกลุ่มมัดย้อมสีธรรมชาติบ้านคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช)

ภาพ 4.10 กลุ่มมัดย้อมสีธรรมชาติ

ที่มา : ผู้วิจัย

3. กลุ่มบ้านสมุนไพร (หมู่ที่ 9 บ้านขุนคีรี) มีการบริหารจัดการกลุ่ม โดยผู้ที่เป็นสมาชิกแต่ละครอบครัวมีหน้าที่รับผิดชอบในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ซึ่งทำจากพืชสมุนไพรที่มีอยู่ในพื้นที่ เช่น เปลือกมังคุด ตะไคร้หอม ขิง และส้มแขก เป็นต้น อย่างน้อย 1 อย่าง โดยผลิตจนครบวงจร ตั้งแต่การซื้อวัตถุดิบจนถึงการใส่บรรจุภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯ มีทั้งหมด 18 อย่าง เช่น สบู่ แชมพู และครีมนวดผมเปลือกมังคุด ส้มแขกชนิดแคปซูลและส้มแขกแห้ง น้ำยาล้างจาน และเทียนโล่ยุงตะไคร้หอม เป็นต้น สำหรับช่องทางการตลาดมี 4 แบบ คือ ขายในหมู่บ้าน ขายให้กับนักท่องเที่ยว ส่งขายตามร้านขายสมุนไพรในกรุงเทพฯ และส่งขายปลีกในตัวจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อหารายได้เข้ากลุ่มฯ แล้วแบ่งผลประโยชน์ให้แก่สมาชิก

ภาพ 4.11 กลุ่มบ้านสมุนไพร
ที่มา : ผู้วิจัย

4. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต บ้านคีรีวง เป็นแหล่งทุนสำคัญภายในหมู่บ้าน เป็นกองทุนของชุมชนที่มั่นคง ปัจจุบันเงินทุนหมุนเวียนจำนวน 54,374,512.43 ล้านบาท โดยมีแหล่งทุนสำคัญนั้นก็คือการออมของสมาชิก ดอกผลจากการฝากธนาคาร และผลประกอบการจากการกู้ยืมของเครือข่ายกลุ่มอาชีพและสมาชิกในชุมชนเป็นหลัก

ภาพ 4.12 กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
ที่มา : ผู้วิจัย

สมาชิกร่วมกันสะสมเงินที่เรียกว่า “เงินสัจจะ” ซึ่งจะสะสมเท่ากันทุกเดือน หลังจากมีเงินออมของกลุ่มจำนวนมาก จึงเริ่มปล่อยกู้และจ่ายเงินปันผล เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของสมาชิกที่ไม่มีเงินใช้จ่าย โดยเฉพาะในช่วงเปิดเทอม ของบุตรหลานและถูกเอาเปรียบจากการไปยืมเงินจากนายทุนที่ปล่อยกู้ในอัตราดอกเบี้ยที่สูง ในปัจจุบันอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมที่ร้อยละ 15 ต่อปี ส่วนเงินปันผลและดอกเบี้ยเงินฝากจะขึ้นกับผลประกอบการของกลุ่มออมทรัพย์ ในแต่ละปี โดยสัดส่วนกำไรจะแบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ เงินปันผล ค่าใช้จ่ายในการจัดการ และเงินสวัสดิการต่าง ๆ แก่สมาชิก อาทิทุนสำรอง ทุนศึกษาดูงาน ทุนการศึกษา ทุนเยาวชน ทุนผู้สูงอายุ ทุนสาธารณประโยชน์ และสวัสดิการ รักษาพยาบาล เป็นต้น

4.2.3 ข้อมูลด้านสังคม

(1) ประชากร²³

ชุมชนคีรีวงทั้ง 4 หมู่บ้าน มีประชากรรวมกันทั้งสิ้น 3,613 คน โดยมีรายละเอียดแยกตามหมู่บ้าน ดังนี้

1. บ้านคีรีวง (หมู่ที่ 5) มี 218 ครัวเรือน จำนวนประชากร 772 คน
(ชาย 378 คน และหญิง 394 คน)
2. บ้านคีรีทอง (หมู่ที่ 8) มี 347 ครัวเรือน จำนวนประชากร 910 คน
(ชาย 450 คน และหญิง 460 คน)
3. บ้านขุนคีรี (หมู่ที่ 9) มี 357 ครัวเรือน จำนวนประชากร 1,093 คน
(ชาย 526 คน และหญิง 567 คน)
4. บ้านคีรีธรรม (หมู่ที่ 10) มี 264 ครัวเรือน จำนวนประชากร 838 คน
(ชาย 291 คน และหญิง 307 คน)

(2) วิถีชีวิตของชุมชน

ชาวคีรีวงเป็นคนขยัน อดทน อดออม รักพวกพ้อง มีความสำนึกในการมีส่วนร่วมของชุมชนสูง สามารถรวมตัวเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการประชุมแสดงความคิดเห็นและร่วมมือกันทำงานเพื่อส่วนรวมเสมอ ในชุมชนมีการจัดแบ่งเป็นกลุ่มต่าง ๆ รวม 11 กลุ่ม ดังได้กล่าวไว้แล้วข้างต้น เช่น

กลุ่มกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ที่สำคัญคือกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคีรีวงเป็นแหล่งทุนสำคัญภายในหมู่บ้าน มีการบริหารจัดการกลุ่มโดยมีกฎระเบียบข้อบังคับ เช่น ระเบียบการรับสมัครเข้า และการขาดจากการเป็นสมาชิก ระเบียบการกู้เงินสามัญและการกู้เงินฉุกเฉิน ระเบียบการค้ำประกัน สวัสดิการ หรือประโยชน์ที่ได้รับ (ข้อมูลจากเอกสารแนะนำ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคีรีวง)

กลุ่มกิจกรรมเพื่อเสริมรายได้ เช่น กลุ่มแม่บ้านทำขนม (หมู่ที่ 8 บ้านคีรีทอง) กลุ่มแม่บ้านทุเรียนกวนและกลุ่มมัธยมสตรีธรรมชาติ (หมู่ที่ 10 บ้านคีรีธรรม) กลุ่มบ้านสมุนไพร (หมู่ที่ 9 บ้านขุนคีรี) เป็นต้น

กลุ่มกิจกรรมเพื่อสร้างจิตสำนึกแก่ชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมของหมู่บ้าน หลังจากเกิดมหาอุทกภัยเมื่อปี พ.ศ. 2531 ตลอดจนการปลูกป่าทดแทน ได้แก่ กองทุนเดิมสีเขียวใส่เขาหลวง (Keep Khaoluang Green Fund) ซึ่งมีการประสานงานกับองค์กรภายนอก

²³ สำนักงานทะเบียน อำเภอลานสกา ณ วันที่ 19 ตุลาคม 2559

กลุ่มที่ทำกิจกรรมเกี่ยวกับการบำเพ็ญประโยชน์พัฒนาหมู่บ้าน คือกลุ่มแม่บ้านพัฒนาหมู่บ้านซึ่งมีอยู่ 4 หมู่บ้านและชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บ้านคีรีวง ซึ่งก่อตั้งขึ้นเพื่อจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนโดยคนในชุมชนมีการบริหารจัดการและจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยวผู้ที่สนใจ

วิถีชีวิตที่เป็นจุดเด่นของชุมชนคีรีวง คือ

1. การทำสวนสมรม
2. การตั้งถิ่นฐานรวมตัวกันเป็นหมู่บ้านของชุมชนชาวสวน มีขนา (กระต๊อบ) ในสวน เพื่อพักผ่อนและอาศัยในช่วงฤดูผลไม้
3. ความรักพวกพ้อง-เครือญาติ มีความเอื้ออาทร ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน
4. มีภูมิปัญญา สามารถนำมา ใช้ในการพัฒนาชุมชน โดยการรวมกลุ่มกันตามความถนัดและความสนใจ เช่น กลุ่มแม่บ้านทุเรียนกวน กลุ่มมัดย้อมสีธรรมชาติ และกลุ่มบ้านสมุนไพรร

(3) วัฒนธรรมและประเพณี

ชาวชุมชนคีรีวงนับถือศาสนาพุทธ บริเวณศูนย์กลางชุมชน (อยู่ในหมู่ที่ 10 บ้านคีรีธรรม) มีวัดคีรีวงเป็นศูนย์กลาง ประเพณีที่สำคัญ คือ งานบุญสารทเดือนสิบ และประเพณีชักพระในเทศกาลออกพรรษาเช่นเดียวกันกับในตัวเมืองนครศรีธรรมราช

4.3 สถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของบ้านคีรีวง

4.3.1 แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ด้วยทำเลที่ตั้งที่อยู่บนพื้นที่ราบเชิงเขาบริเวณเขาหลวงด้านทิศตะวันออก ทำให้ชุมชนคีรีวงมีธรรมชาติแวดล้อมที่สวยงามและสมบูรณ์ด้วยป่าเขา น้ำตก นอกจากนั้นแล้ว ยังมีวิถีชีวิตอันเป็นเอกลักษณ์ คือ ความเป็นหมู่บ้านชุมชนชาวสวนสมรม ที่รวมตัวกันตั้งถิ่นฐานอยู่อย่างมีความผูกพันฉันเครือญาติ ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน รวมทั้งภูมิปัญญาซึ่งสืบทอดกันมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ ตลอดจนร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่เกิดจากมหาอุทกภัยสมัย ปี พ.ศ. 2531 และงานประเพณีท้องถิ่น คือ งานบุญสารทเดือนสิบ และประเพณีชักพระหรือลากพระ ซึ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่น่าสนใจ

แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนคีรีวงแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่

(1) แหล่งท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม (ชุมชนคีรีวง) ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมของชุมชนคีรีวง ได้แก่ เอกลักษณ์ของท้องถิ่น วิถีชีวิต การทำมาหากิน ความเป็นอยู่ งานประเพณี กิจกรรม หัตถกรรม และสินค้าพื้นเมืองจากภูมิปัญญา

เมื่อประกอบด้วยทำเลที่ตั้งชุมชนที่อยู่เชิงเขาหลวงแล้ว จึงประกอบอาชีพเสริมด้วยการให้บริการทางการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวผู้มาเยือน โดยเป็นมัคคุเทศก์ ลูกหาบ นำทางเดินป่าขึ้นสู่เขาหลวงเพื่อศึกษาธรรมชาติ ตลอดจนการจัดที่พักอาศัยและอาหารพื้นบ้านให้นักท่องเที่ยวเข้าพักค้างแรมเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตท้องถิ่น แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน เรียกว่า Homestay

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่นักท่องเที่ยวผู้มาเยือนจะได้ชมและร่วมทำกิจกรรมอยู่ที่กลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้าน เช่น กลุ่มแม่บ้านทุเรียนกวน กลุ่มมัดย้อมสีธรรมชาติ และกลุ่มบ้านสมุนไพร ซึ่งมีการทำงานหัตถกรรมต่าง ๆ จากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น เช่น หมาต่อ (จากกาบหมาก) ตะกร้า ไม้กวาด ทุเรียนกวน ผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ และผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร ซึ่งเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างครบถ้วน โดยมีรูปแบบการดำเนินงานจัดตั้งเป็น ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวง มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539

ปัจจุบันคีรีวงได้ชื่อว่าเป็นชุมชนอนุรักษ์ต้นแบบของจังหวัดนครศรีธรรมราชและภาคใต้ และมีการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ที่มีชื่อเสียงโด่งดังในหมู่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

แหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจภายในหมู่บ้าน ได้แก่

1. ร่องรอยทางประวัติศาสตร์จากมหาอุทกภัย ปี 2531

- อุโบสถวัดคีรีวง (หมู่ที่ 10 บ้านคีรีธรรม) ได้รับความเสียหายจากอุทกภัยเหลือตัวอาคารอยู่เพียงครั้งเดียว ชาวคีรีวงจึงพร้อมใจกันเก็บรักษาไว้เพื่อรำลึกถึงอุทกภัยครั้งนั้น
- อาคารบ้านเรือนของชาวบ้าน (หมู่ที่ 9 บ้านขุนคีรี) ที่ถูกสายน้ำพัดพาเอาทรายเข้ามาทับถมตัวบ้าน ทำให้บ้านเดิมที่มีอยู่ 2 ชั้น เหลือเพียงแค่ชั้นเดียว และเมื่อชุดเอาทรายที่ทับถมบ้านออกแล้ว กลับแปรสภาพเป็นห้องใต้ดินซึ่งใช้ประโยชน์ไม่ได้เต็มที่

2. สวนสมรม เป็นรูปแบบการทำสวนผลไม้ของชาวคีรีวง ซึ่งเป็นสวนผสมผสานที่มีไม้ผลหลายชนิดปะปนกันไปในส่วนเดียวกัน เช่น ทุเรียน มังคุด ลางสาด ลองกอง จำปาตะ และแมกกระทังหมาก สะตอ ลูกเหลียง ลูกเนียง

ภาพ 4.13 สวนสมรม

ที่มา : ผู้วิจัย

3. หนานหินท่าหา (หมู่ที่ 9 บ้านขุนคีรี) บริเวณนี้นอกจากจะเป็นตลาดรวบรวมพืชผลของชุมชนแล้วยังเป็นแหล่งที่ชาวชุมชนและนักท่องเที่ยวนิยมใช้พักผ่อนหย่อนใจเป็นอย่างมากด้วย มีแอ่งน้ำซึ่งสามารถลงเล่นน้ำ

ภาพ 4.14 หนานหินท่าหา

ที่มา : ผู้วิจัย

4. หัวเหว (หมู่ที่ 10 บ้านคีรีธรรม) ตลาดรวบรวมพืชผลทางการเกษตรตามฤดูกาล
5. น้ำตกวังไม้ปัก (หมู่ที่ 10 บ้านคีรีธรรม) อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติเขาลวง และอยู่ใกล้หมู่บ้านมากที่สุด ถัดจากตลาดหัวเหวประมาณ 1,000 เมตร

(2) ทรัพยากรท่องเที่ยวด้านธรรมชาติ (อุทยานแห่งชาติเขาลวง) ได้แก่ ป่าไม้และพรรณพฤกษชาติ สัตว์ป่า กล้วยไม้ และน้ำตกป่าไม้และพรรณพฤกษชาติ เนื่องจากพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาลวงมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยสูงตลอดปี ป่าที่เกิดขึ้นจึงเป็นป่าดิบชื้น หรือป่าฝนเขตร้อน (Tropical Rain Forests) ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นลักษณะย่อย ได้คร่าว ๆ ตามระดับความสูงของพื้นที่และกลุ่มพืชเด่นที่พบ ได้แก่

ป่าดิบชื้นในพื้นที่ต่ำ (Lowland Mountain Tropical Rain Forests) เกิดในที่สูงกว่าระดับทะเลปานกลาง ประมาณ 10-300 เมตร โดยมากเป็นพวกไม้วงศ์ยางชนิดต่าง ๆ ตามพื้นป่า จะมีไม้พุ่มและพืชคลุมดิน ตลอดจนไม้เถาไม้อิงอาศัยนานาชนิด เช่น เฟิร์น บอน ชิง ข่า และหวาย เป็นต้น

ป่าดิบชื้นเชิงเขา (Hill or Mountain Tropical Rain Forests) เกิดในที่สูงกว่าระดับทะเลปานกลาง ประมาณ 300-1,000 เมตร ลักษณะโครงสร้างคล้ายป่าประเภทแรก แต่จะมีพวกพญาไม้มหาศำหรือเฟิร์นยักษ์ เต่าร้างยักษ์ (พบขึ้นกระจุกกระจายบริเวณแพรงเต่าร้าง ปัจจุบันเหลือประมาณ 12 ต้น) เป็นพืชเด่นขึ้นอยู่ตามหุบเขาที่มีลำธารน้ำไหลผ่าน กล้วยไม้ป่าตงดิบซึ่งหาชมที่อื่นได้ยากก็จะมีขึ้นอยู่บริเวณนี้

ป่าดิบเขาต่ำ (Lower Mountain Tropical Rain Forests) เกิดในที่สูงกว่าระดับทะเลปานกลาง ประมาณ 1,000-1,500 เมตร ลักษณะของพรรณไม้จะแตกต่างจากป่า 2 ประเภทอย่างชัดเจน บริเวณนี้จะมีเมฆหมอกปกคลุม มีความชื้นในอากาศสูงอยู่เสมอ ไม้ยืนต้นที่เด่น ๆ ได้แก่ แดงเขา มังตาน และไม้จำพวกก้อชนิดต่าง ๆ พืชชั้นต่ำจำพวกมอส เฟิร์นขนาดเล็กจะเกาะอาศัยอยู่ทั่วไปตามเปลือกไม้และโขดหิน นอกจากนี้ยังมีบึงโกเนีย หรือก้ามกุ้งขึ้นอยู่หลายชนิด

ป่าดิบเขา หรือป่าเมฆ (Mountain Tropical Rain Forests) เกิดในที่สูงกว่าระดับทะเลปานกลางประมาณ 1,500 เมตรขึ้นไป มีเมฆหมอกปกคลุมอยู่ตลอดปี ทำให้ได้ชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ป่าเมฆ ป่าในบริเวณนี้จะมี ลมพัดแรง อากาศหนาวเย็น ความชื้นสัมพัทธ์สูงเกือบ 100 เปอร์เซ็นต์ ไม่มีต้นส่วนใหญ่มิมีรูปร่างแคระแกร็น คือ สูงเพียง 3-5 เมตร ซึ่งได้แก่ กุหลาบป่า หรือกุหลาบเขาหลวง และพวกก้อชนิดต่าง ๆ ตามลำดับ ตามพื้นป่าจะมีพวกมอส เฟิร์นและไลเคนนานาชนิดขึ้นปกคลุมอย่างหนาแน่น ที่สำคัญคือจะมีบัวแฉกใบใหญ่และบัวแฉกใบมนขึ้นอยู่บนยอดเขาและตามแนวสันเขา เฟิร์น 2 ชนิดนี้ปัจจุบันแทบไม่พบในที่อื่นใดของประเทศไทย

สัตว์ป่า ความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่าอุทยานแห่งชาติเขาหลวงทำให้ยังคงมีสัตว์ป่าอาศัยอยู่ค่อนข้างชุกชุม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สัตว์ป่าสงวนของไทย เช่น สมเสร็จ และเสียด เป็นต้น ในพื้นที่ตอนกลางของอุทยานฯ ซึ่งเป็นหุบเขาสลับซับซ้อนยากแก่การเข้าถึง สัตว์ที่พบเห็นได้ง่าย เช่น หมูป่า ค่าง ชะนี กระจง ชะมด หมีขอ และนกประจำถิ่นได้ที่หายากนานาชนิด ตลอดจนบรรดาสัตว์เลื้อยคลานจำพวกเต่าและกิ้งก่าป่าแปลก ๆ รวมทั้งแมลงป่าตบตีพันธุหายากซึ่งมักพบได้ตามป่าใกล้ริมลำธารน้ำตกกรอบ ๆ อุทยานฯ

กล้วยไม้ พืชในวงศ์กล้วยไม้ คาดว่าน่าจะมียู่ประมาณ 300 ชนิด เช่น กล้วยไม้ดิน ชนิดที่ค่อนข้างหายากในปัจจุบัน บางชนิดเป็นพืชเฉพาะถิ่นพบเพียงแห่งเดียวในโลก บางชนิดขึ้นตามพื้นหรือโขดหิน บางชนิดขึ้นอิงอาศัยอยู่ตามต้นไม้

น้ำตก มีหลายแห่ง ตั้งแต่เชิงเขาหลวงขึ้นไป ได้แก่ น้ำตกพริก น้ำตกวังอ้ายยาง จากนี้ยังมีน้ำตกอื่น ๆ อีก ได้แก่ น้ำตกในแพรก ท่าแร่ ลำงา กินรี วังไม้ปัก และน้ำตกสอยดาว โดยน้ำตกวังไม้ปัก (หมู่ที่ 10 บ้านคีรีธรรม) อยู่ใกล้ชุมชนมากที่สุด ถัดจากตลาดหัวเหวประมาณ 1,000 เมตร

เส้นทางเดินป่าจากชุมชนคีรีวังสู่อยอดเขาหลวง²⁴

1. หัวเหว บริเวณหัวเหวใกล้ ๆ กับฝ่ายกันน้ำตกวังไม้ปักมีจุดรับซื้อผลไม้ ซึ่งชาวคีรีวังขึ้นไปเก็บผลผลิตจากสวนลงมาขายในช่วงสาย ๆ
2. สวนสมรม เป็นสวนผลไม้ที่มีไม้ผลปลูกรวมกันหลายชนิด โดยปะปนไปกับป่าธรรมชาติเชิงเขา ซึ่งจะได้เห็นการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับป่าอย่างพึ่งพาและอนุรักษ์
3. น้ำตกวังอ้ายยางบน บริเวณนี้มีพืชพรรณไม้ป่าแปลก ๆ เช่น กล้วยไม้ดิน ชื่อ สังหิน หรือ ลิ่น มังกรส้ม เป็นต้น ขึ้นตามโขดหินริมลำธาร รากของมันอาศัยเพียงแร่ธาตุที่ย่อยสลายจากใบไม้ผู้
4. กระท่อมสุดท้ายสวนไสใน เป็นจุดสิ้นสุดเขตสวนสมรม และเป็นที่พักคืนแรกของผู้เดินทาง ขึ้นยอดเขาหลวง โดยรอบเป็นป่าดิบชื้นเชิงเขาอย่างแท้จริง

²⁴ เอกสารคู่มือท่องเที่ยวธรรมชาติอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

5. สันสูงพرائم-ดงทาก ป่าดงดิบที่ยังคงความสมบูรณ์ด้วยพืชพรรณและสัตว์ป่าจะมีทากดูดเลือด ชุกชุมบริเวณนี้จึงเป็นแหล่งที่น่าสนใจสำหรับผู้ที่ยื่นชอบศึกษาป่าดิบชื้น

6. ลานไทร เป็นบริเวณทางน้ำผ่าน ในฤดูฝนมักมีน้ำป่าหลากท่วม พรรณไม้ที่ขึ้นอยู่มากคือ มหาสดำ จัดได้ว่าเป็นดินแดนหลงสำรวจ เพราะมีการค้นพบกล้วยไม้ชนิดใหม่ของโลกและชนิดพบใหม่ สำหรับประเทศไทยหลายชนิด

7. ดินถล่ม-สันไม้แดง จากลานไทรต้องไต่เขาชัน เข้าเขตป่าดิบเขาต่ำที่จะได้พบมหาสดำเล็กและ กล้วยไม้ป่าดิบเขาแปลก ๆ ครอบระวัง เพราะดินบนเขาหลงจากการผุพังของหินอัคนีจึงยังมีดินถล่มเกิดอยู่ ตามหน้าผาเสมอ

8. ลาน ฮ.-หุบผามหาสดำ พื้นที่สันเขาที่มีทางแยกลงหุบด้านขวาไปยังหุบผามหาสดำ ซึ่ง สามารถมองเห็นป่าต้นน้ำได้อย่างชัดเจน

9. ดงหวายเหิง-ลานดร.ชวลิต เป็นเส้นทางผ่านป่าดิบเขาที่มีหวายเหิงขนาดใหญ่ขึ้นอยู่มากมาย มักมีเมฆหมอกปกคลุมอยู่ตลอดเวลา หากมาช่วงฤดูร้อนจะพบเอื้องสายเสริตและก้ามกุ้งขนออกดอก

10. ป่าเมฆ-ยอดเขาหลวง บริเวณนี้คือป่าเมฆ อันเป็นต้นน้ำของแม่น้ำตาปี ควบแวงลงไปที่ยอม นื่องเพื่อชมหุบผาปะการัง หรือดงโลเคน (สิ่งมีชีวิตแปลกประหลาดซึ่งเกิดจากการอยู่ร่วมกันของสาหร่าย และรา) บริเวณยอดเขาหลวงมีเฟิร์นบัวแฉกที่เป็นเฟิร์นดึกดำบรรพ์ โดยมันยังคงรูปร่างเหมือนเมื่อ 230 ล้านปีก่อน

ภาพ 4.15 แผนที่แสดงเส้นทางเดินป่าจากชุมชนคีรีวงสู่ยอดเขาหลวง
ที่มา : ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวง

4.3.2 ศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยว (แหล่งท่องเที่ยว) ประกอบด้วยทรัพยากรการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม (บ้านคีรีวง) เอกลักษณ์ของท้องถิ่น วิถีชีวิต งานประเพณี กิจกรรมหัตถกรรมและสินค้าที่ระลึก และทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (อุทยานแห่งชาติเขาลง) น้ำตก ป่า เขา ฯลฯ

2. สภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของพื้นที่ศึกษาในปัจจุบัน ประกอบด้วย

(1) สภาพการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรการท่องเที่ยว (แหล่งท่องเที่ยว) ประกอบด้วย

- สภาพการใช้ประโยชน์จากชุมชนคีรีวง (ด้านวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน) ชุมชนคีรีวงเป็นแหล่งท่องเที่ยวศึกษาวิถีชีวิตชุมชน (ชาวสวนสมรม) รวมทั้งเยี่ยมชม ร่วมทำกิจกรรมกับกลุ่มต่าง ๆ (กลุ่มแม่บ้านทุเรียนกวน กลุ่มมัคทาย้อมสีธรรมชาติ กลุ่มบ้านสมุนไพร ฯลฯ และมีแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน ได้แก่ ร่องรอยทางประวัติศาสตร์จากมหาอุทกภัย ปี 2531 เช่น อุโบสถเดิมของวัดคีรีวง อาคารบ้านเรือนของชาวบ้านที่ถูกสายน้ำพัดพาเอาทรายเข้ามา ถมตัวบ้าน สวนสมรม หนานหินท่าหา ตลาดหัวเหว และน้ำตกวังไม้ปัก

ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวง กำหนดระยะเวลาที่สามารถรับนักท่องเที่ยว / ผู้มาศึกษาดูงานได้เฉพาะในช่วงเดือนมกราคม-มีนาคม และช่วงเดือนกรกฎาคม-สิงหาคมเท่านั้น

- สภาพการใช้ประโยชน์จากอุทยานแห่งชาติเขาลง (ด้านธรรมชาติ)

อุทยานแห่งชาติเขาลงเป็นแหล่งท่องเที่ยวศึกษาธรรมชาติ ได้แก่ ป่าไม้และพรรณพฤกษชาติ สัตว์ป่า กล้วยไม้ และน้ำตก โดยมีเส้นทางเดินป่าจากชุมชนคีรีวงขึ้นสู่ยอดเขาลง สามารถพักแรม (กางเต็นท์) ได้ในสถานที่ที่ชมรมฯ จัดเตรียมไว้สำหรับนักท่องเที่ยวตามจุดต่าง ๆ ได้แก่ บริเวณลานไทร และบริเวณก่อนถึงยอดเขาลง (ดงหวายเทิง-ลาน ดร.ชวลิต) โดยเตรียมพื้นที่สำหรับกางเต็นท์ ประกอบอาหาร ฯลฯ (ยังไม่มีสถานที่พักแรม ห้องน้ำสำหรับนักท่องเที่ยว และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ บนเขา)

สำหรับการศึกษาธรรมชาติบนยอดเขาลงมีข้อจำกัดในเรื่องฤดูกาล สถานที่พักแรมและสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ดังนั้นชมรมฯ จึงได้จำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวและระยะเวลาในการขึ้นเขาลง โดยให้ขึ้นได้ในช่วงเดือนมกราคม-มิถุนายนเท่านั้น เพื่อให้ธรรมชาติบนเขาได้มีช่วงเวลาในการฟื้นตัว

ส่วนผู้ที่ต้องการศึกษาวิถีชีวิตชุมชนและธรรมชาติบนเขาลง ชมรมฯ กำหนดระยะเวลาที่สามารถรับนักท่องเที่ยว ผู้มาศึกษาดูงานได้ เฉพาะในช่วงเดือนมกราคม-มีนาคมเท่านั้น

(2) การบริหารจัดการการท่องเที่ยวและรูปแบบการจูงนำเที่ยว มีการก่อตั้งชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวงขึ้น เพื่อบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ส่วนรูปแบบการจูงนำเที่ยว มีการจูงนำเที่ยวและจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวให้แก่นักท่องเที่ยว / ผู้ที่สนใจ โดยจัดเป็น 5 โปรแกรม ดังนี้

โปรแกรมที่ 1 ศึกษาวิถีชีวิตชุมชน ระยะเวลา 3 วัน 2 คืน

โปรแกรมที่ 2 ศึกษาวิถีชีวิตชุมชน ระยะเวลา 2 วัน 1 คืน

โปรแกรมที่ 3 ศึกษาวิถีชีวิตชุมชน ระยะเวลา 1 วัน

โปรแกรมที่ 4 ศึกษาธรรมชาติบนยอดเขาหลวง ระยะเวลา 3 วัน 2 คืน

โปรแกรมที่ 5 ศึกษาวิถีชีวิตชุมชนและธรรมชาติบนยอดเขาหลวงระยะเวลา 3 วัน 2 คืน

การศึกษาวถีชีวิตชุมชน นักท่องเที่ยว / ผู้มาศึกษาดูงานที่มีความประสงค์จะศึกษา ให้แจ้งความจำนงและวัตถุประสงค์มายังชมรมฯ ทางชมรมฯ จะจัดให้เข้าพักที่บ้านสมาชิก (Homestay) ตามระยะเวลาที่กำหนด

ส่วนการศึกษารวมชาติบนยอดเขาหลวง นักท่องเที่ยวจะต้องติดต่อทำเรื่องขออนุญาตจากอุทยานแห่งชาติเขาหลวงด้วยตนเอง และควรติดต่อกับทางชมรมฯ โดยตรง เพื่อที่ชมรมฯ จะได้จัดเตรียมมัคคุเทศก์ / ลูกหาบ นำทางเดินป่าขึ้นสู่เขาหลวง ตลอดจนเตรียมเรื่องอาหารและเต็นท์ที่พักแรม (นักท่องเที่ยว อาจนำเต็นท์มาเองก็ได้)

นักท่องเที่ยว / ผู้มาศึกษาดูงาน แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ ศึกษาวิถีชีวิตชุมชน ศึกษาธรรมชาติบนยอดเขาหลวงและศึกษาวถีชีวิตชุมชนรวมทั้งศึกษารวมชาติบนยอดเขาหลวง ซึ่งนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นชาวไทย ร้อยละ 100 ส่วนผู้มาศึกษารวมชาติบนยอดเขาหลวงส่วนใหญ่เป็นชาวไทยประมาณร้อยละ 95 ส่วนอีกร้อยละ 5 เป็นชาวต่างชาติ (ข้อมูลจากสมุดรวบรวมสถิตินักท่องเที่ยวของชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวง)

(3) ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยว เช่น การคมนาคม สาธารณูปโภค ที่พัก ร้านอาหาร และสถานที่อำนวยความสะดวกอื่น ๆ มีรายละเอียดดังนี้

การคมนาคมและการเข้าถึง สามารถเดินทางจากตัวเมืองนครศรีธรรมราชไปยังชุมชนคีรีวงได้สะดวกทั้งรถยนต์ส่วนบุคคลและยานพาหนะท้องถิ่น (รถ 2 แถว) ใช้ทางหลวงจังหวัดสายนครศรีธรรมราช- อำเภอลานสกา (จากตัวเมืองถึงตัวอำเภอลานสกา ระยะทางประมาณ 26 กิโลเมตร) มีถนนทางแยกเข้าชุมชนคีรีวง (สายศาลา สังกะสี-บ้านคีรีวง) อยู่ทางขวามือ ประมาณหลักกิโลเมตรที่ 18 ถนนดังกล่าวเป็นเส้นทางคมนาคมสายหลักที่ใช้เดินทางเข้า-ออกชุมชนเพียงสายเดียว ระยะทางประมาณ 10 กิโลเมตร สิ้นสุดปลายทางที่ชุมชนคีรีวง

ถนนภายในหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็น คสล. และส่วนน้อยเป็นดินลูกรัง (ปัจจุบัน อบต.กำโลนกำลังดำเนินการก่อสร้างถนน คสล. เพิ่มเติม) และติดตั้งไฟแสงสว่างเป็นส่วนใหญ่

การเดินทางท่องเที่ยวบนเขาหลวง ใช้วิธีเดินป่าศึกษารวมชาติ โดยมีเส้นทางเดินป่าจากชุมชนคีรีวงสู่ยอดเขาหลวง

สาธารณูปโภค ได้แก่ ไฟฟ้า มีใช้ทั่วถึงทุกครัวเรือน ประปา เป็นระบบประปาซึ่งจัดการโดยชุมชน (ประปาภูเขา) ใช้วิธีสร้างทำนบกั้นกักน้ำ แล้วเดินท่อน้ำใช้ (ท่อ P.V.C) จากแหล่งน้ำตามธรรมชาติ (ลำคลองที่ไหลผ่านชุมชน) ไปยังแต่ละครัวเรือน

ที่พัก เป็นแบบ Homestay ชนนำ (กระต๊อบเฝ้าสวน) และเดินที่โดยชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวง ที่เปิดรับนักท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง 14 แห่ง จัดให้นักท่องเที่ยว / ผู้มาศึกษาดูงาน เข้าพักที่บ้านของสมาชิกชมรมฯ ตามความต้องการและระยะเวลาที่แจ้ง

ร้านอาหาร ในชุมชนคีรีวงมีร้านอาหารประมาณ 15 แห่ง ส่วนใหญ่อยู่ในหมู่ที่ 9 (บ้านขุนคีรี) และหมู่ที่ 10 (บ้านคีรีธรรม) ลักษณะเป็นร้านแบบชาวบ้าน ราคาอาหารจะไม่สูงมากนัก

นอกจากนี้ยังมีที่พักแบบ Resort ประมาณ 14 แห่ง ซึ่งนักท่องเที่ยว ผู้มาศึกษาดูงานสามารถเลือกได้ตามความพอใจ

ภาพ 4.16 แผนที่แสดงสถานที่ในคีรีวง

ที่มา : ผู้วิจัย

สิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ได้แก่

ที่ทำการไปรษณีย์ อยู่ที่ตัวอำเภอลานสกา ซึ่งทำให้ไม่สะดวกแก่นักท่องเที่ยว ควรจะมีที่ทำการไปรษณีย์อยู่ภายในชุมชน เพื่อบริการชุมชนและนักท่องเที่ยว

ศูนย์บริการสาธารณสุข ทั้งชุมชนมีเพียงแห่งเดียว คือ สถานีอนามัยบ้านคีรีวง (หมู่ที่ 9 บ้านขุนคีรี) ในกรณีที่มีการรักษาพยาบาลนักท่องเที่ยว หรือชาวบ้าน เกินขีดความสามารถของสถานีอนามัยแห่งนี้ ก็จะส่งผู้ป่วยไปยังโรงพยาบาลลานสกา

Information Center ของชุมชน อยู่ในชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวง (ปัจจุบันใช้สถานที่ของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคีรีวงเป็นที่ทำการ) ซึ่งยังไม่สะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวเท่าที่ควร

ร้านเช่ารถ ปัจจุบันภายในชุมชนยังไม่มีร้านเช่ารถ แต่มีจักรยานเสือภูเขา (Mountain Bike) อยู่ที่ชมรมฯ จำนวน 10 คัน ไว้สำหรับบริการแก่นักท่องเที่ยวที่เที่ยวภายในชุมชนโดยไม่คิดค่าเช่า

4.3.3 ปัจจัยที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว

คีรีวงนับเป็นชุมชนหนึ่งที่ได้รับความสะดวกจากกลุ่มคนภายนอกในด้านต่าง ๆ รวมทั้งการท่องเที่ยว ปัจจัยที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว ได้แก่

1. ความสวยงามตามธรรมชาติ ทั้งในส่วนของอุทยานแห่งชาติเขาหลวงและภายในชุมชนคีรีวง
2. ร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่เกิดจากมหาอุทกภัย เมื่อปี พ.ศ. 2531
3. วิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ผสมกันมานานับร้อย ๆ ปี
4. การประกอบอาชีพที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ นั่นคือ การทำสวนสมรม
5. เอกลักษณ์ของชาวคีรีวงอีกอย่างหนึ่งคือความผูกพันฉันทิมิตร

4.3.4 ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บ้านคีรีวง

(1) ความเป็นมาของชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวง

ก่อนจะมาเป็นชมรมฯ เดิมการจัดการท่องเที่ยวที่ชุมชนคีรีวง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาธรรมชาติบนยอดเขาหลวง ดำเนินการโดยกองทุนเดิมสีเขียวใส่เขาหลวง (Keep Khao Luang Green Fund) ภายใต้มูลนิธิเพื่อการศึกษาไทยรัฐวิทยา 74 จัดตั้งขึ้นหลังจากเกิดมหาอุทกภัย ในปี พ.ศ. 2531 ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การฟื้นฟูสภาพแวดล้อมหลังจากเกิดมหาอุทกภัย ตลอดจนการปลูกป่าทดแทน

จากการที่มีกลุ่มต่าง ๆ เข้าไปช่วยเหลือ ได้แก่ โครงการพัฒนาอาชีพเสริมเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ (พ.อ.อ.) มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม (มอศ.) และ อบต.กำโลน จนเกิดกลุ่มต่าง ๆ ขึ้น เช่น กลุ่มแม่บ้านทุเรียนหวาน กลุ่มมัธยมสี่ธรรมชาติ และกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคีรีวง ฯลฯ ซึ่งก็สามารถทำรายได้เสริม เป็นอย่างดี ต่อมาเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2539 กลุ่มต่าง ๆ ได้ส่งตัวแทนกลุ่มละ 2 คน ไปร่วมศึกษาดูงานเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการ หลังจากดูงานแล้วสรุปได้ว่า ควรจัดให้มีการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมและการจัดการให้ชัดเจนจึงได้จัดตั้งชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวงขึ้น โดยมีคณะกรรมการดำเนินงาน 1 ชุด ประกอบด้วยตัวแทนผู้นำชาวบ้าน ตัวแทนจากกลุ่มต่าง ๆ และสมาชิกชมรมฯ โดยมี พ.อ.อ. มอศ. กองทุนเดิมสีเขียวใส่เขาหลวง อบต.กำ โลนและมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์เป็นที่ปรึกษาในการทำกิจกรรม

อบต.กำโลน มีแนวคิดที่จะพัฒนาและส่งเสริมชมรมฯ ให้สามารถดำเนินกิจกรรมได้คล่องตัวยิ่งขึ้น จึงผลักดันชมรมฯ ให้เป็นกิจกรรมหนึ่งของ อบต. โดยจะคอยสนับสนุนให้เกิดความคล่องตัวในการทำงานเพื่อสร้างจิตสำนึกให้กับกลุ่มชาวบ้านที่เข้ามาร่วมในการจัดการ การท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ได้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและให้เล็งเห็นถึงความสำคัญของบุคคลภายนอก (นักท่องเที่ยว) ที่เข้ามาว่ามีส่วนสำคัญในการช่วยกันดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม

การดำเนินงานของชมรมฯ ได้มีการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างภาคีร่วมกันในการทำงาน ได้แก่ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 2 (จังหวัดนครศรีธรรมราช) และอุทยานแห่งชาติเขาลง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างสมบูรณ์แบบ มีความยั่งยืนและถาวร เพื่อประโยชน์และนำรายได้ให้กับประชาชนในท้องถิ่น

(2) วัตถุประสงค์

1. เพื่อกระตุ้นจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน
2. เพื่อให้ชาวบ้านในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่น
3. เพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณี และสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เคารพวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของคนในชุมชน แก่บุคคลที่มาท่องเที่ยว
4. เพื่อก่อให้เกิดการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวสู่ชาวบ้านในชุมชน

(3) การดำเนินกิจกรรม

1. สมาชิกเปิดรับสมัครชาวบ้านที่สนใจเข้าร่วมเป็นสมาชิกของชมรมฯ เพื่อทำหน้าที่ในการดูแลให้คำแนะนำ และอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวในเรื่องที่พัก อาหาร นำเที่ยวในชุมชน นำเที่ยวสวนสมรม เยี่ยมชม / ร่วมทำ กิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ และรวมถึงการเป็นมัคคุเทศก์ / ลูกหาบ เพื่อนำศึกษาธรรมชาติบนยอดเขาหลวง โดยมีหลักการในการเปิดรับสมัครสมาชิกดังนี้

- 1) เป็นผู้อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านวัดสมอ-ศรีวัง
- 2) ต้องมีความสนใจในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
- 3) มีความพร้อมในด้านที่พัก เป็นมัคคุเทศก์นำ เที่ยวและลูกหาบ (อาจมีความพร้อมอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้)
- 4) ต้องได้รับความยินยอมจากสมาชิกในครอบครัว

การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวของชมรมฯ โดยเฉพาะการศึกษาธรรมชาติบนยอดเขาหลวง มีข้อจำกัดในเรื่องฤดูกาลและสถานที่พักบนยอดเขา ซึ่งชมรมฯ ได้คำนึงถึงการฟื้นตัวของทรัพยากรธรรมชาติบนอุทยานแห่งชาติเขาลง จึงได้จำกัดระยะเวลาในการขึ้นเขาหลวง และจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวในแต่ละครั้งซึ่งทางชมรมฯ ได้ประชาสัมพันธ์ให้ทราบล่วงหน้า

สำหรับการศึกษาวิถีชีวิตชุมชน นักท่องเที่ยว หรือนักวิชาการที่มีความประสงค์จะศึกษา ให้แจ้งความจำนงและวัตถุประสงค์มายังชมรมฯ ในการนี้ทางชมรมฯ จะจัดให้เข้าพักที่บ้านสมาชิกตามระยะเวลาที่กำหนด

(4) การจัดสรรรายได้ มีการจัดสรรรายได้ที่ได้รับจากการต้อนรับนักท่องเที่ยว ดังนี้

1. สมาชิกชมรมฯ มีรายได้จากที่พัก อาหาร การนำเที่ยวและลูกหาบ
2. ชมรมฯ ได้รับร้อยละ 35
3. ค่าตอบแทนร้อยละ 50
4. คืนให้แก่ชุมชนร้อยละ 5

5. อบรม.กำ โลนร้อยละ 5

6. อุทยานฯ ร้อยละ 5

รายได้ใด ๆ ที่เกิดขึ้นนอกเหนือจากนี้ ให้เป็นประโยชน์ของชมรมฯ

(5) มาตรการด้านการบริการและการรักษาความปลอดภัย

จากการที่มีนักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชมชุมชนคีรีวงอยู่เสมอในแต่ละปี และเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ดังนั้นการบริการและการรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว นับเป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งซึ่งทางชุมชนเองก็มีป้อมยามตำรวจรักษาการณ์อยู่ตลอด 24 ชั่วโมง โดยเฉพาะการศึกษารรรมชาติบนเขาหลวงได้มีการวางมาตรการด้านการบริการและการรักษาความปลอดภัย ทั้งของผู้นำทาง หรือลูกหาบ และนักท่องเที่ยว ดังนี้

คุณสมบัติของลูกหาบ²⁵

1. มีความรู้ในเรื่องพันธุ์ไม้ชนิดต่าง ๆ สามารถเผยแพร่ความรู้ให้แก่นักท่องเที่ยวได้อย่างแม่นยำ และกล้าแสดงออกในการถ่ายทอดข้อมูล

2. รับผิดชอบน้ำหนักตามที่กำหนดไว้ คือ 10 กิโลกรัม ต่อ นักท่องเที่ยว 2 คน

3. ลูกหาบจะต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และต้องคอยดูแลรักษาความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยวขณะเดินทางและพักแรมบนยอดเขาหลวง และมีวิทยุสื่อสารอยู่ตลอดเวลา
ข้อพึงปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว

1. การมาท่องเที่ยว / ศึกษาวิถีชีวิตชุมชน ควรมาเป็นหมู่คณะ และควรติดต่อกับทางชมรมฯ โดยตรง

2. นักท่องเที่ยวต้องเคารพในวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน ไม่ควรกระทำการใด ๆ ที่เป็นการเสื่อมเสียศีลธรรม หรือผิดประเพณีต่อชุมชน

3. ห้ามพกพาอาวุธ วัตถุระเบิด และยาเสพติด เข้ามาในชุมชนโดยเด็ดขาด

ข้อเสนอแนะนักท่องเที่ยวที่ประสงค์จะศึกษารรรมชาติบนยอดเขาหลวง

1. ต้องมีการรวมกลุ่มกันไม่น้อยกว่า 5 คน และไม่เกิน 10 คน (เฉพาะนักท่องเที่ยว) และไม่เกิน 15 คน รวมทั้งลูกหาบและคนนำทาง

2. ติดต่อและจองระยะเวลาที่จะมาศึกษา ตามกำหนดการที่ชมรมฯ จัดให้

3. ต้องทำเรื่องขออนุญาตจากอุทยานแห่งชาติเขาหลวงด้วยตนเอง และควรติดต่อกับทางชมรมฯ โดยตรง

4. ต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบ ว่าด้วยการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติทุกประการ (เช่น ห้ามล่าสัตว์ ห้ามเก็บพันธุ์พืช ห้ามทิ้งขยะ ฯลฯ)

5. ต้องซื้อพื้คนนำทาง ทั้งนี้เพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวเอง

²⁵ เอกสารแนะนำ ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวง

บทที่ 5

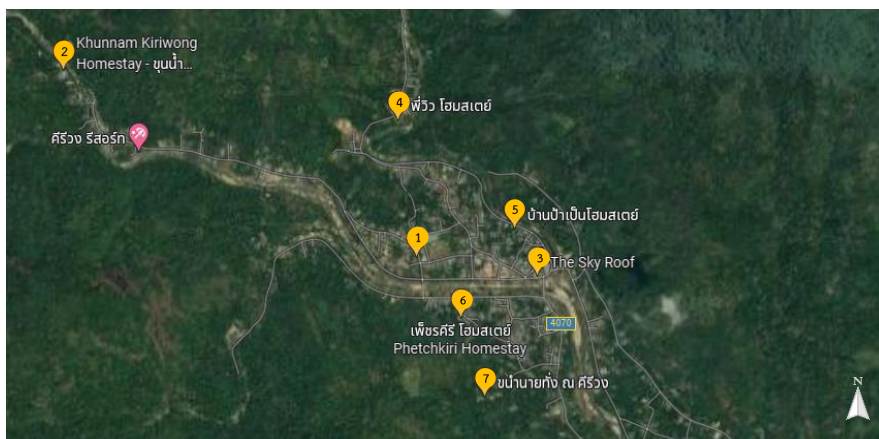
ผลการศึกษากายภาพและการสำรวจ

ผลการวิจัยครั้งนี้เกิดจากคำถามหลักในงานวิจัยว่า องค์ประกอบใดบ้างที่ทำให้ชุมชนคีรีวงเป็นชุมชนเข้มแข็งที่ยั่งยืน นำมาซึ่งผลการวิจัยที่เกิดจากการสำรวจลักษณะทางกายภาพของที่อยู่อาศัยและตอวัตถุประสงค์ของงานวิจัยที่ศึกษาลักษณะทางกายภาพของที่อยู่อาศัยให้เป็นโฮมสเตย์ในชุมชนคีรีวง ดังนี้

5.1 ข้อมูลการปรับเปลี่ยนและเปลี่ยนแปลงที่พักอาศัย

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและสำรวจที่อยู่อาศัยที่ปรับเปลี่ยนเป็นโฮมสเตย์บ้านคีรีวงพบว่าแหล่งพักอาศัยที่เป็นโฮมสเตย์บ้านคีรีวงกระจายตัวอยู่ทั่วทั้ง 4 หมู่ คือ หมู่ 5, หมู่ 8, หมู่ 9 และ หมู่ 10 มีจำนวน 14 หลัง (อ้างอิงจากบทที่ 3) ซึ่งมีการปรับเปลี่ยนและเปลี่ยนแปลงที่พักอาศัยในรูปแบบและลักษณะที่คล้ายกัน นำมาซึ่งการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้เห็นถึงพื้นที่ภายในบ้านและประโยชน์ใช้สอย รวมถึงวัตถุประสงค์ในการเปลี่ยนแปลงที่พักอาศัย ผู้วิจัยจึงเลือกที่อยู่อาศัยที่เป็นโฮมสเตย์จำนวน 7 หลัง ซึ่งกระจายตัวอยู่ทั้ง 4 หมู่ (หมู่ที่ 5,8,9,10) ภายในชุมชนคีรีวงที่มีรูปแบบและลักษณะการใช้งานที่แตกต่างกัน ตามลักษณะการใช้พื้นที่ภายในบ้านระหว่างเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว เพื่อให้ได้เห็นถึงความหลากหลายของแหล่งพักอาศัยที่เป็นโฮมสเตย์ภายในหมู่บ้านคีรีวง ได้แก่

1. อาศรมอิสรา โฮมสเตย์ (หมู่ที่ 9)
2. ชุนน้ำคีรีวง โฮมสเตย์ (หมู่ที่ 9)
3. สกายรูฟ โฮมสเตย์ (หมู่ที่ 10)
4. พี่วิวโฮมสเตย์ (หมู่ที่ 10)
5. ป้าเป็นโฮมสเตย์ (หมู่ที่ 10)
6. เพ็ชรคีรีโฮมสเตย์ (หมู่ที่ 8)
7. ขนนายนางโฮมสเตย์ (หมู่ 5)

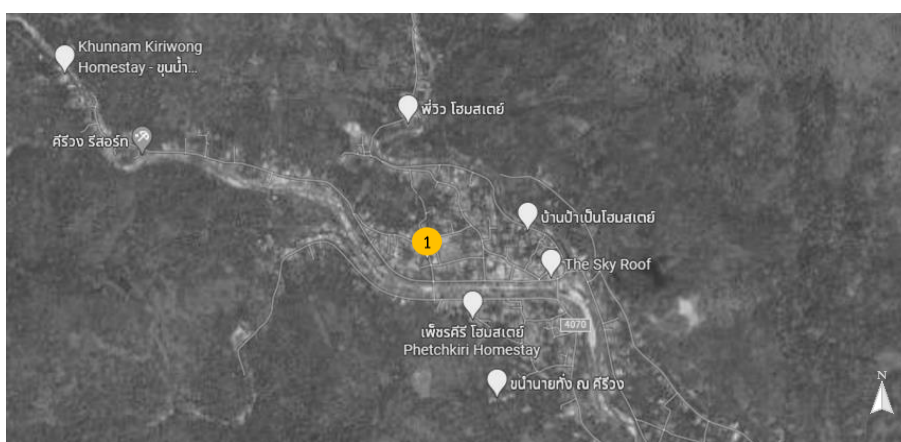
ภาพ 5.1 แผนที่โฮมสเตย์ที่ศึกษา

ที่มา : ผู้วิจัย

5.1.1 อาศรมอิสรา โฮมสเตย์

ภาพ 5.2 อาศรมอิสรา โฮมสเตย์
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพ 5.3แผนที่อาศรมอิสรา โฮมสเตย์
ที่มา : ผู้วิจัย

ชื่อเจ้าของบ้าน

สุจิรา ประจงไสย (ป้าจิรา)

อายุ 61 ปี

บ้านเลขที่

380 หมู่ที่ 9 ต.กำโลน อ.ลานสกา จ.นครศรีธรรมราช

อาชีพ

ข้าราชการเกษียณ และทำสวนสมรม

ลักษณะอาคารเดิม

เป็นบ้านชั้นเดียวตติริมคลอง มีระเบียงบริเวณด้านหน้า
สำหรับต้อนรับแขก และนั่งเล่นพักผ่อน

ลักษณะโครงสร้าง

เป็นโครงสร้างปูนทั้งหมด

ลักษณะการใช้งาน

ห้องนอนเจ้าของบ้าน 2 ห้อง
ห้องครัว ห้องน้ำส่วนตัว 1 ห้อง

พื้นที่ใช้สอย

240 ตารางเมตร

นักท่องเที่ยวที่รับได้

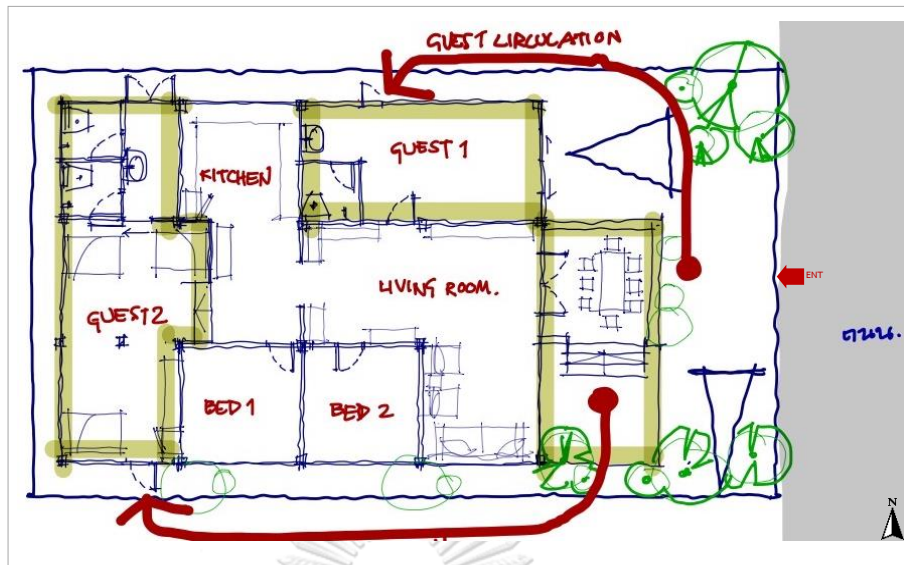
10 คน

ราคาที่พัก

350 บาท / คน

กลุ่มนักท่องเที่ยวที่พัก

กลุ่มครอบครัวและคณะดูงาน

ภาพ 5.5 แผนผัง อาคารอิสรา โฮมสเตย์ (ปรับปรุง พ.ศ.2558)

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพ 5.4 แผนผัง อาคารอิสรา โฮมสเตย์ (พ.ศ.2549)

ที่มา : ผู้วิจัย

การปรับเปลี่ยนที่พักอาศัย

เนื่องจากเจ้าของบ้านได้เข้าร่วมกลุ่มโฮมสเตย์ในปี พ.ศ.2557 และมีการสร้างห้องเพิ่มจากเดิม เมื่อปี พ.ศ.2558 เดิมจะใช้เป็นที่พักสำหรับพี่สาวแต่ในระหว่างนั้นการท่องเที่ยวของชุมชนได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก จึงจัดให้บริเวณดังกล่าวเป็นห้องพักของนักท่องเที่ยว และสร้างห้องน้ำแยกเพื่อความเป็นส่วนตัว มีการปรับเปลี่ยนพื้นที่ห้องนอน (BED3) เป็นห้องพักนักท่องเที่ยวเพิ่มเติม และใน ปี พ.ศ. 2559 เจ้าของบ้านมีการปรับปรุงทัศนียภาพรอบบ้าน ปลูกไม้ดอก ไม้ประดับเพื่อทำให้บ้านสดชื่น ทำให้บริเวณบ้านมีชีวิตชีวามากขึ้น

ภาพ 5.7 ส่วนพักผ่อน
ที่มา : ผู้วิจัย

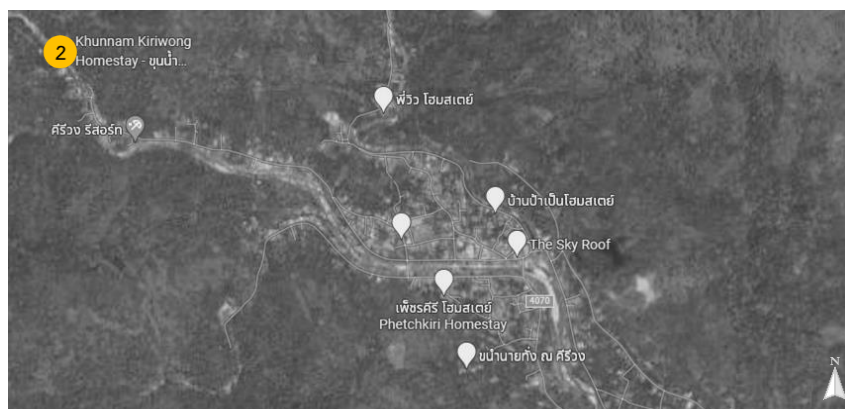

ภาพ 5.6 พื้นที่สำหรับนักท่องเที่ยว
ที่มา : ผู้วิจัย

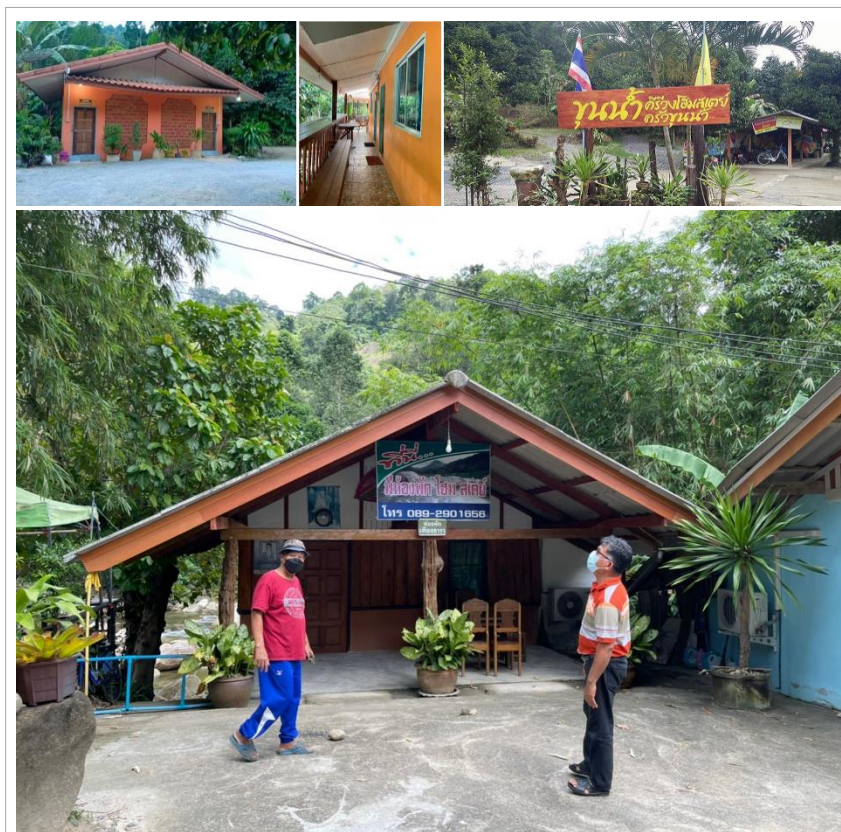
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

5.1.2 ชุมน้ำคีรีวง โฮมสเตย์

ภาพ 5.8 แผนที่ ชุมน้ำคีรีวง โฮมสเตย์
ที่มา : ผู้วิจัย

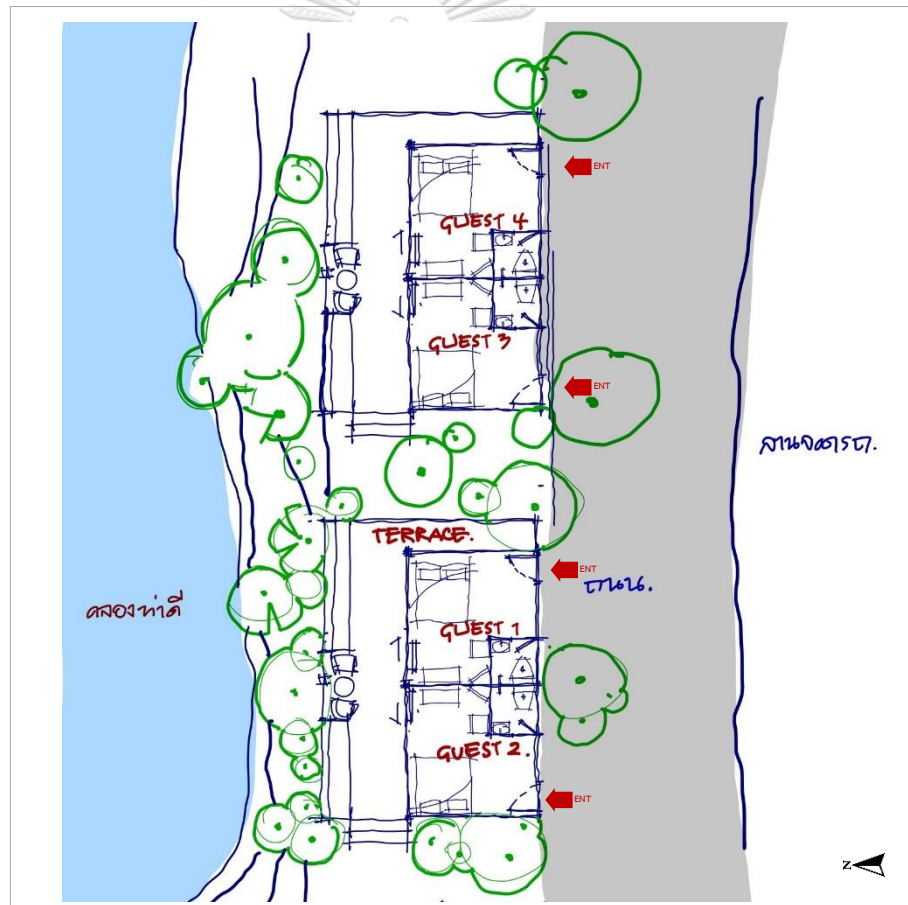

ภาพ 5.9 ชุมน้ำคีรีวง โฮมสเตย์
ที่มา : ผู้วิจัย

ชื่อเจ้าของบ้าน	อดิเทพรัตน์ สกลิน สุขลจิต (หลักถิ่น)
อายุ	75 ปี
อาชีพ	ข้าราชการเกษียณ และทำสวนสมรม
ลักษณะอาคารเดิม	เป็นบ้านชั้นเดียว 2 หลัง ตัดริมคลองท่าดี มีระเบียบบริเวณ ด้านข้างสำหรับนั่งเล่น รับประทานอาหาร
ลักษณะโครงสร้าง	เป็นโครงสร้างปูนทั้งหมด
ลักษณะการใช้งาน	1 หลังจะประกอบไปด้วย 2 ห้องนอน 2 ห้องน้ำส่วนตัว
พื้นที่ใช้สอย	126 ตารางเมตร (4ห้อง)
นักท่องเที่ยวที่รับได้	8 คน
ราคาที่พัก	350 - 400 บาท /คน
กลุ่มนักท่องเที่ยวที่พัก	กลุ่มครอบครัว

ภาพ 5.11 ภายในขุนน้ำคิรีวง โฮมสเตย์
 ที่มา : ผู้วิจัย

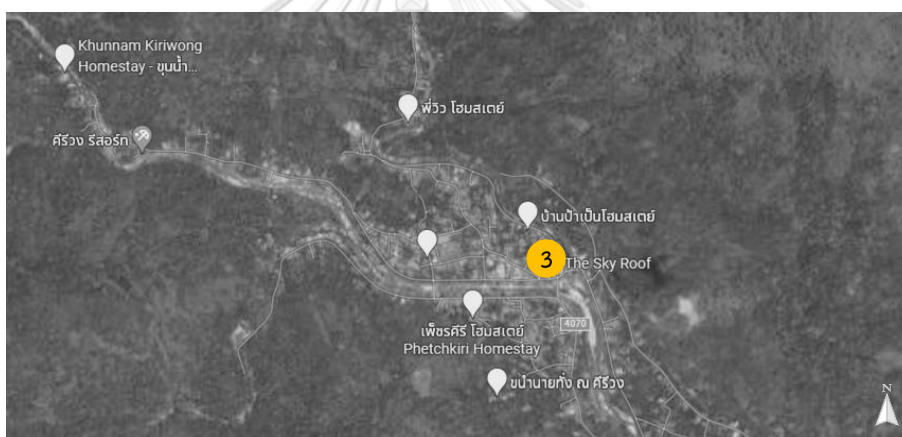
ภาพ 5.10 แผนผังขุนน้ำคิรีวง โฮมสเตย์
 ที่มา : ผู้วิจัย

การปรับเปลี่ยนที่พักอาศัย

เนื่องจากเจ้าของบ้านได้เข้าร่วมกลุ่มโฮมสเตย์ในปี พ.ศ. 2553 และมีการสร้างห้องพักที่แยกออกจากบ้านที่ต้นพักอาศัยเพื่อเป็นการรับนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะ แต่อยู่ในบริเวณเดียวกัน มีพฤติกรรมบริการและดูแลนักท่องเที่ยวเหมือนอยู่บ้านหลังเดียวกันทุกอย่าง ประกอบไปด้วยห้องพัก 4 ห้อง มีห้องน้ำส่วนตัวทั้ง 4 ห้อง ถัดมาในปี พ.ศ. 2557 มีการสร้างหลา (ศาลา) เพื่อเป็นที่รับประทานอาหารเข้าสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อแบ่งพื้นที่เพื่อเพิ่มความสะอาดและอนามัยอย่างชัดเจนโดยจุดเด่นคืออยู่ติดคลองท่าดีซึ่งเป็นจุดสำคัญที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจเพราะมีวิว ทิวทัศน์ที่สวยงาม ทำให้ขุนน้ำคีรีวง โฮมสเตย์ เป็นอีกหนึ่งสถานที่ที่นักท่องเที่ยวนิยมมาพัก

5.1.3 สกายรูฟ โฮมสเตย์

ภาพ 5.12 แผนที่ สกายรูฟ โฮมสเตย์

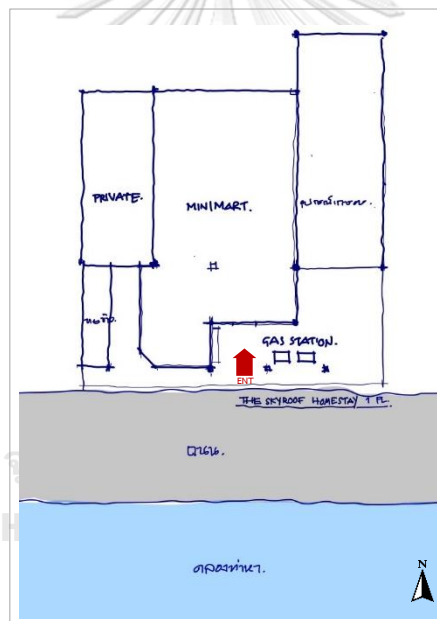
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพ 5.13 สกายรูฟ โฮมสเตย์

ที่มา : ผู้วิจัย

ชื่อเจ้าของบ้าน	คุณตัน
อายุ	45 ปี
อาชีพ	ธุรกิจส่วนตัว
ลักษณะอาคารเดิม	เป็นอาคารชั้นเดียว ด้านหน้าประกอบธุรกิจขายของ
ลักษณะการใช้งาน	อาคารชั้นเดียวจะประกอบไปด้วยพื้นที่ขายของอุปโภค บริโภค และพื้นที่อยู่อาศัย
พื้นที่ใช้สอย	437 ตารางเมตร
นักท่องเที่ยวที่รับได้	14 คน
ราคาที่พัก	1,000 บาท / ห้อง
กลุ่มนักท่องเที่ยวที่พัก	กลุ่มครอบครัวและกลุ่มวัยหนุ่มสาว

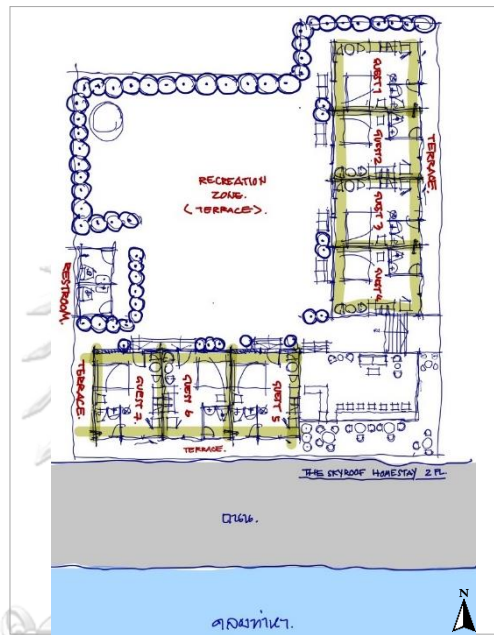
ภาพ 5.15 แผนผังกายรูป โฮมสเตย์ ชั้น 1 (เดิม)
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพ 5.14 หน้าร้านค้าสกายรูป โฮมสเตย์ชั้น 1 (เดิม)
ที่มา : ผู้วิจัย

การปรับเปลี่ยนที่พักอาศัย

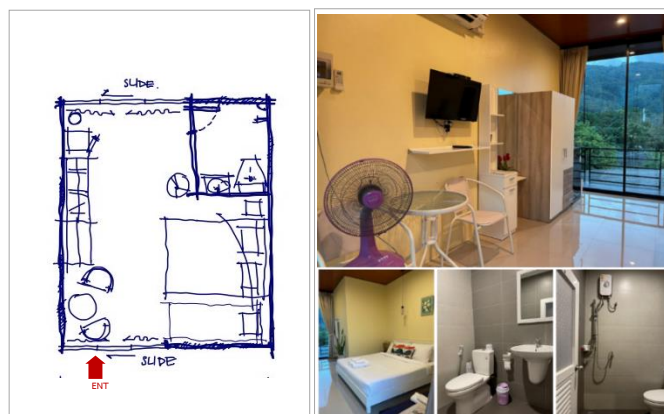
ในปี พ.ศ.2552 เจ้าของบ้านได้มีการสร้างอาคารชั้นเดียวหน้ากว้าง เพื่อเป็นสถานที่ประกอบอาชีพคือร้านสะดวกซื้อ ขายเครื่องอุปโภคบริโภค ในปี พ.ศ. 2553 มีการปรับเปลี่ยนพื้นที่เพิ่มพื้นที่ขาย อุปกรณ์การเกษตร รวมถึงเครื่องมือ อุปกรณ์ต่าง ๆ และเปิดเป็นพื้นที่เติมน้ำมันบริเวณด้านหน้า

ภาพ 5.16 แผนผังสกายรูฟ โฮมสเตย์ชั้น 2 (ต่อเดิม)

ที่มา : ผู้วิจัย

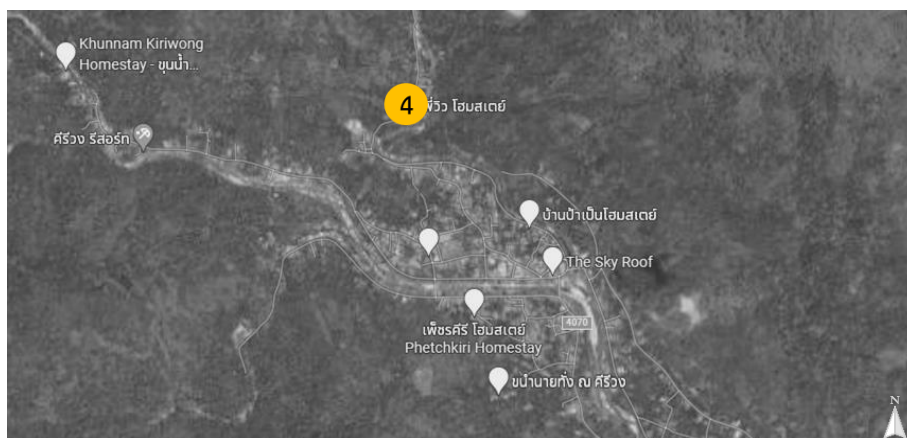
กิจการดังกล่าวได้รับผลตอบรับที่ดีจากชาวบ้านในชุมชนจึงมีการปรับเปลี่ยน ต่อเติมโครงสร้างบางส่วนเพื่อเพิ่มเป็นโฮมสเตย์ชั้นที่ชั้น 2 ของอาคารเดิม ประกอบไปด้วยห้องพักทั้งหมด 7 ห้องพร้อมห้องน้ำส่วนตัว ระเบียงซึ่งจะปรับเปลี่ยนเป็นลานกิจกรรมต่าง ๆ ตามวาระและเทศกาล ให้สำหรับแขก

ภาพ 5.17 ภายในห้องพักสกายรูฟ โฮมสเตย์

ที่มา : ผู้วิจัย

5.1.4 บ้านพีว โฮมสเตย์

ภาพ 5.18 แผนที่บ้านพีว โฮมสเตย์

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพ 5.19 บ้านพีว โฮมสเตย์

ที่มา : ผู้วิจัย

ชื่อเจ้าของบ้าน

คุณกันขลุ้ตา มัธยาท (พีว)

อายุ

47 ปี

บ้านเลขที่

172 หมู่ 10 ต.กำโลน อ.ลานสกา จ.นครศรีธรรมราช

อาชีพ

เกษตรกรทำสวนสมรม

ลักษณะอาคารเดิม

เป็นบ้านชั้นเดียวตึกริมคลอง

ลักษณะโครงสร้าง

เป็นโครงสร้างปูนทั้งหมด

ลักษณะการใช้งาน

ห้องนอนเจ้าของบ้าน 2 ห้อง ห้องน้ำส่วนตัว 1 ห้อง

พื้นที่ใช้สอย

126 ตารางเมตร

จำนวนห้องเที่ยวที่รับได้

6 คน

ราคาที่พัก

350 บาท/คน

กลุ่มนักท่องเที่ยวที่พัก

กลุ่มคณะดูงาน และกลุ่มชาวต่างชาติ

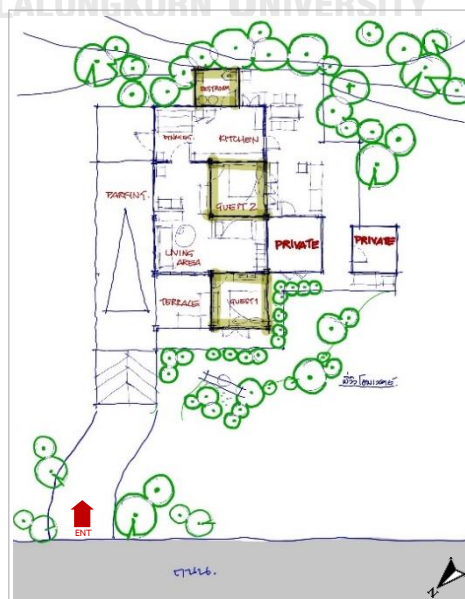
ภาพ 5.20 แผนผังบ้านพี่วิว โฮมสเตย์ (เดิม)

ที่มา : ผู้วิจัย

การปรับเปลี่ยนที่พักอาศัย

เนื่องจากเจ้าของบ้านได้เข้าร่วมกลุ่มโฮมสเตย์ในปี พ.ศ. 2549 ถือเป็นผู้บุกเบิกและเป็นรุ่นแรกๆ เริ่มทำโฮมสเตย์ เป็นผู้ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก และได้มีการสร้างบ้านเพื่ออยู่อาศัย ในปี พ.ศ.2552 เดิมจะใช้เป็นบ้านที่พักสำหรับตนเองและครอบครัวประกอบไปด้วย ระเบียง ห้องนั่งเล่น 2 ห้องนอน 1 ห้องน้ำ ห้องครัวและส่วนรับประทานอาหาร ต่อมาในปี พ.ศ.2557 หมู่บ้านคีรีวงเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว มีผู้สนใจเข้าพักกับกลุ่มโฮมสเตย์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาพ 5.21 แผนผังบ้านพี่วิว โฮมสเตย์ (ต่อเติม)

ที่มา : ผู้วิจัย

เป็นจำนวนมาก พี่วิว (เจ้าของบ้าน) จึงมีการต่อเติมพื้นที่และใช้บริเวณที่ต่อเติมดังกล่าวเป็นพื้นที่ส่วนตัว ประกอบไปด้วยห้องนอน และห้องน้ำ ซึ่งเป็นการต่อเติมในพื้นที่เดิมที่อยู่บริเวณด้านข้างของบ้านเพื่อเพิ่มความเป็นส่วนตัวให้กับตนเองและนักท่องเที่ยวที่มาพัก แต่ก็สามารถดูแลนักท่องเที่ยวได้อย่างใกล้ชิด จนทำให้ได้รับการรับรอง มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย จากกรมการท่องเที่ยวและกีฬาในปี พ.ศ. 2564-2567

ภาพ 5.24 ส่วนครัวและรับประทานอาหาร พี่วิวโฮมสเตย์
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพ 5.23 ส่วนพักผ่อน

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพ 5.22 ภายในบ้านพี่วิว โฮมสเตย์

ที่มา : ผู้วิจัย

5.1.5 บ้านป่าเป็น โฮมสเตย์

ภาพ 5.26 บ้านป่าเป็น โฮมสเตย์
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพ 5.25 แผนที่บ้านป่าเป็น โฮมสเตย์
ที่มา : ผู้วิจัย

ชื่อเจ้าของบ้าน คุณเบญจา ดั่งนิโรจน์

อายุ 63 ปี

บ้านเลขที่ 69 หมู่ 10 ต.กำโลน อ.ลานสกา จ.นครศรีธรรมราช

อาชีพ ขายขนมไทย และ เกษตรกรทำสวนสมรม

ลักษณะอาคารเดิม เป็นบ้านชั้นเดียว ท่ามกลางสวนผลไม้ มีระเบียงบริเวณ
ด้านหน้าสำหรับต้อนรับแขก นั่งเล่นพักผ่อน และ
รับประทานอาหาร

ลักษณะโครงสร้าง เป็นโครงสร้างปูนทั้งหมด

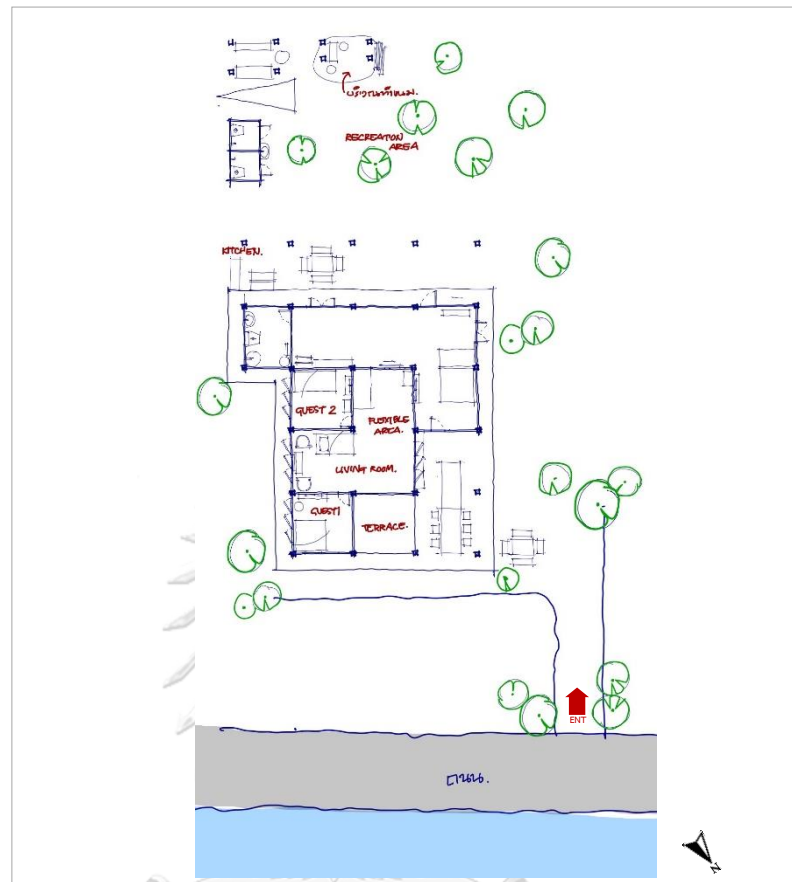
ลักษณะการใช้งาน ห้องนอนเจ้าของบ้าน 3 ห้อง ห้องครัว ห้องน้ำส่วนตัว

พื้นที่ใช้สอย 300 ตารางเมตร

นักท่องเที่ยวที่รับได้ 10 คน

ราคาที่พัก 400 บาท / คน

กลุ่มนักท่องเที่ยวที่พัก กลุ่มคณะดูงานและกลุ่มชาวต่างชาติ

ภาพ 5.27 แผนผังบ้านป่าเป็น โฮมสเตย์ (เดิม)

ที่มา : ผู้วิจัย

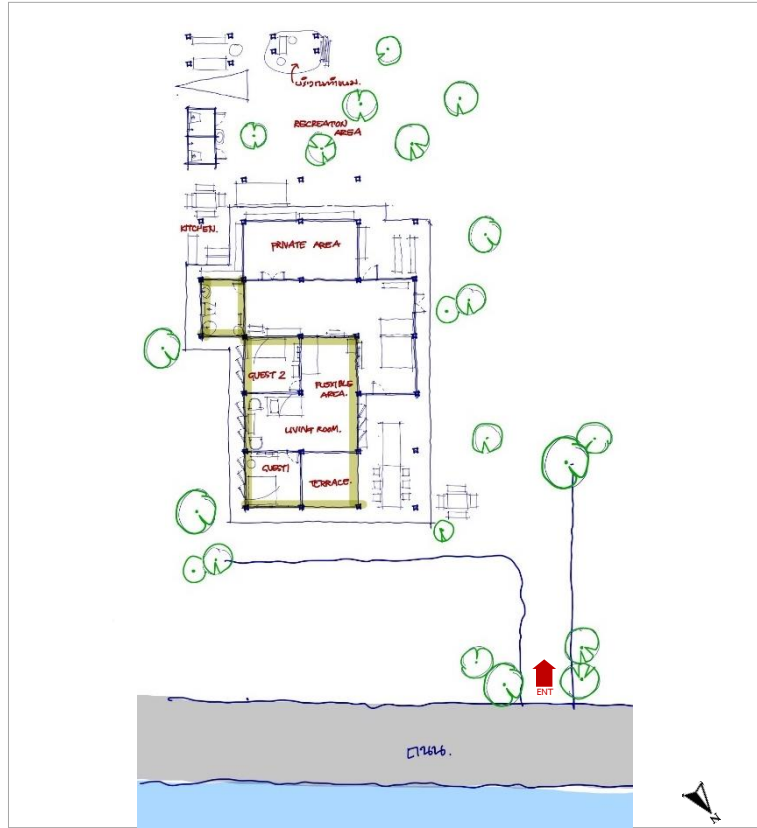
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การปรับเปลี่ยนที่พักอาศัย

เนื่องจากเจ้าของบ้านได้เข้าร่วมกลุ่มโฮมสเตย์ในปี พ.ศ. 2549 ถือเป็นผู้บุกเบิกและเป็นรุ่นแรกๆ ที่เริ่มทำโฮมสเตย์เช่นกัน หลังจากนั้นได้ใช้ที่ดินมรดกสร้างบ้านหลังนี้ขึ้น ประกอบไปด้วย ส่วนระเบียง ที่ถูกปรับเปลี่ยนเป็นพื้นที่รับประทานอาหารในบางครั้ง ห้องนั่งเล่น 2 ห้องนอน 1 ห้องน้ำ และบริเวณครัว ใช้ลานหลังบ้านเป็นที่ทำขนมไทย โดยใช้ไม้พินแบบดั้งเดิมในการทำขนมไทย

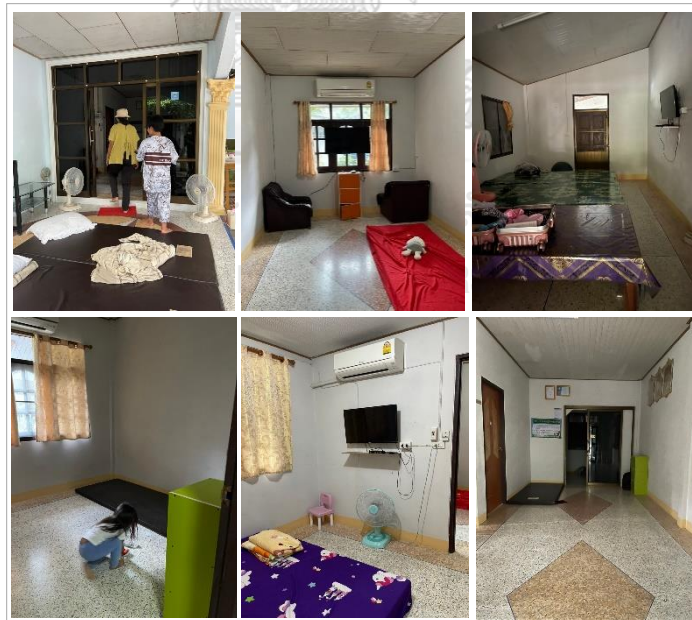
ต่อมาในปี พ.ศ. 2557 หมู่บ้านคีรีวงเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมีผู้สนใจเข้าพักกับกลุ่มโฮมสเตย์เป็นจำนวนมาก เจ้าของบ้านจึงมีการต่อเติมพื้นที่และใช้บริเวณที่ต่อเติมดังกล่าวเป็นพื้นที่ส่วนตัว ประกอบไปด้วยห้องนอน และห้องน้ำ ซึ่งเป็นการต่อเติมในพื้นที่เดิมที่อยู่บริเวณด้านหลังของบ้านเพื่อเพิ่มความเป็นส่วนตัวให้กับตนเองและนักท่องเที่ยวที่มาพักแต่ก็ยังสามารถดูแลแขกได้ทั่วถึง

ในปี พ.ศ.2558 มีการทาสีบ้านใหม่ซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนเพียงเล็กน้อยไม่ได้เป็นผลกับพื้นที่ใช้สอยภายในบ้าน

ภาพ 5.29 แผนผังบ้านป่าเป็น โฮมสเตย์ (ปรับปรุง)

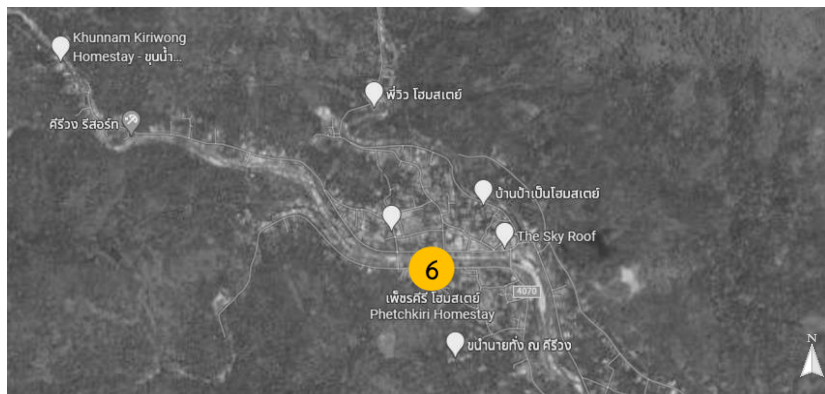
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพ 5.28 ภายในบ้านป่าเป็น โฮมสเตย์

ที่มา : ผู้วิจัย

5.1.6 เพชรคีรี โฮมสเตย์

ภาพ 5.31 แผนที่ เพชรคีรี โฮมสเตย์
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพ 5.30 เพชรคีรี โฮมสเตย์

ชื่อเจ้าของบ้าน	คุณเพ็ญ เพ็ชรวงศ์ (บ้านตาเจือ)
อายุ	40 ปี
บ้านเลขที่	128 หมู่ 8 ต.กำโลน อ.ลานสกา จ.นครศรีธรรมราช
อาชีพ	ธุรกิจส่วนตัว และ เกษตรกรทำสวนสมรม
ลักษณะโครงสร้าง	เป็นโครงสร้างปูนและไม้
ลักษณะการใช้งาน	ห้องนอนเจ้าของบ้าน 2 ห้อง /ห้องครัว/ห้องน้ำ
พื้นที่ใช้สอย	430 ตารางเมตร
นักท่องเที่ยวที่รับได้	12 คน
ราคาที่พัก	150 บาท / คืน
กลุ่มนักท่องเที่ยวที่พัก	กลุ่มครอบครัวและคณะดูงาน

ภาพ 5.32 แผนผังเพ็ชรศิริ โฮมสเตย์ ชั้น 1 (เดิม)

ที่มา : ผู้วิจัย

การปรับเปลี่ยนที่พักอาศัย

ในปี 2547 คุณพ่อเจือ เพ็ชรวงศ์ พ่อของ คุณเพ็ญ ซึ่งทำหน้าที่เจ้าของบ้าน ได้สร้างบ้านไม้ชั้นเดียวด้วยตนเองเพราะมีฝีมือด้านงานไม้เป็นทุนเดิม ต่อมาในปี พ.ศ.2554 ได้มีการเข้าร่วมกลุ่มโฮมสเตย์

ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2555-2556 นางเพ็ญ ที่เป็นลูกสาวจำเป็นต้องกลับมาดูแลพ่อแม่ ในฐานะลูก จึงได้มีการวางแผนปรับเปลี่ยน ต่อเติมพื้นที่บางส่วนของบ้าน เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว โดยการเพิ่มโครงสร้างเพื่อต่อเติมชั้น 2 ซึ่งเป็นอาคารไม้ และผู้สร้างก็คือ พ่อเจือ ผู้ที่มีความชำนาญ เช่นเดิม โดยมีการเพิ่มห้องพักบริเวณชั้น 2 จำนวน 6 ห้อง และสร้างห้องน้ำบริเวณชั้น 1 รองรับทั้งหมด 5 ห้อง เพื่อเพิ่มความสะอาดสบายและเพียงพอต่อนักท่องเที่ยวที่มาพักโฮมสเตย์

โดยการต่อเติมดังกล่าวใช้เวลาค่อนข้างนานเพราะ พ่อเจือ เป็นเพียงช่างคนเดียวที่ เป็นผู้ต่อเติมบ้านและมีความละเอียดสูง งานที่ออกมาจึงสะท้อนความใส่ใจของคุณพ่อเจือ มีการใช้ไม้เก่าบ้างในบางส่วน เพื่อลดงบประมาณในการก่อสร้าง ทำให้คุณเพ็ญผู้เป็นลูกสาวภูมิใจและหวงแหน

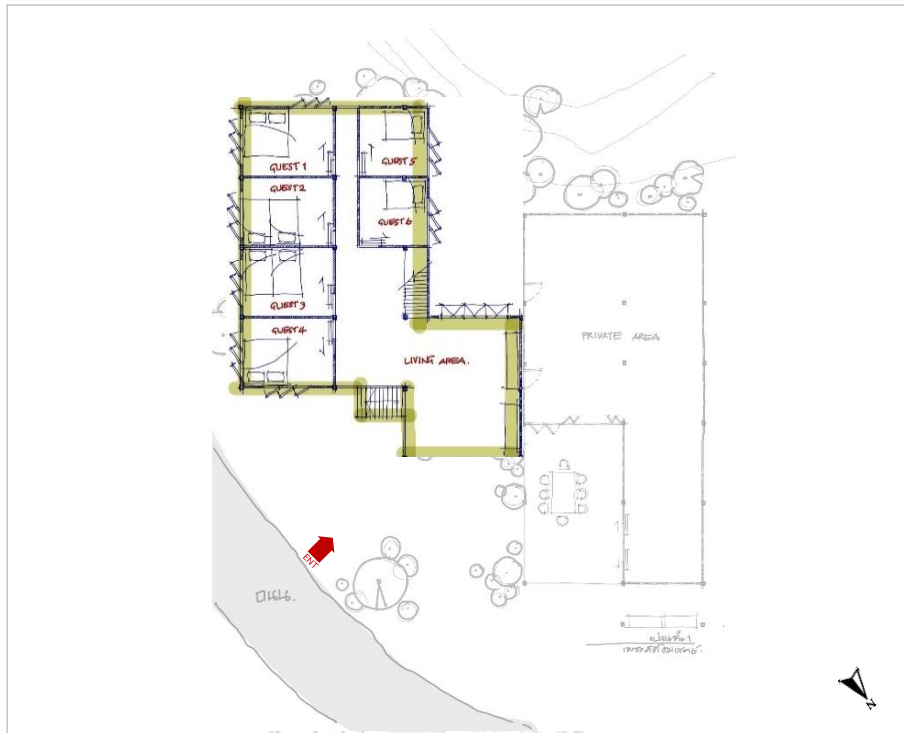
ภาพ 5.35 ภายในเพ็ชรคีรี โฮมสเตย์ ชั้น 1
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพ 5.33 เพ็ชรคีรี โฮมสเตย์ ชั้น 1 (ต่อเติม)
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพ 5.34 แผนผังเพ็ชรคีรี โฮมสเตย์ ชั้น 1 (ต่อเติม)
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพ 5.37 แผนผังเพ็ชรศิริ โฮมสเตย์ ชั้น 2 (ต่อเติม)

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพ 5.38 โฮมสเตย์ ชั้น 2 (ต่อเติม)

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพ 5.36 ห้องพักชั้น 2 เพ็ชรศิริโฮมสเตย์

ที่มา : ผู้วิจัย

5.1.7 ฆ่านายท้ง โฮมสเตย์

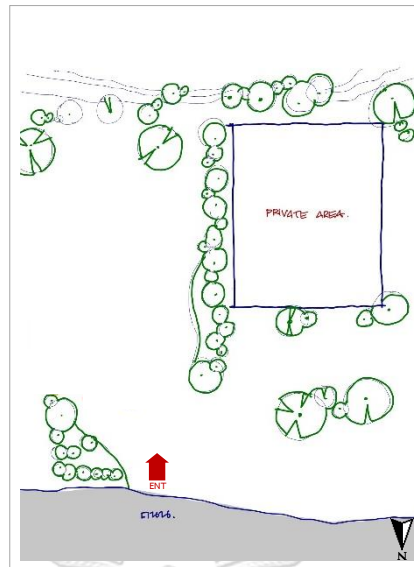

ภาพ 5.40 แผนที่ ฆ่านายท้ง โฮมสเตย์
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพ 5.39 ฆ่านายท้ง โฮมสเตย์
ที่มา : ผู้วิจัย

ชื่อเจ้าของบ้าน	คุณท้ง
อายุ	36 ปี
บ้านเลขที่	95/5 หมู่ 5 ต.กำโลน อ.ลานสกา จ.นครศรีธรรมราช
อาชีพ	ธุรกิจส่วนตัว และ เกษตรกรทำสวนสมรม
ลักษณะอาคารเดิม	เป็นบ้านชั้นเดียว ท่ามกลางสวนผลไม้ และไม้ดอกไม้ประดับ มีระเบียงบริเวณด้านหน้าสำหรับต้อนรับแขก นั่งเล่นพักผ่อน
ลักษณะโครงสร้าง	เป็นโครงสร้างปูนทั้งหมด
ลักษณะการใช้งาน	ห้องนอนเจ้าของบ้าน 2 ห้อง ห้องครัว ห้องน้ำส่วนตัว 1 ห้อง
พื้นที่ใช้สอย	244 ตารางเมตร
นักท่องเที่ยวที่รับได้	9 คน
ราคาที่พัก	600-900 บาท / ห้อง
กลุ่มนักท่องเที่ยวที่พัก	กลุ่มครอบครัวและกลุ่มวัยหนุ่มสาว

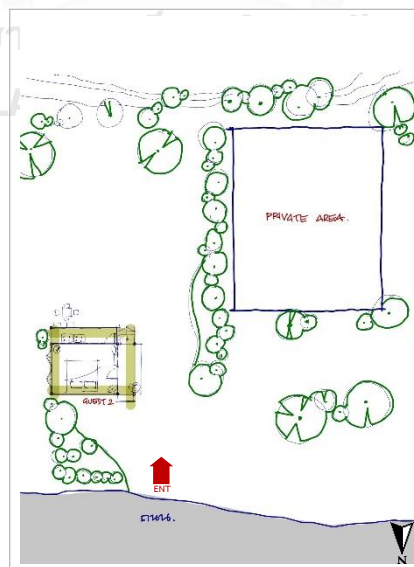
ภาพ 5.41 แผนผังขนำนายทัง โทมสเตย์ (เดิม)

ที่มา : ผู้วิจัย

การปรับเปลี่ยนที่พักอาศัย

ในปี 2549 ครอบครัวนายทังได้สร้างบ้านเพื่ออยู่อาศัย เป็นบ้านปูนชั้นเดียวประกอบไปด้วย ระเบียง ห้องนั่งเล่น 2 ห้องนอน ห้องน้ำ และส่วนครัวและรับประทานอาหาร

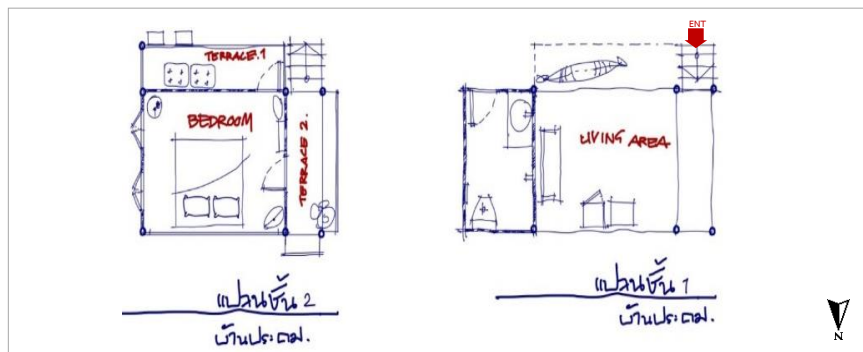
ต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2557 นายทังกลับมาทำงานที่บ้านเป็นการถาวร เป็นช่วงเวลาที่เหมาะที่หมู่บ้านคีรีวงเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานรัฐ องค์กรต่าง ๆ หรือกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติ นายทังจึงได้เริ่มสร้างบ้านไม้หลังเล็กกะทัดรัดชื่อว่าบ้านประถม

ภาพ 5.42 แผนผังขนำนายทัง โทมสเตย์ (บ้านประถม)

ที่มา : ผู้วิจัย

เป็นบ้านไม้ได้ถุนสูง บริเวณด้านล่างเป็นที่นั่งเล่นและห้องน้ำ เพื่อบอกเล่าถึงเรื่องราวในอดีตในช่วงวัย
 ประถมผ่านของสะสมในช่วงวัยนั้นให้กับนักท่องเที่ยวได้มาเยี่ยมชม โดยใช้งบประมาณเป็นเงินเก็บส่วนตัว
 ที่ได้จากงานประจำก่อนลาออก

ภาพ 5.43 แผนผังขนานายทั้ง โฮมสเตย์ (บ้านประถม)

ที่มา : ผู้วิจัย

พ.ศ. 2558 ขน้านายทั้งเริ่มเป็นที่ยอมรับและสนใจแก่ผู้มาเยือนทำให้นายทั้งเริ่มสร้างบ้านไม้หลัง
 ที่ 2 ชื่อบ้านมัธยม บอกเล่าเรื่องราวผ่านของสะสมตามช่วงวัยนั้น ๆ เช่นกัน เป็นบ้านไม้ได้ถุนโล่ง โดย
 ด้านบนประกอบไปด้วยระเบียง ห้องนอน ห้องน้ำ ได้ถุนบ้านเป็นที่รับประทานอาหาร หรือเป็นที่พักผ่อน

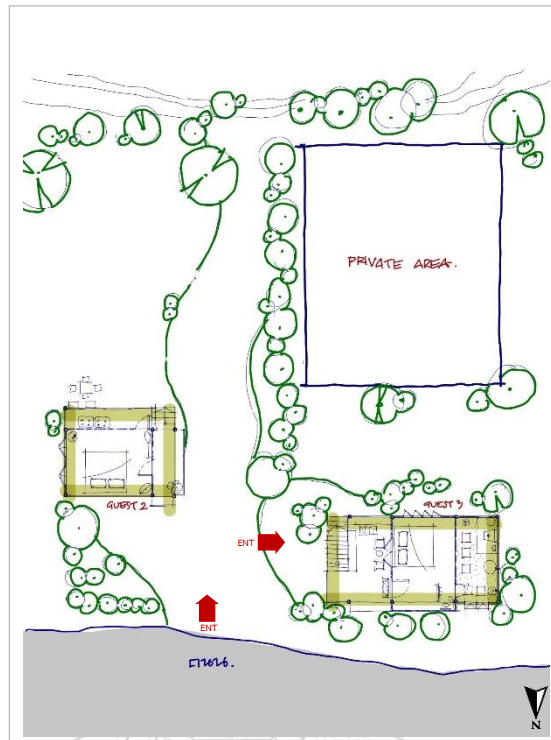
ภาพ 5.44 ขน้านายทั้ง โฮมสเตย์ (บ้านประถม) ชั้น 1

ที่มา : ผู้วิจัย

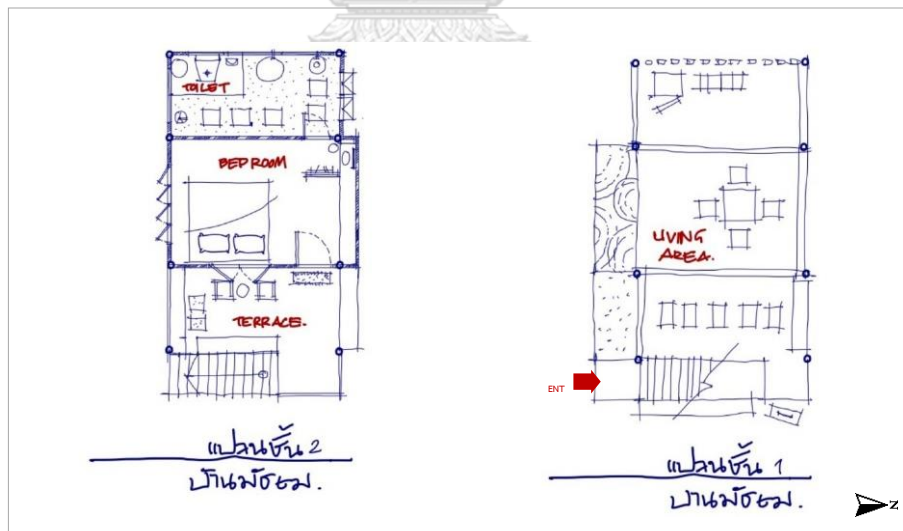
ภาพ 5.45 ขน้านายทั้ง โฮมสเตย์ (บ้านประถม) ชั้น 2

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพ 5.46 แผนผังขนานยั้ง โฮมสเตย์ (บ้านมัธยม)

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพ 5.47 แผนผังขนานยั้ง โฮมสเตย์ (บ้านมัธยม)

ที่มา : ผู้วิจัย

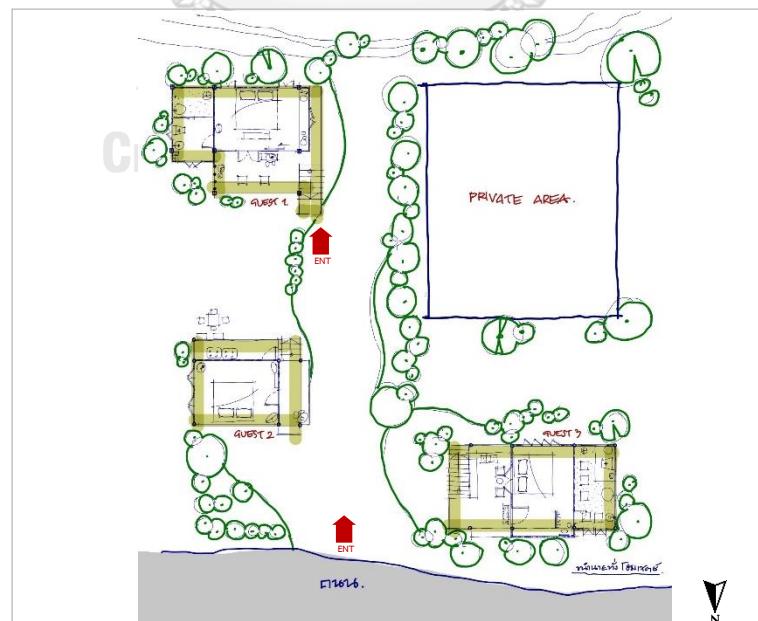
ในปี 2559 ได้รับการตอบรับที่ดีจากนักท่องเที่ยว นายทั่งจึงเพิ่มจำนวนบ้านไม้ได้ถุนสูงซื้อบ้าน
 ปวช. บอกเล่าเรื่องราววิถีชุมชนพร้อมของสะสมเช่นเดิม โดยชั้นบนประกอบไปด้วยระเบียง ห้องนอน ห้องน้ำ

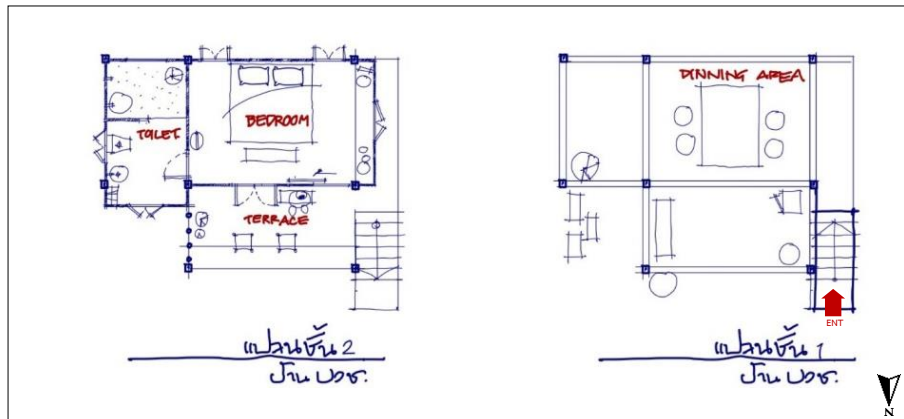
ภาพ 5.49 ชานานายทั่ง โฮมสเตย์ ชั้น 1(บ้านมัธยม)
 ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพ 5.48 ชานานายทั่ง โฮมสเตย์ ชั้น2 (บ้านมัธยม)
 ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพ 5.50 แผนผังชานานายทั่ง โฮมสเตย์ (บ้าน ปวช.)
 ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพ 5.51 แผนผังขนานายทั้ง โฮมสเตย์ (บ้าน ปวง.)

ที่มา : ผู้วิจัย

ปี พ.ศ. 2562 -2563 นายทั้งได้ใช้พื้นที่บริเวณบ้านอย่างคุ้มค่าสร้างบ้าน ปวง. เพื่อเป็นพื้นที่ส่วนกลางสำหรับนักท่องเที่ยวทุกคนที่อยากใช้พื้นที่การแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับนักท่องเที่ยวคนอื่น ๆ และสามารถปรับเปลี่ยนพื้นที่ดังกล่าวเป็นส่วนรับประทานอาหารของนักท่องเที่ยวได้ และได้ปรับปรุงทัศนียภาพโดยรอบโดยการไ้ไม้ดอก ไม้ประดับ และไม้พื้นถิ่นที่ทำให้บ้านดูมีเอกลักษณ์และมีชีวิตชีวา

ภาพ 5.53 ขนานายทั้ง โฮมสเตย์ ภายใน (บ้าน ปวง.)

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพ 5.52 ขนานายทั้ง โฮมสเตย์ ภายนอก (บ้าน ปวง.)

ที่มา : ผู้วิจัย

ขนาดของพื้นที่ที่จัดสรรสำหรับนักท่องเที่ยวเป็นการแสดงข้อมูลนักท่องเที่ยวที่สามารถรับได้สูงสุดในแต่ละหลังของบ้านพักอาศัย ขนาดพื้นที่ใช้สอยทั้งหมดภายในบ้านพักและขนาดพื้นที่ที่เจ้าบ้านได้จัดสรรให้นักท่องเที่ยวภายในบ้าน ทั้งต่อพื้นที่ใช้สอยทั้งหมดภายในบ้านและต่อนักท่องเที่ยว 1 คน รายละเอียดดังตาราง 5.1

ตาราง 5.1 ลักษณะทางกายภาพของโฮมสเตย์บ้านศรีวัง

ที่ตั้ง (หมู่)	โฮมสเตย์	รูปแบบบ้าน		พื้นที่ใช้สอย ภายในบ้าน (ตร.ม.)	นักท่องเที่ยว ที่รับได้ (คน)	พื้นที่รองรับนักท่องเที่ยว	
		1 ชั้น	2 ชั้น			ต่อพื้นที่ใช้สอย (ตร. ม.)	ต่อผู้เข้า พัก(ตร.ม.)
9	อาศรมอิสรา	•		240	10	115 (47.9%)	11.5
9	ขุนน้ำศรีวัง	•		126	8	126 (100%)	15.8
10	สกายรูฟ		•	437	14	437 (100%)	31.2
10	พีวี	•		126	6	32 (25.4%)	5.3
10	ป่าเป็น	•		300	10	64 (21.3%)	6.4
8	เพชรคีรี		•	430	12	269 (62.6%)	22.4
5	ขนานายทั้ง		•	244	9	244 (100%)	27.1

ที่มา : รวบรวมและสรุปข้อมูลโดยผู้วิจัย (2564)

จากตาราง 5.1 ลักษณะทางกายภาพของบ้านพักโฮมสเตย์บ้านศรีวังนั้น เป็นรูปแบบทั่วไปไม่ได้มีเอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรมที่ชัดเจน แต่รูปแบบหลังคาจะมีชายคายื่นมามากกว่าปกติเพราะด้วยภูมิอากาศที่มีฝนตกตลอดทั้งปี และมีลักษณะเป็นบ้าน 1 ชั้น จำนวน 4 หลัง และบ้าน 2 ชั้น จำนวน 3 หลัง โดยโฮมสเตย์ที่ได้ศึกษานั้นมีขนาดพื้นที่ใช้สอยมากที่สุดอยู่ที่ 437 ตร.ม. โดยมีการจัดสรรขนาดพื้นที่ให้นักท่องเที่ยวมากที่สุดที่ร้อยละ 100 ต่อพื้นที่ ซึ่งมีการใช้งานในลักษณะการอาศัยร่วมกันภายในบริเวณเดียวกันและใช้พื้นที่แยกกันชัดเจน และมีพื้นที่ต่อนักท่องเที่ยว 1 คน เท่ากับ 31.2 ตร.ม. และโฮมสเตย์ที่ได้ศึกษานั้นมีขนาดพื้นที่ใช้สอยน้อยที่สุดอยู่ที่ 126 ตร.ม. โดยมีการจัดสรรขนาดพื้นที่ให้นักท่องเที่ยวร้อยละ 25 ต่อพื้นที่ ซึ่งมีการใช้งานในลักษณะการอาศัยร่วมกันภายในบ้านหลังเดียวกันและใช้พื้นที่ภายในร่วมกันบางส่วน มีพื้นที่ต่อนักท่องเที่ยว 1 คน เท่ากับ 5.3 ตร.ม.

จากการสำรวจแสดงให้เห็นว่าพื้นที่ภายในบ้านพักมากหรือน้อย รูปแบบในการปรับเปลี่ยนบ้านพักอาศัยไม่ว่าจะเป็นการต่อเติม หรือปรับปรุงนั้น ไม่ได้มีผลสำหรับการนำที่พักอาศัยเป็นโฮมสเตย์ เจ้าของบ้านเพียงแต่ต้องจัดพื้นที่ภายในให้เป็นสัดส่วนแสดงถึงพื้นที่สำหรับสมาชิกในบ้าน และพื้นที่สำหรับนักท่องเที่ยวให้มีความชัดเจน แต่สิ่งที่มีความสำคัญคือ จิตใจและไม่ตรีในการให้บริการของเจ้าของบ้านจะเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เป็นจุดแข็งสำหรับการบริการที่ที่พักอาศัยแบบโฮมสเตย์สำหรับนักท่องเที่ยว

จากการสำรวจสามารถสรุปที่พักอาศัยที่เป็นโฮมสเตย์บ้านคีรีวงได้เป็น 2 รูปแบบ ตามลักษณะการใช้พื้นที่ภายในบ้านระหว่างเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว ดังนี้

1. **ลักษณะการอาศัยร่วมกันภายในบ้านหลังเดียวกันและใช้พื้นที่ภายในร่วมกันบางส่วน 4 หลังได้แก่** อาศรมอิสราโฮมสเตย์ พีวีโฮมสเตย์ และป่าเป็นโฮมสเตย์ โดยใช้พื้นที่ส่วนกลางร่วมกัน คือ ส่วนครัว ส่วนรับประทานอาหาร และส่วนพักผ่อน

โดยรูปแบบนี้สามารถใช้ที่พักอาศัยเดิมมาปรับเปลี่ยนพื้นที่ภายใน จัดสรรพื้นที่ว่างภายในบ้านให้เป็นสัดส่วน ว่าพื้นที่ใดสำหรับสมาชิกในบ้าน พื้นที่ใดสำหรับนักท่องเที่ยว ให้ตอบรับกับการใช้งานที่เพิ่มขึ้นสำหรับการทำโฮมสเตย์

2. **ลักษณะการอาศัยร่วมกันภายในบริเวณเดียวกันและใช้พื้นที่แยกกันชัดเจน 3 หลัง**

ได้แก่ ขุนน้ำคีรีวงโฮมสเตย์ สกายรูฟโฮมสเตย์ เพ็ชรคีรีโฮมสเตย์ และขุนน้ำยั้งโฮมสเตย์ มีการแยกพื้นที่การใช้งานที่ชัดเจน คือพื้นที่ส่วนตัว เช่น ห้องนอน ห้องน้ำ และใช้พื้นที่ร่วมกันคือพื้นที่ส่วนกลาง เช่น ส่วนรับประทานอาหาร และส่วนพักผ่อน ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังตาราง 7.1

โดยรูปแบบนี้จำเป็นต้องคำนึงถึงพื้นที่การใช้งานทั้งหมดของบ้านและโครงสร้างเดิมภายในบ้านเพราะการต่อเติมบางส่วนอาจส่งผลกระทบต่อที่พักอาศัยเดิมได้ อีกทั้งยังต้องคำนึงถึงงบประมาณการลงทุนเพื่อไม่ให้กระทบกับการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน

5.1.8 รูปแบบกลุ่มนักท่องเที่ยว

จากการสัมภาษณ์เจ้าของโฮมสเตย์พบว่ามีรูปแบบกลุ่มนักท่องเที่ยว ทั้งหมด 4 กลุ่ม ประกอบไปด้วย

1. **กลุ่มนักท่องเที่ยวครอบครัว** ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จะมาพักกับสมาชิกในครอบครัว ประมาณ 3-5 คน รวมกันตั้งแต่วัยวันเด็ก ผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุ มีจุดประสงค์เพื่อมาพักผ่อนเป็นหลัก และต้องการมาทำกิจกรรมของกลุ่มอาชีพ วิสาหกิจชุมชน เลือกโฮมสเตย์ที่สามารถรองรับกับจำนวนสมาชิกทั้งหมดได้ในหลังเดียวกัน และมีพื้นที่ส่วนตัวชัดเจน ใช้เวลาในการเข้าพัก 1-2 วัน
2. **กลุ่มคณะดูงาน** นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จะเดินทางมาเป็นคณะ ประมาณ 5-10 คน ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มองค์กรที่ต้องการเข้ามาศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตและกลุ่มอาชีพ วิสาหกิจชุมชน เช่น กลุ่มนักเรียนและนักศึกษา และกลุ่มชาวบ้านจากพื้นที่อื่น ๆ ที่มีความสนใจจะนำองค์ความรู้ไปพัฒนาชุมชนของตนเอง เน้นเลือกที่พักโฮมสเตย์ที่มีความเรียบง่าย เข้าถึงวิถีชีวิต และราคาประหยัด
3. **กลุ่มชาวต่างชาติ** นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จะเดินทางมา 1-2 คน ส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวแบ็คแพ็คเกอร์ (Backpacker) ที่ต้องการเข้ามาศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตชาวบ้าน และผจญภัยธรรมชาติเขาหลวง เน้นเลือกโฮมสเตย์ที่มีความเรียบง่าย เข้าถึงวิถีชีวิต ราคาประหยัด เพราะใช้เวลาในการเข้าพัก 5-7 วัน และต้องการอาศัยอยู่ร่วมกันภายในบ้านหลังเดียวกันกับชาวบ้านเพื่อแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ซึ่งกันและกัน
4. **กลุ่มนักท่องเที่ยววัยหนุ่มสาว** นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จะเดินทางมา 1-2 คน ส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางเพื่อมาพักผ่อน ต้องการความสะดวกสบายและพื้นที่ส่วนตัวอย่างชัดเจน ให้ความสำคัญกับการเลือกที่พักที่สวยงาม มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ใช้เวลาในการเข้าพัก 1-2 วัน

บทที่ 6

ผลการสัมภาษณ์

ผลการวิจัยครั้งนี้เกิดจากคำถามหลักในงานวิจัยว่า องค์ประกอบใดบ้างที่ทำให้ชุมชนศิรีวงเป็นชุมชนเข้มแข็งที่ยั่งยืน นำมาซึ่งการสัมภาษณ์ที่ตอบวัตถุประสงค์ 2 ประเด็น คือ เพื่อศึกษาแนวคิดด้านการจัดการด้านแหล่งพักอาศัยกับชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนศิรีวง และศึกษากระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชน จนส่งผลให้ชุมชนศิรีวงเป็นชุมชนเข้มแข็งที่ยั่งยืน นำมาซึ่งผลการวิจัยดังนี้

6.1 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

6.1.1 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์องค์กรรัฐ

6.1.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน

6.1.3 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

6.1.4 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ทำโฮมสเตย์

6.2 แนวความคิดในการจัดตั้งและการบริหารจัดการแหล่งพักอาศัยให้เป็นโฮมสเตย์บ้านศิรีวง

6.3 ปัจจัยภายในที่มีผลต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

6.3.1 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

6.3.2 ปัจจัยด้านสังคม

6.4 ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

6.4.1 การสนับสนุนจากองค์กรรัฐ

6.4.2 การสนับสนุนจากองค์กรเอกชน

6.4.3 การสนับสนุนจากนักท่องเที่ยวและแขกผู้มาเยือน

6.5 ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนศิรีวงกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

6.5.1 ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชน

6.5.2 ประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับชุมชน

ผู้วิจัยลงพื้นที่สัมภาษณ์ผู้นำองค์กรรัฐ กลุ่มผู้นำชุมชน และผู้นำกลุ่มที่ดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับโฮมสเตย์ หมู่บ้านศิรีวง พบว่ามีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารภายใต้ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านศิรีวง โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของสมาชิกภายในกลุ่มเป็นอันดับแรก ซึ่งคณะกรรมการแต่ละตำแหน่งจะมีบทบาทหน้าที่ชัดเจน คือ การออกระเบียบ ข้อบังคับ กฎเกณฑ์เกี่ยวกับการบริหารจัดการกลุ่ม การปฏิบัติงานของกลุ่มกิจกรรมเกี่ยวกับโฮมสเตย์ ซึ่งมีความเชื่อมโยงและเกี่ยวข้องกันทับซ้อนหลายฝ่าย เช่น ผู้นำองค์กรรัฐ ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ชาวบ้านที่เข้าร่วมกลุ่มโฮมสเตย์ โดยฝ่ายต่าง ๆ มีความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกัน นำมาซึ่งการ

สัมภาษณ์เพื่อตอบวัตถุประสงค์ที่ศึกษาแนวคิดด้านการจัดการด้านแหล่งพักอาศัยกับชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนคีรีวงดังนี้

6.1 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

6.1.1 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์องค์กรรัฐ

จากการสัมภาษณ์ นายไพโรจน์ รัตนธนะ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลกำโลน ซึ่งได้กำเนิดและเติบโตที่หมู่บ้านคีรีวง เป็นผู้นำท้องถิ่น ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า มีนโยบาย แผนงาน ยุทธศาสตร์ โครงการในการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน ²⁶ดังนี้

- 1) การสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชน เป็นผู้ประสานงานระหว่างชาวบ้านกับหน่วยราชการ รับเรื่องราวร้องทุกข์จากชาวบ้านแก้ไขเบื้องต้น และเสนอต่อ อบต. สร้างอาชีพและพัฒนาจิตสำนึกของชาวบ้านให้เกิดความหวงแหนสิ่งที่เป็นของส่วนรวม ส่งเสริมปัจจัยด้านงบประมาณ และด้านอื่น ๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน สร้างกระบวนการเรียนรู้และการบริหารจัดการให้ข้อมูลพร้อมแก้ปัญหาแก่ชุมชนไม่ว่าจะเป็นเรื่องสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม
- 2) มีแนวทาง ยุทธศาสตร์ โครงการในการพัฒนาให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน คือ พัฒนาทุกด้านในทุกหมู่บ้านโดยเท่าเทียมกัน การเข้าถึงโครงสร้างขั้นพื้นฐานที่ชาวคีรีวงพึงได้ รวมถึงให้เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานร่วมประชุม ลงพื้นที่กับชาวชุมชนเพื่อทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและความต้องการที่แท้จริงเป็นที่มาของการกำหนดแผนงานและการสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมและกลุ่มอาชีพ มุ่งเน้นให้ความรู้แก่ชาวบ้านในชุมชนเพื่อให้เข้าใจในบริบทจริง แก้ปัญหาได้ และเข้าใจผลกระทบในด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น ส่งเสริมให้ชาวบ้านมีจิตสาธารณะ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน เป็นผลให้สังคมเกิดการพึ่งพาตนเอง

ภาพ 6.1 การสัมภาษณ์หน่วยงานของรัฐ

ที่มา : ผู้วิจัย

²⁶ สัมภาษณ์ ไพโรจน์ รัตนธนะ, นายกองค้การบริหารส่วนตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช , 7 มกราคม 2564.

6.1.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน

ปลัดสถิน สุขลจิต (หลักถิ่น) อดีตปลัดอำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช นับเป็นบุคคลเก่าแก่ที่สร้างคุณประโยชน์ให้กับชุมชนถือเป็นปราชญ์ชาวบ้านซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้าน และเป็นแกนนำชุมชน ได้เล่าและสรุปพัฒนาการของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนคีรีวงดังนี้

ภาพ 6.2 การสัมภาษณ์อดีตผู้นำชุมชน

ที่มา : ผู้วิจัย

สภาพการท่องเที่ยวในชุมชนคีรีวงก่อน พ.ศ. 2539²⁷

การท่องเที่ยวได้เกิดขึ้นในบ้านคีรีวงกว่า 30 ปีแล้ว หลังจากมีการสร้างทางสัญจรเข้าสู่หมู่บ้าน หลังจากนั้น 50-60 ปีก่อนมีนักวิชาการและนักท่องเที่ยว ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติได้เข้าศึกษาพันธุ์พืชและสัตว์ป่าในบริเวณเทือกเขาหลวง และมาว่าจ้างให้ชาวคีรีวงเป็นลูกหาบ กล่าวได้คือว่าหมู่บ้านคีรีวงรู้จักและคุ้นเคยกับการเป็นเจ้าบ้านและรับแขกมานานแล้ว

ในปี พ.ศ.2531 หมู่บ้านคีรีวงประสบกับมหาอุทกภัย ซึ่งเป็นภัยธรรมชาติครั้งร้ายแรงที่สุดเท่าที่ชาวคีรีวงเคยพบเจอมา เป็นสาเหตุให้ชาวคีรีวงได้ให้ความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติกับแบบพึ่งพาอาศัย โดยชาวคีรีวงได้ร่วมกันสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ตลอดจนฟื้นฟูสภาพป่าที่เสื่อมโทรมให้กลับฟื้นขึ้นมาและแสวงหาอาชีพที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น

ชุมชนได้ร่วมกับโครงการพัฒนาอาชีพเสริมเพื่อการอนุรักษ์ (พออ.) ซึ่งเป็นโครงการขององค์กรพัฒนาเอกชน ภายใต้การดูแลของมูลนิธิโกลด์คิมทอง ที่เข้ามาทำงานพัฒนาอยู่ในชุมชนคีรีวงในช่วง พ.ศ. 2530 ได้ร่วมกับชุมชนจัดเวทีพูดคุยเพื่อแสวงหาการจัดการท่องเที่ยวให้เป็นระบบขึ้น โดยได้เชิญโครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิต และ

²⁷ สัมภาษณ์ สถิน สุขลจิต, อดีตปลัดอำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช , 7 มกราคม 2564.

ธรรมชาติ มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม (มอส.) ซึ่งมีประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มาให้ความรู้ด้านการจัดการการท่องเที่ยว

การก่อตั้งชมรมการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์บ้านคีรีวง (พ.ศ.2539-2541)

การจัดการการท่องเที่ยวของชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในระยะแรกมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อกระตุ้นจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และอนุรักษ์ซึ่งวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน
2. เพื่อให้ชาวบ้านคีรีวงได้มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่น
3. เพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ประเพณี และสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เคารพวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของคนในชุมชน แก่บุคคลที่มาท่องเที่ยว
4. เพื่อก่อให้เกิดการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวสู่ครัวเรือนในชุมชน

การรวมศูนย์อำนาจการจัดการการท่องเที่ยว (พ.ศ.2541-2548)

ชมรมการท่องเที่ยวของอนุรักษ์บ้านคีรีวงมีการรับมือและจัดการดำเนินการตามโปรแกรมโดยมีนักท่องเที่ยวที่ประสงค์มาพักผ่อน หรือมาจัดประชุมเป็นหลัก นอกจากนี้ในช่วงเทศกาล ผู้นำชุมชนต้องร่วมมือกันบริหารจัดการกับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยว มีการระดมสรรพกำลังจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้านทั้ง 4 หมู่บ้าน ไม่ว่าจะฝ่ายบริหาร ชาวบ้าน และกลุ่มเยาวชน

พ.ศ.2445 กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม ได้เลือกชุมชนคีรีวงเป็น 1 ใน 20 หมู่บ้าน ใน 19 จังหวัดทั่วประเทศ ภายใต้โครงการหมู่บ้านอุตสาหกรรมชนบทเพื่อการท่องเที่ยว โครงการนี้ได้รับเงินกู้จากรัฐบาลเพื่อความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งประเทศญี่ปุ่น (JBIC) ภายใต้โปรแกรมพัฒนาภูมิภาค โดยให้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเป็นหน่วยประสานงานโครงการ ชุมชนคีรีวงได้รับงบประมาณมาสร้างอาคารศูนย์กลางชุมชน เพื่อใช้เป็นที่แสดงและจำหน่ายสินค้า และบริการข้อมูลเกี่ยวกับหมู่บ้านและแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง นอกจากนี้กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมการบริหารศูนย์ฯ ทั้งด้านทักษะการผลิตและการบริหารจัดการ

การปรับปรุงโครงสร้างและพัฒนาผลิตภัณฑ์ (พ.ศ.2545-2548)

พ.ศ.2545-2548 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชร่วมกับโครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติได้เข้ามาทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการร่วมกับชุมชนคีรีวง โดยการทำงานร่วมกับชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวง ทำให้การจัดการท่องเที่ยวมีการปรับเปลี่ยนไปหลายแง่มุม ดังนี้

- 1) การปรับโครงสร้างการบริหารจัดการ ในปี พ.ศ.2546 ได้มีการปรับโครงสร้างบริหารชมรมฯ ใหม่ โดยดึงเอาทุกภาคส่วนในชุมชนมาร่วมเป็นคณะกรรมการและคณะกรรมการบริหารจะเป็นกำนันและผู้ใหญ่บ้าน
- 2) การทบทวนและจัดทำมาตรฐานบ้านพักและเพื่อนร่วมทาง มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชกับโครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติได้เข้าไปสนับสนุนการฝึกอบรมในประเด็นต่าง ๆ เช่น แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน การทำเส้นทางขึ้นเขาหลวงฉบับชุมชน การหาเมนูเด็ด และการปฐมพยาบาลเบื้องต้น เป็นต้น
- 3) การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนคีรีวงได้ประสานกับหน่วยต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อสร้างเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ของแต่ละชุมชนใน 2 แบบ คือ เครือข่ายรอบเขาหลวงและ

เครือข่ายระดับภาค โดยหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ได้เปิดโอกาสให้แกนนำชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้มีโอกาสมาประชุมร่วมกัน ทั้งการประชุมสัมมนาในโรงแรมและการมาศึกษาดูงานในพื้นที่

4) การสร้าง “การจัดการร่วม” ในชุมชน หลังจากที่มีโครงการการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ (REST) และมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช เข้าไปช่วยพัฒนาศักยภาพของชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวง โดยเฉพาะเพื่อปรับปรุงและพัฒนามาตรฐานการบริการของกลุ่มบ้านพักโฮมสเตย์และกลุ่มเพื่อนร่วมทาง ต่อมา REST และมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ได้เข้ามาทำงานกับกลุ่มย่อย ๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มนักเรียน ครู เจ้าหน้าที่อนามัย และกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เพื่อสร้างกระบวนการจัดการร่วม โดยเน้นการจัดการของเสีย(ขยะ) การทำผลิตภัณฑ์สีเขียว และการจัดทำแผนแม่บทเป็นแนวทางในการสร้างกระบวนการจัดการระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ภายในชุมชนโดยเฉพาะประเด็นการท่องเที่ยวไทยชุมชนและการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

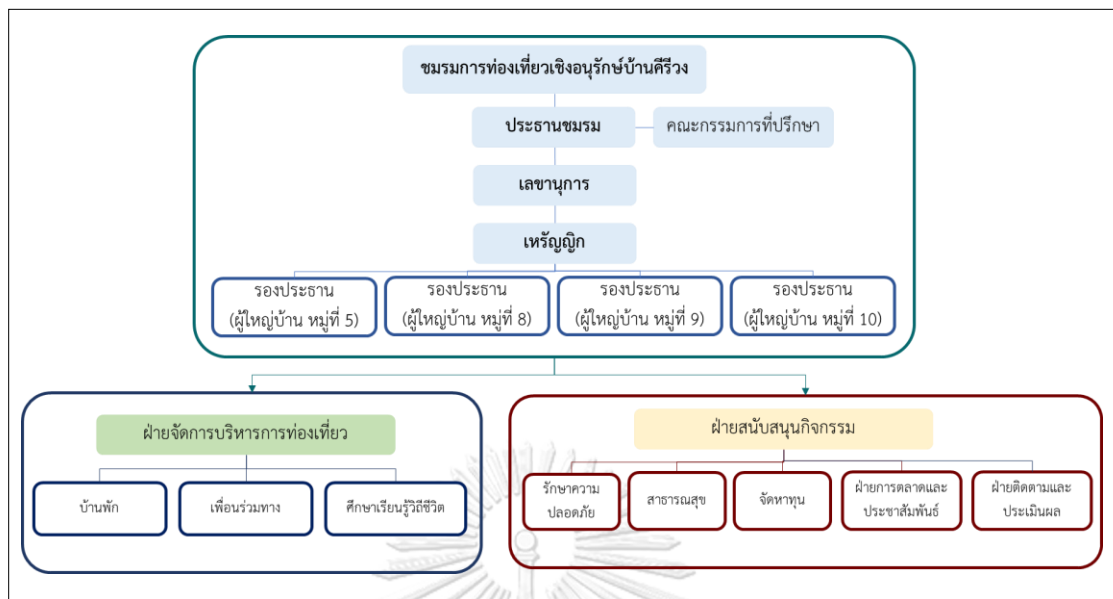
ปัจจุบันประชากรในชุมชนคีรีวงขยายใหญ่ขึ้น และแบ่งออกเป็นหมู่บ้านตามเขตการปกครอง 4 หมู่บ้าน หมู่บ้านทั้งสี่หมู่บ้านมีความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนกันอย่างหลากหลาย กล่าวคือ นอกจากจะสัมพันธ์กันในแง่ของระบบเครือญาติและเพื่อนเกลอแล้ว ยังสัมพันธ์กันในแง่ของการใช้ประโยชน์และจัดการทรัพยากรร่วมกันด้วย นอกจากนี้คนใน ชุมชนมีความคิดความเชื่อเกี่ยวกับ “เจ้าที่ เจ้าป่า” ร่วมกับการนับถือพุทธศาสนา

เมื่อมีการประกาศพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาลงใน พ.ศ.2517 พื้นที่บางส่วนได้ซ้อนทับกับสวนสมรมของชุมชนต่าง ๆ ที่ตั้งถิ่นฐานรอบพื้นที่เขาลง ความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่อุทยานกับชาวบ้านก็เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และการกำหนดแบ่งเขตที่ชัดเจนยังคงทำไม่ได้มาจนถึงปัจจุบัน ต่อมาในปลาย พ.ศ.2531 เกิดมหาอุทกภัยทำให้ชุมชนคีรีวงต้องหันกลับมาอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและแสวงหาอาชีพเสริมที่ไม่ทำงานสิ่งแวดล้อม โดยการรวมกลุ่มเพื่อผลิตสินค้าที่เน้นการใช้วัสดุท้องถิ่น แต่การจัดการทรัพยากรร่วมกันระหว่างฝ่ายต่าง ๆ เกิดขึ้นไม่ต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่อุทยาน ชุมชน หน่วยงานราชการ หน่วยงานพัฒนาเอกชน หรือนักวิชาการ

ปัจจุบันชุมชนคีรีวงสามารถพัฒนากลุ่มอาชีพได้ไม่ต่ำกว่า 15 กลุ่ม แต่ละกลุ่มมีผู้นำที่มีความสามารถในการทำงานกลุ่มและจัดสรรผลประโยชน์ให้แก่สมาชิกและชุมชน ทำให้ชุมชนคีรีวงกลายเป็นพื้นที่ดูงาน นอกจากจะมี

นักท่องเที่ยวแบบคณะใหญ่ เดินทางมาท่องเที่ยวเขาหลวง จำนวนนักท่องเที่ยวที่มากขึ้นส่งผลกระทบต่อชุมชนหลายด้าน ชุมชนคีรีวงได้หันหน้ามาปรึกษาหารือถึงปัญหาที่เกิดขึ้น จึงได้มีการก่อตั้ง “ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวง” ใน พ.ศ.2539 เพื่อเป็นศูนย์การการแก้ปัญหาดังกล่าว

การจัดตั้งคณะกรรมการบริหารภายใต้ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวง โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของสมาชิก จะใช้ผลมติของสมาชิกภายในกลุ่มเป็นอันดับแรก ไม่ถืออำนาจหน้าที่ของตำแหน่งเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ ซึ่งคณะกรรมการแต่ละตำแหน่งจะมีบทบาทหน้าที่ชัดเจน และสามารถตรวจสอบได้ ซึ่งอำนาจหน้าที่ดังกล่าว คือ การออกระเบียบ ข้อบังคับ กฎเกณฑ์เกี่ยวกับการบริหารจัดการกลุ่ม การรับและคัดเลือกสมาชิก ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะกรรมการมอบหมาย เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชน ซึ่งตำแหน่งต่าง ๆ จะมาจากสมาชิกของหมู่บ้าน (หมู่ที่ 5 ,หมู่ที่ 8 ,หมู่ที่ 9 ,หมู่ที่ 10) มีฝ่ายจัดการบริหารการท่องเที่ยว ดูแลและจัดการ บ้านพักโฮมสเตย์ สมาชิกเพื่อนร่วมทาง รวมถึงการศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตในชุมชน ฝ่ายสนับสนุนกิจกรรม มีหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการรักษาความปลอดภัย ด้านสาธารณสุข การตลาดและประชาสัมพันธ์ รวมถึงการติดตามและประเมินผลดัง ภาพ 6.3

ภาพ 6.3 โครงสร้างชมรมการทองเที๋ยวเชิงอนุรักษ์

ที่มา : ผู้วิจัย

ความเข้มแข็งของชุมชนไม่ได้มองเพียงว่ายังเป็นชุมชนที่มีความเอื้ออาทรกันเท่านั้น แต่ยังพิจารณาว่าชุมชนแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชนอย่างไร โดยที่ไม่ทำให้เกิดความแตกแยกของคนในชุมชน จากการศึกษาสรุปได้ว่าความเข้มแข็งของชุมชนเกิดจากความสัมพันธ์ที่ซื่อสัตย์กันหลายความสัมพันธ์คือ ระบบเครือข่ายดี เพื่อน เกล็ด ระบบความเชื่อทางสังคม วัฒนธรรม และการรวมกันเพื่อสร้างงานหรืออาชีพ

การจัดการทองเที๋ยวของชุมชนคีรีวงนับตั้งแต่ พ.ศ. 2539 สามารถสรุปเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. การจัดการทองเที๋ยวของชุมชนคีรีวงนับเป็นการใช้โอกาสเผยแพร่โฆษณาตนเองว่าเป็น “นักอนุรักษ์” เนื่องจากในช่วงเกิดมหาอุทกภัย พ.ศ.2531 ชุมชนถูกกล่าวหาว่าตัดไม้ทำลายป่า เมื่อนักทองเที๋ยวเข้ามา ชุมชนมักจะถูกกล่าวหาว่าหลังเกิดมหาอุทกภัย ทำให้ชุมชนหันกลับมามองย้อนดูตนเองว่าเกิดอะไรขึ้น ปัญหาส่วนหนึ่งคือการขยายพื้นที่ทำสวนสมรม เนื่องจากประชากรเพิ่มขึ้น ดังนั้นชุมชนจึงพยายามหาอาชีพเสริมที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และเน้นการใช้ทรัพยากรท้องถิ่น โดยกลุ่มอาชีพเสริมนี้สามารถลดการขยายพื้นที่ทำสวนสมรมได้ระดับหนึ่ง และชมรมการทองเที๋ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวงก็ตั้งขึ้นมาเพื่อจุดประสงค์ดังกล่าว
2. นักทองเที๋ยวที่เข้ามาชุมชน สามารถแบ่งกลุ่มนักทองเที๋ยวออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ ดังนี้
 - นักทองเที๋ยวทั่วไป แบ่งออกเป็น นักทองเที๋ยวภายในจังหวัด และนักทองเที๋ยวภายนอกจังหวัด โดยนักทองเที๋ยวภายในจังหวัดมักจะมาเที่ยวในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ กลุ่มนักทองเที๋ยวกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มวัยรุ่นที่สร้างปัญหาต่าง ๆ ขึ้นในชุมชน เช่น การขับรถเข้าไปในสวนสมรมและสร้างปัญหาการสัญจรให้กับ

ชาวสวนสมรม การทิ้งขยะลงในแม่น้ำ ลำคลอง เป็นต้น นักท่องเที่ยวจากภายนอกจังหวัดจะมาเที่ยวในช่วงวันหยุดยาว บางส่วนแวะมาเที่ยวชมชุมชนคีรีวงแบบ ไป-กลับ บางส่วนจะพักค้างคืนกับโฮมสเตย์ของชาวบ้านภายในชุมชน นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้สร้างรายได้ให้กับชุมชนโดยการพักแรมและซื้อสินค้าที่ผลิตโดยกลุ่มอาชีพต่าง ๆ

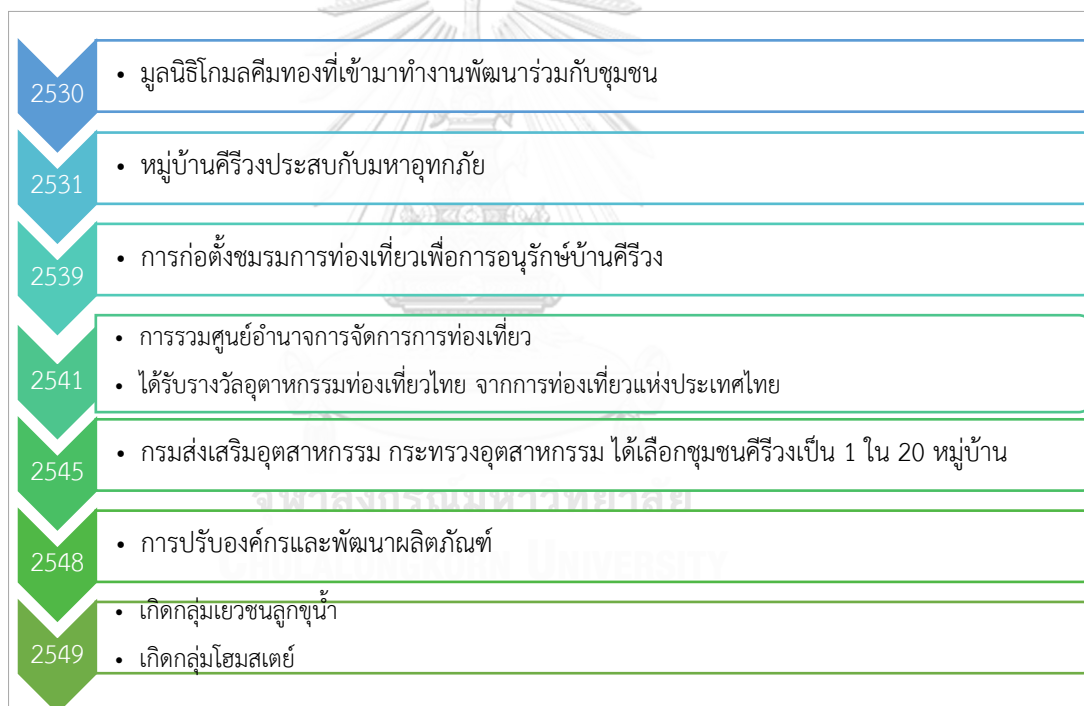
- *คณะดูงาน* นับตั้งแต่กลุ่มออมทรัพย์คีรีวงดำเนินงานประสบผลสำเร็จในช่วง พ.ศ. 2520 ชุมชนคีรีวงก็กลายเป็นหมู่บ้านที่ได้รับความสนใจและมีหน่วยงานเข้ามาศึกษาดูงานมากที่สุดแห่งหนึ่ง ปัจจุบันคณะศึกษาดูงานที่มาชมชนคีรีวงมีอยู่หลายระดับและหลายช่วงอายุ ตั้งแต่กลุ่มนักเรียน นักศึกษา กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มข้าราชการทั้งจากส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น
- *นักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์* ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวงมักจะรับ “แขก” กลุ่มนี้ซึ่งเป็นกลุ่มที่ต้องการศึกษาวิถีชีวิตและธรรมชาติเขาหลวง นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้นับเป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายของชุมชน เนื่องจากก่อให้เกิดการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนระหว่างกัน ทำให้เกิดมิตรภาพระหว่างแขกและเจ้าบ้าน บางคนก็มีการติดต่อและแวะมาเยี่ยมเยือนอีกหลายครั้ง อย่างไรก็ตามนักท่องเที่ยวแบบนี้มีจำนวนน้อยกว่ากลุ่มคณะดูงานและนักท่องเที่ยวทั่วไปมาก

3. กลุ่มที่รับมือกับนักท่องเที่ยวในชุมชน ประกอบด้วยกลุ่มต่าง ๆ ดังนี้

- *ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวง* ทำหน้าที่ในการรับนักท่องเที่ยวที่ประสงค์มาพักแบบ “โฮมสเตย์” และผู้ที่ต้องการมาเที่ยวขอเช่าหลวงเท่านั้น ส่วนนักท่องเที่ยวกลุ่มอื่นนั้นศูนย์ประสานงานชุมชนจะเป็นฝ่ายทำหน้าที่แทน แม้ว่าการทำงานการจัดการภายในชมรมฯ จะสามารถดำเนินไปได้ด้วยดี แต่เมื่อเกิดปัญหาจากนักท่องเที่ยวทั่วไป ชาวบ้านหลายคนมักโยนความผิดให้ชมรมฯ ว่าทำงานไม่มีประสิทธิภาพ เช่นการทิ้งขยะบริเวณแหล่งท่องเที่ยว การขับซึ่รถจักรยานยนต์ของกลุ่มวัยรุ่น ซึ่งการควบคุมนักท่องเที่ยวทุกกลุ่มนั้นอยู่นอกเหนืออำนาจของชมรมฯ เพราะมีองค์การบริหารส่วนตำบลกำโลนและศูนย์ประสานงานชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบหลัก การจัดการท่องเที่ยวของชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวง มีโปรแกรมการศึกษา 3 รูปแบบ คือ
 - 1) วิถีชีวิตชุมชน คือโปรแกรมศึกษาวิถีชีวิตชุมชน
 - 2) ธรรมชาติ คือโปรแกรมศึกษาธรรมชาติเขาหลวง
 - 3) ศึกษาเรียนรู้ คือ โปรแกรมจัดค่ายเยาวชน ค่ายลูกเสือ และค่ายอื่น ๆ

- ศูนย์กลางชุมชนบ้านคีรีวง เป็นการปรับเปลี่ยนโครงสร้างและคนทำงานจาก “ศูนย์ประสานงานบ้านคีรีวง” เป็น “ศูนย์กลางชุมชนบ้านคีรีวง” ในปี พ.ศ. 2548 โดยกรรมการศูนย์กลางฯ 9 คน แบ่งภาระงานรับผิดชอบคนละฝ่าย และให้เขียนแผนการทำงานมาร่วมกันพิจารณา

การจัดโครงสร้างการบริหารงานทั้งแบบศูนย์ประสานงานชุมชนและแบบศูนย์กลางชุมชน เป็นการบูรณาการโครงสร้างการปกครองท้องที่และท้องถิ่นใน 4 หมู่บ้านตามเขตการปกครองเข้าด้วยกัน และตำแหน่งในโครงสร้างนี้มีการปรับเปลี่ยนอยู่เสมอ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแกนนำชุมชนคีรีวงดำรงตำแหน่งไหนตามโครงสร้างดำรงปกครองทั้งท้องถิ่นและท้องที่ กล่าวได้ว่าศูนย์กลางชุมชนนี้เป็นกลไกในการบริหารจัดการที่ชุมชนคีรีวงสร้างขึ้นมาให้สามารถบริหารจัดการครอบคลุมทั้ง 4 หมู่บ้านตามเขตการปกครอง

ภาพ 6.4 พัฒนาการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชนคีรีวง

จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนสามารถสรุปได้ว่าการบริหารจัดการชุมชนคีรีวงนั้น เป็นการประสานประโยชน์ร่วมกันระหว่าง ผู้นำชุมชน องค์การรัฐ ชาวบ้าน โดยที่ผู้นำชุมชน (กำนัน,ผู้ใหญ่บ้าน) เป็นบุคคลที่สำคัญมากเพราะผู้นำชุมชนทำหน้าที่เป็นตัวกลางการประสานงานระหว่างชาวบ้าน และชุมชนภาครัฐ ภาคเอกชน เกี่ยวกับทุก ๆ กิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในชุมชน เป็นที่มาของการกำหนดนโยบาย นำมาสู่การวางแผนพัฒนา และการจัดสรรงบประมาณต่าง ๆ ในชุมชน แสดงให้เห็นถึงการกำหนดทิศทางสำหรับการพัฒนาอย่างยั่งยืนของชุมชนคีรีวงในทุกมิติ เช่น ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ และอื่น ๆ

6.1.3 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

กลุ่มออมทรัพย์บ้านคีรีวง²⁸ ก่อตั้งปี พ.ศ.2523 มีสมาชิกเริ่มต้น 51 คน โดยการสนับสนุนแนวคิดจากกรมพัฒนาชุมชน มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการออมทรัพย์ของชาวบ้านในชุมชนคีรีวง มีรูปแบบการดำเนินงานภายใต้กลุ่มคณะกรรมการในลักษณะกองทุนธนาคารชุมชน ปัจจุบันมีเงินทุนหมุนเวียน 26 ล้านบาท โดยมีการปล่อยเงินกู้ให้แก่กลุ่มสมาชิกในอัตราดอกเบี้ยต่ำ และมีการปันผลรายปีให้กับสมาชิก ปัจจุบันการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์มีชื่อเสียง เป็นที่รู้จัก จึงทำให้มีคนสนใจมาศึกษาดูงานจำนวนมาก เป็นกลุ่มสำคัญที่เป็นเหมือนธนาคารหมู่บ้านเป็นที่คอยสนับสนุนกิจกรรมทางการเงินให้กับชาวบ้านในชุมชน

ภาพ 6.5 การดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์บ้านคีรีวง

ที่มา : ผู้วิจัย

กลุ่มมัดย้อมสีธรรมชาติ²⁹ ก่อตั้งขึ้นในปี 2539 มีสมาชิกทั้งหมด 80 คน แบ่งเป็นฝ่ายตัดเย็บ โดยสมาชิกจะรับไปเย็บตามบ้าน กลุ่มมัดย้อมจะใช้สีธรรมชาติทั้งหมด เช่น จากแก่นขนุน เปลือกมังคุด ลูกเนียง สะตอ ซึ่งผลิตผลเหล่านี้สามารถหาได้ทั่วไปในสวนสมรม นำผ้ามามัดแล้วย้อมสีธรรมชาติ มีลวดลายสวยงามแปลกตาจากเทคนิคการย้อมง่ายๆ ของภูมิปัญญาชาวบ้าน ทำให้ผ้ามัดย้อมมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่สวยงาม สามารถนำมาตัดเย็บเสื้อผ้า ปัจจุบันเป็นที่นิยมและเป็นที่รู้จักแพร่หลายทั้งแบบขายที่กลุ่มและออนไลน์

ภาพ 6.6 ผลิตภัณฑ์กลุ่มมัดย้อมสีธรรมชาติ

ที่มา : ผู้วิจัย

²⁸ สัมภาษณ์ สติน สุชลจิต, อดีตปลัดอำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช , 7 มกราคม 2564.

²⁹ สัมภาษณ์ อารีย์ ขุนทน, ประธานกลุ่มมัดย้อมสีธรรมชาติ, 25 มกราคม 2564.

ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์³⁰ เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเดินป่าศึกษาธรรมชาติของเขาหลวง โดยมี พออ. อบต. และกองทุนเดมิสีเขียวใส่เขาหลวงเป็นที่ปรึกษาในการทำกิจกรรม ต่อมาเพื่อให้การดำเนินกิจกรรมของชมรมฯ เป็นที่ยอมรับและมีงบประมาณในการสนับสนุน จึงมีการจัดปรับให้ ชมรมฯ เป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งของ อบต. และมีการขยายรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยเพิ่มการศึกษาวิถีชีวิตชุมชน โดยการนำ “กลุ่มโฮมสเตย์” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และร่วมกันรักษาสิ่งแวดล้อมของชุมชน

กลุ่มทุเรียนกวนบ้านคีรีวง³¹ ก่อตั้งในช่วงเวลาใกล้เคียงกับกลุ่มมัดย้อมสีธรรมชาติ เนื่องจากทุเรียนเป็นผลผลิตหลักของชาวคีรีวง ในฤดูผลไม้จึงมีทุเรียนจำนวนมาก จึงเกิดการคิดค้นทำทุเรียนกวนเพื่อเป็นการถนอมอาหาร โดยนำทุเรียนบ้านมาจวนแห้งดี ได้ที่แล้วนำมาบรรจุภัณฑ์ห่อด้วยต๋อหมากนำไปย่างไฟให้หอม ซึ่งเป็นการปรับปรุงโดยอาศัยภูมิปัญญาชาวบ้านแบบดั้งเดิม และเกิดการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์แก่ชาวบ้านในชุมชน กลุ่มทุเรียนกวนเป็นกลุ่มที่ช่วยสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือน เมื่อได้รับกำไรจากการขาย จะแยกออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

- 1) ให้สมาชิก ร้อยละ 65
- 2) นำไปฝาก ร้อยละ 25
- 3) นำไปพัฒนาหมู่บ้านร้อยละ 5

ภาพ 6.7 ผลิตภัณฑ์กลุ่มทุเรียนกวน

กลุ่มใบไม้บ้านคีรีวง³² เป็นอีกกลุ่มที่ได้ทำมัดย้อม ก่อตั้งในปี พ.ศ.2540 โดยคุณอุไร ดวงเงิน ประธานกลุ่ม กล่าวว่า ได้ริเริ่มกลุ่มใบไม้บ้านคีรีวงเพราะว่าต้องการขยายงานและอาชีพให้ชาวบ้านในหมู่บ้าน โดยเริ่มต้นมีสมาชิก 3 คน และเพิ่มขึ้นจนปัจจุบันมีสมาชิกกว่า 30 คน ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่ในหมู่บ้านคีรีวงเป็นชาวสวน แต่ละปีมีผลไม้และผักมากมายไว้สำหรับขายแต่บางครั้งราคาต่ำมาก ดังนั้นถ้าใช้วัสดุท้องถิ่นในการทำมัดย้อมมาแปรรูปจะเป็นการเพิ่ม คุณค่าให้แก่ทรัพยากร เปลี่ยนเป็นมูลค่าเพิ่ม และรายได้พิเศษสำหรับชาวบ้านคีรีวง ผลผลิตจากกลุ่มใบไม้บ้านคีรีวงได้มีการพัฒนา และโกอินเตอร์ได้

³⁰ สัมภาษณ์ สุชลจิต รัตนธณ, อดีตปลัดอำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช , 7 มกราคม 2564.

³¹ สัมภาษณ์ สุคนธ์ นิลสุวรรณ, ประธานกลุ่มทุเรียนกวนบ้านคีรีวง, 16 มีนาคม 2564

³² สัมภาษณ์ อุไร ดวงเงิน, ประธานกลุ่มใบไม้บ้านคีรีวง, 7 มกราคม 2564.

อย่างภาคภูมิใจ หลังจากสโมสรฟุตบอลพรีเมียร์ลีกอังกฤษ เช่น “เลสเตอร์ ซิตี้” หรือทีมฟุตบอลของนักธุรกิจชาวไทย ได้ใช้เสื้อแจ็คเก็ตทำจากผ้าฝ้ายอ้อมสี่ธรรมชาติดังกล่าวของกลุ่มใบไม้บ้านคีรีวงลงแข่งกับทีม “ลิเวอร์พูล” เมื่อช่วงปลายปี 2562 ที่ผ่านมา หลังจากนั้นก็มีการออกแบบไว้มากกว่า 10 แบบที่รับผลิต และจะมีการสั่งสินค้าตามมาอย่างต่อเนื่อง เพราะมีผลิตภัณฑ์ของบ้านคีรีวงไปอยู่ในร้านของคิงเพาเวอร์ด้วย ซึ่งมีสินค้าจำหน่ายทั้งในประเทศอังกฤษและเมืองไทย

ภาพ 6.8 ผลิตภัณฑ์กลุ่มใบไม้บ้านคีรีวง

ที่มา : ผู้วิจัย

กลุ่มบ้านสมุนไพรมะลิคีรีวง (มีสเตอร์มังคุด)³³ ก่อตั้งในช่วง พ.ศ.2542 โดยคุณสนธยา ชำนะ เป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน มีการนำสมุนไพรมะลิที่อยู่ในชุมชนเช่น มังคุด ส้มแขก ตะไคร้ มาทำเป็นผลิตภัณฑ์ธรรมชาติต่าง ๆ เช่น สมุนไพรมังคุด มังคุดกวน สมุนไพรมะลิแขก เทียนตะไคร้หอม ฯลฯ กลุ่มสมุนไพรมะลิมีรูปแบบการดำเนินงานที่มีการติดต่อร้านค้าภายนอก และทำการตลาดเอง ทำให้อัตราการขายส่งผลิตภัณฑ์มีมากกว่ากลุ่มองค์กรอื่น ๆ ภายในบริบทบ้านสมุนไพรมะลิมีหลายกรณีศึกษาซึ่งเป็นวิถีคิดของคุณสนธยา ที่นำภูมิปัญญาของบรรพบุรุษมาปรับใช้กับยุคเทคโนโลยีสมัยใหม่ทำให้เกิดกิจกรรมบ้านสมุนไพรมะลิมากมายที่น่าสนใจและเป็นภูมิปัญญาที่ล้ำค่าคือสมาชิกบ้านสมุนไพรมะลิจะผลิตสินค้าซ้ำกันไม่ได้เพื่อให้สินค้าไม่มีปัญหาทางการตลาดสามารถจะเป็นตลาดสินค้าของบ้านสมุนไพรมะลิคีรีวงได้กว้างขึ้นสมาชิกทุกคนได้ประโยชน์นำไปสู่การแก้ปัญหาความยากจน

ภาพ 6.9 ผลิตภัณฑ์กลุ่มบ้านสมุนไพรมะลิ

ที่มา : ผู้วิจัย

³³ สัมภาษณ์ สนธยา ชำนะ, ประธานกลุ่มบ้านสมุนไพรมะลิคีรีวง (มีสเตอร์มังคุด) , 25 มีนาคม 2564

กลุ่มลายเทียน³⁴ ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2545 โดยมีคุณจิตมาทร ไชยบุญ เป็นประธานกลุ่ม มี นายแพทย์บัญชา พงษ์พานิช เป็นผู้ตั้งชื่อกลุ่มให้ว่า “กลุ่มลายเทียน” ซึ่งหมายถึงการหล่อหลอมจิตใจ คนทำงานให้เป็นหนึ่งเดียว โดยอยู่ภายใต้การดูแลของกลุ่มมัคค์ย้อมสีธรรมชาติบ้านศรีวงเป็นเวลา 1 ปี จากนั้นออกมาดำเนินการเอง โดยการสนับสนุนจาก อบต.กำโลน และกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม จังหวัด นครศรีธรรมราช กิจกรรมหลักของกลุ่มคือ การผลิตผ้าบาติกที่มีลวดลายเป็นเอกลักษณ์ และยังใช้สี ธรรมชาติ โดยการใช้สีของพืชพันธุ์ และผลไม้ในท้องถิ่นมาสกัดเป็นสีสันท่าง ๆ และนำผ้าบาติกมาตัดเย็บ เป็นผลิตภัณฑ์ เช่น เสื้อผ้า กระเป๋า ผ้าเช็ดหน้าเพื่อจำหน่ายให้นักท่องเที่ยว ที่สำคัญผลิตผ้าบาติกของกลุ่ม ลายเทียนยังได้รับรางวัลชมเชยอันดับ 1 จากการประกวดผลิตภัณฑ์ OTOP เมืองคอน 47 ประเภทผ้า และเครื่องแต่งกายอีกด้วย กระบวนการสร้างความรู้ของกลุ่มลายเทียน เกิดจากการที่มีผู้นำที่มีความคิด ริเริ่มโดยที่ตนเองมีความรู้ และเกิดความรู้สึกเสียตายนความรู้ที่ได้เรียนมาเกี่ยวกับลายเทียน จากนั้นชักชวน ให้บุคคลอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วม และถ่ายทอดความรู้ให้แก่สมาชิกภายในกลุ่ม จนสามารถสร้างเป็นรายได้ ให้แก่ครอบครัวและชุมชน โดยมีแนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ และเลือกวัสดุธรรมชาติที่หาได้จาก ภายในชุมชน เมื่อกลุ่มมีความมั่นคงและสมาชิกมีความเข้มแข็ง จนได้เกิดการบวนการสร้างความรู้ที่ สามารถจัดเป็นแหล่งการเรียนรู้แก่บุคคลภายนอก สามารถเข้ามามีส่วนร่วม เรียนรู้วิธีการทำลายเทียน บาติกสีธรรมชาติ ซึ่งความรู้ในกลุ่มเริ่มจากคนคนหนึ่ง เป็นความคิดเล็ก ๆ ที่ได้ส่งต่อจนเกิดการรวมกลุ่ม และสร้างเป็นรายได้เสริมแก่ครอบครัวจนก่อตัวเป็นกลุ่มใหญ่ที่มีผลต่อชุมชนและปัจจุบันเป็นที่รู้จักทั่ว ประเทศ

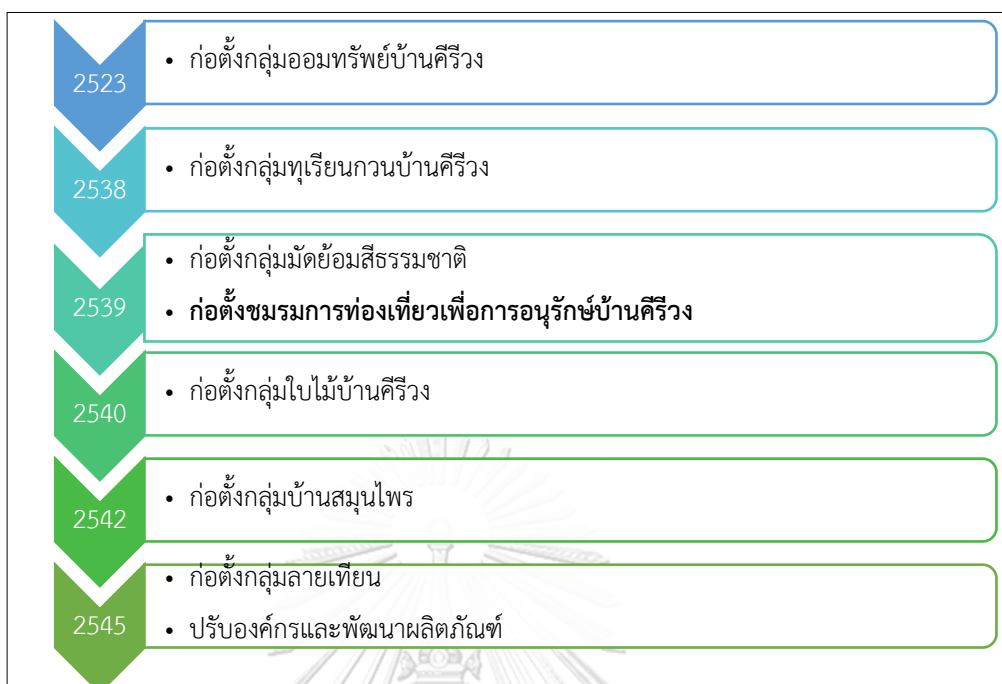

ภาพ 6.10 ผลิตภัณฑ์กลุ่มลายเทียน

ที่มา : ผู้วิจัย

³⁴ สัมภาษณ์ ทิทัมพร ไชยบุญ, ประธานกลุ่มกลุ่มลายเทียน, 16 มีนาคม 2564

สามารถสรุปเป็นพัฒนาการเกี่ยวกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้ดังนี้

ภาพ 6.11 พัฒนาการเกี่ยวกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนคีรีวง

ที่มา : ผู้วิจัย

จากภาพ 6.11 พบว่าการก่อตั้งกลุ่มอาชีพ วิสาหกิจชุมชนที่เริ่มตั้งแต่ ปีพ.ศ.2523 นั้น ตลอดจนมีการก่อตั้งกลุ่มอาชีพต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องจนปี พ.ศ.2545 แสดงให้เห็นถึงการเรียนรู้ของชาวบ้าน ในการนำทรัพยากรที่มีในชุมชนมาพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แสดงให้เห็นว่าชุมชนสามารถคิดค้นและพัฒนาองค์ความรู้ต่าง ๆ เพื่อต่อยอดในสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับทรัพยากรที่มีได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมเดิม

จากการศึกษาและสัมภาษณ์ สามารถแบ่งกลุ่มอาชีพ และวิสาหกิจชุมชนได้ 2 รูปแบบ ตามกิจกรรมและวัตถุประสงค์ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน

1. กลุ่มที่สนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมชุมชน ซึ่งทำให้ชุมชนคีรีวงเกิดการพัฒนาดังต่อไปนี้
 - กลุ่มออมทรัพย์บ้านคีรีวง ที่สนับสนุนกิจกรรมทางการเงินให้กับชาวบ้านในชุมชน
 - ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ส่งเสริมและรักษาทรัพยากรชุมชน เป็นที่มาของการสร้างรายได้กระจายสู่ชุมชน
2. กลุ่มที่สร้างมูลค่าเพิ่มให้ทรัพยากรชุมชน เป็นการนำเอาทรัพยากรในชุมชน เช่น ทุเรียน มังคุด ส้มแขก เปลือกผลไม้ เปลือกไม้ ใบไม้ ลูกไม้ มาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ นำพารายได้ให้ชุมชน ได้แก่
 - กลุ่มมัดย้อมสีธรรมชาติ
 - กลุ่มใบไม้บ้านคีรีวง
 - กลุ่มบ้านสมุนไพรคีรีวง

- กลุ่มแม่บ้านทุเรียนกวน
- กลุ่มลายเทียนบ้านศรีวัง

อย่างไรก็ดีกลุ่มอาชีพ และวิสาหกิจชุมชนทั้ง 2 รูปแบบ ทั้งกลุ่มที่สนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมชุมชน และกลุ่มที่สร้างมูลค่าเพิ่มให้ทรัพยากรชุมชน ล้วนทำให้ชุมชนศรีวังเกิดการพัฒนาทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านทรัพยากรภูมิปัญญา ทำให้เกิดการพัฒนาในทุก ๆ ด้านพร้อมกัน ซึ่งเป็นการใช้กลไกที่มีคือ “ศูนย์กลางชุมชน ฯ” เป็น “แกนกลาง” ที่เป็นการสร้างกลไกการประสานงานและดำเนินงานระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ให้พัฒนาได้อย่างยั่งยืน

6.1.4 ข้อมูลสรุปจากการสัมภาษณ์ผู้ทำโฮมสเตย์

จากการสัมภาษณ์กลุ่มสมาชิกโฮมสเตย์บ้านศรีวังพบว่า มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์เพื่อการท่องเที่ยวของชุมชน มีการเปลี่ยนแปลงของสภาพที่อยู่อาศัย สภาพแวดล้อม ผลกระทบต่อการดำรงชีวิตประจำวันของ ชาวบ้าน สามารถสรุปได้ ดังนี้

ด้านนักท่องเที่ยวที่เข้ามาพักในชุมชน พบว่าการที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาพักภายในชุมชน ทำให้ชาวบ้านมีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมร่วมกันทั้งกับกลุ่มชาวบ้านกันเองและกลุ่มผู้มาเยือนเกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชน จนทำให้เป็นที่รู้จักแก่บุคคลภายนอก สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์จากชุมชน ทำให้สร้างยอดขายได้มากขึ้น และเป็นผลให้ชุมชนเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

ด้านการพัฒนาชุมชน พบว่าการทำโฮมสเตย์ส่งผลในการสร้างงานและอาชีพให้แก่คนภายในชุมชน มีการรวมกลุ่มและเกิดความสามัคคี สร้างจิตสำนึกที่ดีให้กับชาวบ้านและเยาวชนในการรักษาสิ่งแวดล้อมและแหล่งสามารถช่วยในการพัฒนาชุมชนได้อีกด้วย

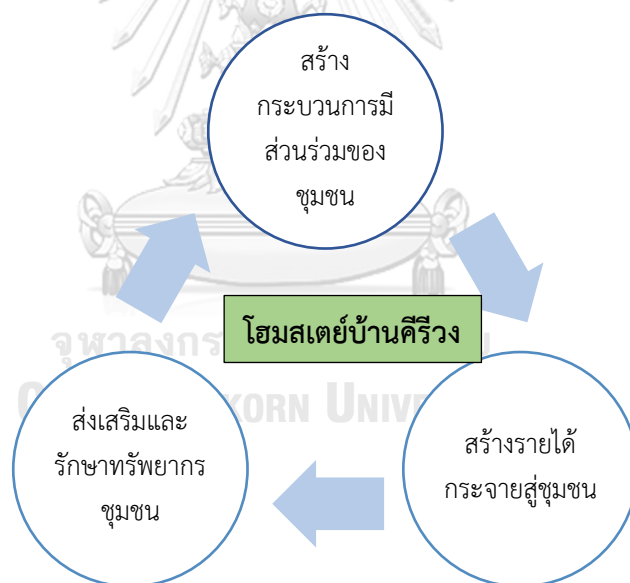
ด้านผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม พบว่าสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรของชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการทำโฮมสเตย์ เช่น แหล่งน้ำ ป่าไม้ มลพิษต่าง ๆ รวมถึงขยะและสิ่งปฏิกูล ที่เกิดจากการทำกิจกรรมทางการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อย เนื่องจากสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์มีความร่วมมือเรื่องการดูแลรักษาและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของชุมชนอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะเรื่องขยะและสิ่งปฏิกูล ที่เกิดมากขึ้นเพราะมีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น จึงมีการสร้างกฎกติกาในการแก้ปัญหาดังกล่าวร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

ด้านผลกระทบต่อวิถีชีวิตชุมชน การเข้าร่วมกลุ่มหรือกิจกรรมของชาวบ้านไม่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิตประจำวัน เนื่องจากชาวบ้านจะใช้ช่วงเวลาหลังจากการประกอบอาชีพหลักมาร่วมกิจกรรม และกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาพักแรมมีการทำความเข้าใจและปรับตัวให้เข้ากับวิถีชีวิตของชุมชนได้ดี เป็นผลทำให้ทั้งชาวบ้านและนักท่องเที่ยวได้แบ่งปันประสบการณ์ เรียนรู้ซึ่งกันและกันได้เป็นอย่างดี

ด้านรายได้ที่ได้รับจากการเข้าร่วมกลุ่มโฮมสเตย์ จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านที่ทำโฮมสเตย์พบว่า มีความพึงพอใจมากเพราะสามารถใช้ที่อยู่อาศัยของตนที่แบ่งพื้นที่บางส่วนเพื่อทำโฮมเสย์ สามารถสร้างรายได้เพิ่ม และในบางช่วงเวลารายได้จากการทำโฮมสเตย์มากกว่ารายได้หลัก และยังส่งผลให้ขายผลผลิตได้มากขึ้น เกิดเป็นรายได้ทางอ้อมที่ทำให้ชีวิตของชาวบ้านเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

6.2 แนวความคิดในการจัดตั้งและการบริหารจัดการแหล่งพักอาศัยให้เป็นโฮมสเตย์บ้านคีรีวง³⁵

จากการสัมภาษณ์พี่วิว (คุณกัญชฎิตา มัชยาท), 2564 กลุ่มสมาชิกโฮมสเตย์และกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน ได้เล็งเห็นศักยภาพของพื้นที่กับชุมชนจึงได้ชักชวนเพื่อนบ้านเพื่อให้บริการที่พักแบบโฮมสเตย์แก่นักท่องเที่ยวและผู้สนใจเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนประกอบกับชุมชนคีรีวงยังมีทรัพยากรทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ภายใต้การจัดการและการจัดกิจกรรมทั้งหมดทำให้หมู่บ้านคีรีวงสามารถพึ่งพาตนเองได้ เกิดกระบวนการความร่วมมือจนเป็นชุมชนเข้มแข็ง โดยสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ต้องมีคุณสมบัติ คือ ผู้สมัครเป็นสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์ต้องสมัครใจทั้งครอบครัว มีใจรักงานบริการ มีความรับผิดชอบและเคารพกฎ กติกาของกลุ่มชมรม โดยทางคณะผู้บริหารจะนำมาตรฐานของชมรมมาพิจารณา มีแนวคิดในการจัดตั้งและหัวใจในการบริหาร คือต้องการให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีรายได้เพิ่มขึ้น โดยต้องการให้เป็นเหมือนจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาในพื้นที่ เกิดการซื้อขายและผลิตภัณฑ์ของชาวบ้านและกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ใช้ทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นอย่างรู้คุณค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด รักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่มีให้คงอยู่ควบคู่ไปกับการพัฒนา การสามัคคีและการทำงานอย่างเป็นระบบเป็นหัวใจหลักในการบริหารจัดการ มีการประชุมเพื่อหาแนวทางการพัฒนา การแก้ไขปัญหาาร่วมกัน อยู่เสมอ ผนวกกับการทำงานกับภาครัฐและเอกชนอย่างมีประสิทธิภาพ

ภาพ 6.12 แนวคิดในการบริหารจัดการโฮมสเตย์บ้านคีรีวง

ที่มา : ผู้วิจัย

³⁵ สัมภาษณ์ กัญชฎิตา มัชยาท, ประธานกลุ่มโฮมสเตย์บ้านคีรีวง , 14 มกราคม 2564

สามารถสรุปได้ว่าการจัดตั้งกลุ่มโฮมสเตย์บ้านคีรีวงภายใต้ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนบ้านคีรีวงมีวัตถุประสงค์เพื่อกระตุ้นจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนและต้องการให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมกับกิจกรรมและการจัดการการท่องเที่ยว เคารพ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของคนในชุมชน ช่วยให้เกิดการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวสู่ชุมชน ดังภาพ 6.12

ภาพ 6.13 วิสาหกิจชุมชนโฮมสเตย์

ที่มา : ผู้วิจัย

6.3 ปัจจัยภายในที่มีผลต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

6.3.1 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

1. มีรายได้หลักจากอาชีพทำสวนสมรม

ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการประกอบอาชีพคือ สวนผสมผสาน (สวนสมรม) บนภูเขาสูงชัน มีผลผลิตทั้งปี ลักษณะ เศรษฐกิจแบบชุมชนพึ่งตนเอง

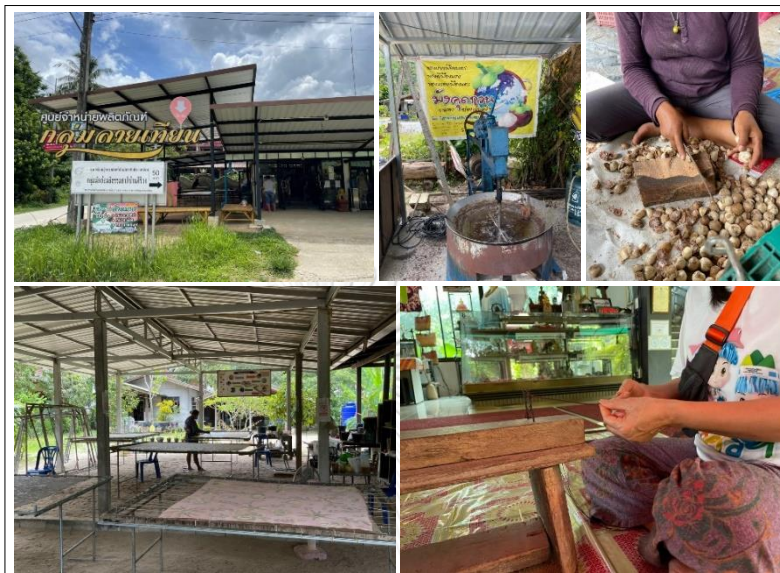

ภาพ 6.14 สวนผสมผสาน (สวนสมรม)

ที่มา : ผู้วิจัย

2. มีรายได้รองจากอาชีพเสริม

ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการรวมกลุ่มตามความสนใจ เช่นกลุ่มโฮมสเตย์ กลุ่มทุเรียนกวน กลุ่มมดขี้อมศีธรรมชาติ กลุ่มบ้านสมุนไพร กลุ่มอาชีพดังกล่าวทำให้เกิดรายได้เข้าสู่ครัวเรือนและเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวและทำให้หมู่บ้านศรีวังเป็นที่รู้จักแก่บุคคลภายนอก

ภาพ 6.15 อาชีพเสริมของชาวศรีวัง

ที่มา : ผู้วิจัย

3. มีกองทุนสำรองของชุมชน

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านศรีวังเป็นแหล่งทุนที่สำคัญให้ชาวบ้านพ้นภาวะหนี้สินดอกเบี้ยเงินกู้ของ ธนาคารเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) และนายทุนเอกชน ทำให้เกิดเงินไหลเวียนอยู่ใน ชุมชนในรูปแบบเงินกู้และสวัสดิการแก่สมาชิก

ภาพ 6.16 กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านศรีวัง

ที่มา : ผู้วิจัย

6.3.2 ปัจจัยด้านสังคม

1. มีผู้นำที่เข้มแข็งและเสียสละเพื่อส่วนรวม

จากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ และจากการค้นคว้าเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนบ้านศรีวังพบว่า มีผู้นำชุมชนบ้านศรีวังยึดหลักการการทำงานมีส่วนร่วม ทุกคนสามารถเป็นผู้นำในทุกกิจกรรม ดังนั้นเมื่อชุมชนเกิดการรวมตัวผนึกกำลังต่อสู้ปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ บทบาทผู้นำจึงต้องได้รับการพัฒนา ก่อน เป็นโอกาสที่ชุมชนได้รับงบประมาณในการจัดโครงการฝึกอบรม ซึ่งต้องเรียนรู้ในกระบวนการบริหารอย่างมีเป้าหมาย ผู้นำที่ผ่านการเรียนรู้สามารถวางรากฐานการพัฒนาให้แก่ชาวบ้านในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ข้อมูลข่าวสาร ประสบการณ์ ที่ความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตสืบมาทุกวันนี้ บทบาทผู้นำของชุมชนศรีวังที่ยังคงมีความสำคัญอยู่ ผู้นำที่ไม่เป็นทางการในยุคแรกๆ ที่ชุมชนประสบปัญหา ฝ่าวิกฤตตั้งแต่ 2528-2531 เป็นผู้นำอาวุโส เช่น นายฝาก ตรีถวัลย์ (ลุงฝาก) ร่วมก่อตั้งกลุ่มออมทรัพย์บ้านศรีวังร่วมกับนายตรีวุฒิ พาระพัฒน์ (ผู้ล่วงลับ) หัวหน้ากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านศรีวัง ประธานชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านศรีวัง และหัวหน้ากลุ่มอาชีพต่าง มีส่วนช่วยโน้มน้าวชาวบ้านในชุมชนให้ร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมต่างให้บรรลุเป้าหมาย ด้วยความเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

2. ความเป็นเครือญาติ

วิถีชีวิตชาวสวนสมรมซึ่งมีความเป็นเครือญาติที่ต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน บนหลักการที่ว่า ทุกข์ หรือ ปัญหาของชาวบ้าน คือปัญหาของญาติพี่น้องเราเอง เกิดร่วมมือร่วมใจในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ชุมชนศรีวังมีความสามัคคีกลมเกลียว เชื่อมโยงสัมพันธ์กันในระบบเครือญาติ มีความรักใคร่ ห่วงใยช่วยเหลือในการทำมาหากิน เลี้ยงชีพ ซึ่งกันและ กันสมาชิกให้การเชื่อถือยอมรับผู้นำในฐานะเป็นผู้ให้โอกาส ให้การเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมพัฒนาทุกด้าน

3. วิถีชีวิต ทนทางสังคม และมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ดี

จากการศึกษาชุมชนบ้านศรีวังพบว่าชาวบ้านมีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมหลากหลายกิจกรรม ชาวบ้านนำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เมื่อได้ผลผลิตที่ได้การทำสวนสมรม มีการเก็บรักษาผลผลิตจากสวนสมรมและได้นำวัสดุธรรมชาติที่เหลือใช้แปรรูปผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรในท้องถิ่น เช่น กลุ่มทำผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ กลุ่มหัตถกรรม กลุ่มสมุนไพร ในการดำเนินงานได้มีการจัดการในรูปแบบของคณะกรรมการ มีการกำหนดระเบียบข้อบังคับกลุ่มอย่างชัดเจน รับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ทำให้ชุมชนมีความเหนียวแน่น มั่นคง เกิดความรักใคร่ สามัคคี มีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน กิจกรรมที่ดำเนินในแต่ละประเภท จะเน้นผลผลิตที่ได้จากวัตถุดิบในชุมชนเป็นหลัก ด้วยวิถีชีวิตของชุมชนศรีวังจะมีความสัมพันธ์กับป่าและสิ่งแวดล้อมที่สั่งสมมายาวนาน เช่น บรรพบุรุษมีการทำสวนสมรม มีการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำโดยชุมชน จากทรัพยากรที่มีอย่างอุดมสมบูรณ์เหล่านี้ชุมชนคิดว่าควรจะได้มีการนำวัตถุดิบจากธรรมชาติมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ อย่างคุ้มค่าโดยไม่กระทบสิ่งแวดล้อม สามารถจำหน่ายผลิตภัณฑ์ได้แพร่หลาย ผลิตภัณฑ์ที่ปรากฏเหล่านี้เกิดจากการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ชุมชนศรีวังสร้างจิตสำนึกปลูกฝังวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม ในการดำเนินชีวิตให้รักบ้านเกิดรักท้องถิ่น การให้บริการในการดำเนินกิจการพื้นฐานความคิดที่ว่า “ทำโดยชุมชน ของชุมชน เพื่อชุมชน”

4. มีการจัดตั้งองค์กรชุมชน

ชาวคีรีวงมีสำนึกในการมีส่วนร่วมของชุมชนสูง สามารถรวมกลุ่มกันจัดตั้งองค์กรชุมชนเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการประชุมแสดงความคิดเห็นและร่วมกันทำงานเพื่อส่วนรวมอยู่เสมอ โดยมีการรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นองค์กรชุมชนใน 4 รูปแบบ เพื่อประโยชน์ของชุมชนในด้านการช่วยเหลือเกื้อกูล ดังนี้

- 1) กลุ่มกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน ที่สำคัญคือ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคีรีวงเป็นแหล่งเงินทุนสำคัญในชุมชน มีการบริหารจัดการโดยคนในชุมชน มีกฎระเบียบข้อบังคับ ทั้งในเรื่องการรับสมัครเป็นสมาชิกและการขาดจากสมาชิก ระเบียบการกู้เงินสามัญและเงินฉุกเฉิน ระเบียบการค้ำประกันเงินสวัสดิการหรือประโยชน์ที่ได้รับ อ้างอิงข้อมูลจากเอกสารแนะนำกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านคีรีวง
- 2) กลุ่มกิจกรรมเสริมรายได้ เช่น กลุ่มทุเรียนกวนและกลุ่มย้อมสีธรรมชาติ (หมู่ 10 บ้านคีรีธรรม) กลุ่มสมุนไพร (หมู่ 9 บ้านขุนคีรี) เป็นต้น
- 3) กลุ่มกิจกรรมเพื่อเสริมจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน การฟื้นฟูสภาพแวดล้อมและการปลูกป่าทดแทน ได้แก่ กองทุนเต็มสีเขียวใส่เขากหลวง (Keep Khoaluang Green Fund) ซึ่งมีการประสานความช่วยเหลือกับองค์กรภายนอก
- 4) กลุ่มกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์เพื่อพัฒนาหมู่บ้าน เช่น กลุ่มแม่บ้านพัฒนาหมู่บ้าน และชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวง ก่อตั้งขึ้นเพื่อ เพื่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน

6.4 ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน³⁶

6.4.1 การสนับสนุนจากองค์กรรัฐ

- 1) องค์กรบริหารส่วนตำบลกำโลน (บริหารจัดการเรื่องงบประมาณสนับสนุน)
- 2) สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด (อบรมวิชาชีพ)
- 2) สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ประเทศไทย (จัดทำแผนฟื้นฟู)
- 3) มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (สนับสนุนด้านวิชาการ)
- 4) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.ภาคใต้เขต 2 นครศรีฯ (สนับสนุนด้านการโฆษณาประชาสัมพันธ์)

6.4.2 การสนับสนุนจากองค์กรเอกชน

- 1) องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) โครงการพัฒนาอาชีพเสริมเพื่อการอนุรักษ์ (พ.อ.อ.) มีส่วนช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ พัฒนาศักยภาพผู้นำ เช่น การฝึกอบรมวิชาชีพ ด้านการถ่ายทอด และการประสานงาน

³⁶ สัมภาษณ์ เมธา ธงภักดี, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 10 ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช , 7 มกราคม 2564.

6.4.3 การสนับสนุนจากนักท่องเที่ยวและแขกผู้มาเยือน

ทางหมู่บ้านคีรีวงได้รับการสนับสนุนจากนักท่องเที่ยวในการเข้ามาเรียนรู้ และเยี่ยมชมวิถีชีวิต เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างชาวบ้านและผู้มาเยือน อีกทั้งยังสนับสนุนสินค้าที่ได้จากวิสาหกิจชุมชนก่อเกิดรายได้ให้ชุมชนอย่างต่อเนื่อง

6.5 ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนคีรีวงกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ³⁷

จากการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนคีรีวงกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีทั้งทางตรงและทางอ้อม จากข้อมูลผู้วิจัยสรุปเป็น 2 ลักษณะ คือ ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชน และประโยชน์ที่ชุมชนได้รับ

6.5.1 ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชน

(1) ผลกระทบทางด้านกายภาพ

1) ผลกระทบทางด้านกายภาพที่ส่งผลต่อชุมชนทางบวก

1.1) เกิดประโยชน์ในการสร้างความตระหนักและรักษาสิ่งแวดล้อม มีการช่วยกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ให้อยู่ในสภาพที่ดีเสมอ เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวอยากกลับมาอีกครั้ง

1.2) เกิดประโยชน์ในการฟื้นฟูและพัฒนาทรัพยากรชุมชน มีการฟื้นฟูและส่งเสริมคุณค่าของสิ่งแวดล้อมโดนการนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2) ผลกระทบทางด้านกายภาพที่ส่งผลต่อชุมชนทางลบ

2.1) ปัญหาขยะมูลฝอยในชุมชน เกิดจากการทำกิจกรรมในชุมชนที่เกิดจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น การทิ้งขยะจากนักท่องเที่ยวที่เข้ามาภายในชุมชน

2.2) ปัญหาน้ำเสีย เกิดจากการที่มีธุรกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยวไม่คำนึงถึงขีดจำกัดของการรับได้ของนักท่องเที่ยว เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเป็นจำนวนมากแต่ชุมชนไม่สามารถบำบัดหรือหาแนวทางการบำบัดน้ำเสียจำนวนมากไว้ล่วงหน้า เกิดสิ่งปฏิกูลที่ทำลายสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน และส่งผลถึงสุขภาพที่ดีของชุมชน

(2) ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ

1) ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อชุมชนทางบวก

1.1) เกิดประโยชน์ในการเพิ่มและกระจายรายได้สู่ชุมชน นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาชุมชนคีรีวงได้มีการซื้อผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากวิสาหกิจชุมชน บริการและการท่องเที่ยวภายในชุมชน เกิดรายได้เสริมนอกเหนือจากการทำอาชีพหลักคือสวนสมรม

1.2) เกิดการสร้างงาน สมาชิกในชุมชนมีอาชีพเสริม มีงานทำ มีรายได้เกิดการพัฒนาอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการบริการการท่องเที่ยว เช่น โฮมสเตย์, มัคคุเทศก์, ลูกหาบ

³⁷ สัมภาษณ์ เมธา ธงภักดี, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 10 ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช , 7 มกราคม 2564.

2) ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อชุมชนทางลบ

2.1) ปัญหารายได้ที่ไม่ต่อเนื่อง ปัจจุบันศิริวงไม่สามารถสร้างรายได้ที่เกิดขึ้นสม่ำเสมอทั้งปี เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นตามฤดูกาล คือ ฤดูผลไม้

(3) ผลกระทบทางด้านสังคม

1) ผลกระทบทางด้านสังคมที่ส่งผลต่อชุมชนทางบวก

1.1) เกิดการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน เกิดความตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรภายในชุมชน เกิดความร่วมมือในอนุรักษ์และการพัฒนาทรัพยากรต่าง ๆ ในชุมชนให้คงอยู่ต่อไป

1.2) เกิดการติดต่อกับบุคคลภายนอก โดยการตั้งวิสาหกิจชุมชนต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่ประสานงาน การจัดอบรมให้ความรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพให้คนในชุมชน

1.3) เกิดการสร้างสรรค์ผลงานในสังคม เกิดการรวมกลุ่มทำกิจกรรมต่าง ๆ ในการพัฒนาสังคม เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ที่นำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

1.4) เกิดการพัฒนาสาธารณูปโภค สาธารณูปการของชุมชน ที่ได้รับการพัฒนาหรือปรับปรุงให้ดีขึ้น เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกิดขึ้น

2) ผลกระทบทางด้านสังคมที่ส่งผลต่อชุมชนทางลบ

2.1) โครงสร้างของผู้นำท้องถิ่นแต่ละสมัย เช่น การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลกำโลน ที่เปลี่ยนไปตามแต่ละยุคและสมัย ส่งผลต่อทิศทางการพัฒนาการพัฒนาของหมู่บ้านศิริวง

6.5.2 ประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับชุมชน

(1) ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

1) เกิดการสร้างงานและอาชีพ สมาชิกมีงานและรายได้เพิ่มซึ่งเกิดการแปรรูปผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อเป็นของฝาก และสินค้าที่ระลึก

2) เกิดการพัฒนาอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการบริการซึ่งเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น การทำที่พักอาศัยเป็นโฮมสเตย์ มีคัคเทศก์นำทาง ลูกหาบ

3) มีรายได้หลายทาง เดิมชาวบ้านเป็นเพียงเกษตรกรมีรายได้หลักเพียงทางเดียว แต่เมื่อมีกิจกรรมที่เกิดจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกิดรายได้รองเพิ่มขึ้นในครัวเรือน

(2) ประโยชน์ทางสังคม

1) เกิดการพัฒนาสาธารณูปโภค สาธารณูปการของชุมชน ได้รับการพัฒนาหรือปรับปรุงให้ดีขึ้น เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกิดขึ้น

2) เกิดการพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ เช่นมีการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เช่น จัดตั้งกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อบริหารจัดการการท่องเที่ยว กลุ่มมัคค์ย้อมสีธรรมชาติเพื่อรายได้เสริม กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

3) เกิดการพัฒนาด้านสาธารณสุข มีการปรับปรุงพัฒนา ภูมิทัศน์โดยรอบชุมชนให้มีความสะอาด เป็นระเบียบ และปลอดภัยจากโรคระบาด โดยการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบล กำโลน

ความยั่งยืนที่เกิดขึ้นกับชุมชนศรีวังนั้น ที่ได้เผชิญกับความท้าทายด้วยวิธีการแก้ปัญหาแบบ บูรณาการ การเติบโตอย่างรวดเร็วของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในชุมชน ได้ส่งผลให้ทรัพยากรชุมชนแทบ ทั้งหมดถูกนำมาใช้เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว การยกระดับขีดความสามารถของสมาชิกชุมชน โดยเฉพาะผู้นำ ชุมชนที่มีความสำคัญมากเพื่อให้สามารถดำเนินการพัฒนาชุมชนได้ด้วยตนเอง ความยั่งยืนดังกล่าวทำให้ ชุมชนศรีวังขับเคลื่อนด้วยองค์ประกอบ ดังนี้

1. ผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง เป็นตัวกลางของชาวบ้านและชุมชนที่ประสานงานร่วมกับภาครัฐและ ภาคเอกชน ในการทำงานที่มีส่วนที่ทำให้ชุมชนพัฒนาและพึ่งพาตัวเองได้
2. การตอบสนองร่วมกันของชาวบ้านเพื่อคงไว้ซึ่งสภาพแวดล้อมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนผ่าน กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น กลุ่มอาชีพ วิสาหกิจชุมชน
3. มีจิตสำนึกของการพึ่งตนเอง รักษาเอื้ออาทรต่อกัน และมีความรักท้องถิ่น รักชุมชน
4. สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการประเมินสถานการณ์ของชุมชนกำหนดวิสัยทัศน์ร่วม ร่วมคิด ตัดสินใจ ดำเนินงาน ติดตามและประเมินผลการแก้ปัญหาและการพัฒนาของชุมชนผ่านกระบวนการ ชุมชน
5. มีเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีการพัฒนา ภาครัฐ องค์กรเอกชน นักธุรกิจ นักวิชาการ และ อื่น ๆ ในลักษณะของการมีความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน

ในการเสริมสร้างความยั่งยืนและความเข้มแข็งของชุมชน เพื่อเป็นฐานรองรับการแก้ไขปัญหา และการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมพร้อมกันทุก ด้าน หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน รวมไปถึงภาคีการพัฒนาต่าง ๆ จึงต้องผนึกกำลังดำเนินการเสริม ความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง ด้วยการกระตุ้นและสร้างกระบวนการ ทำงานแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งการสร้างสภาพแวดล้อมให้ชุมชนร่วมกันคิด ร่วมกันทำและมีการเรียนรู้เพื่อ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันอันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว

บทที่ 7

สรุปอภิปรายผลวิจัยและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยที่ผ่านมาแสดงให้เห็นประเด็นที่เกี่ยวกับ ลักษณะทางกายภาพ รูปแบบการพักอาศัย แนวคิดด้านการจัดการด้านแหล่งพักอาศัยกับกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชน จนส่งผลให้ชุมชนศิรีวงเป็นชุมชนเข้มแข็งที่ยั่งยืน ในบทนี้จะเป็นการอภิปรายผลการวิจัยร่วมกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งได้กล่าวไว้ในบทที่ 2 ภายใต้กรอบการวิจัยที่กำหนดไว้ในบทที่ 1 และข้อเสนอแนะของงานวิจัยเป็นลำดับต่อไป นำมาสู่การวิเคราะห์ดังนี้

7.1 ผลสรุปของงานวิจัย

- 7.1.1 ลักษณะทางกายภาพ การปรับเปลี่ยนและเปลี่ยนแปลงที่พักอาศัย
- 7.1.2 การปรับเปลี่ยนและเปลี่ยนแปลงที่พักอาศัยที่สอดคล้องกับพัฒนาการหมู่บ้านศิรีวง
- 7.1.3 แนวคิดการจัดการด้านแหล่งพักอาศัยเป็นโฮมสเตย์เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
- 7.1.4 การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนศิรีวง

7.2 อภิปรายผลการวิจัย

- 7.2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับโฮมสเตย์
- 7.2.2 แนวคิดเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนศิรีวง
- 7.2.3 การบริหารจัดการแหล่งพักอาศัยเป็นโฮมสเตย์ที่เหมาะสมกับทรัพยากรและวิถีชีวิตชุมชน
- 7.2.4 เปรียบเทียบแหล่งพักอาศัยที่เป็นโฮมสเตย์บ้านศิรีวงกับมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย

7.3 ข้อค้นพบของงานวิจัย

7.4 ข้อเสนอแนะของงานวิจัย

7.5 ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป

7.1 ผลสรุปของงานวิจัย

7.1.1 ลักษณะทางกายภาพ การปรับเปลี่ยนและเปลี่ยนแปลงที่พักอาศัย

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและสำรวจที่อยู่อาศัยที่ปรับเปลี่ยนเป็นโฮมสเตย์บ้านศิรีวงพบว่าการปรับเปลี่ยนและเปลี่ยนแปลงที่พักอาศัยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่คล้ายกัน ผู้วิจัยจึงเลือกที่อยู่อาศัยที่เป็นโฮมสเตย์จำนวน 7 หลัง จากทั้งหมด 14 หลัง เพื่อแสดงถึงลักษณะทางกายภาพที่แตกต่างกัน ซึ่งแสดงรายละเอียดในบทที่ 5 เมื่อทราบถึงข้อมูลลักษณะทางกายภาพของแหล่งพักอาศัยที่เป็นโฮมสเตย์บ้านศิรีวงแล้ว ผู้วิจัยพบว่าสามารถแบ่งที่พักอาศัยที่เป็นโฮมสเตย์บ้านศิรีวงได้เป็น 2 รูปแบบ ตามลักษณะการใช้พื้นที่ภายในบ้านระหว่างเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว ดังนี้

1. ลักษณะการอาศัยร่วมกันภายในบ้านหลังเดียวกันและใช้พื้นที่ภายในร่วมกันบางส่วน 4 หลัง ได้แก่ อาศรมอิสราโฮมสเตย์ พีวีโฮมสเตย์ และป่าเป็นโฮมสเตย์ โดยใช้พื้นที่ส่วนกลางร่วมกัน คือ ส่วนครัว ส่วนรับประทานอาหาร และส่วนพักผ่อน
2. ลักษณะการอาศัยร่วมกันภายในบริเวณเดียวกันและใช้พื้นที่แยกกันชัดเจน 3 หลัง ได้แก่ ชุนน้ำคีรีวงโฮมสเตย์ สกายรูฟโฮมสเตย์ เพ็ชรคีรีโฮมสเตย์ และขนานายทั้งโฮมสเตย์ มีการแยกพื้นที่การใช้งานที่ชัดเจน คือพื้นที่ส่วนตัว เช่น ห้องนอน ห้องน้ำ และใช้พื้นที่ร่วมกันคือพื้นที่ส่วนกลาง เช่น ส่วนรับประทานอาหาร และส่วนพักผ่อน สามารถสรุปได้ดังตาราง 7.1

ตาราง 7.1 ลักษณะการใช้พื้นที่ร่วมกันระหว่างเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว

ที่ตั้ง (หมู่)	โฮมสเตย์	การใช้งาน		พื้นที่ที่ใช้ร่วมกัน (เจ้าบ้านและนักท่องเที่ยว)				
		หลัง เดียวกัน	บริเวณ เดียวกัน	พื้นที่ส่วนตัว		พื้นที่ส่วนกลาง		
				ห้องนอน	ห้องน้ำ	ครัว	ส่วนรับประทานอาหาร	ส่วนพักผ่อน
9	อาศรมอิสรา	•				✓	✓	✓
9	ชุนน้ำคีรีวง		•				✓	✓
10	สกายรูฟ		•				✓	✓
10	พีวี	•				✓	✓	✓
10	ป่าเป็น	•				✓	✓	✓
8	เพ็ชรคีรี		•				✓	✓
5	ขนานายทั้ง		•					✓

ที่มา : รวบรวมและสรุปข้อมูลโดยผู้วิจัย (2564)

จากการสำรวจรูปแบบทางกายภาพของโฮมสเตย์บ้านคีรีวง พบว่าโฮมสเตย์ทุกหลังมีปรับปรุง ต่อเติม บ้านพักอาศัย ในส่วนต่าง ๆ ของบ้าน เพื่อวัตถุประสงค์ที่คล้ายกัน แสดงรายละเอียดดังตาราง 7.2

ตาราง 7.2 ลักษณะการต่อเติมพื้นที่พักอาศัย

ที่ตั้ง (หมู่)	โฮมสเตย์	ปีที่ สร้าง	ปีที่ ต่อเติม	ต่อเติมพื้นที่เพื่อนักท่องเที่ยว			ต่อเติมพื้นที่เพื่ออยู่อาศัย	
				ห้องนอน	ห้องน้ำ	รับประทานอาหาร	ห้องนอน	ห้องน้ำ
9	อาศรมอิสรา	2549	2558				✓	✓
9	ชุนน้ำคีรีวง	2553	2557	✓	✓	✓		
10	สกายรูฟ	2552	2559	✓	✓	✓		
10	พีวี	2549	2557				✓	✓
10	ป่าเป็น	2549	2557				✓	✓
8	เพ็ชรคีรี	2547	2555	✓	✓	✓		
5	ขนานายทั้ง	2549	2557	✓	✓	✓		

ภาพ 7.1 พัฒนาการการปรับปรุง โสมสเดย์บ้านคี่รวง

ที่มา : ผู้วิจัย

จากตาราง 7.2 ผู้วิจัยแสดงให้เห็นถึงช่วงเวลาที่มีการปรับปรุงบ้านพักอาศัย โดยพบว่ามี การปรับปรุง ต่อเติม เปลี่ยนแปลงพื้นที่บางส่วนของบ้านพักให้เป็นโฮมสเตย์ในช่วงปี พ.ศ.2555-2559 สรุปลงได้เป็น 2 ช่วงเวลาคือ ช่วงการสร้างบ้าน และเวลาช่วงระยะเวลาการปรับปรุง ต่อเติมบ้าน แสดงตามภาพ 7.1 สอดคล้องกับช่วงเวลาที่กลุ่มโฮมสเตย์เป็นที่รู้จักและเป็นที่น่าสนใจจากบุคคลภายนอกชุมชน ซึ่งสามารถสรุปการปรับปรุงและต่อเติมได้เป็น 2 ลักษณะ

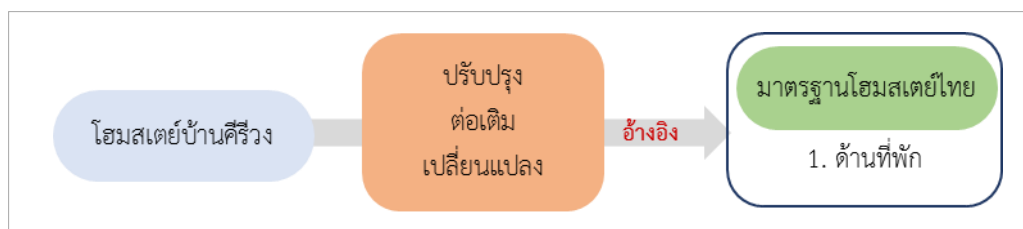
(1) ปรับปรุง ต่อเติมบ้านพักเพื่อเพิ่มพื้นที่สำหรับนักท่องเที่ยว ประกอบไปด้วย ห้องนอน ห้องน้ำ ส่วนรับประทานอาหาร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว

(2) ปรับปรุงต่อเติมบ้านพักเพื่อเพิ่มพื้นที่สำหรับอยู่อาศัย ประกอบไปด้วย ห้องนอนและห้องน้ำ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มความเป็นส่วนตัวให้กับสมาชิกในครอบครัว

การจัดการที่พักของชุมชนศรีวัง โดยกลุ่มสมาชิกโฮมสเตย์มุ่งหวังรายได้จากกิจกรรมโฮมสเตย์เป็นเพียงรายได้เสริมให้กับครัวเรือนเท่านั้น เนื่องจากการทำโฮมสเตย์นั้นไม่สามารถประเมินรายได้ที่แน่นอนได้ การปรับปรุงต่อเติมและซ่อมแซมนั้นได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มออมทรัพย์เพื่อเป็นวงเงินกู้ในวงเงินที่ไม่สูงมากนัก ที่ผู้กู้และผู้ค้าประกันสามารถรับผิดชอบร่วมกันได้

จากการสำรวจสามารถสรุปได้ว่าการนำที่พักอาศัยเป็นโฮมสเตย์สามารถกระทำได้หลายรูปแบบ ทั้งการสร้างใหม่ การต่อเติมบ้าน หรือการปรับพื้นที่การใช้สอยภายในบ้านบางส่วนเพื่อต้อนรับแขก ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นการนำทรัพยากรที่มีมาสร้างมูลค่าเพิ่มตามวิถีชีวิตของเจ้าบ้าน ซึ่งรูปแบบที่เกิดขึ้นนั้นจะขึ้นอยู่กับความต้องการของเจ้าของบ้านที่จะไม่ส่งผลกระทบต่อทางลบในการดำรงชีวิตในชีวิตประจำวัน

สามารถสรุปได้ว่าการปรับปรุง ต่อเติม เปลี่ยนแปลงพื้นที่บางส่วนของบ้านพักให้เป็นโฮมสเตย์เพื่อวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน โดยการปรับปรุง ต่อเติมและเปลี่ยนแปลงที่พักอาศัยดังกล่าว โฮมสเตย์บ้านศรีวังทุกหลังได้มีการคำนึงและอ้างอิงดัชนีชี้วัดคุณภาพมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย ในด้านที่พัก คือ การแบ่งพื้นที่การใช้งานที่เป็นสัดส่วน มีห้องอาบน้ำ และห้องส้วมที่สะอาดมิดชิด มีมุมพักผ่อนภายในบ้าน ข้างต้นถูกกล่าวไว้ในหัวข้อ 7.2.4 โดยทั้ง 2 รูปแบบยังคงรูปแบบการใช้วิถีชีวิตแบบเดิมของชาวบ้านเอาไว้ไม่ต่างกัน นักท่องเที่ยวหรือแขกผู้มาเยือนยังคงได้เรียนรู้วิถีชีวิตแบบฉบับของชาวศรีวังที่ถ่ายทอดผ่านกิจกรรมต่าง ๆ อาหารการกิน หรือ ความมีไมตรีจิตที่ชาวบ้านพร้อมหยิบยื่นและต้อนรับนักท่องเที่ยว

ภาพ 7.2 การปรับปรุง ต่อเติม โฮมสเตย์บ้านศรีวัง

ที่มา : ผู้วิจัย

7.1.2 การปรับเปลี่ยนและเปลี่ยนแปลงที่พักอาศัยที่สอดคล้องกับพัฒนาการหมู่บ้านคีรีวง

จากผลการศึกษาในบทที่ 5 ผู้วิจัยได้ค้นพบการเปลี่ยนแปลงของที่พักอาศัยที่เป็นโฮมสเตย์ดังตาราง 5.1 และสรุปพัฒนาการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของหมู่บ้านคีรีวง ซึ่งมีความสอดคล้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงปีต่าง ๆ ดังนี้ เนื่องจากคีรีวงได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติหลายครั้งแต่สามารถพลิกฟื้นชุมชนได้ด้วยการพึ่งพาตนเอง ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ปีพ.ศ.2541 หมู่บ้านคีรีวงจึงได้รับรางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จากนั้นปี พ.ศ.2549 เกิดกลุ่มอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ กลุ่มเยาวชนลูกขุนน้ำ เป็นการรวมตัวของเยาวชนในชุมชนคีรีวงเพื่อจัดการปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยว โดยการเป็นสื่อกลางในการจัดการทรัพยากรที่เอื้อต่อการท่องเที่ยว หลังจากนั้นกลุ่มโฮมสเตย์บ้านคีรีวงก็ได้เกิดขึ้นภายใต้ชมรมการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์บ้านคีรีวง จากผลการศึกษาในบทที่ 5 พบว่าในช่วงปี พ.ศ.2555-2559 ชาวบ้านที่นำบ้านพักอาศัยเป็นโฮมสเตย์นั้นมีการปรับปรุง ต่อเติม เปลี่ยนแปลงที่พักอาศัย เพื่อเพิ่มความเป็นส่วนตัวให้กับสมาชิกในครอบครัว และอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว ประสบผลในปี พ.ศ.2561 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของหมู่บ้านคีรีวงเป็นที่รู้จักและได้รับความสนใจเป็นจำนวนมากจากบุคคลภายนอกชุมชน นักท่องเที่ยวมีความต้องการที่จะเข้ามาสัมผัสและเรียนรู้วิถีชีวิตของชาวคีรีวงอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งปี พ.ศ.2562 ถึงปัจจุบัน เกิดวิกฤตการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ทำให้เกิดการปรับตัวและพึ่งพาตัวเองอีกครั้งของหมู่บ้านคีรีวง ยิ่งเป็นสิ่งที่พิสูจน์ถึงศักยภาพของชุมชนว่าสามารถพึ่งพาตนเองและชุมชนได้ ดังภาพ 7.3

ภาพ 7.3 พัฒนาการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหมู่บ้านคีรีวง

จากการสัมภาษณ์ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการแหล่งพักอาศัยให้เป็นโฮมสเตย์ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรรัฐ ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มอาชีพ รวมไปถึงชาวบ้านในชุมชน พบว่า การจัดการด้านแหล่งพักอาศัยให้เป็นโฮมสเตย์บ้านคีรีวงนั้นมีการดำเนินกิจกรรมโดยการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารภายใต้ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวง โดยมีบทบาทและหน้าที่ คือ การออกกฎระเบียบ ข้อบังคับ กฎเกณฑ์ เกี่ยวกับการบริหารจัดการ โดยมีตัวแทนเป็น ผู้ใหญ่บ้านทั้ง 4 หมู่บ้าน เพื่อความโปร่งใสและเท่าเทียมกันกับทุกหมู่บ้าน (ดูรายละเอียดจากภาพ 6.3 โครงสร้างชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์) จากผังองค์กรของชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวงจะเห็นได้ว่า

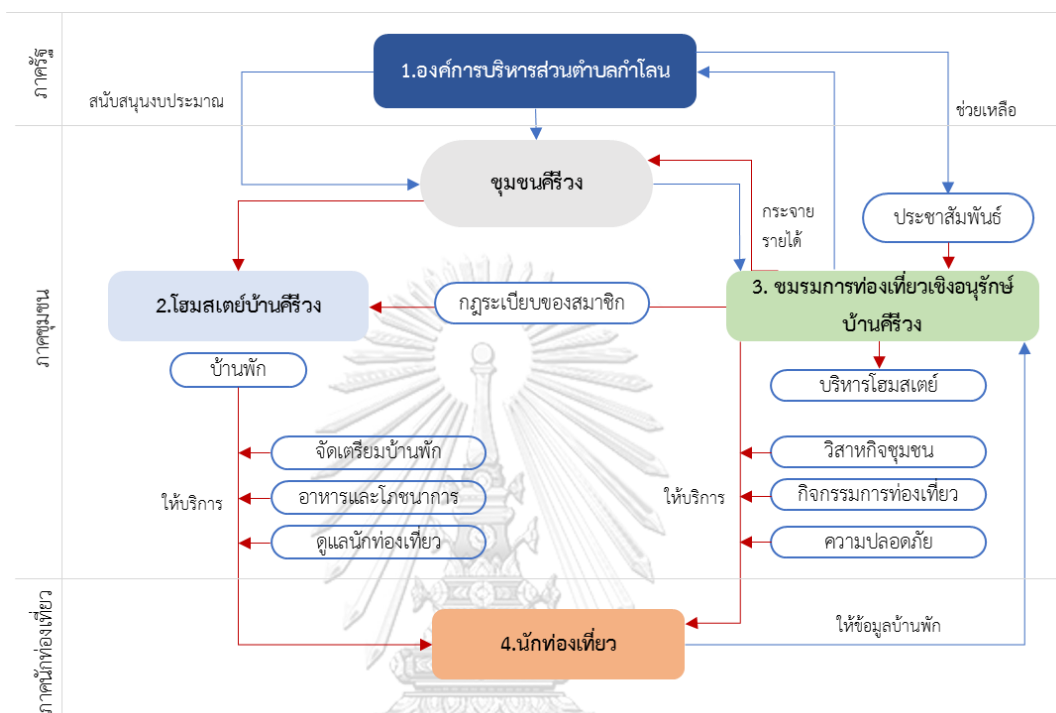
สามารถบริหารจัดการได้อย่างครอบคลุมกับทุกฝ่ายงาน ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายจัดการบริหารการท่องเที่ยว เช่น เรื่อง บ้านพักโฮมสเตย์ กิจกรรมที่ต้องการเพื่อนร่วมทาง รวมถึงกิจกรรมที่ศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิต ฝ่ายสนับสนุนกิจกรรม เช่น การรักษาความปลอดภัยให้กับชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน ด้านการสาธารณสุข ด้านการจัดหาทุน ด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์ ไปจนถึงด้านการติดตามและประเมินผล

7.1.3 แนวคิดการจัดการด้านแหล่งพักอาศัยเป็นโฮมสเตย์เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

1. **การบริหารจัดการบ้านพักโฮมสเตย์** เจ้าบ้านมีการเตรียมความพร้อมของที่พักรวมทั้งทำความสะอาดบ้านพักและส่วนที่จัดให้นักท่องเที่ยว ทั้งบริเวณห้องนอน บริเวณพักผ่อน ห้องน้ำ ให้มีความพร้อมก่อนนักท่องเที่ยวเข้าพักเสมอ มีจิตใจบริการพร้อมต้อนรับนักท่องเที่ยวตั้งแต่วันแรก จนถึงวันสุดท้ายที่นักท่องเที่ยวกลับ ตลอดจนมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ องค์ความรู้ ระหว่างกันเสมอในระหว่างที่พักอาศัยร่วมกัน และดูแลเอาใจใส่นักท่องเที่ยวเหมือนญาติพี่น้องของเจ้าบ้านเอง
2. **การบริหารจัดการองค์กรโฮมสเตย์** ภายในกลุ่มองค์กรมีการประชุม และร่วมกันแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น มีการคัดเลือกคณะกรรมการโดยพิจารณาคุณสมบัติและความเห็นจากสมาชิกทุกฝ่าย ในการเปิดรับนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวต้องทำการจองล่วงหน้า โดยเจ้าบ้านต้องชี้แจงอัตราการเข้าพักและข้อปฏิบัติในการเข้าพักอย่างละเอียด การดูแลความปลอดภัยนั้นมีการประสานงานหน่วยงาน อบต.กำโลน เพื่อดูแลรักษาความปลอดภัยตลอด 24 ชั่วโมง มีการเตรียมความพร้อมเมื่อเกิดเหตุฉุกเฉินกับนักท่องเที่ยว โดยการจัดอบรมความรู้เบื้องต้นในการปฐมพยาบาลและการช่วยชีวิตพร้อมยาและอุปกรณ์อยู่เสมอ มีการทำงานและประสานงานร่วมกับ อบต.กำโลน ในการประชาสัมพันธ์ ทำสื่อสิ่งพิมพ์ ซึ่งทางกลุ่มโฮมสเตย์ภายใต้ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะมีการจัดสรรรายได้บางส่วนที่ได้รับให้กับ อบต.กำโลน
3. **การบริหารทรัพยากรการท่องเที่ยวของโฮมสเตย์** จากผลการศึกษาในบทที่ 6 ชุมชนมีการมุ่งเน้นในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นผ่านการถ่ายทอดวิถีชีวิต กิจกรรมให้แขกผู้มาเยือนได้สัมผัส สร้างความสัมพันธ์แบบเครือข่ายระหว่างพหุภาคี ทำให้การท่องเที่ยวเป็นส่วนส่งเสริมการกระจายรายได้สู่ชุมชน และผู้ประกอบการรายเล็กที่บริหารงานโดยคนในชุมชนในรูปแบบอื่น ๆ โดยคำนึงถึงการอนุรักษ์ไว้ซึ่งประเพณี วัฒนธรรม และทรัพยากรดั้งเดิมชุมชน

การจัดการด้านแหล่งพักอาศัยเป็นโฮมสเตย์บ้านศรีวังนั้นไม่ได้เกิดจากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด แต่เกิดจากความร่วมมือกันของทุกภาคส่วนในชุมชน ทั้งการสนับสนุนขององค์การบริหารส่วนตำบลกำโลนในการสนับสนุนงบประมาณการพัฒนา สนับสนุนการอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพของชาวชุมชนรวมถึงการโฆษณาประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนเป็นที่รู้จักจากบุคคลภายนอก การร่วมมือกันจัดตั้งชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของผู้นำชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์จนเกิดการบริหารจัดการบ้านพักอาศัย

เป็นกลุ่มโฮมสเตย์ที่มีการให้บริการด้านบ้านพัก อาหารและโภชนา รวมถึงการดูแลนักท่องเที่ยว กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่สนับสนุนกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ทั้งหมดเป็นการนำเอาทรัพยากรที่มีในชุมชนมาสร้างมูลค่าเพิ่มโดยบอกเล่าวิถีชีวิตผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ดังภาพ 7.4

ภาพ 7.4 ผังสรุปการบริหารจัดการโฮมสเตย์บ้านคีรีวง

ที่มา : ผู้วิจัย

อภิปรายได้ว่าการจัดการแหล่งพักอาศัยเป็นโฮมสเตย์บ้านคีรีวง สามารถอ้างอิงดัชนีชี้วัดคุณภาพมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย ที่พัฒนาโดยสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ทั้ง 10 ด้าน สอดคล้องกับในบทที่ 2 โดยผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นแนวทางการจัดการที่พักให้ตอบโจทย์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ดังนี้

- (1) สร้างเอกลักษณ์ จากการให้สัมภาษณ์ผู้ทำโฮมสเตย์ในบทที่ 6 ว่าการคงไว้ซึ่งเสน่ห์ผ่านตัวตนของชุมชนและโฮมสเตย์ให้มีความแตกต่าง มีจุดขายที่ไม่สามารถหาได้จากที่อื่น บอกเล่าภูมิปัญญาผ่านวิถีชีวิตของชาวบ้านผ่าน เช่น อาหารพื้นเมืองที่ถูกปรุงและคัดสรรวัตถุดิบในท้องถิ่น ประเพณีวัฒนธรรม อาชีพ รวมไปถึงการมีใจบริการที่มีต่อ “แขก” ผู้มาเยือน
- (2) สร้างความรู้สึกความเป็นเจ้าของให้กับคนในชุมชน ทำคนในชุมชนให้เกิดความรักและห่วงแหนต่อทรัพยากรที่มี จากการให้สัมภาษณ์กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในบทที่ 6 ว่าการสร้างความรัก ไม่ว่าจะเป็ นทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรด้านบุคลากร หรือ ทรัพยากรด้านความคิด จนเกิดความภูมิใจ และส่งต่อให้ผู้อื่นมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรร่วมด้วย เห็นถึงประโยชน์และโทษที่จะเกิดขึ้น หากไม่คงไว้ซึ่งทรัพยากรที่มีแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งพักอาศัยให้เป็นโฮมสเตย์ให้มีความ

เข้มแข็งได้ต้องมีกฎ ระเบียบ มาตรการต่าง ๆ ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนและมีความโปร่งใส จนสามารถเกิดและกระจายรายได้ให้กับครัวเรือนและชุมชนได้

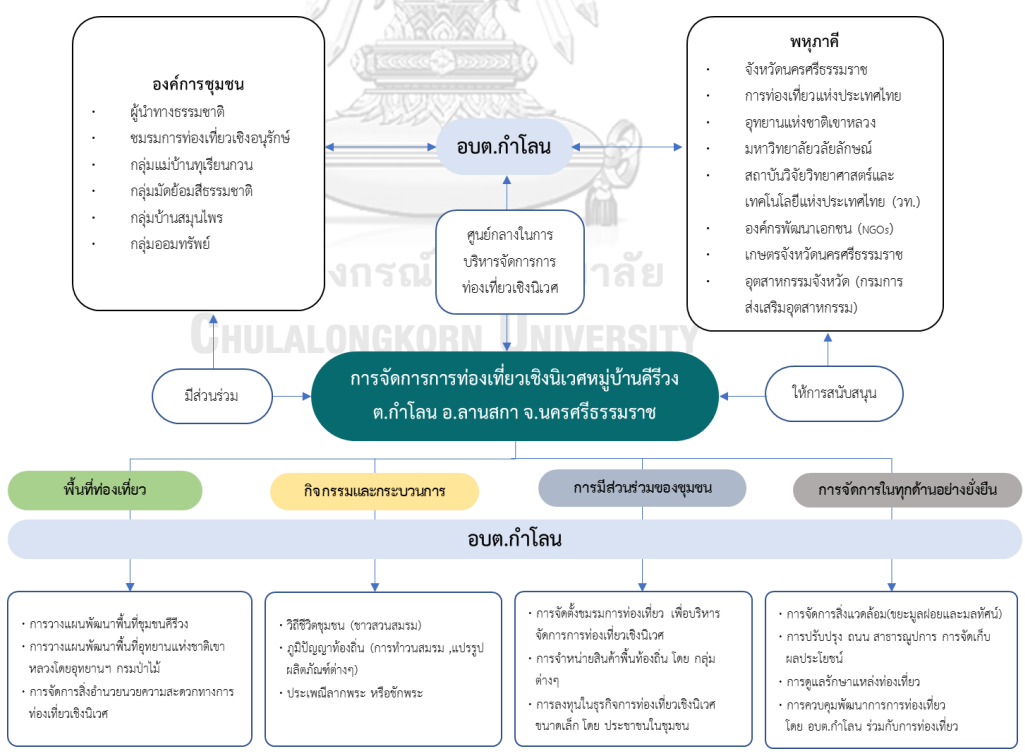
- (3) สร้างการเชื่อมโยงเครือข่ายของแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่น ทั้งภายในและภายนอกชุมชนถือเป็นการพัฒนาแหล่งพักอาศัยให้เป็นโฮมสเตย์ จากการศึกษาพื้นที่และสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน จากบทที่ 6 แสดงให้เห็นว่าเป็นการสนับสนุนและส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนทั้งภายในและนอกชุมชนที่ต้องร่วมมือกันเพื่อวางแผนและสร้างกลยุทธ์เพื่อพัฒนาศักยภาพแหล่งพักอาศัยให้เป็นโฮมสเตย์เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้ชาวบ้านและชุมชนให้เกิดความยั่งยืน มุ่งพัฒนาศักยภาพโฮมสเตย์เพื่อเข้าสู่มาตรฐานโฮมสเตย์ไทยอย่างต่อเนื่อง
- (4) สร้างการเชื่อมโยงและบูรณาการโฮมสเตย์กับการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนถือเป็นเรื่องสะท้อนความรับผิดชอบต่อสังคม การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือเชิงนิเวศที่มุ่งเน้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่น่าสนใจของชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตลอดจนการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่สามารถบูรณาการกับการท่องเที่ยวเชิงอาหารที่เน้นอาหารพื้นถิ่นเพื่อเป็นการต่อยอดให้ “แขก” ผู้มาเยือนจดจำถึงเอกลักษณ์เฉพาะประจำถิ่นได้และกลับมาด้วยความประทับใจอีกครั้ง

กล่าวได้คือการจัดการด้านแหล่งพักอาศัยเป็นโฮมสเตย์ ภายใต้ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บ้านศรีวัง ประสบผลสำเร็จในการบริหารจัดการ เพราะแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาไปพร้อมกันทุกกันระหว่างชุมชนและแหล่งพักอาศัยซึ่งก่อให้เกิดรายได้เข้าสู่ชุมชน พร้อมทั้งยังมีการสืบทอดวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ของชุมชนไว้ โดยยังคงรักษาซึ่งวิถีชีวิตเดิมของหมู่บ้านไว้ นับว่าการจัดการที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันเป็นการจัดการตามแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับสมมติฐานในข้างต้น

จากผลการศึกษาในบทที่ 6 คือกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน จนส่งผลให้ชุมชนศรีวังเป็นชุมชนเข้มแข็งที่ยั่งยืนประกอบไปด้วย (1) ปัจจัยภายในที่มีผลต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ว่าด้วยเรื่องของรายได้ของชาวบ้านในชุมชน แหล่งเงินทุนที่รองรับสำหรับประกอบอาชีพหรือการค้ารงชีวิต 2) ปัจจัยด้านสังคม การมีผู้นำชุมชนที่มีบทบาทในการโน้มน้าวชาวบ้านในชุมชนให้ร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมต่างให้บรรลุเป้าหมาย ด้วยความเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ความเป็นเครือญาติที่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ร่วมมือร่วมใจในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน 3) วิถีชีวิต ทุนทางสังคม และมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ดี คือการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด สืบทอดวิถีชีวิตของชุมชนศรีวังที่มีความสัมพันธ์กับป่าและสิ่งแวดล้อมมายาวนาน 4) มีการจัดตั้งองค์กรชุมชน ชาวศรีวังสามารถร่วมมือกันจัดตั้งองค์กรชุมชนเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในด้านต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (2) ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ 1) การสนับสนุนจากองค์กรรัฐ ในด้านการจัดทำแผนพัฒนาและฟื้นฟู งบประมาณการพัฒนา การอบรมวิชาชีพ การสนับสนุนด้านวิชาการ รวมไปถึงการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ 2) การสนับสนุนจากองค์กรเอกชน มีส่วนช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ พัฒนาศักยภาพผู้นำ 3) การสนับสนุนจากนักท่องเที่ยวและแขกผู้มาเยือนเกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างกัน

7.1.4 การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนคีรีวง

1. ด้านพื้นที่ท่องเที่ยว โดยองค์การบริหารส่วนตำบลคีรีวงมีการวางแผนพัฒนาพื้นที่ภายในชุมชนคีรีวงวางแผนพัฒนาพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาลวกโดยอุทยานแห่งชาติกรมป่าไม้รวมทั้งมีการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว
2. ด้านกิจกรรมและกระบวนการ ชาวคีรีวงเป็นกุญแจสำคัญของคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตชุมชน เช่น ชาวสวนสมรมคงไว้ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ การนำทรัพยากรในชุมชนมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ชาวคีรีวงคงไว้ซึ่งประเพณีวัฒนธรรมที่เป็นมรดกให้กับเยาวชนรุ่นหลัง เช่น ประเพณีลากพระหรือชักพระ โดยการอนุรักษ์และสืบทอดให้คงอยู่ไว้ซึ่งวัฒนธรรมและเพณีท้องถิ่น
3. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยการจัดชมรมการท่องเที่ยว เพื่อบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนเพื่อผลิตและจำหน่ายสินค้าจากภูมิปัญญาเพื่อเป็นการแสดงศักยภาพของชุมชน โดยองค์การบริหารส่วนตำบลคีรีวงมีการสนับสนุนด้านงบประมาณและองค์ความรู้ ทำให้ชาวบ้านในชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจ มีการลงทุนในธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขนาดเล็ก โดยการบริหารภายในครอบครัว
4. ด้านการจัดการอย่างยั่งยืน คือ มีการจัดการสิ่งแวดล้อม ปรับปรุงและพัฒนาสาธารณูปโภค สาธารณูปการให้เพียงพอต่อคุณภาพชีวิตที่ดีของชาวบ้านและนักท่องเที่ยว การดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยว รวมไปถึงมีการควบคุมและพัฒนาการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับขีดจำกัดของทรัพยากรของชุมชน

ภาพ 7.5 การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหมู่บ้านคีรีวง

ที่มา : ผู้วิจัย

สามารถอธิบายได้ว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น มีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนคีรีวงอยู่ในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลกำโลนมีการช่วยเหลือและสนับสนุนด้านงบประมาณ และเป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้มีการทำงานร่วมกับองค์การชุมชน ได้แก่ ผู้นำทางธรรมชาติ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนต่าง ๆ เช่น ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กลุ่มมัตย้อมสีธรรมชาติ กลุ่มบ้านสมุนไพร กลุ่มออมทรัพย์ และกลุ่มอื่น ๆ อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากพหุภาคี ได้แก่ หน่วยงานจากภาครัฐ จังหวัดนครศรีธรรมราช การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย อุทยานแห่งชาติเขาหลวง มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วท.) องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) เกษตรจังหวัดนครศรีธรรมราช อุตสาหกรรมจังหวัด (กรมการส่งเสริมอุตสาหกรรม) ในการฝึกอบรม ให้ความรู้แก่ผู้นำและบุคลากรของชุมชน โดยสามารถแบ่งการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนคีรีวงเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านพื้นที่ท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมและกระบวนการ การมีส่วนร่วมของชุมชน การจัดการในทุกด้านอย่างยั่งยืน ดังหัวข้อ 7.1.4 และ ภาพ 7.5

7.2 อภิปรายผลการศึกษา

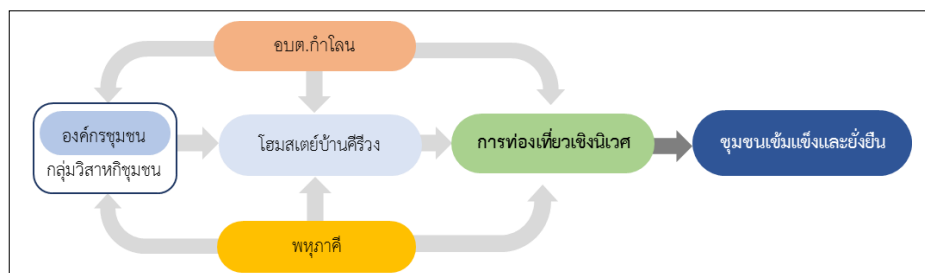
7.2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับโฮมสเตย์

การท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่นักท่องเที่ยวจะต้องพักรวมกับเจ้าของบ้านชายคาเดียวกัน โดยมีห้องพักหรือพื้นที่ใช้สอยภายในบ้านเหลือสามารถนำมาดัดแปลงให้นักท่องเที่ยวพักได้ชั่วคราว ซึ่งมีจำนวนไม่เกิน 4 ห้อง มีผู้พักรวมกันไม่เกิน 20 คน โดยมีค่าตอบแทน และจัดบริการสิ่งอำนวยความสะดวกตามสมควร อันมีลักษณะเป็นการประกอบกิจการเพื่อหารายได้เสริม (ประกาศสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวเรื่องกำหนดมาตรฐานบริการโฮมสเตย์ไทย พ.ศ. 2548) สอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่า บ้านพักอาศัยที่เป็นโฮมสเตย์บ้านศรีวัง มี 2 ลักษณะ คือ 1) ลักษณะการอาศัยร่วมกันภายในบ้านหลังเดียวกันและใช้พื้นที่ภายในร่วมกันบางส่วน 2) ลักษณะการอาศัยร่วมกันภายในบริเวณเดียวกันและใช้พื้นที่แยกกันชัดเจน และทุกหลังรองรับผู้เข้าพักได้ ไม่เกิน 20 คน โดยโฮมสเตย์บ้านศรีวังจัดอยู่ในประเภทโฮมสเตย์หมู่บ้าน (Village Homestay) โฮมสเตย์ลักษณะนี้ประกอบไปด้วยบ้านพักของชาวบ้านที่มีอยู่เดิมในชุมชน มีการเปลี่ยนพื้นที่บางส่วนภายในบ้านให้เป็นที่พักของนักท่องเที่ยวโดยที่เจ้าของบ้านยังคงพักอาศัยอยู่ในบ้านของตนตามปกติ (แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ที่เน้นบทบาทการพัฒนาชุมชน)

7.2.2 แนวคิดเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนศรีวัง

จากผลการศึกษาในเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนศรีวัง ที่กล่าวถึงองค์ประกอบทั้ง 4 ด้านในหัวข้อ 7.1.4 แสดงให้เห็นว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เกิดจากการร่วมมือและบูรณาการจากหลายฝ่าย สอดคล้องกับงานวิจัย (พจนาน สุวนศรี และสมภพ ยีจ้อหอ, 2564) ที่ว่าการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ในชุมชนกระทำเพื่อประโยชน์แก่ชุมชน ซึ่งการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของหมู่บ้านศรีวัง ได้รับการช่วยเหลือและสนับสนุนจาก ผู้นำชุมชนคือองค์การบริหารส่วนตำบลกาโลนในด้านงบประมาณ และเป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้มีการทำงานร่วมกับองค์กรชุมชน ได้แก่ ผู้นำทางธรรมชาติ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากพหุภาคี ส่งผลให้ชุมชนศรีวังสามารถพึ่งพาตัวเองและเป็นชุมชนเข้มแข็งที่ยั่งยืน

แนวคิดการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหมู่บ้านศรีวัง ซึ่งการได้รับการยอมรับว่าเป็นชุมชนเข้มแข็งของหมู่บ้านศรีวังเกิดขึ้นได้จากทุก ๆ กลุ่มคนในชุมชนโดยเริ่มตั้งแต่หน่วยที่เล็กที่สุดคือบ้านพักอาศัย มีการพัฒนาต่อยอดที่พักอาศัยให้เป็นโฮมสเตย์ที่ได้รับความร่วมมือจากสมาชิกในการปฏิบัติตามเกณฑ์ที่มีมติร่วมกัน นำมาสู่แนวคิดการจัดการด้านแหล่งพักอาศัยเป็นโฮมสเตย์ ซึ่งได้มีการเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในชุมชนโดยมีความสัมพันธ์กับการพัฒนากลุ่มอาชีพให้เป็นวิสาหกิจชุมชนที่เป็นสิ่งที่พิสูจน์ให้เห็นถึงศักยภาพของชาวบ้านและชุมชนไปพร้อมกัน อีกทั้งกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนที่เกิดจากการร่วมมือและบูรณาการจากหลายฝ่าย ทั้งผู้นำชุมชน ภาครัฐ รวมไปถึงภาคเอกชน (พหุภาคี) ที่คอยสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เห็นได้ว่าทุกภาคส่วนในชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนและเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนสอดคล้องกับหลักการของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2556) ว่าด้วยหลักการสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืนคือการสร้างสมดุลระหว่างมิติการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน มิติการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนและมิติการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน ดังภาพ 7.6

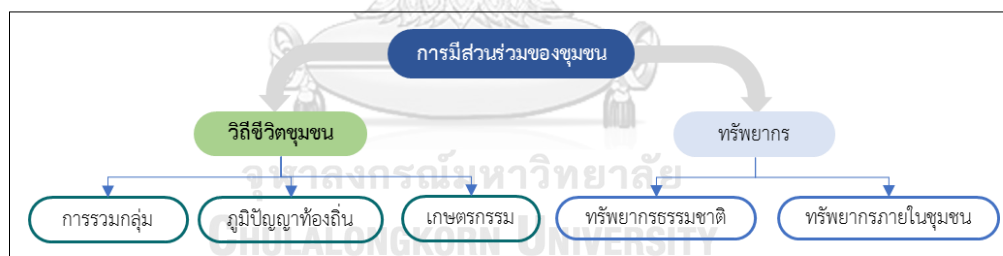

ภาพ 7.6 แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหมู่บ้านคีรีวง

ที่มา : ผู้วิจัย

7.2.3 การบริหารจัดการแหล่งพักอาศัยเป็นโฮมสเตย์ที่เหมาะสมกับทรัพยากรและวิถีชีวิตชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชน ได้รวมกลุ่มจัดตั้งที่พักอาศัยเป็นโฮมสเตย์ของบ้านคีรีวง เป็นการนำทรัพยากรที่มีนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดโดยการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรที่มีอยู่คือบ้านพักอาศัย ซึ่งไม่ได้มุ่งหวังเพียงสร้างผลกำไรเพียงอย่างเดียว ยังมีการบริหารจัดการทรัพยากรที่ดี สามารถนำทรัพยากรท้องถิ่นที่มีอยู่มาใช้อย่างเหมาะสม ดำรงไว้ซึ่งอาชีพเกษตรกรรม การนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างมูลค่าเพิ่มเป็นผลผลิตจากชุมชนเกิดเป็นสินค้าเพื่อนำรายได้เข้าสู่ชุมชนอีกทางหนึ่ง มีการนำประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงทรัพยากรที่มีนำเสนอออกมาในรูปแบบของวิถีชีวิต กิจกรรมการท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อระบบนิเวศและวิถีชีวิตซึ่งเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้านให้ดีและเจริญเติบโตไปพร้อม ๆ กัน โดยการบริหารจัดการแหล่งพักอาศัยเป็นโฮมสเตย์บ้านคีรีวงนั้นเกิดความร่วมมือกันของคนในชุมชนที่ร่วมกันทำหน้าที่ต่าง ๆ ที่สามารถทำได้ตามความถนัด เกิดการสร้างดุลยภาพระหว่าง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมให้มีความเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ทุก ๆ คนในชุมชนจึงเป็นกลไกสำคัญที่นำไปสู่การเจริญเติบโตและพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งที่ยั่งยืนต่อไป สรุปลงภาพ 7.7

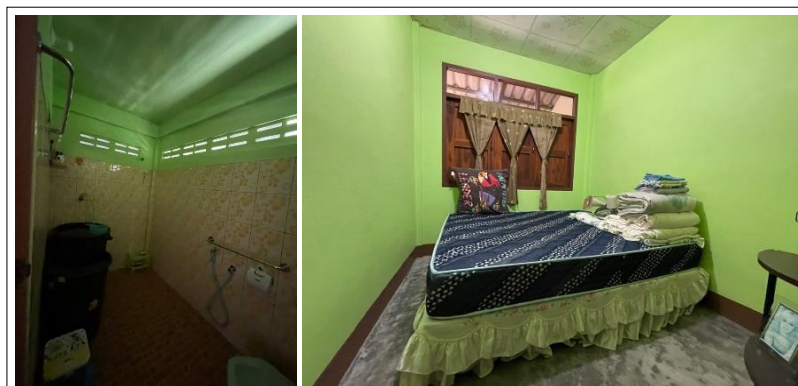
ภาพ 7.7 การบริหารจัดการแหล่งพักอาศัยเป็นโฮมสเตย์

ที่มา : ผู้วิจัย

7.2.4 เปรียบเทียบแหล่งพักอาศัยเป็นโฮมสเตย์บ้านคีรีวงกับมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย 10 ด้าน 31 ดัชนีชี้วัด

โฮมสเตย์ชุมชนบ้านคีรีวงได้มีการพัฒนาขึ้นตามแบบวิถีชีวิตและศักยภาพของชุมชน โดยแรกเริ่มได้รับคำปรึกษาจากนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ รวมถึงการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐภายในชุมชน ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลท่าโลน จังหวัดนครศรีธรรมราช การท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีหลักการบริหารจัดการโฮมสเตย์ที่กำหนดโดยชุมชนเอง และอ้างอิงดัชนีชี้วัดคุณภาพมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย ที่พัฒนาโดยสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ซึ่งกำหนดมาตรฐานไว้ 10 ด้าน ดังนี้

(1) ด้านที่พัก

ภาพ 7.8 ที่พักโฮมสเตย์บ้านศรีวัง

ที่มา : ผู้วิจัย

มีการแบ่งพื้นที่เป็นสัดส่วน ภาชนะที่ใช้ภายในห้องน้ำมีการแยกใช้ชัดเจน เช่น ภาชนะตักน้ำสำหรับอาบน้ำและสุขภัณฑ์ มีการเปลี่ยนผ้าปูที่นอนและทำความสะอาดบริเวณภายในบ้านด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อทุกครั้งก่อนนักท่องเที่ยวเข้าพัก และมีบริเวณต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกที่ถูกจัดไว้เพื่อพักผ่อน เพื่อให้นักท่องเที่ยวหรือแขกผู้มาเยือนได้ใช้ เช่น บริเวณภายในมีมุมสำหรับนอนเล่น ดูทีวี บางหลังมีสัญญาณอินเทอร์เน็ตไว้สำหรับใช้ส่วนตัวภายในบ้านเพื่อความสะดวกสบาย บริเวณภายนอกมีการจัดระเบียบ รักษาความสะอาด ยังคงปลูกผลไม้ท้องถิ่นบริเวณรอบบ้าน ถ้านักท่องเที่ยวมาในช่วงฤดูผลไม้จะได้เห็นและสัมผัสถึงความอุดมสมบูรณ์ที่รายล้อมรอบบ้าน แซมด้วยไม้ดอกไม้ประดับเพิ่มความมีสีสันและสดชื่นให้กับที่พัก

(2) ด้านอาหารและโภชนา

ภาพ 7.9 อาหารพื้นบ้านของหมู่บ้านศรีวัง

ที่มา : ผู้วิจัย

เจ้าของบ้านจะเลือกเมนูอาหารตามถนัดวัตถุดิบหาได้จากชุมชน เช่น น้ำพริกหย่า แกงส้มอ้อดิบ และหยวกกล้วยเถื่อน ใบเหลียงผัดไข่ กุ้งผัดสะตอ ขนมจีนแกงใต้พร้อมผักแนม อุปกรณ์ที่ใช้ประกอบอาหารถูกสุขลักษณะ

ภาพ 7.10 ที่ประกอบอาหารสำหรับนักท่องเที่ยว

ที่มา : ผู้วิจัย

มีน้ำดื่ม น้ำใช้เพียงพอ รวมทั้งภาชนะทุกชิ้นได้รับการทำความสะอาดทุกครั้งก่อนนักท่องเที่ยวใช้ การประกอบอาหารสำหรับนักท่องเที่ยวจะทำที่บ้านของบ้านที่นักท่องเที่ยวมาพัก จึงมีข้อกำหนดที่ใช้ร่วมกันคือ ทุกบ้านที่เปิดรับนักท่องเที่ยวต้องมีครัวและอุปกรณ์ที่สะอาด รวมถึงการระบายอากาศที่ดี ต้องถ่ายเทได้สะดวกเพื่อให้ถูกสุขลักษณะ

(3) ด้านความปลอดภัย

บ้านทุกหลังมีอุปกรณ์สื่อสาร เมื่อเกิดเหตุต่าง ๆ ขึ้น มีการจัดเวรยามรักษาความปลอดภัยในช่วงฤดูฝน มีศูนย์เตือนภัยและชุดหน่วยกู้ภัย นอกจากนี้เจ้าของบ้านพักมีการแนะนำนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวเมื่อเกิดอุทกภัย และบ้านทุกหลังมีความพร้อมด้านการปฐมพยาบาลเบื้องต้นในกรณีฉุกเฉิน

(4) ด้านอรรถาศัยไมตรีของเจ้าบ้านและสมาชิก

ที่พักอาศัยที่ทำเป็นโฮมสเตย์ทุกหลังมีความพร้อมในเรื่องบริการ มีการต้อนรับด้วยไมตรีจิตที่ดี และมีการสร้างความคุ้นเคยกับนักท่องเที่ยวเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันด้วยการสร้างกิจกรรมต่าง ๆ ภายในบ้านร่วมกัน ในบางครั้งนักท่องเที่ยวสนใจในเรื่องการประกอบอาหารก็มีการช่วยเหลือเจ้าบ้านและเจ้าบ้านก็มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาในเรื่องการปรุงอาหารให้กับนักท่องเที่ยวเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันได้ไปในตัว

(5) ด้านรายการนำเที่ยว

โฮมสเตย์บ้านศรีวังมีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยกิจกรรมจะสอดคล้องตามกลุ่มนักท่องเที่ยวแต่ละรูปแบบ เช่น กลุ่มวัยรุ่นส่วนใหญ่จะสนใจกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชน มีการจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับวิถีชีวิตของชุมชนด้วยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น ชมสวนสมรม การผจญภัยเขาหลวง กลุ่มครอบครัวและคณะต่าง ๆ จะสนใจศึกษาดูงานกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เช่น กลุ่มผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ กลุ่มสมุนไพร กลุ่มลูกไม้ กลุ่มทุเรียนกวน

(6) ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

คนในชุมชนจะร่วมกันรักษาความสะอาดทั้งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนอยู่เสมอ โดยทางองค์การบริหารส่วนตำบลกำโลนได้จัดวางจุดทิ้งขยะ 10 หลังคาเรือนต่อ 1 ภาชนะ และเก็บประจำทุกวันในเวลาเช้าและเย็น เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

ภาพ 7.11 ภาชนะสำหรับขยะ

ที่มา : ผู้วิจัย

(7) ด้านวัฒนธรรม

โฮมสเตย์บ้านคีรีวงเป็นการคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตเดิมของชาวบ้าน ยังคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ เช่น ประเพณีบุญสารทเดือนสิบซึ่งเป็นการทำบุญระลึกถึงบรรพบุรุษ พี่น้องชาวคีรีวงร่วมกันออกมาทำบุญตักบาตรเทโว หรือที่ภาษาถิ่นใต้เรียกว่า ตักบาตรหน้าล้อ (เรือพระ) จัดเตรียมของทำบุญทั้งข้าวสวย อาหารแห้ง และขนมต้ม เพื่อประกอบพิธี

(8) ด้านการสร้างคุณค่า และมูลค่าของผลิตภัณฑ์ชุมชน

มีการสร้างผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ จากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในรูปแบบของการจำหน่ายของที่ระลึกเป็นผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ ให้แก่นักท่องเที่ยวและผู้สนใจ โดยวางจำหน่ายกระจายตามกลุ่มวิสาหกิจชุมชนภายในชุมชนคีรีวง นอกจากนี้ยังจัดอบรมให้กับชาวบ้านเพื่อพัฒนาศักยภาพในด้านบริการเพื่อยกระดับการท่องเที่ยว

(9) ด้านการบริหารของกลุ่มโฮมสเตย์

การรวมกลุ่มจัดตั้งคณะกรรมการบริหารเพื่อสร้างกฎระเบียบ กติกา มีการกระจายรายได้และผลประโยชน์กับทุกคนอย่างเสมอภาค เดิมมีข้อบังคับในการเข้าพักโฮมสเตย์ชุมชนคีรีวงจะต้องผ่านการจัดสรรของผู้ประสานงานเพียงผู้เดียว แต่ปัจจุบันโลกออนไลน์ทำให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงข้อมูลและเจ้าของโฮมสเตย์ได้โดยตรงและสามารถเลือกที่พักได้ตามความสนใจและต้องการได้

(10) ด้านการประชาสัมพันธ์

โฮมสเตย์หมู่บ้านคีรีวงได้รับการประชาสัมพันธ์ผ่านทางเว็บไซต์ขององค์การบริหารส่วนตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช (www.kamlone.go.th) แผนพับที่จัดทำโดยสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย จังหวัดนครศรีธรรมราชและองค์การบริหารส่วนตำบลกำโลน จัดทำขึ้นเพื่อเป็นเอกสารให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับหมู่บ้านคีรีวง นักท่องเที่ยวยังรู้จักหมู่บ้านคีรีวงผ่านสื่อโทรทัศน์ สื่อออนไลน์ รวมถึงการจัดแสดงสินค้า OTOP จากผลผลิตชุมชน

การสำรวจแหล่งพักอาศัยที่เป็นโฮมสเตย์บ้านคีรีวง ผู้วิจัยนำข้อมูลมาเปรียบเทียบกับมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย 10 ด้าน 31 ดัชนีชี้วัด โดยอาศัยหลักเกณฑ์ประกาศกรมการท่องเที่ยว เรื่องกำหนดมาตรฐานบริการท่องเที่ยวมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย พ.ศ. 2554 ดังนี้

ตาราง 7.3 แหล่งพักอาศัยที่เป็นโฮมสเตย์บ้านคีรีวง เปรียบเทียบกับมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย

	มาตรฐาน	ผลสำรวจโฮมสเตย์บ้านคีรีวง	ข้อสรุป
มาตรฐานที่ 1 ด้านที่พัก	ลักษณะบ้านพักที่เป็นสัดส่วน	มีการแบ่งพื้นที่การใช้งานระหว่างเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยวตามลักษณะรูปแบบการใช้งานเดิม	มีการแบ่งสัดส่วนตามมาตรฐานกำหนด
	ที่พักที่นอนสะอาด และสบาย	มีการทำความสะอาดที่นอนโดยเปิดระบายทุกครั้งหลังนักท่องเที่ยวเข้าพัก และมีฟูกที่ได้มาตรฐาน	มีการใช้ฟูกและที่นอนตามมาตรฐานกำหนด
	มีห้องอาบน้ำและห้องส้วมที่สะอาดมิดชิด	แบ่งพื้นที่ระหว่างห้องอาบน้ำและห้องส้วมแยกใช้ภาชนะในแต่ละพื้นที่ชัดเจน	มีห้องอาบน้ำและห้องส้วมที่ตามมาตรฐานกำหนด
	มีมุมพักผ่อนภายในบ้านหรือในชุมชน	เจ้าบ้านจัดมุมรับแขกสำหรับพักผ่อนภายในบ้าน เช่นพื้นที่ดูทีวี พื้นที่นอนเล่น และจัดระเบียบพื้นที่รอบ ๆ บ้านให้เป็นพื้นที่สำหรับพักผ่อนด้วยการชมไม้ดอกไม้ประดับ	มีมุมพักผ่อนตามลักษณะการใช้งานตามมาตรฐานกำหนด
มาตรฐานที่ 2 ด้านอาหาร	ชนิดของอาหาร และวัตถุดิบที่ใช้ประกอบอาหาร	เจ้าบ้านเลือกชนิดอาหารตามถนัดโดยใช้วัตถุดิบในชุมชนในการประกอบอาหาร	มีชนิดและการประกอบอาหารตามมาตรฐานกำหนด
	มีน้ำดื่มที่สะอาด	ใช้น้ำดื่มของชุมชนคีรีวงที่ผ่านมาตรฐานการผลิตที่สะอาดและถูกหลักอนามัย	ตามมาตรฐานกำหนด
	ภาชนะที่บรรจุอาหารที่สะอาด	มีการทำความสะอาดภาชนะทุกครั้งก่อนใช้และเก็บในที่มิดชิดเพื่อป้องกันแมลงต่าง ๆ	ตามมาตรฐานกำหนด

	มาตรฐาน	ผลสำรวจโฮมสเตย์ บ้านคีรีวง	ข้อสรุป
	ห้องครัว และอุปกรณ์ที่ใช้ ในครัวที่ถูกสุขลักษณะ	บริเวณประกอบอาหาร โถง สามารถระบายอากาศได้ พร้อม อุปกรณ์ที่ถูกเก็บในที่มิดชิดเพื่อ สุขลักษณะที่ดีของสมาชิกใน บ้านและนักท่องเที่ยว	ห้องครัวและ อุปกรณ์ตาม มาตรฐานกำหนด
มาตรฐานที่ 3 ด้านความปลอดภัย	มีการเตรียมความพร้อม เกี่ยวกับการปฐมพยาบาล เบื้องต้น	บ้านแต่ละหลังมีอุปกรณ์สำหรับ กาปฐมพยาบาลเบื้องต้น	มีความพร้อมเรื่อง ปฐมพยาบาลตาม มาตรฐานกำหนด
	มีการจัดเวรยามดูแลความ ปลอดภัย	ชุมชนมีการจัดเวรยามดูแล ความปลอดภัยตลอด 24 ชั่วโมง	มีความพร้อมเรื่อง ความปลอดภัยตาม มาตรฐานกำหนด
มาตรฐานที่ 4 ด้านอัยาศัยไมตรีของ เจ้าบ้านและสมาชิก	การต้อนรับและการสร้าง ความคุ้นเคย	เจ้าบ้านทุกหลังมีจิตใจบริการ และให้การต้อนรับนักท่องเที่ยว อย่างเป็นกันเอง	มีการต้อนรับตาม มาตรฐานกำหนด
มาตรฐานที่ 5 ด้านรายการนำเที่ยว	มีรายการนำเที่ยวที่ชัดเจน ซึ่งต้องผ่านการยอมรับจาก ชุมชน	มีโปรแกรมการศึกษาวิถีชีวิต ชุมชนคีรีวงตามความสนใจของ นักท่องเที่ยว	มีกิจกรรมการนำ เที่ยวตามมาตรฐาน กำหนด
	ข้อมูลกิจกรรมการ ท่องเที่ยว	ให้ข้อมูลกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยประสานงานผ่านศูนย์กลาง	
	เจ้าของบ้านเป็นมัคคุเทศก์ ท้องถิ่น หรือประสานงาน ให้มัคคุเทศก์ท้องถิ่นนำ เที่ยว	ชุมชนภายใต้ ชมรมรักษากร ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวง	
มาตรฐานที่ 6 ด้าน ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม	มีแหล่งท่องเที่ยวภายใน ชุมชน หรือบริเวณ ใกล้เคียง	มีทรัพยากรธรรมชาติทั้งภายใน และภายนอกชุมชนเพื่อเป็นการ เชื่อมโยงการท่องเที่ยวของ หมู่บ้านคีรีวง	มีแหล่งท่องเที่ยว ตามมาตรฐาน กำหนด
	มีการดูแลแหล่งท่องเที่ยว	ดูแลนักท่องเที่ยวเปรียบเหมือน ญาติพี่น้องของชาวบ้านเอง	มีการดูแลแหล่ง ท่องเที่ยวตาม มาตรฐานกำหนด

	มาตรฐาน	ผลสำรวจโฮมสเตย์ บ้านคีรีวง	ข้อสรุป
	มีแผนงาน หรือมาตรการ อนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อ ลดผลกระทบจากการ ท่องเที่ยว และลดสภาวะ โลกร้อน	อบต.กำโลน มีมาตรการและ แผนงานที่ทำร่วมกับกรมป่าไม้ เขตอุทยานแห่งชาติเขาหลวง เพื่อเป็นอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ	มีแผนงาน หรือ มาตรการตาม มาตรฐานกำหนด
	มีกิจกรรมในการลด ผลกระทบจากการ ท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม และลดสภาวะ โลกร้อน	อบต.กำโลน ชมรมรักษ์การ ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวง และกรมป่าไม้ เขตอุทยาน แห่งชาติเขาหลวง ร่วมกัน จัดการปลูกป่าทดแทน เมื่อ นักท่องเที่ยวเข้าร่วมโปรแกรม ท่องเที่ยวจะต้องปลูกไม้ทดแทน เป็นอย่างน้อยคนละ 1 ต้น	มีกิจกรรมในการลด ผลกระทบตาม มาตรฐานกำหนด
มาตรฐานที่ 7 ด้านวัฒนธรรม	การดำรงรักษาไว้ซึ่ง วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น	หมู่บ้านคีรีวงรักษาไว้ซึ่ง ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น เดิม เช่นการคงไว้ซึ่งประ เพณีลากพระ ประเพณีเรือเหินือ เพื่อดำรงไว้ให้เยาวชนรุ่นหลัง	มีการรักษาตาม วัฒนธรรมประเพณี ท้องถิ่นมาตรฐาน กำหนด
	การรักษาวิถีชุมชน คงไว้ เป็นกิจวัตรปกติ	ชาวบ้านทุกคนยังคงอาชีพ เกษตรกรรม และถ่ายทอดให้ นักท่องเที่ยวเห็นถึงวิถีชีวิตเดิม ของชุมชน	มีการรักษาวิถี ชุมชน ตาม มาตรฐานกำหนด
มาตรฐานที่ 8 ด้านการสร้างคุณค่า และมูลค่าของ ผลิตภัณฑ์ชุมชน	ผลิตภัณฑ์จากชุมชนเพื่อ เป็นของที่ระลึกของฝาก หรือจำหน่ายแก่ นักท่องเที่ยว	ชาวบ้านรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการผลิตสินค้าจากทรัพยากร ชุมชนเพื่อเป็นที่ระลึกและจัด จำหน่าย	การสร้างคุณค่า และมูลค่าของ ผลิตภัณฑ์ตาม มาตรฐานกำหนด
	มีผลิตภัณฑ์ที่สร้างคุณค่า และมูลค่าที่เป็นเอกลักษณ์ ของชุมชน	มีการนำทรัพยากรในชุมชนมา ใช้ประโยชน์สูงสุดโดยการสร้าง มูลค่าเพิ่มเป็นผลิตภัณฑ์ที่เกิด จากการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างเอกลักษณ์และตัวตน ชุมชน เช่น ผ้ามัดย้อมจาก	

	มาตรฐาน	ผลสำรวจโฮมสเตย์ บ้านคีรีวง	ข้อสรุป
มาตรฐานที่ 9 ด้านการบริหารของ กลุ่มโฮมสเตย์	มีการรวมกลุ่มของ ชาวบ้าน	มีการรวมกลุ่มของชาวบ้านที่มี ความพร้อมในเรื่องการ ให้บริการที่พัก	บริหารของกลุ่ม โฮมสเตย์ตาม มาตรฐานกำหนด
	มีคณะกรรมการบริหาร กลุ่มโฮมสเตย์	มีคณะกรรมการบริหารกลุ่ม โฮมสเตย์เพื่อเป็นศูนย์กลางใน การจัดการ	
	กฎ กติกา การทำงานของ คณะกรรมการ	มีกฎ กติกา ที่เกิดจากการสร้าง ร่วมกันของสมาชิกในกลุ่ม	
	มีการกระจายและ ผลประโยชน์อย่างเป็น ธรรม	มีการรับผลประโยชน์ที่โปร่งใส เป็นธรรมต่อกลุ่มชมรมและ สมาชิก	
	ระบบการจองล่วงหน้า ลงทะเบียน และชำระเงิน ล่วงหน้า	มีระบบการจองล่วงหน้าก่อน เข้าพักเพื่อการตรวจสอบ คุณภาพบ้านพักก่อน นักท่องเที่ยวเข้าพัก	
	รายละเอียดค่าธรรมเนียม และบริการต่าง ๆ ที่ ชัดเจน และเป็นปัจจุบัน	เจ้าบ้านแจ้งรายละเอียดอัตรา การเข้าพักและบริการชัดเจน ก่อนนักท่องเที่ยวเข้า	
มาตรฐานที่ 10 ด้านการประชาสัมพันธ์	มีเอกสาร สิ่งพิมพ์ ประชาสัมพันธ์การ ท่องเที่ยวของชุมชน	ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จัดทำเอกสารเพื่อให้ข้อมูลถึง ชุมชนและได้รับอนุเคราะห์ จากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ไทย นครศรีธรรมราชในการโปร โมตชุมชน ผ่านช่องทาง ออนไลน์ เว็บไซต์ เฟสบุค และ อื่นๆ	ประชาสัมพันธ์การ ท่องเที่ยวของชุมชน ตามมาตรฐาน กำหนด
	มีการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์		

ที่มา : รวบรวมและสรุปข้อมูลโดยผู้วิจัย (2564)

วิธีการและเกณฑ์การประเมินมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย โดยการยื่นขอขึ้นทะเบียนและการตรวจสอบเบื้องต้นให้เป็นไปตามที่กรมการท่องเที่ยวกำหนดโดยการวัดเกณฑ์มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย ตามที่กำหนดในประกาศกรมการท่องเที่ยวว่าด้วยการประเมินมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย โฮมสเตย์ไทยที่ได้รับมาตรฐานจะถูกประเมินและเมื่อครบอายุการรับรองมาตรฐาน 3 ปี จะต้องยื่นขอรับรองมาตรฐานใหม่ หากการประเมินมีระดับคะแนนต่ำกว่าเกณฑ์

มาตรฐานจะถูกถอดถอนการรับรองมาตรฐาน พร้อมทั้งต้องส่งคืนเครื่องหมายรับรองมาตรฐานโฮมสเตย์ไทย และหนังสือรับรองต่อกรมการท่องเที่ยว

จากข้อมูลตาราง 7.2.4 และผลศึกษาในบทที่ 5 พบว่า โฮมสเตย์ในหมู่บ้านคีรีวงมีเกณฑ์มาตรฐานครบถ้วนทั้ง 10 ด้าน และยังมีอีกหลายอย่างที่เกินกว่ามาตรฐานกำหนด ซึ่งผู้ทำโฮมสเตย์บ้านคีรีวงไม่เพียงแต่รักษาเกณฑ์ต่าง ๆ ให้คงไว้ซึ่งมาตรฐานดังกล่าว แต่ทุกคนยังคงทำทุกอย่างด้วยใจรักและต้องการให้ผู้เข้าพักและนักท่องเที่ยวรู้สึกถึงไมตรีจิตที่จริงใจ ที่ต้อนรับแขกทุกคนเปรียบเสมือน “ญาติ พี่น้อง” ของชาวบ้านคีรีวง

7.2.5 สรุปจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์บ้านคีรีวง (SWOT ANALYSIS)

SWOT ANALYSIS	รายละเอียด
จุดแข็ง (Strength)	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พิสูจน์ได้ว่าเป็นสถานที่อากาศดีที่สุดในประเทศไทย 2. มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญ เช่น ประเพณีชักพระ ประเพณีสงกรานต์ 3. มีอาหารการกินที่อุดมสมบูรณ์ 4. มีความสะดวกในการเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยว 5. มีศักยภาพทางเศรษฐกิจ เพราะมีความหลากหลายทางชีวภาพ รวมถึงการผลิตสินค้าของชุมชนเพื่อการจำหน่ายอย่างเป็นรูปธรรม และเป็นแหล่งผลิตสินค้าทางการเกษตร 6. มีความพร้อมของระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการที่จำเป็นต่อการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว
จุดอ่อน (Weakness)	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีปัญหาสภาวะการเปลี่ยนแปลงในระบบนิเวศ เช่น ขยะมูลฝอย และความงามด้านทัศนียภาพ 2. มีประชากรแฝง ซึ่งประชากรดังกล่าวขาดความร่วมมือในการพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยว และขาดความหวงแหนในทรัพยากรที่มีในชุมชน 3. คุณภาพของน้ำใช้สำหรับอุปโภค บริโภคในชุมชน อาจไม่ถูกสุขอนามัยเท่าที่ควร
โอกาส (Opportunities)	<ol style="list-style-type: none"> 1. ความนิยมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์และวัฒนธรรม สอดคล้องกับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวภายในพื้นที่ สามารถเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน 2. สภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำ และโรคระบาด ผู้คนเกิดความเครียด เป็นเหตุผลที่ผู้คนต้องการมาพักผ่อนในสถานที่ท่องเที่ยวธรรมชาติที่คุ้มค่าทั้งราคาและคุณภาพ 3. เป็นพื้นที่รองรับการขยายตัวของจังหวัดนครศรีธรรมราช
อุปสรรค (Threat)	<ol style="list-style-type: none"> 1. ยังคงเผชิญกับผลกระทบทางธรรมชาติในช่วงเวลาที่สภาพภูมิอากาศเปลี่ยนแปลง 2. ปัญหาเศรษฐกิจโลกส่งผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรม ภาคการท่องเที่ยวและบริการ และเป็นการเพิ่มภาระการบริการด้านสุขอนามัย

7.3 ข้อค้นพบในงานวิจัย

1. เดิมบ้านพักอาศัยที่เป็นโฮมสเตย์บ้านคีรีวงมีการจัดสรรพื้นที่ว่างภายในบ้านเพื่อรับนักท่องเที่ยวแต่เมื่อความต้องการของนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น เจ้าบ้านจึงมีการคิดปรับปรุง ต่อเติมเปลี่ยนแปลงการใช้งานภายในบ้านพักเพื่อให้ตอบโจทย์การใช้งานมากขึ้น โดยจุดประสงค์ของการปรับปรุงและต่อเติมนั้นทำเพื่อเพิ่มความเป็นส่วนตัวให้สมาชิกในบ้านและอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว โดยการกระทำดังกล่าวไม่กระทบกับการใช้ชีวิตประจำวันและยังคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตเหมือนเดิม

2. องค์ประกอบของกลุ่มโฮมสเตย์บ้านคีรีวงภายใต้ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกัน 3 องค์ประกอบ 1) องค์ประกอบด้านกายภาพ คือ บ้านพักอาศัยที่เป็นโฮมสเตย์ทั้งหมด เป็นส่วนสำคัญในการสร้างรายได้ให้กับสมาชิกและชุมชน 2) องค์ประกอบด้านทรัพยากร คือ การมีทรัพยากรที่ดีในชุมชน ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรภูมิปัญญา นำมาสร้างมูลค่าเพิ่มอย่างสร้างสรรค์ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ทรัพยากรเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้คีรีวงเป็นชุมชนที่มีเอกลักษณ์และน่าจดจำ 3) องค์ประกอบด้านชุมชน คือ สมาชิกในชุมชน บ้านพักอาศัย กลุ่มอาชีพและวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งภาครัฐที่สนับสนุนการพัฒนา “คน” ที่เป็นหัวใจสำคัญ ที่ทำให้เกิดการชุมชนยั่งยืน ทั้ง 3 องค์ประกอบเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การบริหารจัดการโฮมสเตย์เป็นไปอย่างยั่งยืน ที่เป็นสิ่งที่พิสูจน์ได้จากการได้รับมาตรฐานโฮมสเตย์ไทยนับแต่อดีตถึงปัจจุบัน

3. นักท่องเที่ยวที่เข้าพักส่วนมากแล้วมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการเข้ามาเรียนรู้วิถีชีวิตของชาวบ้านและต้องการมาเรียนรู้การบริหารจัดการของโฮมสเตย์บ้านคีรีวงเพราะการบริหารจัดการโฮมสเตย์บ้านคีรีวงมีชื่อเสียง โดยสามารถนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาเพิ่มมูลค่าโดยผ่านวิถีชีวิต กิจกรรมการเรียนรู้ ที่สำคัญมีการเชื่อมโยงกับเครือข่ายการท่องเที่ยวภายในชุมชน สอดคล้องกับกับการศึกษาสำนักงานเศรษฐกิจศึกษาที่ได้บอกถึงรูปแบบพฤติกรรมนักท่องเที่ยว เหตุนี้จึงทำให้โฮมสเตย์บ้านคีรีวงได้รับความสนใจจากทั้งกลุ่มนักท่องเที่ยว หรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่ต้องการเข้ามาศึกษาเพื่อนำไปเป็นต้นแบบเพื่อปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทชุมชนอื่นต่อไป

4. จากการสรุปพัฒนาการของชุมชน วิสาหกิจชุมชน และแหล่งพักอาศัยที่เป็นโฮมสเตย์ของชุมชน ในบทที่ 6 พบว่ามีช่วงเวลาแห่งการพัฒนาที่สอดคล้องกัน คือ พัฒนาต่อเนื่องเริ่มตั้งแต่การก่อตั้งกลุ่มออมทรัพย์ใน ปี พ.ศ. 2523 เพื่อช่วยเหลือจุนเจือชาวบ้านในเรื่องการเงิน จากนั้นหมู่บ้านคีรีวงได้รับผลกระทบจากมหาอุทกภัยปี พ.ศ. 2531 หมู่บ้านคีรีวงได้รับความเสียหาย ชาวบ้านร่วมมือร่วมใจจนสามารถพลิกฟื้นกลับมาอีกครั้งเป็นที่มาของการพึ่งพาตนเองจนได้รับว่าเป็น “ชุมชนเข้มแข็ง” ต่อมาเกิดกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่เกิดจากการนำเอาทรัพยากรที่มีมาทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดนำพาซึ่งรายได้สู่ชุมชน ขณะเดียวกันเกิดการก่อตั้งชมรมการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์บ้านคีรีวงซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในหมู่บ้านคีรีวง หลังจากนั้นหมู่บ้านคีรีวงได้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง จนเติบโตและเป็นที่รู้จักจากบุคคลภายนอกชุมชน เป็นที่มาของการได้รับรางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยในปี พ.ศ. 2541 เมื่อการท่องเที่ยวมีพัฒนาความต้องการที่พักของนักท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งที่ตามมาพร้อมกัน ทำให้ชาวบ้านเริ่มมีการนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์อีกครั้งคือบ้านพักอาศัย ได้มีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงที่พักอาศัยเป็นโฮมสเตย์เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวแต่ยังคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตเดิมของชุมชนเอาไว้ เห็นได้ว่าช่วงเวลาในการ

ปรับปรุงบ้านพักอาศัยในช่วงเวลาการสวดคล้องกัน ซึ่งสามารถสรุปพัฒนาการของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังภาพ 7.12

ภาพ 7.12 พัฒนาการของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ที่มา : ผู้วิจัย

7.4 ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

โดยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากงานวิจัย ซึ่งแบ่งเป็น 2 ภาคส่วน คือ ข้อเสนอแนะสำหรับชุมชน และ ข้อเสนอแนะสำหรับภาครัฐ

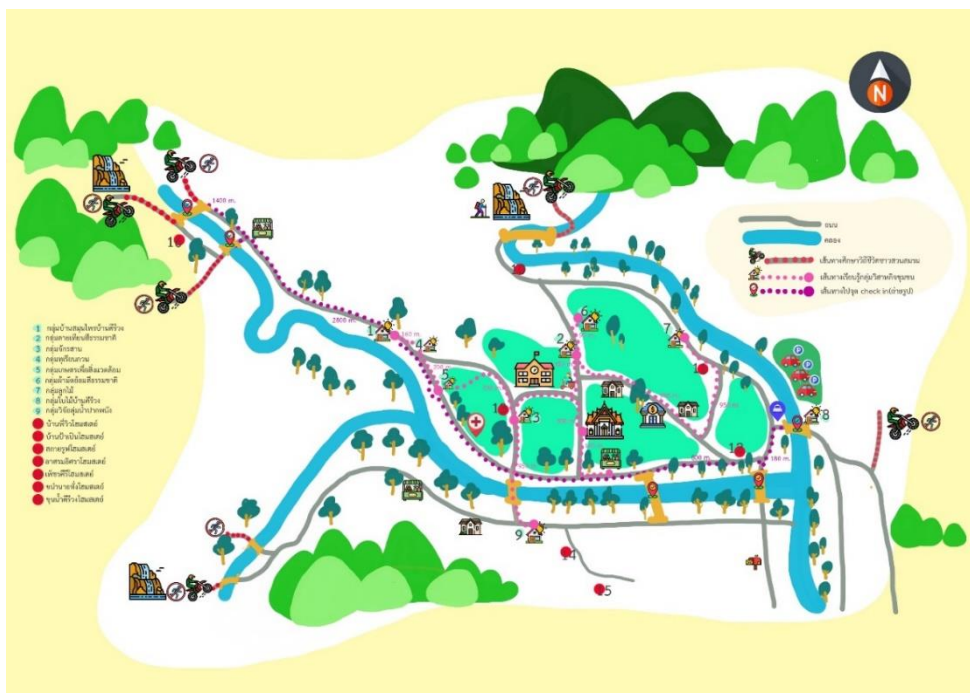
7.4.1 ข้อเสนอแนะสำหรับชุมชน

(1) การจัดทำบันทึกข้อมูลผู้เข้าพักโฮมสเตย์ทุกหลัง เพื่อเป็นการเก็บข้อมูลเชิงสถิติและรายได้ที่เกิดขึ้นจากการทำโฮมสเตย์ที่สามารถตรวจสอบได้ รายจ่ายที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินงาน เพื่อเป็นการวางแผนการดำเนินงานให้กับครัวเรือนและนักท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้น จุดเด่น ข้อด้อย ซึ่งสามารถนำข้อมูลดังกล่าวมาปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาได้อย่างไร เพื่อให้เหมาะสมกับชุมชนต่อไป

(2) การปรับเปลี่ยนบ้านพักอาศัยให้เป็นโฮมสเตย์นี้สามารถใช้ที่พักอาศัยเดิมมาปรับเปลี่ยนพื้นที่ภายในจัดสรรพื้นที่ว่างภายในบ้านให้เป็นสัดส่วน จัดพื้นที่ให้เหมาะสมว่าพื้นที่ใดสำหรับสมาชิกในบ้าน พื้นที่ใดสำหรับนักท่องเที่ยว ให้สอดคล้องกับการใช้งานที่เพิ่มขึ้นภายในบ้านสำหรับการทำโฮมสเตย์ โดยไม่จำเป็นต้องใช้งบประมาณในการลงทุนในจำนวนเยอะ ก็สามารถนำที่พักอาศัยมาสร้างมูลค่าเพิ่มนำพารายได้สู่ครัวเรือนได้ หากแต่เจ้าบ้านมีงบประมาณในการปรับเปลี่ยนบ้านพักอาศัยบางส่วนเพื่อทำโฮมสเตย์ ควรคำนึงถึงพื้นที่การใช้งานทั้งหมดของบ้านและโครงสร้างเดิมภายในบ้านเพราะการต่อเติมบางส่วนอาจส่งผลกระทบต่อที่พักอาศัยเดิมได้ สามารถทำได้ตั้งแต่ต่อเติมบริเวณแนวราบ (ด้านข้างรอบตัวบ้าน) และต่อเติมบริเวณแนวตั้ง (ชั้น 2 ของบ้าน) ซึ่งในการต่อเติมดังกล่าวควรใช้หลักการคิดแบบค่อยเป็นค่อยไปในการลงทุน เพื่อไม่ให้กระทบกับการดำเนินชีวิตเดิม ให้การทำโฮมสเตย์เป็นเพียงอาชีพรองเพื่อลดความเสี่ยงจากผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวได้ในอนาคต

การการปรับเปลี่ยนบ้านพักอาศัยให้เป็นโฮมสเตย์ในรูปแบบต่าง ๆ นี้ไม่เพียงแต่ต้องจัดพื้นที่เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวเท่านั้น สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ การมีไมตรีจิตในการต้อนรับจากเจ้าบ้าน การสร้างความประทับใจให้แขกที่มาพักได้รู้สึกด้วยใจรักในการให้บริการและความเสมอต้นเสมอปลายเปรียบเสมือน “ญาติ พี่น้อง” จะเป็นการประชาสัมพันธ์ด้านการท่องเที่ยวให้กับชุมชนและส่งเสริมแหล่งพักอาศัยเพื่อการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ให้ยั่งยืนได้ต่อไป

(2) การจัดทำแผนที่ชุมชน (mapping) แสดงรายละเอียดของตำแหน่งสถานที่สำคัญภายในชุมชน เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชน สถานที่ท่องเที่ยวธรรมชาติ สถานที่เรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน สวนสมรม เพื่อเป็นการแสดงรายละเอียดการเดินทาง บอกระยะทางในการเดินทางไปจุดต่าง ๆ วิธีสัญจรหรือเดินทางว่าไปสถานที่นั้น ๆ ได้ด้วยวิธีใดบ้าง ซึ่งการทำแผนที่ดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยวและบุคคลภายนอกแล้วยังเป็นตัวช่วยส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวให้กับแหล่งพักอาศัยที่เป็นโฮมสเตย์อีกด้วย อีกทั้งยังเป็นการโฆษณาประชาสัมพันธ์ถึงชุมชนไปในตัว ดังภาพ 7.13

ภาพ 7.13 แผนที่หมู่บ้านคีรีวง โดยผู้วิจัย
ที่มา : ผู้วิจัย

(3) มีการจัดปฏิทินการท่องเที่ยวในรูปแบบกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมแหล่งพักอาศัยที่เป็นโฮมสเตย์ ในอดีตรูปแบบการเจ้าพักโฮมสเตย์บ้านคีรีวงนั้นเป็นเพียงการศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน หรือท่องเที่ยวธรรมชาติเท่านั้น ซึ่งจะใช้เวลาการเข้าพักเพียง 1-2 คืน หากต้องการให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาามากให้มากขึ้นควรนำจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวภายในและนอกชุมชนมาจัดกิจกรรมเพื่อให้สามารถเข้าพักได้ตลอดทั้งปี เพราะด้วยศักยภาพที่มีของชุมชนในเรื่องภูมิปัญญาที่แสดงออกด้วยวิสาหกิจชุมชนแล้ว ยังสามารถจัดกิจกรรมได้หลากหลาย เช่น หมู่บ้านคีรีวงมีการทำเกษตรสวนสมรม ในช่วง กรกฎาคม-ตุลาคม ของทุกปี จะเป็นฤดูเก็บเกี่ยวผลไม้ ซึ่งเป็นผลผลิตทางเกษตรที่มีคุณภาพ ในช่วงฤดูกาลดังกล่าวอาจจะจัดกิจกรรมเที่ยวชม ชิม ผลไม้ เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ไปในตัว ก็ยังเป็นประโยชน์ต่อชุมชน ประกอบกับหมู่บ้านคีรีวงมีทรัพยากรทางธรรมชาติที่สมบูรณ์ มีการจัดกิจกรรมผจญภัยที่เชื่อมโยงกับอุทยานแห่งชาติเขาลงอยู่แล้ว เพียงแต่จัดเป็นรูปแบบปฏิทินการท่องเที่ยวให้ชัดเจนว่าช่วงฤดูกาลไหนเหมาะกับการท่องเที่ยวในรูปแบบใด และมีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ควบคู่กันไป จะทำให้การท่องเที่ยวของหมู่บ้านคีรีวงเป็นไปได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืนต่อไป

7.4.2 ข้อเสนอแนะสำหรับภาครัฐ

(1) การเตรียมแผนรับมือกับปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อม ปัญหาเรื่องขยะมูลฝอยและมลพิษจำเป็นองได้รับการจัดการที่เหมาะสม เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาขยายตัวและรุนแรงยิ่งขึ้น เป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนและนักท่องเที่ยว ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในระยะยาว เมื่อชุมชนเป็นที่รู้จักจากนักท่องเที่ยวและบุคคลภายนอกเป็นจำนวนมาก แต่ชุมชนมีขนาดเท่าเดิม มลพิษและสิ่งปฏิกูลก็จะมีมากตามไปด้วย ทางภาครัฐควรมีการรับมือกับสิ่งปฏิกูลดังกล่าวอย่างเป็นระบบ เริ่มตั้งแต่ระบบครัวเรือน ส่งเสริมให้บ้านหรือกิจการทุกหลังคาเรือนมีการแยกขยะ เพื่อง่ายต่อการกำจัด การจัดการและนำกลับมาใช้ใหม่ กำหนดหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขในการเก็บ ขน และกำจัดอย่างชัดเจน รวมถึงการบำบัดน้ำเสีย เพื่อไม่ให้กระทบกับสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชน

(2) การวางแผนระยะยาวในการบริหารจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น ปัจจุบันการท่องเที่ยวมีการ ความต้องการใช้สาธารณูปโภคในชุมชนเพิ่มมากขึ้นแต่จำนวนทรัพยากรมีอยู่อย่างจำกัด ทางภาครัฐควรคำนึงถึงความต้องการใช้และการจัดการดังกล่าวเพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อดำรงชีวิตของคนในชุมชน

(3) การพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ ความสามารถ และทันต่อโลกภายนอกอยู่เสมอ เพราะการพัฒนา “คน” คือกุญแจสำคัญที่ทำให้ชุมชนนั้นมีความเจริญเติบโตไปในทิศทางใด หากแต่ชุมชนมีภูมิปัญญาที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์อยู่แล้วแต่ต้องไม่หยุดการพัฒนาเพราะหากนำเอาภูมิปัญญาที่สืบทอดมาในอดีตควบคู่กับความรู้อัจจุบันจะยิ่งทำให้ชุมชนมีการพัฒนาและยั่งยืนต่อไป

7.5 ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการบริหารจัดการแหล่งพักอาศัยเป็นโฮมสเตย์ของพื้นที่อื่น ว่ามีการบริหารจัดการเหมือนหรือแตกต่างกันในแง่มุมไหน ข้อดี ข้อเสีย ปัญหา อุปสรรคในการบริหารจัดการในแต่ละพื้นที่ มีการปรับปรุงแหล่งพักอาศัยตามวิถีชีวิตของแต่ละชุมชนอย่างไร เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาให้กับโฮมสเตย์ให้เหมาะสมกับพื้นที่และบริบทนั้น ๆ ต่อไปได้ในอนาคต

2. ควรศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ เช่น ปัญหาการบุกรุกสาธารณประโยชน์ รวมถึงการครอบครองและใช้ประโยชน์ในการแสวงหาผลประโยชน์ทางการท่องเที่ยว ปัญหาความเสื่อมโทรมและมลภาวะ การเกิดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล มลพิษทางอากาศที่ส่งผลเสียต่อผู้คนในชุมชน

3. งานวิจัยชิ้นนี้เน้นการศึกษาสำหรับผู้ที่ทำโฮมสเตย์เป็นหลัก ผู้วิจัยเสนอแนะให้ศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว เพื่อหาปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจ โดยอยู่ในหลักการของการทำโฮมสเตย์ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุง พัฒนา การบริหารจัดการโฮมสเตย์ให้ดียิ่งขึ้นไป

โดยผู้วิจัยคาดหวังว่าการศึกษากครั้งต่อไปจะสามารถเกิดแนวทางการบริหารจัดการแหล่งพักอาศัยรูปแบบใหม่ๆ เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ ให้ดียิ่งขึ้นไป

บรรณานุกรม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

บรรณานุกรม

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. “ยุทธศาสตร์ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2560 – 2564).”
สืบค้น 23 กุมภาพันธ์ 2564. https://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=9689
- กิ่งแก้ว บัวเพชร. “การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน กรณีศึกษาชุมชนศิรีวง
อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช”, วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ สา
หรับผู้บริหารวิทยาลัยพาณิชยศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา, 2559.
- กานต์. “การบริการลูกค้าในธุรกิจโฮมสเตย์.” สืบค้น 25 มิถุนายน 2565.
<https://th.jobsdb.com>
- จุฑามาศ เฟ็งโคนา. “แนวทางการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่ตลาดโลก.” สืบค้น 12 กุมภาพันธ์ 2564.
<http://www.chumphon2.mju.ac.th/km/?p=620>
- จิรนนท์ เข็มขันธุ์, ปัญญา หมั่นเก็บ, และ ญัฐพศุทธิ์ ภัทธิราสินสิริ. “การจัดการโซ่อุปทานสำหรับการท่องเที่ยวเชิง
เกษตร สืบค้น 27 กุมภาพันธ์ 2564.
http://www.ar.or.th/ImageData/Magazine/20050/DL_10437.pdf?t=636879810058004834
- จักรกฤษณ์ เรืองเวช. “พฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลนเพื่อ
การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จังหวัดชลบุรี.วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม”. 2550.ฉบับที่3 สืบค้น 23
กุมภาพันธ์ 2564.
- ฉัตรชัย สุระกาญจน์. “พัฒนาการทางประวัติศาสตร์และศิลปกรรม.” สืบค้น 23 กุมภาพันธ์ 2564
<http://phramahathat.com>
- ฉัตรชัย สุระกาญจน์. “ข้อสังเกตเรื่องการจัดซื้อหมู่บ้านในจังหวัดนครศรีธรรมราช” คณะมนุษยศาสตร์,
มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครศรีธรรมราช, 2542.
- นพดล กรุดนาค. “การศึกษาขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว :ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่เกาะพีพี จังหวัด
กระบี่” สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์กรุงเทพฯ, 2541.
- นราธิป ผลบุญยรักษ์. “การปรับที่อยู่อาศัยเดิมเป็น โฮมสเตย์ ของชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ต.ปลาย
โพรง พังงา อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาที่อยู่อาศัยและ
อสังหาริมทรัพย์ภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.
- พิบูล ทีปะปาล. “แนวคิดและทฤษฎีด้านพฤติกรรมนักท่องเที่ยว การบริหารการตลาดยุคใหม่ใน
ศตวรรษที่ 21”. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์, 2543
- ภอรพิชญ์ กาญจวัฒนา. “แอปพลิเคชัน ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กำหนด 3 เทรนด์ ทศวรรษหน้า 2020.” สืบค้น 23
กุมภาพันธ์ 2564. <https://www.salika.co/2020/01/03/3-keywords-tourism-trends-2020-century/>
- ปิยะพันธ์ ทยานิติ. “คอลัมน์ คิดเป็นเห็นต่าง: วัฒนธรรม แหล่งบ่มเพาะทุจริต” สืบค้น เมื่อ 20 สิงหาคม 2563.
[http://www.thai-iod.com/imgUpload/วัฒนธรรม%20แหล่งบ่มเพาะทุจริต%20\(จบ\).pdf](http://www.thai-iod.com/imgUpload/วัฒนธรรม%20แหล่งบ่มเพาะทุจริต%20(จบ).pdf)

- ประยงค์ จุลรัตน์. “กระบวนการพัฒนาชนบทที่ยั่งยืนในมุมมองผู้นำท้องถิ่น ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัด นครศรีธรรมราช”,วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์” สืบค้น 23 กุมภาพันธ์ 2564
- มนกันต์ ถิ่นนคร. “แนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการแหล่งที่พักโฮมสเตย์บ้านคีรีวง ” วิทยานิพนธ์ปริญญาตรี บริหารธุรกิจบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2550.
- มนัส สุวรรณ, อุดม เกิดพิบูลย์, อนุรักษ ปัญญาวัฒน์, ประหยัด ปานดี, บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, ประสิทธิ์การกลาง, รักกิจ ศรีสรินทร์, และนเร เหล่าวิชา “โครงการศึกษาแนวทางและการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลและสภาตำบล การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย” สืบค้น 23 กุมภาพันธ์ 2541.
- วรรณวิไล สนิทผล. “ททท.นครศรีธรรมราช กระตุ้นการท่องเที่ยว ชูความปลอดภัย ความสะดวก สู่ มาตรฐาน SHA เพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน” สืบค้น 12 กุมภาพันธ์ 2564, https://thainews.prd.go.th/th/news/print_news/TCATG20114
- ศิริมา พิมแสนนิล. “กลยุทธ์การตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาหมู่บ้านคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัด นครศรีธรรมราช”,วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาบริหารธุรกิจ สำหรับผู้บริหาร วิทยาลัย พาณิชยศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา, 2559.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย.กรุงเทพฯ (ม.ป.ท),(ม.ป.ป) สมุดรวบรวมสถิตินักท่องเที่ยวของชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวง, 2540.
- สรชัย พิศาลบุตร และนฤมล สมิตินันท์. “แนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งชาติ” .กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526.
- สาทิศ สุขม่วงศรี. “แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนหมู่บ้านคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัด นครศรีธรรมราช”,วิทยานิพนธ์ปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนผังเมือง ภาควิชาการวางแผนภาค และเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- สุดาวรรณ มีบัว, วันชัย เอื้อจิตระเมศ, วาที ทรัพย์สิน. “การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชุมชนหมู่บ้านคีรีวงจากการท่องเที่ยว” ,คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, 2539.
- สุรเชษฐ์ บุญพงษ์มณี. “การจัดการที่อยู่อาศัยโฮมสเตย์ ณ บ้านท่าคา อำเภอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม” วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการพัฒนาที่อยู่อาศัยและอสังหาริมทรัพย์ภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.
- สุรเชษฐ์ เชษฐมาส และดรชชนิ เอมพันธ์.สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, 2539.
- สำนักงานทะเบียน อำเภอลานสกา, 2559.
- สำนักงานจังหวัดนครศรีธรรมราช, บรรยายสรุปจังหวัดนครศรีธรรมราช, 2542.
- องรี ฟาโยล์. “ทฤษฎีองค์การขององรี ฟาโยล์” สืบค้น 12 กุมภาพันธ์ 2564, <https://www.novabizz.net/management-107.html>
- อุบลวรรณ ประดับสุข. “การตลาดเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน” สืบค้น 23 กุมภาพันธ์ 2564, <https://www.gotoknow.org/posts/95758>

เดเรค เฟรช และ ฮีทเธอร์ สวาร์ด (Derak French and Heather Saward). “ความหมายของการจัดการ”

สืบค้น 23 กุมภาพันธ์ 2564. http://www.elfhs.ssru.ac.th/pokkrong_ma

เสรี เวชบุษกร. “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือเชิงนิเวศ (Ecotourism)” สืบค้น 12 กุมภาพันธ์ 2564,

<https://www.dnp.go.th/park/sara/tour/eco.htm>

เอกสารคู่มือท่องเที่ยวธรรมชาติอุทยานแห่งชาติเขาหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้ เขต 2 พิมพ์ครั้งที่ 2 : กรกฎาคม, 2542.

เอกสารแนะนำ ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวง, 2549.

Ceballos Lascurain. “นิยามและความหมายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์” สืบค้น 12 กุมภาพันธ์ 2564,

<https://www.dnp.go.th/park/sara/tour/eco.htm>

Elizabeth Boo. “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือเชิงนิเวศ (Ecotourism)” สืบค้น 12 กุมภาพันธ์ 2564,

<https://www.dnp.go.th/park/sara/tour/eco.htm>

MGR Online. “12 เมืองต้องห้าม...พลาด.” สืบค้น 12 กุมภาพันธ์ 2564,

<https://mgronline.com/travel/detail/9570000125455>

Kotler. “ส่วนประสมทางการตลาด” สืบค้น 23 กุมภาพันธ์ 2564,

<https://www.brandingchamp.com>

Perreault และ Dorden. “การกำหนดรูปแบบพฤติกรรมนักท่องเที่ยว” สืบค้น 12 กุมภาพันธ์ 2564,

<https://sites.google.com/site/fhdfh656/rup-bae>

Western. “การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือเชิงนิเวศ (Ecotourism)” สืบค้น 12 กุมภาพันธ์ 2564,

<https://www.dnp.go.th/park/sara/tour/eco.htm>

สัมภาษณ์

กันท์ฐิตา มัธยาท. ผู้ประกอบการและอดีตประธานกลุ่มโฮมสเตย์บ้านคีรีวง. บ้านพีวีโฮมสเตย์. (2564, 14 มกราคม). สัมภาษณ์.

ถาวร ฉะพงค์ภพ. รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลกำโลน. (2565, 7 มกราคม). สัมภาษณ์.

ทัง. ผู้ประกอบการโฮมสเตย์บ้านคีรีวง. ขน้านายทังโฮมสเตย์. (2565, 14 มกราคม). สัมภาษณ์.

ทิทัมพร ไชยบุญ. ประธานกลุ่มสายเทียนบาติกสีธรรมชาติ. (2565, 16 มกราคม). สัมภาษณ์.

นำ หัตถิ. อดีตคณะกรรมการชุมชน. (2565, 25 มีนาคม). สัมภาษณ์.

ยงยุทธ กระจ่างโลก. ประธานชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวง. (2565, 25 มีนาคม). สัมภาษณ์.

วรรณศรี แสงประกาย. ชาวบ้านคีรีวง. (2565, 25 มีนาคม). สัมภาษณ์.

วารุณี คำสี. ตัวแทนกลุ่มลูกไม้. (2565, 25 มีนาคม). สัมภาษณ์.

วีระ เชนย. ประธานกลุ่มหัตถกรรมพื้นบ้าน. (2565, 16 มกราคม). สัมภาษณ์.

สนธยา ชำนะ. ประธานกลุ่มบ้านสมุนไพร. (2565, 25 มีนาคม). สัมภาษณ์.

สถินี สุขลจิต. ประชาชนชาวบ้านและอดีตปลัด อ.ลานสกา จ.นครศรีธรรมราช. (2565, 6 มกราคม). สัมภาษณ์.

- สะอั้ง พิชัยกาล. ชาวบ้านคีรีวง. (2565, 25 มีนาคม). *สัมภาษณ์*.
- สุนทร นิลสุวรรณ. ประธานกลุ่มทุเรียนกวน. (2565, 6 มกราคม). *สัมภาษณ์*.
- สุจิตรา ประจงไสย. ผู้ประกอบการโฮมสเตย์บ้านคีรีวง. อาศรมอิสราโฮมสเตย์. (2565, 14 มกราคม). *สัมภาษณ์*.
- สุปรีดา ดาษพร. อาสาสมัครชุมชน. (2565, 16 มกราคม). *สัมภาษณ์*.
- อารี หนูสุวรรณ. สมาชิกกลุ่มผ้ามัดย้อมสี่ธรรมชาติ. (2565, 16 มกราคม). *สัมภาษณ์*.
- อารีย์ ขุนทน. ประธานกลุ่มมัดย้อมสี่ธรรมชาติ. (2565, 25 มีนาคม). *สัมภาษณ์*.
- อุไร ด้วงเงิน. ประธานกลุ่มใบไม้บ้านคีรีวง. (2565, 20 มีนาคม). *สัมภาษณ์*.
- เทพ รัชกาล. ชาวบ้านคีรีวง. (2565, 25 มีนาคม). *สัมภาษณ์*.
- เบญจา ดงนิโรจน์. ผู้ประกอบการโฮมสเตย์บ้านคีรีวง. บ้านป่าเป็นโฮมสเตย์. (2565, 14 มกราคม). *สัมภาษณ์*.
- เพ็ญ เพ็ชรวงศ์. ผู้ประกอบการโฮมสเตย์บ้านคีรีวง. เพ็ชรคีรีโฮมสเตย์. (2565, 14 มกราคม). *สัมภาษณ์*.
- เมธา ธงภักดี. ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 9 ต.กำโลน อ.ลานสกา จ.นครศรีธรรมราช. (2565, 6 มกราคม). *สัมภาษณ์*.
- เสถียร วัฒนาพันธุ์. อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนไทยรัฐ ๗๔ (ชุมชนบ้านคีรีวง). (2564, 6 มกราคม). *สัมภาษณ์*.
- เอื้อย สุภาพโรจน์. เลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบลกำโลน. (2564, 7 มกราคม). *สัมภาษณ์*.
- ไพโรจน์ รัตนธน. นายกอบต.กำโลน อ.ลานสกา จ.นครศรีธรรมราช. (2564, 6 มกราคม). *สัมภาษณ์*.

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์ทำวิทยานิพนธ์

เรื่อง กระบวนการจัดการแหล่งพักอาศัยเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

: กรณีศึกษา หมู่บ้านศิรีวัง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

โดย นางสาวณิชกานต์ ภัททิยากุล ภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ส่วนที่ 1 ประเด็นคำถามก่อนมีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ใช้สัมภาษณ์: ผู้นำชุมชน

ก. ก่อนเกิดเหตุการณ์อุทกภัย พ.ศ.2531

1. ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนเป็นอย่างไร (ป่าไม้ สัตว์ แหล่งน้ำธรรมชาติ)

.....

.....

2. ความเป็นอยู่ของชาวบ้านในชุมชนเป็นอย่างไร

.....

.....

3. ชาวบ้านประกอบอาชีพอะไร (อาชีพหลัก/อาชีพเสริม) รายได้เฉลี่ย ต่อเดือน/ครัวเรือน

.....

.....

4. กลุ่มอาชีพในชุมชนมีอะไรบ้าง

.....

.....

5. ปัญหาที่สำคัญของชุมชนมีอะไร ชุมชนแก้ไขอย่างไร

.....

.....

ข. หลังเกิดเหตุการณ์อุทกภัย พ.ศ. 2531

1. ความเป็นอยู่ของชาวบ้านเป็นอย่างไรหลังประสบอุทกภัย มีปัญหาด้านการดำรงชีวิตหรือไม่อย่างไร

.....

.....

2. ชาวบ้านประกอบอาชีพอะไร (อาชีพหลัก/อาชีพเสริม) รายได้เฉลี่ย ต่อเดือน/ครัวเรือน

-
-
3. มีการช่วยเหลือจากหน่วยงานหรือองค์กรใดบ้าง
-
-

4. บทบาทและความช่วยเหลือของหน่วยงานราชการท้องถิ่น(อบต.กำโลน)
-
-

5. กลุ่มอาชีพในชุมชน มีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ อย่างไร
-
-

6. ภายหลังการฟื้นฟูชุมชน ความเป็นอยู่ของชาวบ้านในชุมชนเป็นอย่างไร
-
-

7. บทสรุปในการแก้ปัญหาที่ทำให้ชุมชนรอดพ้นจากวิกฤติภายหลังเหตุการณ์อุทกภัยคืออะไร
-
-
-
-
-
-
-

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ค. กลยุทธ์ในการบริหารจัดการชุมชน

8. เนื่องจากหมู่บ้านศิริวงตั้งอยู่บริเวณต้นน้ำทำให้ประสบภัยทางธรรมชาติหลายครั้ง อบต.กำโลนมีส่วนช่วยให้ชุมชนผ่านวิกฤติในแต่ละครั้งอย่างไร และมีวิธีในการรับมือกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวอย่างไรบ้าง
-
-
-
-

ทางหน่วยงานมีแนวคิดด้านการจัดการด้านที่พัวอาศัยกับชุมชน (โฮมสเตย์) เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนศิริวงอย่างไร

.....

.....

9. เมื่อหมู่บ้านศิรีวงเป็นที่รู้จักมากขึ้น เกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมหรือไม่ หน่วยงานมีวิธีบริหารจัดการอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

10. ปัจจุบันเกิดวิกฤตโควิด 19 เกิดผลกระทบอะไรกับชุมชนบ้าง มีมาตรการจัดการกับผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์ทำวิทยานิพนธ์

เรื่อง กระบวนการจัดการแหล่งพักอาศัยเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

: กรณีศึกษา หมู่บ้านศิรีวัง อำเภอละลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

โดย นางสาวณิชกานต์ ภัททิยากุล ภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ส่วนที่ 2 ประเด็นคำถามขณะที่มีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ใช้สัมภาษณ์: ผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ขั้นตอนการวางแผน

1. การจัดตั้งกลุ่มอาชีพ ผู้ริเริ่มคือใคร แนวคิดมาจากที่ไหน
.....
.....
2. มีกระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินการอะไรบ้าง มีวิธีการจัดทำอย่างไร
.....
.....
3. มีองค์กรใดที่เข้ามาสนับสนุนหรือไม่ อย่างไร
.....
.....
4. การจัดการกลุ่มอาชีพมีโครงสร้างสมาชิกหรือไม่ รูปแบบในการบริหารจัดการเป็นอย่างไร (การแบ่งบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ)
.....
.....

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ขั้นตอนในการปฏิบัติงานและติดตามผล

1. รูปแบบการประชาสัมพันธ์มีอะไรบ้าง
.....
.....
2. มีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงาน องค์กรหรือกลุ่มอื่น ๆ ภายนอกหรือไม่ อย่างไร
.....
.....

ขั้นตอนในการรับผลประโยชน์

1. มีวิธีการแบ่งผลประโยชน์กันอย่างไร (ทั้งในระดับบุคคลและกลุ่มชุมชน)

-
-
2. ผลประโยชน์ที่ได้รับ นำมาพัฒนาชุมชนอย่างไร
-
-

ขั้นตอนในการประเมินผล และประเด็นคำถามหลังการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1. ในส่วนกิจกรรมการท่องเที่ยว มีปัญหาหรืออุปสรรค หรือไม่ มีวิธีการแก้ไขอย่างไร
-
-

2. ภายหลังจากการที่มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน เกิดผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบ ต่อชุมชนหรือไม่อย่างไร
-
-

3. ผลตอบรับจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างไร
-
-

4. พอใจกับการดำเนินการในปัจจุบันหรือไม่ อย่างไร
-
-

แบบสัมภาษณ์ทำวิทยานิพนธ์

เรื่อง กระบวนการจัดการแหล่งพักอาศัยเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

: กรณีศึกษา หมู่บ้านคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

โดย นางสาวณิชกานต์ ภัททิยากุล ภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ส่วนที่ 3 ประเด็นคำถามเกี่ยวกับกลุ่มอาชีพ

ใช้สัมภาษณ์: ผู้เข้าร่วมกลุ่มอาชีพ

1. ท่านมีส่วนร่วมในกลุ่มใดบ้าง อย่างไร

.....

.....

2. เหตุผลที่ท่านเข้าร่วมกลุ่ม คืออะไร

.....

.....

3. บทบาทและหน้าที่ของท่านคืออะไร

.....

.....

4. ระยะเวลาในการเข้ามามีส่วนร่วมกับกลุ่มอาชีพ

.....

.....

5. ท่านคิดว่าการได้เข้ามามีส่วนร่วมกับกลุ่มอาชีพ มีประโยชน์ต่อตัวท่านเองและชุมชนอย่างไร

.....

.....

.....

ท่านพอใจกับการดำเนินงานการจัดการของกลุ่มหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

6. มีแนวทางใดบ้างที่จะช่วยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ประสบความสำเร็จ

.....

.....

แบบสัมภาษณ์ทำวิทยานิพนธ์

เรื่อง กระบวนการจัดการแหล่งพักอาศัยเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

: กรณีศึกษา หมู่บ้านคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

โดย นางสาวณิชนกนต์ ภัททิยากุล ภาควิชาเคหการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ส่วนที่ 4 ประเด็นคำถามสำหรับชาวบ้านผู้เข้าร่วมกลุ่มโฮมสเตย์บ้านคีรีวง

ใช้สัมภาษณ์: ผู้เข้าร่วมกลุ่มโฮมสเตย์บ้านคีรีวง

1. ข้อมูลทั่วไป

ชื่อเจ้าของบ้าน.....จำนวนสมาชิก.....
ที่อยู่.....

1.1. ก่อนทำโฮมสเตย์

ก่อนที่จะมีนักท่องเที่ยวเข้ามา สถานที่มีลักษณะอย่างไร

.....

.....

ท่านได้พักอาศัยที่นี่มานานกี่ปี.....และเริ่มทำโฮมสเตย์ตั้งแต่ปี.....

ที่พักอาศัยได้สร้างมาแล้ว.....ปี มีการปรับปรุงที่อยู่อาศัยอย่างไรบ้าง.....

.....

1.2. หลังทำโฮมสเตย์

เพราะเหตุใดท่านจึงได้เข้าร่วมทำโฮมสเตย์ของบ้านคีรีวง อ.ลานสกา จ.นครศรีธรรมราช

.....

ท่านได้ปรับเปลี่ยนที่อยู่อาศัยอย่างไรบ้าง

1.2.1. โครงสร้างอาคาร

.....

1.2.2. รูปแบบ

.....

1.2.3. ลักษณะการต่อเติม

.....

1.2.4. พื้นที่ใช้สอย

.....

1.2.5. ปัญหาในการปรับเปลี่ยนที่อยู่อาศัยมีอะไรบ้าง และทำการแก้ไขอย่างไร

.....

.....

1.2.6. ก่อน-หลัง การทำโฮมสเตย์ ท่านคิดว่าดีหรือไม่อย่างไร

1.2.7. ผลกระทบที่เกิดขึ้นหลังทำโฮมสเตย์มีอะไรบ้าง

2. ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว

2.1. ลักษณะการมาพัก

เดี่ยว กลุ่ม ทั้งสองแบบ

ช่วงอายุ

16-20ปี 21-30ปี 31-40ปี 41-50ปี 51ปี ขึ้นไป

ระยะเวลาที่เข้าพัก

1วัน 2วัน 3วัน 4วัน 5วัน ขึ้นไป

2.2. จำนวนนักท่องเที่ยวที่สามารถรับได้ต่อครั้ง.....

2.3. จำนวนครั้งที่ต้องการให้นักท่องเที่ยวเข้าพักต่อเดือน.....

3. ความเป็นอยู่และกิจกรรมต่าง ๆ ในบ้าน

3.1. พื้นที่สำหรับพักอาศัยของนักท่องเที่ยว

.....

3.2. การให้บริการของเจ้าของบ้านแก่นักท่องเที่ยว

อาหารเช้า อาหารกลางวัน อาหารเย็น อื่น ๆ

3.3. ความเป็นอยู่ของเจ้าของบ้าน

กิจกรรมภายในบ้านในขณะที่ไม่มีนักท่องเที่ยว

.....

กิจกรรมนอกบ้าน

.....

ในขณะที่มีนักท่องเที่ยวท่านได้ประกอบกิจกรรม/อาชีพ หรือไม่

.....

4. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน

4.1. บทบาทและการมีส่วนร่วมในด้านต่าง ๆ ในชุมชน

.....

5. การมีส่วนร่วมในการจัดการด้านการตลาด

มีส่วนประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวให้กับหมู่บ้าน

จัดการหานักท่องเที่ยวให้มาที่หมู่บ้าน

เป็นตัวแทนติดต่อจองโปรแกรมการท่องเที่ยวหรือที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว

อื่น ๆ

6. การจัดการด้านการเงิน

มีพอใช้ ไม่เหลือเก็บ

มีพอใช้ เหลือเก็บ

ไม่พอใช้ ไม่มีหนี้

ไม่พอใช้ มี

หนี้

แหล่งเงินทุน (1)จาก.....

(2)จาก.....

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาคผนวก ข

ข้อมูลหมู่บ้านคีรีวง

วิถีชีวิตในอดีต

วิถีชีวิตในอดีตของชาวบ้านคีรีวง คือ ทำสวน (สมรม) และนำผลผลิต เช่น ผลไม้มาแลกเปลี่ยนกันระหว่าง “ชาวนอก” กับ “ชาวเหนือ” ชาวนอก คือ คนที่อยู่นอกหมู่บ้าน ได้แก่ชุมชนริมเล แถบลุ่มน้ำปากพนัง ชาวเหนือ คือ คนที่อยู่ในหมู่บ้านคีรีวง เกิดปฏิสัมพันธ์และเป็นที่ว่ากันว่า “เกลดเขา เกลดเล” เพราะได้มีการติดต่อแลกเปลี่ยนสิ่งของซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง คนในหมู่บ้านคีรีวงใช้น้ำจากลำธารและน้ำตกสำหรับดื่มและบริโภค เข้าป่าเพื่อเก็บของป่า พืชผักสำหรับบริโภคในครัวเรือน ต่อมาได้มีการปลูกพืชและผลไม้บนเนื้อที่ของตนเอง โดยจะปลูกแบบผสมผสาน เรียกว่า “สวนสมรม”

เดิมการคมนาคมในชุมชนมี 2 ทาง พวกเขาใช้ทางถนนและทางคลองโดยมี 3 เส้นทาง คลองท่าดีเป็นลำคลองขนาดใหญ่ที่สุด ชาวบ้านจึงใช้เป็นเส้นทางในการคมนาคมขนส่ง และใช้เรือเหนื่อในการบรรทุกผลไม้และพืชสวนต่าง ๆ อีกหลากหลายชนิด เช่น มังคุด เงาะ ทุเรียน สุดตอ และหมาก เพื่อนำสิ่งของดังกล่าวไปแลกเปลี่ยนกับข้าวสาร เหลือ กะปิ และอาหารทะเลอื่น ๆ ระยะเวลาเดินทางแต่ละครั้งไปและกลับใช้เวลาประมาณ 15 วัน

ภาพ 8.1 วิถีชีวิตสายน้ำ วิถีชีวิตเรือเหนื่อ

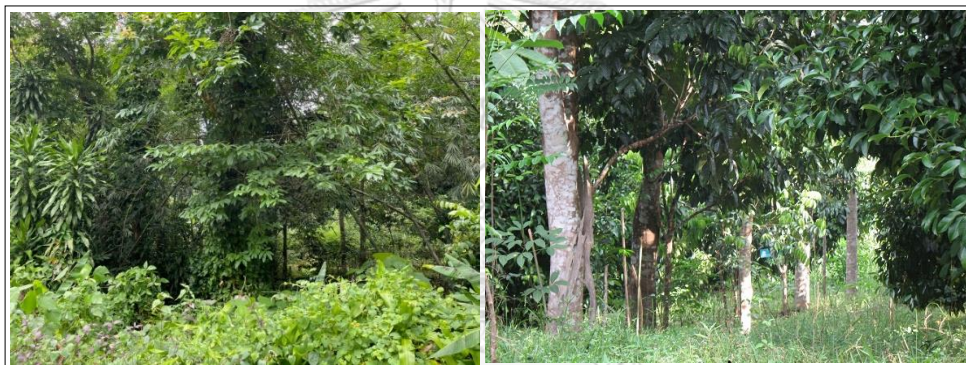
ที่มา : The group of Rournour in Khiriwong

คนในชุมชนบ้านคีรีวงจะเก็บผลผลิตจากป่าและจากสวนสมรมมาเพื่อบริโภคในครัวเรือน หากเหลือจะนำไปจำหน่ายในตัวเมืองนครศรีธรรมราช ในยุคที่เส้นทางคมนาคมยังไม่สะดวกเพราะลำคลองตื้นเขินไม่สามารถเรือได้ ชาวบ้านจะใช้วิธีการหาผลผลิตไปตามเส้นทางเดินเท้า โดยใช้ตระกร้าสาน เรียกว่า “โต๊ะระ” เป็นตะกร้าสานจากต้นคลุ้มซึ่งเป็นพืชในตระกูลคล้าแต่มีเปลือกหนาและแข็งแรงทนทานกว่า โดยใช้คานหาบเป็นไม้ไผ่ลำพอเหมาะ

สามารถบรรลุผลไม่ได้ประมาณ 20-40 กิโลกรัม และซากกลับจะซื้อสิ่งของจำเป็นที่ใช้บริโภค เช่น กะปิ เกลือ น้ำตาล กลับสู่หมู่บ้านคีรีวง

สวนสมรม

สวนสมรม หมายถึง สวนที่มีผลไม้และพืชผักนานาชนิดปลูกรวมกันโดยอาศัยทำเลบริเวณเชิงเขาเพื่อให้สภาพป่าธรรมชาติเกื้อหนุนผลผลิตที่ปลูกด้วย แรกเริ่มในการทำสวนสมรมนั้นคือการถากถางป่าเชิงเขา แล้วจึงนำพืช ไม้มาปลูก แล้วเก็บเกี่ยวผลผลิตมาขายและแลกเปลี่ยน คนรุ่นหลังที่เป็นผู้สืบทอดอาชีพชาวสวนสมรมได้มีการคัดเลือกเอาเมล็ดพันธุ์จากผลที่สมบูรณ์ที่สุดของต้นพันธุ์ที่ดีที่สุดมาขยายพันธุ์และปัจจุบันได้เอาพืชพันธุ์ดีภายนอกมาปลูกและขยายพันธุ์ต่อไป โดยทั้งปลูกแทรกลงในสวนที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้ก่อนแล้วและขยายพื้นที่ปลูกออกไปจากสวนเดิมหรือเริ่มถากถางที่เพื่อปลูกแปลงใหม่ สวนที่อยู่ไกลหน่อย ก็จะมีการสร้าง “ชนา” เพื่อใช้เป็นที่พักค้างแรมในสวน เมื่อเก็บผลผลิตและใส่หาก็แบกคอนลงมาสู่หมู่บ้านและใช้ “เรือเหนื่อ” ขนไปแลกเปลี่ยนข้าวปลากับชุมชนทำนาและชุมชนประมงชายฝั่ง

ภาพ 8.2 สวนสมรม ,ที่มา : ผู้วิจัย

ชาวบ้านคีรีวงปลูกพืชพรรณหลายชนิด ได้แก่

สะตอ เป็นพืชชนิดหนึ่งนิยมปลูกทางภาคใต้ ฝักสะตอจะมีลักษณะเป็นฝักสีเขียวและจะมีเมล็ดอยู่ข้างใน ฝักอ่อนเปลือกก็จะเป็นสีเขียวอ่อน ฝักแก่เปลือกจะเป็นสีเขียวเข้ม และเมื่อสุกเปลือกจะมีสีดำ สะตอเป็นพืชที่มีกลิ่นแรง ชาวบ้านส่วนใหญ่นิยมนำมากินกับน้ำพริก (เป็นผักเคียงหรือผักหนาะ) หรือนำมาประกอบอาหารเช่น สะตอผัดกะปิใส่กุ้ง

ลูกเนียง เป็นพืชชนิดหนึ่งนิยมปลูกทางภาคใต้เปลือกต้นสีเทาหรือน้ำตาลอ่อนปนเทา ยอดอ่อนสีแดง ดอกสีขาว ขนาดเล็ก ออกเป็นช่อ ผลมีเปลือกแข็ง ผลเป็นฝักแบนเป็นเกลียวไปทางเดียวกัน คล้ายรูปเกือบกลม ผลอ่อนเปลือกในที่ติดกับเมล็ดเป็นสีนวล ต้มสุกแล้วด้าน ผิวสีดำ เนื้อไม่เหนียว ผลแก่จัดเมื่อต้มจะเป็นสีปูนแดง เนื้อเหนียวมัน ไม่มีกลิ่นเหม็น

หมาก เป็นพืชตระกูลปาล์มคล้ายต้นมะพร้าวแต่จะมีลำต้นเล็กกว่าต้นมะพร้าว ลำต้นมีสีเขียวและมีผลอยู่ที่ยอด หมากเมื่อสุกจะเป็นสีเหลือง คนสูงอายุสมัยก่อนนิยมนำหมากมากินกับใบพลูและปูนแดง ชาวบ้านสมัยก่อนจะจัด “เขียนหมาก” (สำหรับ) ไว้ประจำบ้านเพื่อต้อนรับแขกจนกลายเป็นวัฒนธรรมสืบทอดกันมา ปัจจุบันคนกินหมากน้อยลง สาเหตุเพราะทำให้ฟันมีสีดำ

กระท้อน กระท้อนเป็นผลไม้รสเปรี้ยวอมหวาน สำหรับพันธุ์พื้นเมืองจะมีรสเปรี้ยว เป็นพืชที่มีความทนทานต่อความแห้งแล้ง ไม่ต้องดูแลเอาใจใส่มากนัก ขนาดของผลจะขึ้นอยู่กับสายพันธุ์ ชาวบ้านศรีวังไม่นิยมปลูกกระท้อนเพื่อจำหน่าย ส่วนมากจะปลูกไว้บริโภคและแจกจ่ายเพื่อบ้าน

ทุเรียน เป็นผลไม้เศรษฐกิจชนิดหนึ่งของศรีวัง มีทุเรียนพันธุ์พื้นเมืองมากมายแต่ไม่นิยมขายเพราะมีเนื้อน้อยและมีกลิ่นแรง ราคาถูก ส่วนใหญ่แล้วจะนำมาทำเป็นทุเรียนกวน จะมีรสชาติดี เนื้อนุ่มละเอียดหวานมันกว่าทุเรียนพันธุ์ทั่วไป ทำให้ทุเรียนกวนบ้านศรีวังเป็นที่นิยมของตลาดจนกลายเป็นสินค้า OTOP ของชุมชน ทุเรียนจะออกผลระหว่างเดือนพฤษภาคม ถึงเดือนสิงหาคม

มังคุด เป็นผลไม้เศรษฐกิจที่สำคัญของศรีวัง นิยมปลูกบริเวณเนินเขาหรือภูเขา ซึ่งจะทำให้ผลผลิตดี ผลโต ผิวกลี้ยง เป็นที่นิยมของตลาดต่างประเทศ ราคาสูงกว่ามังคุดที่ปลูกในพื้นที่ราบ ผลจะอยู่ในช่วงเริ่มสุก สีของผลจะเริ่มมีสีแดงระเรื่อเรียกว่า “มังคุดหม้อใหม่” ส่วนมังคุดสุกผลสีดำ ราคาถูกกว่าเพราะเก็บได้ไม่นานจะเริ่มสุกงอมจนเกินไป นิยมแกะเอาเมล็ดมาเพาะขายเป็นต้นพันธุ์ เพื่อขยายพื้นที่ปลูกและจำหน่าย

ลองกอง เป็นผลไม้ที่ทำเงินให้กับชาวศรีวังใก มีชื่อเสียงทั้งในและต่างประเทศ ผลลองกองมีลักษณะเป็นพวง ผลที่ดีเยี่ยมต้องเป็นพวงยาว มีผลมากและมีเปลือกสีเหลือง ที่เปลือกจะต้องไม่มียาง ลองกองจะมีรสชาติหวานอมเปรี้ยว จะเริ่มมีผลระหว่างเดือนพฤษภาคม ถึงเดือนกันยายน

ภาพ 8.3 มังคุดและหมาก บ้านศรีวัง ,ที่มา : ผู้วิจัย

ในสวนสมรมยังมีผักพื้นบ้านอีกมากมาย เช่นผักตำลึง ผักโขม ผักกูด ผักห่มะ มะระขี้นก เป็นต้น ผักเหล่านี้จะขึ้นเองตามธรรมชาติ ชาวบ้านนิยมไปสวนสมรมเพื่อเก็บผักพื้นบ้านมาประกอบอาหาร เช่นนำมาแกงเลียง ลวกกะทิ หรือต้มกินกับน้ำพริก และยังมีสัตว์ป่าหลายพันธุ์ เช่น กระรอก กระแต หมูป่า อีแกะ(เม่นชนิดหนึ่ง) ลิง ค่าง นกชนิดต่าง ๆ กบภูเขา และบางครั้งพบเจอกวาง และเสียงผาอยู่บ้าง แสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติที่ยังคงไว้ที่ศรีวัง

ตาราง 8.1 ปฏิทินการทำสวนสมรมของชาวศรีวัง

	กิจกรรม	เดือน											
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1	เก็บหมากอ่อน (ย่าง)												
2	เก็บหมากอ่อน (ทิ้งทะเลาย)												
3	เก็บหมากแดง (ผ่า 2 ซีก แล้วตากแห้ง)												
4	เก็บทุเรียน (ทุเรียนพันธุ์เก็บได้จนถึงปลาย ก.ย.)												
5	เก็บมังคุด												
6	เก็บกลางสาด, ลองกอง												
7	เก็บจำปาตะ												
8	เก็บสะตอ (ในฤดู)												
9	เก็บลูกเนียง												
10	เก็บส้มแขก												
11	ถางหญ้า ครั้งที่ 1												
12	ถางหญ้า ครั้งที่ 2												

หมายเหตุ : หลังเก็บผลผลิตบางคนอาจตัดแต่งกิ่งมังคุดและทุเรียน หลังจากนั้นบางครั้งจะมีการใส่ปุ๋ย

ที่มา : รวบรวมและสรุปข้อมูลโดยผู้วิจัย (2564)

ภูมิปัญญาชาวบ้าน

เรือเหนื่อ เป็นการนำไม้มาขุดเป็นเรือ การนำไม้ตะเคียนทอง ไม้ดงหน ไม้เหล่านี้สามารถทำได้หลายชนิด เช่น นำไม้มาทำเป็นเรือ การทำเฟอร์นิเจอร์ของใช้ภายในบ้าน การทำหัตถกรรม การทำยาสมุนไพร มีหมอแผนโบราณชื่ออาจารย์เถื่อน ที่คอยช่วยเหลือชาวบ้านเมื่อเจ็บป่วย

ภาพ 8.4 เรือเหนื่อ

ที่มา : ชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านศรีวัง

การยกหมรบ การยกหมรบจะมีขึ้นในวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 จัดทำขึ้นเพื่อนำขนม 5 ชนิด คือ ขนมพอง ขนมลา ขนมไข่ปลา ขนมบ้า ขนมดีซำ เพื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่คนที่ล่วงลับไปแล้ว เมื่อก่อนเชื่อกันว่าปู่ ย่า ตา ยาย จะมาเยี่ยมลูกหลาน เดิมมีการสวดบังสุกุล คือการทำบุญให้แก่ผู้สูงอายุ การสวดบังสุกุลคนตาย คือ การทำบุญให้แก่คนที่ล่วงลับไปแล้ว ประเพณีดังกล่าวยังคงสืบทอดจากอดีตถึงปัจจุบัน

ภาพ 8.5 ประเพณียกหมรบ

ที่มา : ชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวง

ประเพณีการชักพระ การชักพระมีขึ้นในวันแรม 1 ค่ำ ถือกันว่าพระพุทธเจ้ามาจากดาวดึงส์ มีการตักบาตรเทโว การตักบาตรในสมัยก่อนมีพระ 2 รูป ซึ่งถือปฏิบัติมากกว่า 100 ปี และจัดขึ้นในทุก ๆ ปี ยังคงสืบทอดจากอดีตถึงปัจจุบัน

ภาพ 8.6 ประเพณีชักพระ

ที่มา : ชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวง

อาหารพื้นบ้าน

ชาวบ้านในหมู่บ้านคีรีวงมีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย อาหารที่รับประทานสามารถหาได้จากแหล่งธรรมชาติ ในหมู่บ้าน โดยมีสูตรอาหารมาจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ซึ่งสมัยก่อนการปรุงอาหารของชาวบ้าน จะหุงด้วยหม้อดิน ทำให้อาหารมีกลิ่นที่หอมยิ่งขึ้น พืชผักที่นำมาประกอบอาหารได้มาจากการที่ชาวบ้านปลูกผักต่าง ๆ บริเวณรอบบ้าน เช่น ผักกูด ผักเหมาะ สะตอ มะเขือ ฟักทอง ตะไคร้ ขมิ้น มะพร้าว พริก หน่อไม้ มะละกอ เป็นต้น อาหารพื้นบ้าน ส่วนใหญ่จะเป็นอาหารที่ประกอบไปด้วยผัก เช่น น้ำพริก ผักลวก แกงส้ม แกงเลียง และอื่น ๆ อีกมากมาย

ภาพ 8.7 อาหารพื้นบ้าน ,ที่มา : ผู้วิจัย

วัฒนธรรมและความเชื่อ

ชาวคีรีวงส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ดังนั้นประเพณีและวัฒนธรรมจึงไม่แตกต่างไปจากพุทธศาสนิกชนทั่วไป โดยในอดีตชุมชนมีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน เมื่อกระแสวัฒนธรรมภายนอกแพร่เข้ามาและขาดการสานต่อทางบุคลากร ทำให้สถาบันศาสนาลดบทบาทลง นอกจากนี้งานบุญที่ถือเป็นประเพณีที่ชาวคีรีวงต้องปฏิบัติอยู่เป็นประจำทุกปี ได้แก่ งานทำบุญอาบน้ำคนแก่ (บุญเดือน 5, สงกรานต์) งานเข้าพรรษา (บุญเดือน 8) งานบุญสารท (บุญเดือน 10) และงานบุญออกพรรษา (บุญเดือน 11)

- (1) งานบุญเดือนห้า ชาวคีรีวงจะจัดงานสงกรานต์ โดยมีการทำบุญตักบาตรตอนเช้าเพื่ออุทิศบุญส่วนกุศลให้แก่บุพการีที่ล่วงลับไปแล้ว ต่อจากนั้นก็มีการรดน้ำพระ และการรดน้ำขอพรจากผู้สูงอายุ ประเพณีนี้เป็นการแสดงความกตัญญูต่เวทีต่อบรรพบุรุษและบุพการี และเป็นช่วงเวลาของครอบครัวและเครือญาติ ลูกหลานที่ไปทำงานหรือตั้งรกรากในพื้นที่อื่นจะกลับมาเยี่ยมเยียนครอบครัวในช่วงเทศกาลนี้
- (2) งานระลึกวันมรณภาพของท่านปลัดเถื่อน สุขาโต ซึ่งเป็นพระนำการพัฒนาที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือมาก โดยเริ่มจัดขึ้นครั้งแรกเมื่อแรม 8 ค่ำ เดือน 3 ในปี พ.ศ.2497 และกระทำเป็นประจำทุกปี เพื่อเป็นการยกย่องเชิดชูผู้ทำคุณประโยชน์แก่ชุมชน และเพื่อเป็นตัวอย่างแก่คนรุ่นหลังสืบไป

- (3) งานบุญเดือนสิบ เป็นงานประเพณีทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับบรรพบุรุษในวันแรม 15 ค่ำ เดือนสิบ เรียกอีกอย่างว่า “การทำบุญวันสารท” โดยชาวศรีวังมีการยก “หมรับ” ถวายวัด ซึ่งเป็นภาชนะขนาดใหญ่ที่เต็มไปด้วยผลไม้ที่คัดสรรมาจากสวน จากนั้นก็มีการจัดจำหน่ายและรายได้ที่ได้มาก็จะถวายให้แก่วัดต่อไป เจตนาของการยกหมรับนี้เป็นเพราะว่าอยู่ในช่วงผลไม้ออกผลพร้อมจะเก็บเกี่ยวและขายได้ ด้วยความศรัทธาที่มีต่อพุทธศาสนา ชาวศรีวังจึงถวายให้แก่วัดด้วย
- (4) งานบุญออกพรรษา ในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ชาวศรีวังจะจัดประเพณีชักพระ ตอนกลางคืนมีการสมโภชพระลาก และมีมหรสพการละเล่นต่าง ๆ รุ่งเช้าชาวบ้านจะมาร่วมตักบาตรหน้าล้อหรือตักบาตรเทโว และประกอบพิธีทางศาสนา จากนั้นจึงร่วมกันชักพระนมของวัดศรีวังโดยใช้ไม้คานขนาดใหญ่รูปพญานาค 2 ท่อน ชักลากข่มมณฑปเรือใหญ่ที่ไม่มีล้อซึ่งประดิษฐานพระลากเก่าแก่ชุมชน การชักลากต้องอาศัยคนจำนวนมากและต้องให้จูงหะกันและกันจึงจะชักไปได้ เมื่อถึงเวลาบ่ายจึงชักพระกลับวัด จากนั้นทำพิธีสงฆ์พระลาก
- (5) งานทำบุญตักบาตรระลึกถึงมหันตภัยจากน้ำท่วมปี พ.ศ.2531 ชาวบ้านกำหนดจัดงานในเดือนพฤศจิกายนของทุกปี เพื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ผู้เสียชีวิตในเหตุการณ์ครั้งนั้น และเป็นอุทาหรณ์เตือนใจมิให้ชาวศรีวังกระทำในสิ่งที่เป็นสาเหตุของภัยพิบัติมาสู่ชุมชน บางปีมีกิจกรรมเรียนรู้หรือบำเพ็ญประโยชน์ เพื่อกระตุ้นและเสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดทำวีดิโอครบรอบ 16 ปีของมหันตภัยปี 2531 เป็นต้น
- (6) ความเชื่อเกี่ยวกับ “เจ้าที่” ชาวบ้านยังมีความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ตามป่าและภูเขา ตลอดจนบรรพบุรุษและพระภิกษุผู้ล่วงลับไปแล้ว มีการประกอบพิธีกรรมและกราบบูชาสิ่งเหล่านี้ตามฤดูกาล เช่น การตั้งเจ้าที่ในฤดูผลไม้ตามสวนผลไม้ และการตั้งเจ้าที่ตามสวนเมื่อขึ้นไปทำสวนหรือนอนค้างคืนที่สวน เป็นต้น เจ้าที่ที่ชาวบ้านเคารพ ได้แก่ ตาหลวงส่อง ตาหลวงตาพัง และปู่เจ้าเขาหลวง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ตาราง 8.2 ปฏิทินกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชาวศรีวัง

	กิจกรรม	เดือน												
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1	งานทำบุญอาบน้ำคนแก่ (บุญเดือน 5, สงกรานต์)													
2	งานระลึกวันมรณภาพของท่านปลัดเถื่อน สุชาติ													
3	งานเข้าพรรษา (บุญเดือน 8)													
4	งานบุญสารท (บุญเดือน 10)													
5	งานบุญออกพรรษา (บุญเดือน 11)													
6	งานทำบุญตักบาตรระลึกถึงมหันตภัยจากน้ำท่วมปี พ.ศ.2531													

ที่มา : รวบรวมและสรุปข้อมูลโดยผู้วิจัย (2564)

ภาคผนวก ค
ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ตาราง 8.3 ตารางแสดงรายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

วัน/เดือน/ปี ที่สัมภาษณ์	ชื่อสกุล	อาชีพ	สถานะทางสังคม
07/01/65	คุณเสถียร วัฒนาพันธุ์	ข้าราชการเกษียณ	อดีต ผอ.รร.ไทยรัฐวิทยาคม
07/01/65	คุณสุจิรา ประสงไชย	ข้าราชการเกษียณ	สมาชิกชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
		เกษตรกร	
		บ้านพักโฮมสเตย์	
07/01/65	คุณสถิน สุขลจิต	ข้าราชการเกษียณ	อดีตปลัดอำเภอลานสกา
		เกษตรกร	สมาชิกชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
		บ้านพักโฮมสเตย์	
07/01/65	คุณเมธา ธงภักดี	ข้าราชการ	ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 9
07/01/65	คุณไพโรจน์ รัตนธน	ข้าราชการ	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลกำโลน
		เกษตรกร	
07/01/65	คุณถาวร ฉะพงศัภพ	ข้าราชการ	รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลกำโลน
		เกษตรกร	
07/01/65	คุณเอื้อย สุภาพโรจน์	ข้าราชการ	เลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบลกำโลน
14/01/65	คุณกันขัฐิตา มัชยาท	เกษตรกร	สมาชิกชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
		บ้านพักโฮมสเตย์	หัวหน้าสมาชิกกลุ่มโฮมสเตย์
14/01/65	คุณเบญจา ดงนิโรจน์	ค้าขายขนมไทย	สมาชิกชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
		บ้านพักโฮมสเตย์	
14/01/65	คุณเพ็ญ เพ็ชรวงศ์	ธุรกิจส่วนตัว	สมาชิกชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
		บ้านพักโฮมสเตย์	
14/01/65	คุณทั้ง	ธุรกิจส่วนตัว	สมาชิกชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
		บ้านพักโฮมสเตย์	
16/03/65	คุณอารี หนูสุวรรณ	เกษตรกร	สมาชิกกลุ่มผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ
16/03/65	สุปรिता ดาษพร	ลูกจ้าง	อาสาสมัครชุมชน
16/03/65	สมคิด ดาษพร	เกษตรกร	สมาชิกกลุ่มผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ
16/03/65	วิรัช ตรีโชติ	เกษตรกร	ผู้นำทางธรรมชาติ
16/03/65	เดชา ดาษเวช	เกษตรกร	สมาชิกชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
		มัคคุเทศน์ท้องถิ่น	

ที่มา : รวบรวมและสรุปข้อมูลโดยผู้วิจัย (2564)

ตาราง 8.3 ตารางแสดงรายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ (ต่อ)

วัน/เดือน/ปี ที่สัมภาษณ์	ชื่อสกุล	อาชีพ	สถานะทางสังคม
16/03/65	สุคนธ์ นิลสุวรรณ	เกษตรกร	ประธานกลุ่มทุเรียนกวน ที่ปรึกษาชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
16/03/65	วีระ เชนย	เกษตรกร	ประธานกลุ่มหัตถกรรมพื้นบ้าน
16/03/65	ทิทัมพร ไชยบุญ	เกษตรกร	ประธานกลุ่มลายเทียนบาติกสีธรรมชาติ
25/03/65	อารีย์ ขุนทน	ธุรกิจส่วนตัว	ประธานกลุ่มมัคดีย้อมสีธรรมชาติ
25/03/65	สนธยา ชำนะ	เกษตรกร	ประธานกลุ่มบ้านสมุนไพร
25/03/65	วารุณี คำสี	ธุรกิจส่วนตัว	ตัวแทนกลุ่มลูกไม้
25/03/65	ยงยุทธ กระจ่างโลก	เกษตรกร	ประธานชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านศิรี วง
25/03/65	สะอั้ง พิชัยกาล	เกษตรกร	ชาวบ้าน
25/03/65	วรรณศรี แสงประกาย	เกษตรกร	ชาวบ้าน
25/03/65	เทพ ธวัชกาล	เกษตรกร	ชาวบ้าน
25/03/65	นำ หัตถิ	ธุรกิจส่วนตัว	อดีตคณะกรรมการชุมชน

ที่มา : รวบรวมและสรุปข้อมูลโดยผู้วิจัย (2564)

ตาราง 8.4 รายการสำหรับตรวจสอบประจำวันของโฮมสเตย์บ้านศิรีวง

ห้องนอน	
	เปลี่ยนผ้าปูที่นอนทุกครั้งหลังจากนักท่องเที่ยวกลับ หรืออย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง หากนักท่องเที่ยวพักนาน
	ทำความสะอาดพื้น
	เทขยะให้เรียบร้อย
	ทำความสะอาดกระจก ปิดฝุ่น
	ทำความสะอาดเฟอร์นิเจอร์
	เปิดห้องระบายอากาศ
ห้องน้ำ ห้องส้วม	
	ทำความสะอาดโถส้วม
	ทำความสะอาดอ่างล้างหน้า ชั้นวางของ และกระจกส่องหน้า
	ทำความสะอาดพื้น
	จัดเก็บอุปกรณ์ต่าง ๆ ในห้องน้ำ
	เทขยะให้เรียบร้อย
	เติมสิ่งของให้เพียงพอต่อนักท่องเที่ยว
	เปลี่ยนผ้าเช็ดมือ
พื้นที่รับประมาณอาหารและนั่งเล่น	
	ทำความสะอาดพื้น
	ทำความสะอาดเฟอร์นิเจอร์
	ครีว
	ทำความสะอาดพื้นหลังอาหารแต่ละมื้อ
	เทขยะให้เรียบร้อย
	นั่งหรือนำภาชนะผ่านความร้อนจาม และอุปกรณ์ประกอบอาหาร ทุกครั้งหลังใช้งาน
	ทำความสะอาดบริเวณที่เก็บอุปกรณ์
	ตรวจสอบความเรียบร้อยบริเวณที่เก็บอุปกรณ์

ที่มา : รวบรวมและสรุปข้อมูลโดยผู้วิจัย (2564)

ตาราง 8.5 รายการสำหรับตรวจสอบประจำสัปดาห์ของโฮมสเตย์บ้านศรีวัง

รายการตรวจสอบประจำสัปดาห์	
	ล้างตู้เย็นให้สะอาดและกำจัดอาหารที่ไม่มีคุณภาพ

ที่มา : รวบรวมและสรุปข้อมูลโดยผู้วิจัย (2564)

ตาราง 8.6 รายการสำหรับตรวจสอบประจำเดือนของโฮมสเตย์บ้านศรีวัง

รายการตรวจสอบประจำเดือน	
	ทำความสะอาดชั้นวาง ตู้ เครื่องใช้ ที่เป็นบริเวณปิด
	ละลายน้ำแข็งในตู้เย็น
	ตรวจสอบอุปกรณ์ภายในบ้าน ว่าชำรุด ไม่เสียหาย

ที่มา : รวบรวมและสรุปข้อมูลโดยผู้วิจัย (2564)

ภาคผนวก ง
ภาพประกอบวิทยานิพนธ์

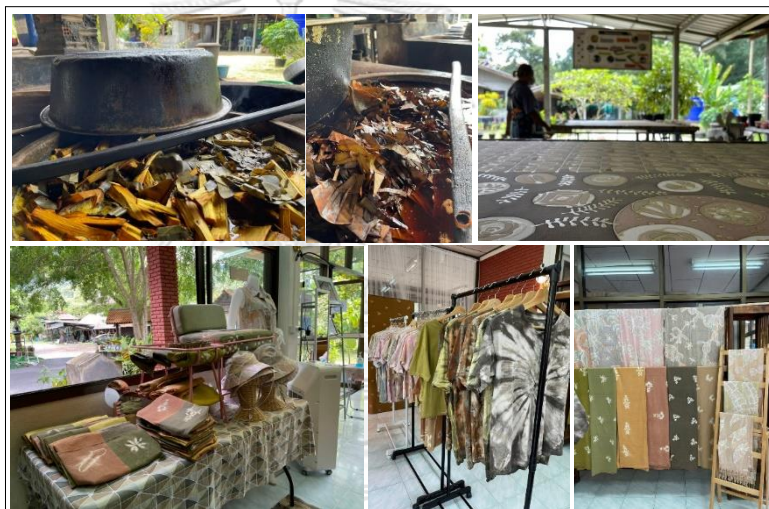
1. สภาพทั่วไปของชุมชนคีรีวง ,ที่มา : ผู้วิจัย

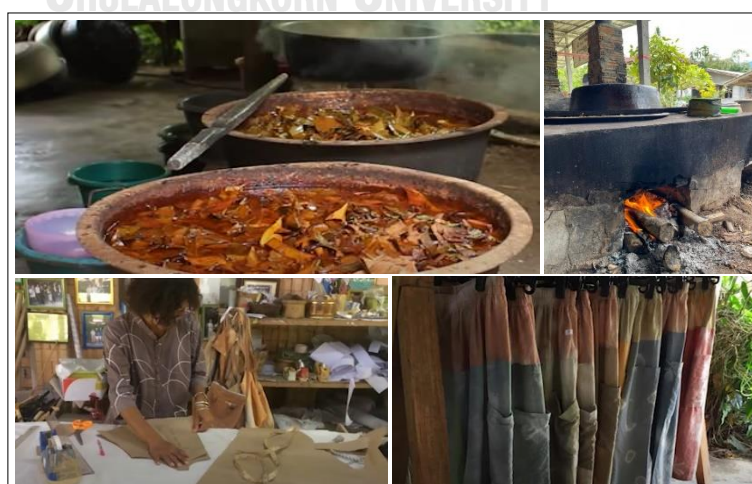
2. กลุ่มทุเรียนกวนบ้านคีรีวง ,ที่มา : ผู้วิจัย

3. กลุ่มมัดย้อมสีธรรมชาติบ้านคีรีวง ,ที่มา : ผู้วิจัย

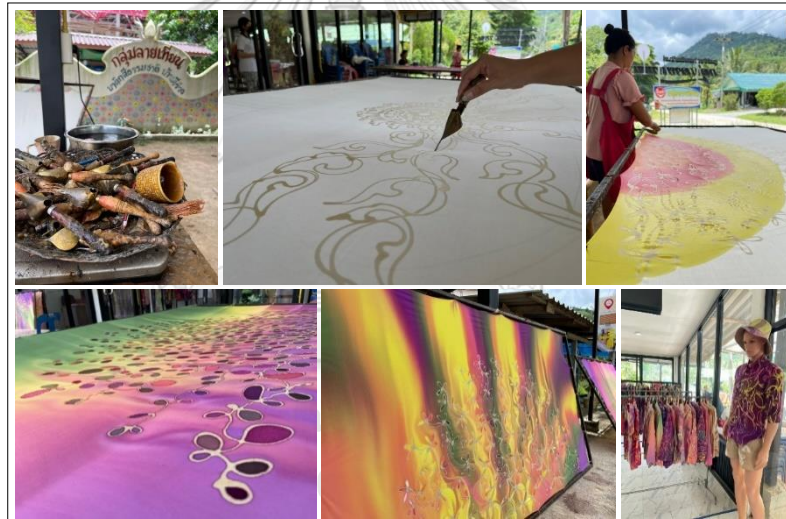
4. กลุ่มใบไม้บ้านคีรีวง ,ที่มา : ผู้วิจัย

5. กลุ่มบ้านสมุนไพรรีรวง ,ที่มา : ผู้วิจัย

6. กลุ่มลายเทียน ,ที่มา : ผู้วิจัย

7. กลุ่มลูกไม้บ้านศรีรวง ,ที่มา : ผู้วิจัย

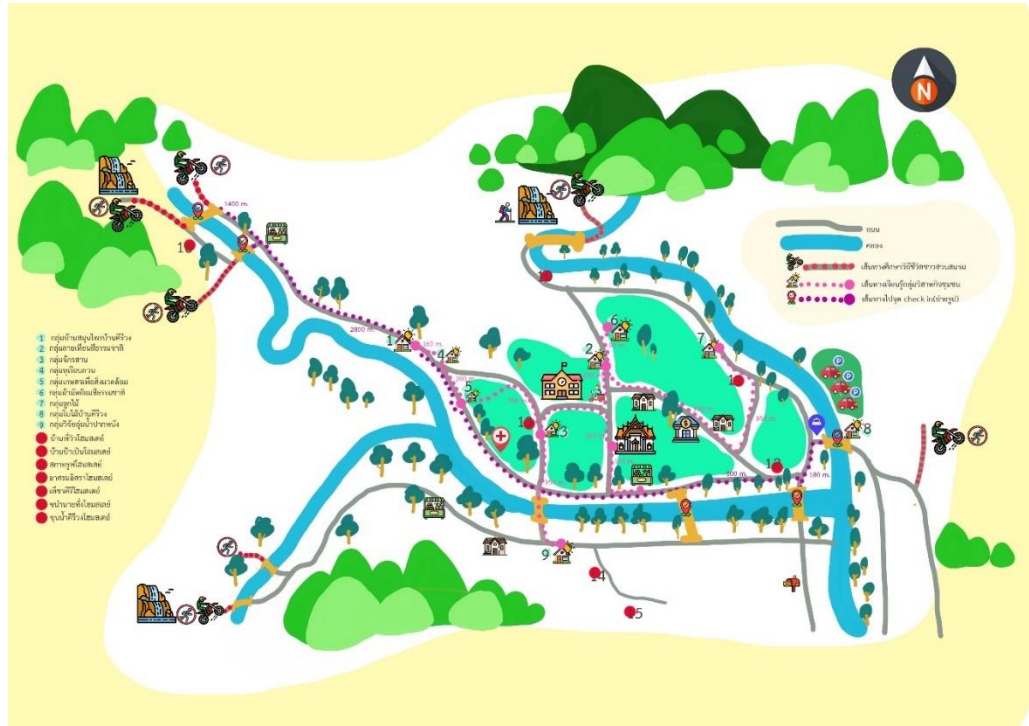
8. กลุ่มเลี้ยงไส้เดือน ,ที่มา : ผู้วิจัย

9. โครงการส่งเสริมระบบอบแห้งสินค้าเกษตรด้วยพลังงานแสงอาทิตย์ ,ที่มา : ผู้วิจัย

10. แผนที่ชุมชนคีรีวง ,ที่มา : ผู้วิจัย

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	ณิชกานต์ ภัททิยากุล
วัน เดือน ปี เกิด	22 มีนาคม 2535
สถานที่เกิด	นครศรีธรรมราช
วุฒิการศึกษา	ปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมภายใน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สถาบันเทคโนโลยีพระเจ้าเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY